

Γ Ν Ω Θ Ι Σ Α Υ Τ Ο Ν.

Η ΛΟΓΙΚΗ.

Η"

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ Α'ΝΑΠΤΤΞΕΙΣ ΤΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΑΖΕ-
ΣΘΑΙ.

Σύγγραμμα σοιχειῶδες ὅπερ τὸ συμβέ-
λιον τῶν παλατίνων σχολῶν ἐζήτη-
σε καὶ ἐνέκρινε. Συγγραφὴν
παρὰ τῆ

ΚΟΝΔΙΛΛΙΑΚ.

καὶ

μεταφρασθῆν εἰς τὴν ὠμιλημένην Ἑλληνικὴν διά-
λεκτον παρὰ

ΔΑΝΙΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΕΡΟΜΟΝΑ-
ΧΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ

τῆ ἐκ

κώμης Μηλιῶν τῆ Πηλίας ὄρεις,

παρ' ἧ

προσετέθησαν καὶ σημειώματα, καὶ μία συνοπτικὴ Ἑκδοσις
τῆ μηχανισμῶ τῆ λόγου μετὰ τῶν σοφισμάτων, καὶ
ἕνας λόγος περὶ Σχολείων.

Ἐκδοθῆναι πρῶτον ἐκδοθῆν ἐπιστasia.

Α'ΝΘΙΜΟΥ Α'ΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΓΑΖΗ.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀυστρίας.

Παρὰ τῷ Φράντζ Ἀντωνίῳ Σχραϊμβλ.

1801.



Οὕτω δὴ δεῖ τὸν φιλότεχνον καὶ καθαρὸν ἀκροατὴν τὰ
μὲν ἀνθηρὰ καὶ τρυφερὰ τῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν πραγ-
μάτων τὰ δραματικά καὶ πανηγυρικά, κηρύττει βρατά-
ντων σοφιστικῶντων ἠγόμενον εἶναι, αὐτὸν δὲ τῆ προσοχῆ
καταδύμενον εἰς τὸν ἕν τῶ λόγον, καὶ τὴν διάθεσιν τῶ
λεγοντος, ἔλκει ἀπ' αὐτῆς τὸ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον,
μνηστικῶντων, ὡς ἕκ εἰς θέατρον ἕδὲ ᾤδετον, ἀλλ' εἰς
σχολὴν καὶ διδασκαλείον ἀφίεται, τῶ λόγῳ τὸν βίου
ἐπανορθωσόμενος.

Πλάταρχος
ἐν τῶ περὶ τῆ ἀκρίειν

Π Ι Ν Α Ξ.

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΕΦΑ- ΛΑΙΩΝ ΕΙΣ ΑΤΤΟ ΤΟ ΣΤΓ- ΓΡΑΜΜΑ.

	Σελίς.
Προοίμιον εἰς ὅλην τὴν βίβλον τῆ Μετα- Φραστῆ.	1α΄.
Ἐποκείμενον αὐτῆ τῆ Συγράμματος. . . .	1

Π Ρ Ω Τ Ο Ν Μ Ε Ρ Ο Σ.

Πῶς ἡ Φύσις ἡ ἰδία μᾶς διδάσκει τὴν ἀνάλυ- σιν· καὶ πῶς, κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἐξηγεῖ τινὰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένε- σιν, τόσον τῶν ἰδεῶν, ὅσων καὶ τῶν δυ- νάμεων τῆς ψυχῆς.	7
--	---

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Α ΄.

Πῶς ἡ Φύσις μᾶς δίδει τὰ πρῶτα μαθημά- τα τῆς τέχνης τῆ σοχάζεσθαι.	7
--	---

Κ Ε Φ . Β ΄.

Ὅτι ἡ ἀνάλυσις εἶναι ἡ μόνη μέθοδος διὰ τὴν ἀποκτήσωμεν γνώσεις. Πῶς τὴν μαν- θάνομεν ἀπὸ τῆν ἰδίαν Φύσιν.	21
--	----

	Κ Ε Φ. Γ΄.	Σελίς.
Ὅτι ἡ ἀνάλυσις κάμνει τὸν ὄρϑον νεν.		31
	Κ Ε Φ. Δ΄.	
Πῶς ἡ φύσις μᾶς κάμνει νὰ παρατηρήσω- μεν τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἰδέας διαφόρων εἰδῶν. . . .		38
	Κ Ε Φ. Ε΄.	
Περὶ τῶν ιδεῶν τῶν πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις. . . .		58
	Κ Ε Φ. ς΄.	
Ἐξακολούθησις τῆς ἰδίας ὑποθέσεως. . . .		64
	Κ Ε Φ. Ζ΄.	
Ἀνάλυσις τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. . . .		72
	Κ Ε Φ. Η΄.	
Ἐξακολούθησις τῆς ἰδίας ὑποθέσεως. . . .		84
	Κ Ε Φ. Θ΄.	
Περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς μνήμης.		89

Δ Ε Υ Τ Τ Ε Ρ Ο Ν Μ Ε Ρ Ο Σ.

Ἡ ἀνάλυσις θεωρημένη εἰς τὸς τρόπους τῆς καὶ ἀποτελεσματοτάτης, ἢ ἡ τέχνη τῆς συλλογιζεσθαι καταντημένη εἰς μίαν γλωσσαν καλοφκισμένην. . . .	118
--	-----

Κ Ε Φ. Α΄.

Πῶς αἱ γλώσσαι ὅπῃ χρεωσθῆμεν εἰς τὴν Φύ- Σελίς.
 σιν, σχηματίζου ἕνα σύστημα ὅπε κά-
 θετι εἶναι ἐντελῶς δεμένον, ἢ πῶς
 πλανώμαθε ὅταν ἀληθμονῶμεν τὰ μα-
 θήματά της. 119

Κ Ε Φ. Β΄.

Πῶς ἡ διάλεκτος ἢ σχηματικὴ ἀναλύει τὸν
 σοχασμὸν. 133

Κ Ε Φ. Γ΄.

Πῶς αἱ γλώσσαι εἶναι μέθοδοι ἀναλυτι-
 καί. Ἀτέλεια αὐτῶν τῶν μεθόδων. 143

Κ Ε Φ. Δ΄.

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν γλωσσῶν. 160

Κ Ε Φ. Ε΄.

Θεωρίαι ἐπάνω εἰς τὰς ἀφηρημένους ἢ γε-
 νικὰς ιδέας, ἢ πῶς ἡ τέχνη τῆ συλλο-
 γιζεῖσθαι κατανατᾶ εἰς μίαν γλώσσαν
 καλοφιασμένην. 165

Κ Ε Φ. ς΄.

Πόσον ἀπατῶνται ἐκεῖνοι ὅπῃ μιτάξου τῆς
 ὀρισμῆς ὡς τὸ μόνον θεραπευτικὸν τῶν
 καταχρήσεων τῶν γλωσσῶν. 180

Κ Ε Φ. Ζ΄.

Πόσον εἶναι ἀπλῆς ὁ συλλογισμὸς ὅταν ἡ
 γλώσσα ἢ ἰδίᾳ εἶναι ἀπλῆ. 192

Κ Ε Φ. Η΄.

Εἰς τὶ γέμεται ὄλον τὸ τέχνημα τῆ συλλο- Σελίς.
 γιζουθαι. 210

Κ Ε Φ. Θ΄.

Περὶ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς βεβαιότη-
 τος καὶ τῆς ἐναργείας, περὶ τῶν εἰκασι-
 ῶν καὶ περὶ τῆς ἀναλογίας. 216

Πρόβλημα διαπορηθὲν ἀπὸ τὸν μαθηματι-
 κὸν Ἀλεμβέρτον, καὶ λυθὲν ἀπὸ τὸν
 Συγγραφέα. 231

Π Ι Ν Α Ξ.

τ ῆ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Τ Ο Σ.

Ε΄ΚΘΕΣΙΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ΄ ΤΟΥ΄ ΜΗΧΑ-
 ΝΙΣΜΟΥ΄ ΤΟΥ΄ ΛΟΓΟΥ΄ Η΄ ΤΗΣ ΚΑ-
 ΤΑ΄ ΤΟΥ΄ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΥ΄ ΛΟ-
 ΓΙΚΗ΄Σ.

Περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν. Σελίς.
 237
 Περὶ Προτάσεων. 242

Περὶ διανοίας ἢ τῶ κυρίως Συλλογισμῶ.	249
Ἐπαγωγή.	260
Παράδειγμα.	261
Ἐνθύμημα.	—
Δίλημμα.	262
Σωρεΐτης.	264
Οἱ κατὰ τὸς συνθετικὰς διάφοροι συλλογισμοὶ καὶ οἱ τέτων τρόποι.	267
Ἀναγωγή συλλογισμῶν.	281
Ἀπαγωγή εἰς ἀδύνατον.	282
Κανόνες Συλλογισμῶν.	289
Σοφίσματα.	298
Τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν.	296
Τὸ παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν.	—
Τὸ παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν.	297
Τὸ παρὰ τὴν προσφδίαν.	300
Τὸ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.	—
Τὸ παρὰ τὸ συμβεβηκός.	301
Τὸ παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ κατὰ τι.	—
Τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον.	303
Τὸ παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῶ ἐλέγχῃ.	—
Λήψις τῶ ἐν ἀρχῇ.	305
Τὸ παρὰ τὴν ψευδυπόθεσιν.	307
Τὸ παρὰ τὴν λήψιν τῶ μὴ αἰτίῃ ὡς αἰτίῃ.	308
Τὸ παρὰ τὴν ἀτελῆ ἐξαρίθμησιν.	312
Ἐλλειπῆς ἐπαγωγή.	313
Μετάβασις ἀπὸ γένος εἰς γένος.	314

Τὸ παρὰ τὴν ἀπὸ τὰ ἄγνωστα εἰς τὰ γνω-	Σελίς.
σὰ βάδισιν.	321
Τὸ παρὰ τὰς πολλὰς ἐρωτήσεις γινόμενον.	—
Περίτινων παλαιῶν ὀνομασιῶν σοφισμάτων.	—
Περὶ Διδασκαλείων.	325

Τέλος τῶν Πινάκων.

Εἰδησις εἰς τὴν Ἀνγκυώσας.

Τὸ σημεῖον ἢ προσέτεται εἰς τὰς λέξεις ὅπῃ πρέπει νὰ προφερθῆν πευσιτικῶς, καθὼς, οἱ ἀληθῆροι ἢ δὲν πρέπει νὰ παιδεύωται ἀπὸ τῆς νόμης; Μὰς ἦταν ἀπαραίτητον ἓνα παρόμοιον σημεῖον πευσιτικόν, καὶ κάδε ἓνας τὸ καταλαμβάνει, καὶ δὲν κάμνει χρεῖα νὰ ἐπιφέρω τῆς λόγης. Εἰδοκιμώδη καὶ ἀπὸ τῆς φίλης.

Τὸ σημεῖον ἢ μεγάλη αὐτὴ γραμμὴ — εὐρέση εὐλογου νὰ παρενδέτεται εἰς τὰς ἐρωταποκρίσεις τῆς συτομίας καὶ τῆς χάριτος χάριν, καθὼς, φίλε ἢ ἦσεν σήμερον; — εἰς τὴν οἰκίαν, — τί ἔκαμνες; — ἔγραφα διὰ τὴν Βιένναν, — πότε κινεῖ ὁ δρομεύς; — αὔριον. κτλ.

Τὸ σημεῖον! εἶναι καλὸν νὰ βάνεται εἰς τὸ τέλος τῶν θαυμασικῶν ὡς, τί ἀξιόλογον πρᾶγμα αὐτό! πόσον ἀξιεπαῖνος εἶναι!



Ο'

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Τ Η Σ

εἰς τὰς

Α'ΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

Δέν εἶναι μήτε οἱ γραμματικοί, μήτε οἱ ῥήτορες,
 μήτε οἱ ἱστορικοί, μήτε οἱ Φυσικοί. μήτε οἱ μαθη-
 ματικοί κτλ., ὅπῃ πρέπει νὰ δείξουν εἰς τὰ παιδιά
 τὴν μέθοδον τῆς μαθήσεως, νὰ τὰ βάλουν εἰς τὴν
 ὁδὸν ὅπῃ φέρνει εἰς τὸν Παρνασσὸν καὶ εἰς τὸν Ἑλι-
 κῶνα. Δέν εἶναι αὐτοὶ λέγω, ἀλλ' εἶναι οἱ καλοὶ
 μεταφυσικοί, ἐκεῖνοι δηλαδή ὅπῃ ἔκαμαν μίαν μα-
 κρὰν καὶ ὀρθὴν σκεδὴν τῆ ἀνθρωπίνῃ νοῶς, οἱ Λόκ,
 οἱ Κονδιλιάκ, οἱ Κάντ. Αὐτὰς καὶ τὰς ὁπαδῶντων

πρέπει να ακύη τινὰς, μάλιςα ὅταν εἶναι λόγος διὰ τὰς πρώτας γνώσεις ὅπῃ πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὰ παιδιά. Ὅταν εἶναι ἡ ἀρχὴ καλὴ εἶναι καὶ τὸ τέλος κάλλιστον· ὅταν ἀρχίσεν τὰ παιδιά, καὶ παιδιά δὲν ἐννοῶ, παρὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐμβαίνεν εἰς τὰ ἑπτὰ ἔτη, ἐκεῖνα ὅπῃ κακαὶ μέθοδοι δὲν ἔκαμαν ἀκόμη νὰ ἀποκτήσεν κακὰς ἕξεις, εἴτε τῷ νοῦς εἴτε τῷ σώματος, καὶ αἱ δύο εἶναι ἐξ ἴσῃ ὀλέθριαι, καὶ μίαν φορὰν ἀφ' ἧς τὰς ἀποκτήσεν, εἶναι δύσκολον πλέον νὰ τὰς ἀφύσεν. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ κοπανίζει, ὅτι αἱ ἕξεις εἶναι δεύτεραι φύσεις, καὶ ἀκολούθως, δυσἀπόβλητοι· μὰ σχεδὸν ὅλος ὁ κόσμος δὲν προφυλάττει τὰ παιδιά ἀπὸ κακὰς ἕξεις. Ὅταν ἀρχίσεν, λέγω, τὰ παιδιά μὲ μίαν καλὴν μέθοδον, κάμνεν προύδης ἐκπληκτικὰς. Ἡ καλὴ μέθοδος εἶναι νὰ ἀρχίσεν ἀπὸ τὰ γνωσὰ καὶ νὰ προβαίνεν ἐπὶ τὰ ἄγνωστα. (Ἰδὲ καὶ μία ἄλλη ἀρχὴ ὅπῃ ἀπὸ πολλὰς κοπανίζεται καὶ ὅπῃ ἀπὸ κἀνέναν δὲν παρατηρεῖται.) Τὰ παιδιά ἠξεύρην ἀρκετὰ διὰ νὰ ἠμπορῇ ἕνας διδάσκαλος νὰ κάμη τὴν ἀρχὴν ἀπὸ αὐτὰ ὅπῃ ἠξεύρην, καὶ νὰ τὰ φέρη εἰς ἄλλας γνώσεις· ἠξεύρην τὴν μητρικὴν τῆς γλῶσσαν, καὶ εἰς αὐτὴν ἢ εἰς κάμμίαν ἄλλην, ὠμιλημένην ἀφ' ἧς τὴν μάθῃν ὀλίγον, εἶναι ὅπῃ πρέπει ἀπαραιτήτως ὁ διδάσκαλος νὰ τὰ ἐνα-

χωλήσῃ τὸ πρῶτον, κάμνωντάς τὰ νὰ παρατηρή-
 σων τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀνομοιότητας τῶν λέξεων,
 τὰς συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὅπῃ ἔχον ἀναμεταξί-
 τας, φυλαττόμενος ὅσον τὸ δυνατόν νὰ εἰσῆ τίπο-
 τες, χωρὶς νὰ εἶναι ὁ μαθητὴς προπαρασκευασ-
 μένος εἰς τὴν κατάληψιν. (Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναλυτι-
 κὴ μέθοδος) ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐκεῖνα κρατεῖ, ἐκεῖνα ὁ-
 πῆ καὶ καταλαμβάνει, καὶ διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν κα-
 τὰλαμβάνει, δὲν ἔχει φυσικὰ, εἰμὴ μίαν ἀπορο-
 φὴν. Ἄφ' ὧ ὁ διδάσκαλος κάμνῃ τὸν μαθητὴν νὰ
 παρατηρήσῃ τὴν ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα τῶν λέ-
 ξων τῆς γλώσσης τας, (καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ
 κάμνῃ πολλάκις, ποτὲ μὲν παίζων, ποτὲ δὲ σπυ-
 δάζων μετὸν νέον, διὰ νὰ γένη αὐτὴ ἡ παρατη-
 ρησις ἔξις) τὶ θεὸς νὰ εἰσῆ ἔπειτα ὄνομα, τὶ κλί-
 σις, τὶ ἀριθμὸς, τὶ πτώσις κτλ., τὶ ἑστιασίκον,
 τὶ ἐπίθeton κτλ., αὐταὶ αἱ ἐννοιαὶ καὶ ὀνομαστικαὶ
 θεὸς νὰ προκύψων ὡς παρεπόμενα, καὶ θεὸς νὰ ἐντυ-
 πωσῶν εἰς τὸν νέον ἀνεξαρτήτως· ἐπειδὴ μόνῃ ἡ
 ἀνάλυσις, ἡ καλὴ διηλεκτὴ μέθοδος, καὶ ἀκολούθως
 ἡ φυσικὴ, εἶναι ὅπῃ κάμνει παραρρομῶς ἐντυπώσεις,
 καὶ ἡ σύνθεσις, διηλεκτὴ ἡ κακὴ μέθοδος, δὲν κάμ-
 νει, πικρὰ νὰ καταζαλιξῆ καὶ νὰ κατασκοπιζῆ τὰ
 παιδία. Καὶ ποῖαν λέγεις κακὴν μέθοδον ἠθελᾷ

μέ εἶπῃ τινὰς, ἴτι ἐννοῆς μέ τῶ σύνθεσις; Σύνθεσις ἢ συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη μέ τὴν ὁποῖαν ἀρχίζον πάντῃ νὰ διδάσκον τὸς νέος, βάνοντες τὸς νὰ ἀρχίζον ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ πρέπει νὰ τελειῶνεν. Ἐπειδὴ ὅταν δὲν ἀρχίζῃ τινὰς ἀπὸ τὴν μητρικὴν τῶ γλῶσσαν, ἢ καὶ ἀπὸ κάμμίαν ἄλλην ἀφ' ἧ μάθῃ νὰ τὴν ὁμιλῇ ὀλίγον, δὲν ἀρχίζῃ βέβαια νὰ βαδίζῃ ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐπὶ τὰ ἄγνωστα, δὲν ἀρχίζει φυσικὰ, δὲν ἀρχίζει ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ πρέπει νὰ ἀρχίζῃ. Συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζομενος ὁ διδάσκαλος, βάνει τὸν μαθητὴν νὰ μανθάνῃ ἐκεῖνα ὅπῃ ἔν καταλαμβάνει. ἢ τῇ ἀληθείᾳ, ἕνα παιδίον μικρὸν ὅπῃ ἀναγκάζεται νὰ ἀποσηθίζῃ κανόνας, ὀρισμῶς, κλίσεις, συζυγίας λέξεων ξένων, ἢ καταλαμβάνει τίποτες; Συνθετικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη ὅπῃ διδάσκει πρῶτον τὰ καθόλου χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ὁ ἀκροατὴς τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ ὅταν ἕνας νέος ἀναγκάζεται νὰ μανθάνῃ κλίσεις, συζυγίας κτλ., χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ τὰς λέξεις, ἢ κάμνει ἄλλο τίποτες ὁ διδάσκων; Κάμνει πολὺ τι, διαφθείρει τὸν νέον τῶ νέος, ἢ τὶ ἄλλο χειρότερον; Δὲν θαυμάζω ὅταν βλέπω νέος οἱ ὅποιοι διαβάζοντες δὲν προσκολλῶν κάμμίαν ιδέαν εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα, διαβάζον ὡς ψιττακοί. Ἐ-

πειδὴ αὐτοὶ ἄρχισαν μὲ μίαν συνθετικὴν μέθοδον, καὶ ἐσπεύδασαν νὰ εἶναι τοῖστοι, καὶ ἀκολούθως τὸν ψιττακισμόν νὰ εἰπῶ ἔτω, τὸν ἔχον ἕξιν.

Εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς ἕναν νέον ὅπως ἀρχίζει νὰ σπευδάσῃ, αὐτὴ ἡ παρατήρησις τῶν λέξεων τῆς ὠμιλημένης τε γλώσσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεταφυσικὴ τῆς γλώσσης. Ναι, ἡ μεταφυσικὴ· ἐπειδὴ κάθε τέχνη, κάθε ἐπιστήμη ἔχει τὴν μεταφυσικὴν της, καὶ ἐκεῖνος βαδίζει μὲ μεγάλα βήματα εἰς ὁποιανὲν μάθησιν, ἐκεῖνος ὅπως φωτίζεται εἰς τὸν δρόμον τε ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν.

Ἄκουσα ποτὲ ἕνα παιδίον πέντε ἔτων ὅπως μαθαίνωντας νὰ συλλαβίζῃ, ἔλεγε συχνὰ διὰ τί. Δὲν εἶναι, παρά ἡ μεταφυσικὴ τῆ διδασκάλου ὅπως ἠμπορεῖ νὰ εὐχαρισήσῃ τὸ παιδίον, δηλαδὴ μία προσφυῆς ἀπόκρισις εἰς τὴν ὄρασιν τῆ νοῦς τῆ παιδὸς ὅπως τὸ ὑπαγόρευε συχνὰ τὸ διατί. Μὰ τοιαύτας ἀποκρίσεις δὲν κάμνει, παρά ὁποῖος σπευδάσῃ τὸν δρόμον τῆ ἀνθρωπίνου νοῦς, καὶ κακῆ τύχῃ αὐτὴν τὴν θείαν σπευδὴν πολλὰ ὀλίγοι τὴν κάμνουν, καὶ ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ σχεδὸν ὅλοι τὴν νομίζου περὶ τὴν, καὶ ἀντιφάσκου ἀντικρου. Τὰ Γνωσθί σαυτὸν, ὅ-

λαι τὸ κοπανίζομεν, καὶ δὲν κάμνομεν, παρά νὰ τὸ λέγωμεν ὡς ψιττακοί.

Ὁ νέος ἔπειτα ἀφ' ἑ συλλάβῃ εἰς τὸν νῦν τὸ τέχνημα τῶν λέξεων, ἀφ' ἑ ἀσκηθῆ ἄρκετὰ εἰς αὐτὰς, ἡ σπεδὴ ὅπῃ πρέπει νὰ κάμῃ εἶναι ἡ σπεδὴ τῆς τέχνης τῆ νοεῖν, τῆ σοχάζεσθαι, καὶ συλλογίζεσθαι. Τὸ Γνωθι σαυτὸν, ὅπῃ ἀνωτέρω ἀνάφερα, ὑπαινίττεται καὶ τὴν σπεδὴν τῆ φυσικῆ ἀνθρώπου, ὑπαινίττεται ὅμως περισσότερο τὴν σπεδὴν τῆ μεταφυσικῆ ἀνθρώπου, τὴν σπεδὴν δηλαδὴ τῆ νοὸς καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆ. Οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι θέλοντες νὰ καταπέισεν τὴς ἀνθρώπου ὅτι εἶναι ἡ ἀξιολογώτερα καὶ ἀναγκαιότερα σπεδὴ, τὴν ἔκαμαν νὰ περάσῃ ὡς ἓνας χρησμὸς, ὡς μία θεία ἐντολή. Καὶ τῷ ὄντι εἶναι θεία· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὅπῃ ἔπλασε τὴν ἀνθρώπου, καὶ τὸν ἔδωκεν ἀναντιρρήτως τὴν δύναμιν νὰ μάθῃ καὶ νὰ καταλάβῃ πολλὰ ὅπῃ τὸν ὠφελῆν κατὰ πολλὰ, εἶναι ὡσὰν νὰ τὸν ἐπρόσαξεν αὐτὸ τὸ μάθημα.

Ὁ νέος λοιπὸν πρέπει νὰ μάθῃ νὰ νοῆ, νὰ σοχάζεται καὶ νὰ συλλογίζεται, καὶ αὐτὴ ἡ μάθησις ἀφ'

ἔ τὴν κάμη μὲ ἰκανὴν προσοχὴν καὶ ἐπιμονὴν διὰ τὰ γένη καὶ ἕξις, τότε δε τὰ βαδίζη βέβαια μὲ μεγάλα βήματα εἰς κάθε εἶδος μαθήσεως. Διὰ τι, κάθε μάθησις εἶναι μία ἄσκησις νοῦς, καὶ ἔτω, τὶς ἀμφιβάλλει ὅτι ἐκεῖνος ὁπῶς ἐσπῆδασε τὴν τέχνην τῆ νοεῖν, δε ἐννοῆ καλλίτερα καὶ εὐκολώτερα εἰς κάθε τι;

Δὲν εἶναι λοιπὸν μήτε ἡ γεωγραφία, μήτε ἡ χρονολογία, μήτε αἱ ξένοι γλώσσαι ὁπῶς πρέπει τὰ σπυδάζοντὰ παιδιά μετὰ τὴν σπυδὴν τῆς γλώσσης, πρέπει τὰ μάθον τὰ γνωρίσον τὸν ἑαυτόν-τες, τὰς ψυχικὰς καὶ γνωσικὰς τῶν δυνάμεις, τὸν νῦν-τες ἐνὶ λόγῳ, ἔπειτα κάθε ἄλλη σπυδὴ εἶναι εὐκολος καὶ πολύκαρπος. Πολλοὶ θέλοντες τὰ εὐγεν ἀπὸ τὴν πεκατημένην καὶ τὰ ξενίσον, καὶ ξενίζον τῶ ὄντι βάνοντες τὰ παιδιά εἰς μίαν πλανημένην, βάνοντες τὰ εἰς γεωγραφίαν, χρονολογίαν, γλώσσας ξένας ἀναγκάζοντες τὰ τὰ ἐπαναλαμβάνον, τὰ ξαναποσηθίζον. Ἡ σπυδὴ αὐτὴ πηγαινὶ ἀπὸ τὰ 8 ἔτη ἕως εἰς τὰ 13, καὶ εἰς τὰ 15 τὰ παιδιά δὲν ἤξεύρον τίποτε· καὶ ἐκεῖνα ὁπῶς ἔδειχναν εὐφύϊαν εἰς τὰ 7, εἰς τὰ 17 δείχνον ἡλιθιότητα. Δὲν εἶναι θαυμαμασόν. Ὅταν παραβλέπεται ὁ νῦς χέρσος,

χάνεται ἢ καταπνίγεται μέσα εἰς ἄγρια φυτὰ καὶ
ζιζάνια ὅπως πιάνουν τὸν τόπον.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἢ μεταφρασεῖσα εἰς τὴν γλωσ-
σανμας, εἶναι σύνθεμα ἑνὸς μεγάλου μεταφυσικοῦ.
Ἐγινε διὰ τὰ παιδιά καὶ διὰ τὰς ἀμαθεῖς καὶ διὰ τὰς
γυναῖκας. Εἶναι διηρημένη εἰς δύο Μέρη.

Εἰς τὸ πρῶτον Μέρος ὁ Συγγραφεὺς πραγ-
ματεύεται τὴν μεταφυσικὴν μὲ ἕναν τρόπον πολλὰ
σύντομον καὶ ἀπλῆν. Αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ εἶναι ἀ-
παραιτήτως ἀναγκαῖα εἰς ἕναν ὅπως ἀρχίζει νὰ σπυ-
δάξῃ. Εἰς αὐτὴν βλέπει τινὰς πῶς νοεῖ, πῶς ἀ-
ποκτᾷ γνώσεις καὶ πῶς ἔμπορεῖ νὰ ἀποκτᾷ χωρὶς
νὰ τὰς χάνῃ. Αἱ γνώσεις δὲν χάνονται, παρά ὅ-
ταν ἀποκτῶνται χωρὶς μέθοδον, ὅταν ἐπισωρεύων-
ται ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως εἰς τὸν νῦν· τότε
χάνονται· ἐπειδὴ μῆτε εἶναι γνώσεις ὧντας συγ-
κεχυμένοι. Εἰς τὸ δεύτερον, πραγματεύεται τὴν
τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι, καὶ αὐτὴν μὲ τὴν αὐτὴν
βραχύτητα καὶ σύντομίαν καὶ ἀπλότητα. Εἶναι καὶ
αὕτη ἀναγκαῖα εἰς τὰς νέας· ἐπειδὴ ἀφ' ἧς μάθει
πῶς νοεῖν, τὸ ἐφεξῆς μάθημα εἶναι βέβαιον νὰ μά-
θει πῶς διανοεῖται καὶ συλλογίζεται.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἐπραγματεύθη μὲ ἕναν τρόπον
νέον, καὶ ἂν φανῆ εἰς τινὰς δύσκολος, ἡ δυσκολία
τῆς δὲν προέρχεται, παρὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν νέον τρό-
πον. Ὁ συγγραφεὺς τὸ προεῖδεν, ὅθεν καὶ λέγει
ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι, παρὰ διὰ τὰς ἀμαθεῖς· ἐπειδὴ
οἱ ἀμαθεῖς ὅπῃ δὲν ἐδιάβασαν ἄλλας λογικὰς, καὶ
ἀκολούθως ὅπῃ δὲν ἔχεν κακὰς ἕξεις, εὐκολα ἤμ-
πορῶν νὰ προχωρήσῃν εἰς αὐτήν· ὅσοι ὅμως ἐδιά-
βασαν ἄλλας, δεῖ νὰ δυσκολευθῶν νὰ τὴν ἐννοή-
σῃν διὰ τὰς προλήψεις τῆς, διὰ τὰς κακὰς τῆς ἕ-
ξεις, καθὼς δυσκολεύεται καὶ τὸ ἀριστερὸν χέρι νὰ
κάμῃ τὰ τῆ δεξιῶ· ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν ἕξιν νὰ μὴν
κάμῃ τὰ τῆ δεξιῶ.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἐγράφη εἰς τὰ Φρανσέζικα,
καὶ ἀκολούθως, ὁ ἐκθετικὸς τῆς τρόπος προξενεῖ μίαν
μικρὰν δυσκολίαν εἰς ἡμᾶς ὅπῃ εἶμαυτε ἄμοιροι
πολλῶν γνώσεων, ὄντες ἐξερημένοι καὶ ἀπὸ βιβλία.
Διὰ νὰ σηκώσω κατὰ τινὰ τρόπον αὐτὴν τὴν δυ-
σκολίαν, ἐπρόθεσα μερικὰ σημειώματα, καὶ ἤθε-
λα νὰ προθέσω καὶ περισσότερα· μὰ δὲν ἤθελη-
σα νὰ τὴν δώσω ἕναν ὄγκον μεγάλον. Ἦταν
καλλίτερον ἴσως νὰ τὴν παραφράσω καὶ νὰ τὴν

κ
κάμω παντάπασι προσφυᾶ εἰς ἡμᾶς, μὰ ἠθέλη-
σα νὰ τὴν ἀφήσω καθὼς εἶναι· ὅθεν ἔ τὴν ἐμε-
τάφρασα ὅσον τὸ δυνατὸν κατὰ λέξιν.

Μὰ, βέβαια θὰ μὲ κάμη τινὰς αὐτὴν τὴν
ἐνσασιν, εἰς αὐτὴν τὴν Λογικὴν δὲν βλέπη τινὰς
μήτε τὸ τέχνημα τῶν πέντε καθόλου φωνῶν· μή-
τε τὸ τῶν δέκα κατηγοριῶν, μήτε τὸ τῶν ὀρισ-
μῶν, τῶν διαιρέσεων, τῶν προτάσεων, τῶν δια-
φόρων συλλογισμῶν, τῶν ἐπιχειρημάτων, τῶν ἐν-
θυμημάτων, τῶν σωρειτῶν, τῶν διλημμάτων, τῶν
σοφισμάτων κτλ., τὰ ὅποια χρειάζονται εἰς ἕναν
ὁπῆ σπεδάζει τὴν Λογικὴν. Ἀποκρίνομαι, ὅτι τὸ
τέλος τῆς Λογικῆς δὲν εἶναι, (ἔ αὐτὸ τὸ ὁμολο-
γεῖν ὅλοι) παρὰ νὰ μᾶς μάθῃ νὰ συλλογισώμεθα,
τὸ ὅποion εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἀπολαύσωμεν, ἂν
δὲν μάθωμεν προτῆτερα ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν γνώ-
σεῶν μας, πῶς ἀποκτῆμεν γνώσεις, ἔ πῶς ὀρέπει
νὰ διευθύνωμεν τὰς ψυχικὰς μας δυνάμεις. Ὅποιος
ἠξεύρει νὰ νοῆ ὀρθὰ ἔ νὰ σοχάζεται ὀρθὰ, αὐτὸς
ἔχει μεγάλην εὐκολίαν ἔ εἰς τὸ νὰ συλλογίζεται
ὀρθὰ· ἔ ὅποιος νοεῖ, σοχάζεται ἔ συλλογίζεται
ὀρθὰ, ἠμπορεῖ βέβαια ἔ νὰ ὁμιλῇ ἔ νὰ ἀποκρίνε-

ται ὀρθά. Ἴδὲ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς λογικῆς πραγματείας, καὶ ἐκεῖνοι ὡς σοχάζονται τὸ τέχνημα τῶν ἀνωτέρω λέξεων ἀναγκαῖον, πῶς τιν ἀντικρὺς εἰς ἓνα παραλογισμὸν μετ' ὀληντες τὴν ἀσκησιν εἰς τὰς προειρημένας φωνὰς, πέρνουν διὰ τέλος τῆς Λογικῆς, ἐκεῖνο ὅπερ δὲν εἶναι.

Βλέπομεν πολλάκις ἀνθρώπους ἀγγραμμάτους παντάπασιν ὅπερ ὀμιλῶν ὀρθότατα περὶ τινῶν πραγμάτων, βλέπομεν πάλιν ἄλλους ὅπερ ἐσπέδασαν καὶ Λογικὴν, καὶ παραλογίζονται ποτὲ, καὶ ἐνόστε καὶ ἐλέγχονται καὶ ἀπὸ ἀγγραμμάτους. Ἐπόθεν προέρχεται αὐτό; Ἐτίς εἶναι ἡ αἰτία ἐνὸς τοιούτου παραδόξου; Ἡ αἰτία εἶναι αὐτή. Δὲν εἶναι κανένας ἀνθρώπος κατὰ πάντα ἀμαθής, δὲν εἶναι κανένας παντομαθής. Ὁ ἀγράμματος ἔτυχε χωρὶς νὰ τὸ ἠξεύρη, νὰ διευθύνη τὰς γνωσικὰς τε δυνάμεις ὀρθὰ εἰς τινὰ πράγματα, καὶ τὸ νὰ ὀμιλῇ ἔπειτα περὶ αὐτῶν, δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα παρεπόμενον. Ὁ προκομμένος ἔτυχε πάλιν νὰ μὴν ἠξεύρη ἐκεῖνα τὰ πράγματα, καὶ προπαρμένος ἀπὸ τὴν προκοπὴν τε, ἢ κατακρατημένος ἀπὸ τὴν νωθρότητα τε, ἢ ἐπηρμένος ἀπὸ τὴν μάθησίν τε, δὲν ἐφρόντισε νὰ προσέξῃ καὶ νὰ

λάβη αὐτῶν ἰδέας καθαρὰς καὶ πλήρεις, καὶ συγκεκρι-
 κροτημένους ἕως μίαν συγκρότησιν ἑλεεινήν, τὸ νὰ
 παραλογίζεται ἑλεεινότερα ὅταν θέλη νὰ ὁμιλήῃ πε-
 ρὶ αὐτῶν, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ, εἰμὴ ἓνα παρεπόμε-
 νον, καὶ ἀκολούθως μήτε ἐδῶ μήτε ἐκεῖ εἶναι κἀνένα
 παράδοξον.

Λοιπὸν, ἂν ὁ ἀγράμματος συλλογίζεται ἐνίοτε
 καλὰ, εἶναι τρόπος ἄρα νὰ συλλογίζεται πολλάκις
 καλὰ· καὶ τὸ ἐνίοτε καὶ τὸ πολλάκις μόνον εἶναι ὅπῃ
 διασέλλει τὸν ἀμαθῆ ἀπὸ τὸν προκομμένον.

Δὲν πρέπει νὰ περιορίζῃ τινὰς τὴν μάθησιν εἰς
 τὸ νὰ ἤξεύρῃ νὰ διαβάσῃ καὶ νὰ γράφῃ· ἐπειδὴ τὰ
 γράμματα δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα μέσον εἰς τὸ νὰ μαν-
 θάνωμεν περισσότερα, καὶ εὐκολώτερα, καὶ εἶναι τῶ
 ὄντι ἓνα θαυμάσιον μέσον καὶ ἡ ἀξιολογωτέρα εὐρε-
 σις τῶ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενον, ἂν
 βλέπωμεν πολλὰς ἀγραμμάτους νὰ συλλογίζωνται
 καλὰ, καὶ πολλὰς πάλιν ὅπῃ μὲ ὄλον ὅπῃ γραμμα-
 τισμένοι, νὰ συλλογίζωνται κακὰ. Αὐτοὶ κάμνουν
 μίαν παράξενον χρῆσιν αὐτῶ τῶ μέσῳ, ἢ δὲν κάμ-
 νουν τελείως.

Τὸ νὰ νοῆ τινὰς λοιπὸν καὶ νὰ σοχάζεται ὀρθὰ, εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνει καὶ νὰ συλλογίζεται ὀρθὰ, καὶ ὁ μηχανισμὸς τῆς λόγου, ἡ ξηροπεριέργεια νὰ σπῆ- δάζωμεν λέξεις, ἐπτοημένοι ἀπὸ αὐτὰς, νὰ τὰς δι- αϊρῶμεν καὶ νὰ τὰς ποικίλωμεν σχεδὸν ἐπ' ἄπειρον, χωρὶς νὰ μᾶς ἰδηγῆν ἀναγκαιῶς αἱ ὁράσεις τῆς νοῦς εἰς αὐτὰς, χωρὶς νὰ βιάωμεν τὴν γλῶσσαν μας πρότερον εἰς τὸν, νῦν καθὼς ἔλεγεν ἓνας παλαιὸς σοφός. (Ἴδὲ καὶ μία ἄλλη ἀρχὴ ἀγνοημένη ἀπὸ ὅσους σχεδὸν ἔγραψαν λογικὴν, καὶ ὅπῃ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ βᾶσις τῆς), δὲν κάμνει ὡς τὰ πολλὰ, παρὰ νὰ μᾶς κάμνη ψυχρὸς καὶ ἐλεεινὸς ἀπεραντολόγος. Ναί, αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα· ἐπει- δὴ κάμνοντες ἔργον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μαθήσεως παρομοίας ψυχρὰς λεπτολογίας, ἀκολουθεῖ ὡς τὰ πολλὰ νὰ πέρνωμεν τοιαύτας ἕξεις, καὶ ἔπειτα νὰ μὴν ἠμπορῶμεν νὰ τὰς ἀποβάλλωμεν, καθὼς κα- κῆ τύχη συχνὰ τὸ βλέπωμεν.

Συγχίζεται δικαιοτάτα τινὰς ὅταν βλέπη σο- φὸς ἄνδρας νὰ συζητῆν τρόπον τινὰ παρομοίας βατ- τολογίας εἰς τὰς νέας, ἐπιτρέποντες εἰς αὐτὰς νὰ νεανιεύωνται εἰς αὐτὰς, γυμνασίας καὶ συνηθείας

χάριν. Καλόν, ἢ μὰ δὲν φοβῆνται μήπως αἱ συνήθειαι γένων ἕξεις; Οἱ λογικοὶ διδάσκαλοι ὅπῃ δὲν ἐνασχολῶν τὲς λογικευόμενες εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς διανοήσεως πρῶτον, ἀμὴ τὲς ἀφίνων νὰ διαφθείρωνται εἰς παρομοίας κενὰς πάντη ἐρεσυχίας, κάμνον βέβαια μίαν ἀλλόκοτον χρῆσιν τῆς διδασκαλίας των.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Λογικῆς ἐπρόθεσα ἕνα ἀπόσπασμα τῆς περὶ Αἰδημάτων πραγματείας τῆ Συγγραφέως, τὸ ὅποιον ἔχει ἀναφορὰν μὲ τινὰ ὅπῃ λέγει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν Λογικὴν, καὶ ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἕνα σημεῖωμα εἰς αὐτά.

Μία φιλικὴ φιλονεικία ὅπῃ πρὸ ὀλίγου εἶχα μὲ ἕναν φίλον μου, μὲ ἔκαμε νὰ προθέσω ἰσορικῶς μόνον, καὶ μίαν Ἐκθεσιν τῆ μηχανισμῶ τῆ λόγου, ἐκεῖνος λέγω, ὅπῃ ἐνόμιζαν ἢ νομίζεν τινὲς ἀκόμη λογικὴν. Ὁ φίλος μου εἶναι ἕνας ἀπὸ τὲς σοφωτέρους τῆ ἔθνους μας. Ὁμολογῆσεν ὅλην τὴν ἀξιολογότητα τῆς Λογικῆς τῆ Κονδιλλιάκ, διαχωρίζετο ὅμως ὅτι οἱ λογικευόμενοι εἰμὴ πρῆργα, καὶ λόγου πάρεργον, νὰ μανθάνων ἢ κατὰ τὲς πα-

λαιὸς τὴν Λογικὴν. Ἐπρόφρασα λοιπὸν ἐκεῖνα ὅπῃ ἐσοχάσθη μετ' αὐτὴν τὴν Φιλονεικίαν, καὶ τινὰ μετὰ μίαν καλὴν σπεδὴν τῆς Λογικῆς, εἶναι τρόπον τινὰ ἀναγκαῖα, εἰς ἐκεῖνος κἂν ὅπῃ δὲν ἔχεν τὸν καιρὸν νὰ τὰ σκαλίσειν ἄλλῃ.

Τέλος, βλέπωντας τὸν χεῖρισον τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον σπευδάζεται ἡ γλῶσσα εἰς τὰ χολεῖά μας, τὴν πρόληψιν ὅπῃ ἔχεν τινὲς σοχαζόμενοι μάθησιν αὐτὸ τὸ μέσον τῆς μαθήσεως μόνον, τὴν ἀνεπιμέλειαν καὶ τρόπον τινὰ ὑπεροφίαν ἐκείνων ὅπῃ ἀναδέχονται τὴν ἴδρυσιν ἢ τὴν ἐφορίαν αὐτῶν, ἔκρινα εὐλογον νὰ προφῶσω συμβελῆς λόγῳ ἕναν μικρὸν λόγον ὅπῃ ἀφορᾷ τὰ χολεῖά μας. Αὐτὴ ἡ προφῆκη ἔχει καὶ τινὰ ἀναφορὰν μετὰ τὴν λογικὴν, καὶ ἀκολούθως δὲν εἶναι ἀκατάλληλος μετὰ τὸ ὅλον. Αὐτὸς ὁ λόγος καὶ τὸ ἀπὸ τῶν περὶ Αἰωτημάτων ἀπόσπασμα, ἐγράφησαν εἰς τὴν μὴ ὠμιλημένην Ἑλληνικὴν διάλεκτον.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἐμεταφράσθη εἰς τὴν ὠμιλημένην Ἑλληνικὴν διάλεκτον, καὶ ἡ ὠμιλημένη Ἑλληνικὴ διάλεκτος, κακῆ μας τύχη, ὑσερημένη ἀπὸ

γραμματικὴν καὶ ἀπὸ λεξικόν, εἶναι μία διάλεκτος δύσκολος. Γίνεται προσέτι δύσκολος διὰ τὴν ἀφένειαν τινῶν ὅπως διεγείρονται διαιτηταίτης καὶ τὴν καταδικάζου χωρὶς νὰ ἐπερείδωνται εἰς κανέναν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' εἰς τὰς προλήψεις τας καὶ τὰς κακὰς τας ἔξεις. Ὁ γράφων δὲν ἠξεύρει πλέον πῶς νὰ γράψῃ διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς ὅλους. Ἐπρέπει λοιπὸν νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ ρίψῃ μακρὰ τὸν κάλαμον ἢ τὸ πτερόν; Ὁχι. Ἐπρέπει νὰ γράφῃ ἀκολουθῶντας ὅχι τὰ λόγια τῶν συνθετικῶν, ἀλλ' ἀκολουθῶντας τὸν ὀρθὸν λόγον. Ὁ ὀρθὸς λόγος, ἂν αἰθανώμεθα ὀρθὰ, μᾶς προσάξει νὰ γράφωμεν μὲ τὸν τρόπον ὅπως νὰ εἶμασθε καταληπτοὶ εἰς πολλὰς. Εἶμασθε ἄρα ἀναγκασμένοι νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, νὰ γράφωμεν δηλαδὴ καθὼς ἐκφράζομασθε ὁμιλῶντες, καὶ ὅχι καθὼς δὲν ἐκφράζεται κανένας· ἐπειδὴ ἔτως ἠθέλαμεν γράφῃ εἰς μίαν γλῶσσαν παντάπασι φαντασιώδη καὶ γελοίαν, νὰ παρατηρῶμεν νὰ εἶμασθε κανονικοὶ, κιτάζοντες δηλαδὴ τὴν γραφομένην διάλεκτον, ὡς μίαν διάλεκτον ὅπως πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς γλῶσσαν μας, καὶ ἀκολούθως νὰ σπευδάζεται. Ἐγὼ τοιαύτης γνώμης εἶμαι, καὶ ἂν φαίνομαι εἰς τινὰς ὅτι

παραλογίζομαι, αὐτοὶ οἱ τινὲς δὲν ἤμπορῶν νὰ εἶναι, παρά τινὲς συνζητικοὶ καὶ δὲν παραξενεύομαι.

Ἐδὼ ἤμπορεῖ τινὰς νὰ μὲ κάμη αὐτὴν τὴν ἔντασιν. „Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὅπῃ λέγεις ὅτι εἶναι γραμμένον καθὼς ἐκφράζομαι, βλέπει τινὰς πολλὰς λέξεις ὅπῃ δὲν εἶναι σχηματισμέναι, μήτε τονισμέναι καθὼς τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ὠμιλημένη γλῶσσα. Βλέπει τινὰς λέξεις ὅπῃ δὲν εἶναι συνειδισμέναι παντάπασιν εἰς τὴν ὠμιλημένην γλῶσσαν. Βλέπει τινὰς φράσεις, κτλ.“ Εἶπα ἀνωτέρω ὅτι δὲν ἔχομεν μήτε γραμματικὴν μήτε λεξικὸν εἰς τὴν γλῶσσαν μας, καὶ εἶπα συνεπτυγμένως τὸ πᾶν. Νὰ ἀναπτύξω τὸν σοχασμόν μου μὲ ὅλας τὰς παραστάσεις καὶ περιστάσεις, μὲ ὅλας τὰς καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις, δὲν εἶναι τῷ παρόντος καιρῷ. Δὲν λέγω λοιπὸν, εἰμὴ τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια.

Τὰ γλωσσηματικὰ πρῶτον, πρέπει νὰ ἀπορριφθῶν ἀπὸ τὰ βιβλία, καὶ ἀπὸ αὐτὰ, αἱ λέξεις ὅπῃ μεταχειρίζεται ὁ Ἀριστοτέλης ὁ Πλάτων, ὁ Θεόφραστος κτλ., προτιμητέαι. Εἰς τὰ ἀμφίβου-

λα ἢ εἰς τὰ νέα πράγματα πρέπει νὰ προκρίνω-
 μεν τὸ κοινότερον γλωσσηματικὸν ἢ ἑδικόν μας,
 ἢ διὰ τῆς παραγωγῆς ἢ διὰ τῆς συνθέσεως νὰ
 κάμωμεν νέας λέξεις. Οἱ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων,
 ὁ Θεόφραστος, ὁ Ἴπποκράτης, ὁ Γαληνός, ὁ Πο-
 λύβιος, ὁ Πλῆταρχος κτλ., δὲν πρέπει, νὰ λεί-
 πην ἀπὸ τὸ πλάγι ἐκείνων ὅπῃ γράφην εἴτε εἰς
 τὴν ὠμιλημένην Ἑλληνικὴν, εἴτε εἰς τὴν μὴ ὠμι-
 λημένην. Ἡ γλῶσσα μας δεύτερον, εἶναι ἀκαλ-
 λιέργητος, ἢ ἂν πέρνωμεν μὲ καλὴν ἐκλογὴν
 φράσεις ἀπὸ τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν, τὴν σολί-
 ζομεν καὶ τὴν πλετίζομεν. Εἰς τὰς σχηματισμὸς
 τρίτον, πρέπει νὰ εἴμασθε πολλὰ προσεκτικοὶ διὰ
 νὰ μὴν πίπτωμεν εἰς ἀπεράντως ἀνωμαλίας. (1)

(1) Τὸ ἀνωμαλίας τὸ ἐκλαμβάνω γενικώτερον ἔδω
 ἢ ὅχι καθὼς τὸ ἐκλαμβάνου μόνου εἰς τὰ σχολεῖά μας.
 Τὸ ἐκλαμβάνω εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶ λόγου, εἰς τὰς σχη-
 ματισμὸς τῶν ὀνομάτων, εἰς τὰς κλίσεις τῶς, εἰς τὰς
 παραγωγὰς ἢ συνθέσεις ἀπλῶς τῶν λέξεων. Ἐπρεπε
 λόγου χάριν, νὰ σχηματίζομεν παρομοίως ὅλας τὰς λέ-
 ξεις, εἰς ὅσας παρόμοιαι ὀράσεις τῶ νοὸς μᾶς φέρουν.
 Ἀπὸ τὰ ἐπίθετα παράγονται τὰ ἀφηρημένα· ἔπρεπε
 τὰ ἀφηρημένα νὰ ἔχου τὴν αὐτὴν κατάληξιν κτλ. Ἀπὸ

ἐπειδὴ ἀνωμαλῖαι δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα ἐλάττωμα
 μεγάλον τῶν γλωσσῶν. Δὲν εἶναι ἡ φύσις ὅπῃ
 τὰς ἔκαμεν, ἀμὴ εἶναι ἡ φαντασία ὅπῃ κακοζή-
 λως τὰς ἔρριψε μέσα εἰς τὰς γλώσσας διὰ τὴν
 τὰς συγχίση. Ἡ γλώσσα ἡ καλλιτέρα εἶναι ἐ-
 κείνη ὅπῃ ἔχει ὀλιγωτέρας ἀνωμαλίας, καὶ ἡ κα-
 λή, ἐκείνη ὅπῃ δὲν ἔχει τελείως. Τέταρτον, αἱ
 τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἔχον τὰς γλώσσας τῆς· κατ'
 ἄλλον λόγον, ἀπλῶς ὅταν γράφῃ τινὰς, τὸν ἔρ-
 χονται ἰδέαι καὶ ἔννοιαι ὅπῃ δὲν εἶναι κοιναί, εἰς ἡ-
 μᾶς μάλισα, καὶ διὰ τὴν ἐκφραδῆ, μεταχειρίζεται
 καὶ λέξεις μὴ κοινὰς. Οἱ φιλιαναγνώσαι ὅμως πλε-
 τιζόμενοι ἀπὸ ἰδέας καὶ ἐννοίας, πλετίζονται ἐν ταύ-
 τῷ καὶ ἀπὸ λέξεως. Μοῖρα, λόγῳ χάριν, εἰς τὰ ἐ-
 πίλοιπα ἔθνη τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ οἱ βάνουσοι ἡ-

τὰ ῥήματα παράγονται ὀνόματα διαφόρων συμμοριῶν
 ἔπρεπε κάθε συμμορία νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν κατάληξιν
 καθὼς, διόρθωσις, καῦσις, γράψις, βάδις, φειᾶσις
 κτλ. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔτω βέβαια κάθε γλώσσα ἐβάδι-
 ζεν· ἐπειδὴ ἦταν ἡ φύσις ὅπῃ ἦταν ὁ καθηγεμῶν, ἡ
 ἀνάλυσις ἔδινε μίαν μεγάλην εὐχέρειαν. Οἱ σοφοὶ ἡ
 μᾶλλον οἱ δοκισισοφοὶ ἦλθον ὕστερα καὶ ἔφεραν τὰ πράγ-
 ματα εἰς αὐτὴν τὴν ἀταξίαν ὅπῃ εὐρίσκονται.

ξεύρου τι θεὸν εἰπῆ, εἰς ἡμᾶς ὅμως ἀγνοῶν καὶ
 πολλοὶ ὅπως ἐσπέδασαν πολλὰς ἐνιαυτῶν. Πρέπει
 πρὸς τέτοις νὰ ἀπορρίπτωμεν καὶ τινὰς λέξεις διὰ
 νὰ μὴ πιπτομεν εἰς τὰς παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν
 παραλογισμῶν. Τὸ τινὲς, λόγῳ, χάριν προτιμη-
 τέων ἀπὸ τὸ μερικοὶ κτλ. Τὰς κανόνας ὅπως
 τώρα ἔδωκα βέβαια δὲν τὰς ἐφύλαξα ἀκριβῶς.
 Αἱ κακαὶ ἔξεις εἶναι ἡ αἰτία, καὶ πρέπει νὰ τὰς ἀ-
 ποβάλωμεν.

Η^c Λ Ο Γ Ι Κ Η.

Η^η

ΑΙ^c ΠΡΩΤΑΙ Α' ΝΑΠΤΥΞΕΙΣ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟ-
ΧΑΪΖΕΣΘΑΙ.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ.
ΣΤΙΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.

Ηταν φυσικὸν εἰς τὰς ἀνθρώπους νὰ ἀνα-
πληρώσῃ τὴν ἀδένειαν τῶν βραχιόνων τῆς μὲ τὸ
μέσον ὅπῃ ἡ φύσις ἔκαμεν εἰς αὐτὰς ἐφικτὸν, καὶ ἐ-
σάθησαν μηχανικοὶ πρὸ τῆς νὰ ζητήσῃ νὰ εἶναι.
Παρομοίως ἐσάθησαν λογικοὶ πρὸ τῆς νὰ ζητήσῃ
πῶς σοχάζεται τινὰς. Ἐπρεπε μάλιστα νὰ περάσῃ
αἰῶνες διὰ νὰ βαλθῶν οἱ ἄνθρωποι εἰς ἵποψίαν ὅτι
ὁ σοχασμὸς ἡμπορεῖ νὰ ἰποβληθῇ εἰς νόμους, καὶ τὴν

σήμερον οἱ περισσότεροι εὐχάζονται ἀκόμι χωρὶς παρρησίας ὑποψίας. (1)

Ὡς τόσον μία εὐτυχὴς κλίσις ὅπῃ ἀνόμαζαν προτέρημα, ὃ ἔστιν ἕνας ἀσφαλέςερος καὶ καλοκαταληπτότερος τρόπος τῆνὰ βλέπη τινὰς, ἀδηγῶσε τὸς καλιτέρους νόας χωρὶς νὰ τὸ ἕξεύρην, καὶ τὰ συγγράμματά τες ἐγίνονταν παραδείγματα. Ἐζήτησαν λοιπὸν εἰς τὰ συγγράμματά τες μὲ τὶ τέχνευμα μὲ ποίαν μηχανὴν, ἀγνωσον καὶ εἰς τὸς συγγραφείτων, ἔκαμαν τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ φῶς· Ὅσον περισσότερο αὐτὰ τὰ συγγράμματα ἐπροξενῶσαν θαῦμα, τόσον περισσότερο ἐφαντάδιον οἱ ἀνθρωποὶ ὅτι οἱ συγγραφεῖς εἶχαν μέσα ὑπὲρ τὰ συνήδη, καὶ ἐζήτησαν τὰ τριαῦτα μέσα, ὅταν δὲν ἐπρεπε νὰ ζητήσων, πᾶρεξ ἀπλᾶ. Ἐνόμισαν λοιπὸν εὐθὺς ὅτι ἐμάντευσαν, ἐπέτυχαν τὸς ἀθρώπους ὅπῃ εἶχαν γεννητικόν. Ὅμως δὲν τὸς ἐπιτυχαίνει τινὰς εὐκολᾶ.

(1) Ἐνας βοσκὸς ποτε βόσκωντας τὰ πρόβατά τε, ἐτραγωδῶσε καδῶς τὰ πολλὰ συνηθίζου οἱ βοσκοὶ νὰ κάμνουν· Ἐνας λόγιος ἐπέρασε καὶ ἀκέσας, τὸν ἐνοσιμεύθη πολλά. Τὸν εἶπεν ὅτι ἦταν εἰρηγὸς ἄριστος. Ὁ βοσκὸς δὲν ἐκαταλάμβανε τὶ τὸν ἔλεγε· — Κάμνεις εἰχῆς θαυμασῆς τὸν εἶπεν. — Δὲν καταλαμβάνω τὶ θέλεις νὰ σημάνης μὲ τὸ εἰχῆς. — Αὐτὰ ὅπῃ τραγωδεῖς εἶναι εἰχοί. — Τώρα πρῶτον μανθᾶνω. Οὕτω βίβαια καὶ οἱ ἀνθρωποὶ ἤθελαν ὁμιλῆ λογικά, ἤθελαν συλλογίζονται, ἀν δὲν ἤθελαν κακῆ τύχη παρεκτραπῆ ἀπὸ τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ δημιουργὸς τες ἔβαλε.

ἐπειδὴ τὸ κρυφόντες φυλάττεται τόσον καλλίτερα, ὅσον δὲν εἶναι πάντοτε εἰς τὴν ἐξέσιναντες, νὰ τὸ ἀποκαλύψεν.

Ἐζήτησαν λοιπὸν τὸς νόμους τῆς τέχνης τῆ σοχάζεσθαι ἐκεῖ ὅπῃ δὲν ἦταν, καὶ ἐκεῖ ὡς φαίνεται ἠθέλαμεν τὸς ζητῆ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἂν εἶχαμεν νὰ ἀρχίσωμεν αὐτὴν τὴν ἀναζήτησιν. Ζητῶντές τὸς ὁμῶς ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι, μᾶς ἔδειξαν ἐκεῖ ὅπῃ εἶναι, καὶ ἠμπορῶμεν νὰ καταπειθῶμεν ὅτι τὸς εὐρίσκομεν, ἂν ἠμπορῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν καλλίτερα, παρὰ ὅπῃ ἐπαρατήρησαν ἐκεῖνοι ὅπῃ ἀρχισαν.

Λοιπὸν καθὼς ἡ τέχνη τῆ κινεῖν μεγάλη βάρη, ἔχει τὸς νόμους καὶ κανόνας εἰς τὰς δυνάμεις τῆ σώματος, καὶ εἰς τὸς μοχλὸς ὅπῃ οἱ βραχίονές μας ἔμαθαν νὰ μεταχειρίζονται (1), παρομοίως ἡ τέχνη τῆ σοχάζεσθαι ἔχει τὸς ἐδικές τῆς εἰς τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ εἰς τὸς μοχλὸς ὅπῃ ὁ νῦς μας ἔμαθε νὰ μεταχειρίζεται. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρατηρήσωμεν αὐτὰς τὰς δυνάμεις καὶ αὐτὸς τὸς μοχλὸς.

Βέβαια ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἠθελε φαντασθῆ νὰ καταστήσῃ ὀρισμὸς, ἀξιώματα, ἀρχὰς, (2) ἂν

(1) Ἡ σύγκρισις αὐτὴ εἶναι τῆ περιφήμου Βάκκου Βρετανῆ, τῆ πατριάρχου τῶν νεωτερικῶν φιλοσόφων.

(2) Ὁρισμὸς εἶναι ἐξήγησις μιᾶς λέξεως με πολλὰς λέξεις. τὸ σημειώμα τῆτο Ὁρισμὸς εἶναι τῆ ὀρισμῆ. Ἀξιῶμα, μία πρότασις, ἕνας λόγος αὐταπόδεικτος, ἀφ' ἐαυτῆτε καταληπτὸς εἰς ὅλην, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ



ἤθελε διὰ πρώτην φοράν, νὰ κάμῃ τινὰ χρῆσιν τῶν δυνάμεων τῆ σώματός τε. Δὲν ἤμπορεῖ. Βιάζεται νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταχειρισθῇ τὰς βραχιόνιάς τε· ἐπειδὴ τὸν εἶναι φυσικὸν νὰ τὰς μεταχειρισθῇ. Τὸν εἶναι ἐξ ἴσθ φυσικὸν νὰ βοηθηθῇ μὲ ὅ,τι αἰσθάνεται ὅτι ἤμπορεῖ νὰ τὸν δώσῃ τινὰ βοήθειαν, καὶ κάμνει εὐδύς ἕναν μοχλὸν μὲ ἕνα ῥαβδί. Ἡ συνήθεια αὐξάνει τὰς δυνάμεις τε. Ἡ πείρα ὅπως τὸν κάμνει νὰ παρατηρήσῃ διὰ τί ἔκαμε κακῶς, πῶς ἤμπορεῖ νὰ

ἐγὼ καδὼς συνηθίζην νὰ ὀμιλῶν οἱ πολλοί· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἀξιώματα, αὐταὶ αἱ κοιναὶ ἔννοιαὶ ζητῶν τινὰς προϋπαρχέσας γνώσεις. Ἀρχή, θεμελιώδης διδασκαλία, ὡς οἱ Ὀρισμοὶ καὶ τὰ Ἀξιώματα.

Οἱ Μαθηματικοὶ ἐσυνήθιζαν καὶ συνηθίζεν ἀκόμι τινεὺς, νὰ ἀρχίζην τὰς πραγματείας των μὲ ὀρισμὸς, μὲ ἀξιώματα, μὲ αἰτήματα, καὶ πραγματευόμενοι μίαν ὕλην ὅπως τὸ παραμικρὸν λάθος, ὁ παραμικρὸς παραλογισμὸς γίνονται ἐν ταύτῳ ἐξόφθαλμα, καὶ ἀκολούθως οὔτε ἐναργεῖς καὶ ἀκριβεῖς, φιλόσοφοι πραγματευόμενοι ἄλλας ὕλας, ἐφραυτάθησαν ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν μαθηματικῶν χρεωσθεῖται εἰς τὸν ἐκθετικὸν τρόπον τῶν συγγραμμάτων τῆς, καὶ ἐσόλισαν καὶ αὐτοὶ τὰ συγγράμματά τῆς μὲ ὀρισμὸς, μὲ ἀξιώματα, χωρὶς νὰ κατορθώσεν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν μαθηματικῶν. Πολλοὶ ἐφθασαν καὶ εἰς τὸν Κολοφῶνα τῆς ἀλογίας καὶ ἀτοπίας, μεταχειριζόμενοι τὰς τοιαύτας ἀρχὰς εἰς ἀπόδειξιν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν ἐσφαλμένων τῆς καὶ ἀτόπων τῆς δοξῶν. Παράφοροι καὶ φρενητιῶντες δεῖν ἤμπορῆσαν καὶ κάμνεν περισσότερον.

κάμη καλλίτερα, ἀναπτύσσει κατ' ὀλίγον ὅλας τὰς δυνάμεις τῆ σώματός τε, καὶ μανθάνει.

Οὕτω γὰ ἀρχίζομεν μᾶς βιάζει ἡ Φύσις, ὅταν διὰ πρώτην Φορὰν κάμνωμεν κάποιαν χρῆσιν τῶν δυνάμεων τῆ νοός μας. Αὐτὴ μόνη εἶναι ὅπῃ τὰς κανονίζει, καθὼς πρῶτον ἐκανόνισε μόνη τὰς δυνάμεις τῆ σώματος, καὶ ἂν εἰς τὸ ἐξῆς εἴμασθε ἱκανοὶ γὰ τὰς ὀδηγῶμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, αὐτὸ δὲν θὰ ἠμπορῶμεν γὰ τὸ κάμνωμεν ἀλλέως, παρὰ ἀκολυθῶντες καθὼς αὐτὴ μᾶς ἔκαμε γὰ ἀρχίσωμεν, καὶ χρεωσῆμεν ἀκολέθως τὰς προόδους μας εἰς τὰ πρῶτα μαθήματα ὅπῃ αὐτὴ μᾶς ἔδωκε. Δὲν θὰ ἀρχίσωμεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν Λογικὴν μὲ ἀξιώματα, μὲ ἀρχάς· θὰ ἀρχίσωμεν παρατηρῶντες τὰ μαθήματα ὅπῃ ἡ Φύσις μᾶς ἔδωκεν. (1)

Εἰς τὸ Πρῶτον Μῆρος θὰ ἰδῶμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις εἶναι μέθοδος ὅπῃ ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν ἰδίαν Φύσιν, καὶ θὰ ἐξηγήσωμεν κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν τὸσον τῶν ιδεῶν, ὅσον καὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. Εἰς τὸ Δεύτερον Μῆρος, θὰ

(1) Εἰς τὰ σχολεῖα μας ἀρχίζου γὰ διδάσκου τὰ παιδιὰ, τίεσι γράμμα. Ἴδῃ ἕνας ὀρισμός· Κατωτέρα, τίεσι συλλαβὴ, τίεσι λέξεις, τίεσι λόγος, κτλ. Ἴδῃ ἕνα πλῆθος ὀρισμῶν τῆς ὁποίας ἀναγκάζεται ὁ νέος γὰ τῆς ἀποσηθίζῃ χωρὶς γὰ καταλαμβάνῃ τίποτες. Δὲν εἶναι παράξενον, ὡς τὰ πολλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν καταλαμβάνου τίποτες. Ἐἶναι ἀχρεϊότερος τρόπος διδασκαλίας ἀπὸ αὐτόν;

θεωρήσωμεν τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰ μέσα της καὶ ἀπο-
τελέσματά της, καὶ ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι θὰ
καταντήσῃ νὰ εἶναι μία γλῶσσα καλοφκιασμένη.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ δὲν ὁμοιάζει με κάμμίαν ἀπὸ
ὄσας ἔκαμαν ἕως τώρα (1). Ὁ νέος τρόπος ὅμως
μὲ τὸν ὁποῖον πραγματεύεται, δὲν πρέπει νὰ εἶναι
τὸ μόνον προτέρημά της. Πρέπει ἀκόμι νὰ εἶναι ἡ
ἀπλυστέρα, ἡ εὐκολωτέρα καὶ ἡ φωτισικωτέρα.

(1) Πολλὰ βιβλία ἐπιγράφονται Λογικαὶ καὶ εἰς
τὰ περισσότερα δὲν ἀρμόζει αὐτὸ τὸ ὄνομα, παρὰ κατ'
ἐντίφρασιν.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν .

ΠΩΣ Η ΦΥΣΙΣ Η ΓΙΔΙΑ ΜΑΣ ΔΙΔΑΣΚΕΙ
 ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΙΝ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΝ
 ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟΝ, ΕΞΗΓΕΙ ΤΙΝΑΣ ΤΗΝ
 ΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΤΟΣΟΝ
 ΤΩΝ ΊΔΕΩΝ, ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΤΩΝ
 ΔΤΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ
 ΨΥΧΗΣ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Α΄.

ΠΩΣ Η ΦΥΣΙΣ ΜΑΣ ΔΙΔΕΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ
 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ
 ΣΤΟΧΑΖΕΣΘΑΙ.

Η δύναμις τῆ αἰσθάνεσθαι εἶναι ἡ πρώτη
 ἀπὸ τῶν δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

α΄. Αἱ αἰσθήσεις μας εἶναι αἱ πρώται δυνάμεις
 ὅπῃ σημειώνομεν (1) καὶ διὰ μόνων αὐτῶν αἱ ἐντυπώσεις

(1) Αἰσθήσεις εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία τῆς ἀφῆς τῆς ἀκοῆς,



τῶν ὑποκειμένων ἔρχονται ἕως εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄν ἤμαθ' ἀνὴρ ὑσερημένος ἀπὸ τὴν ὄρασιν, δὲν ἠθέλαμεν γνωρίζῃ μῆτε τὸ Φῶς μῆτε τὰ χρώματα· ἂν ἤμαθ' ἀνὴρ ὑσερημένος ἀπὸ τὴν ἀκοὴν, δὲν ἠθέλαμεν ἔχη καμμίαν γνῶσιν ψόφων. Ἐνὶ λόγῳ, ἂν δὲν ἠθέλαμεν ἔχη ποτὲ καμμίαν αἰσθησιν, δὲν ἠθέλαμεν γνωρίζῃ καθέννα ἀπὸ τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως. (1)

τῆς ὄρασεως, τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὀσφρήσεως. Ἄφ' εἶναι ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ νιώσωμεν ὅταν μᾶς ἐγγίξῃ τινὴς. Ἄκοή, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ ἀκούωμεν· Ὀρασις, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ βλέπωμεν· Γεῦσις, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ διακρίνωμεν τῆς χυμῶν, δηλαδὴ, τὸ γλυκὺ, τὸ πικρὸν, τὸ ξυρὸν καὶ τὰ ἕξῃς. Ὀσφρησις, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ ὀσφραίνωμεθα, δηλαδὴ νὰ μυρίζωμάσθε.

(1) Ἡ θέλαμεν εἶμασθε ὡς ἓνας ἀνδριάς. Οὐδὲν ἐν τῷ νῶ ὃ μὴ πρότερον ἐντῆ αἰσθήσει. Αὐτὴ εἶναι μία ἀλήθεια πολλὰ μεγάλη· πλὴν ἔπρεπε νὰ περάσθῃ δύο χιλιάδες ἔτη διὰ νὰ καταληφθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἀπὸ τὸν Βρετανὸν Λόκ. Τὸ ἄριστόν τε περὶ νοοῦ σύγγραμμα δὲν εἶναι χεδόν, παρὰ μία ἀνάπτυξις αὐτῆς τῆς ἀληθείας τῆ Ἀριστοτέλης, ἂν εἶναι τῆ ἀληθεία αὐτῆ καὶ ὅχι τῆ Ἀναξαγόρα ἠτινος ἄλλῃ παλαιῇ· ἐπειδὴ ὁ Ἀριστοτέλης λέγωντας. „Ἀναξαγόρας μὲν εὐφησι, διὰ τὸ „ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων τὸν ἀνθρώπου, εὐλογον δὲ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων, „ χεῖρας ἔχειν· τῆ λαμβάνειν γὰρ αἱ χεῖρες ὄργανον „ εἰσιν· ἡ δὲ φύσις ἀεὶ διανέμει, καθάπερ ἄνθρωπος „ φρόνιμος, τῷ δυναμένῳ χρῆσθαι, ἕκαστον· προσήκει „ γὰρ τῷ ὄντι ἀλύτην δῆναι μᾶλλον ἀλύς, ἢ τῷ αὐ-

Διὰ τὰ γνωρίζωμεν ὅμως αὐτὰ τὰ ὑποκειμένα, ἄρκει νὰ ἔχωμεν μόνον αἰδησεις; Ὁχι βέβαια· ἐπειδὴ αἱ ἴδιαι αἰδησεις μᾶς εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλους, καὶ μὴ ὅλον τῆτο δὲν ἔχομεν ὅλοι τὰς ἰδίας γνώσεις. Αὐτὴ ἡ ἀνισότης δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέρχεται, πλὴν ἀπὸ αὐτὸ ὅπῃ δὲν ἠξυύρομεν νὰ κάμνωμεν ἐξ ἴσου τὴν χρῆσιν τῶν αἰδησεῶν μας διὰ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐδόθησαν. Ἄν δὲν μαθαίνω νὰ τὰς κανονίσω, θ' ἀποκτήσω ὀλιγωτέρας γνώσεις, παρὰ ἕνας ἄλλος, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅπῃ δὲν χορεύει τινὰς καλὰ, εἰμὴ ὅσον μαθαίνει νὰ κανονίζῃ τὰ βήματα. Κάθε τι μαθαίνεται, καὶ εἶναι καὶ μία τέχνη διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τινὰς τὰς δυνάμεις τῆ νοῦς, καθὼς εἶναι καὶ μία διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τινὰς τὰς δυνάμεις τῆ σώματος. Μὰ δὲν μαθαίνει τινὰς νὰ ὀδηγῇ αὐτὰς, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὰς γνωρίζῃ· πρέπει λοιπὸν διὰ νὰ μάθῃ τινὰς νὰ ὀδηγῇ καὶ ἐκεῖνας, νὰ τὰς γνωρίσῃ.

Αἱ αἰδησεις δὲν εἶναι, εἰμὴ τὸ ὀργανικὸν αἷτιον

„ λὺς ἔχουσι θῆναι αὐλητικὴν· τῷ γὰρ μείζονι καὶ κυριωτάτῳ προσέθηκε τῆλαττον, ἀλλ' ἔ τῷ ἐλάττονι
 „ τὸ τιμιώτερον καὶ μείζον ἔ διὰ τὰς χεῖρας
 „ εἶναι ὁ ἄνθρωπος φρονιμώτατος, ἀλλὰ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων, ἔχει χεῖρας.“ Περὶ μορίων ζῴων βιβλ. δ'. Αὐτὰ λέγω λέγοντας ὁ Ἀριστοτέλης με κάμνει νὰ ἀμφιβάλλω ἂν τὸ „Οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὁ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰδησει“ εἶναι ἐδικόν τε. Πλὴν τίς φιλόσοφος δὲν ἐξέζη ποτὲ ἀνακόλουθος.



τῶν ἐντυπώσεων ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα κάμνουν ἐπάνω μας· ἡ ψυχὴ εἶναι ὅπῃ αἰσθάνεται, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην ἀνήκουν τὰ αἰσθήματα (1), καὶ αὐτὸ ὅπῃ αἰσθάνεται, εἶναι ἡ πρώτη δύναμις ὅπῃ εἰς αὐτὴν σημειώνομεν. Αὐτὴ ἡ δύναμις διασέλλεται εἰς πέντε εἶδη ἐπειδὴ ἔχομεν πέντε εἶδη αἰσθημάτων. Ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται διὰ τῆς ὀράσεως, τῆς ἀκοῆς, τῆς ὀσφρήσεως, τῆς γεύσεως, καὶ μάλιστα τῆς ἀφῆς.

Θὰ ἡξεύρωμεν νὰ τὴν κανονίζωμεν, ὅταν θὰ ἡξεύρωμεν νὰ κανονίζωμεν τὰς αἰσθήσεις μας.

β'. Εὐθύς ὅπῃ ἡ ψυχὴ δὲν αἰσθάνεται, εἰμὴ μόνον διὰ τῶν ὀργάνων τῆς σώματος, εἶναι ἐναργεῖς ὅτι θὰ μάθωμεν νὰ ὀδηγῶμεν μὲ κανόνας τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μας, ἂν μαθαίνωμεν νὰ ὀδηγῶμεν μὲ κανόνας τὰ ὄργανά μας ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ θέλωμεν νὰ σπευδάσωμεν.

(1) Φιλοσοφικὸς ἄρος, ὁ ὁποῖος σημαίνει τὸ ἐνέργημα, τὸ εὐτύπωμα ὅπῃ γίνεται εἰς τὴν ψυχὴν διεγερμένην ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις· Αὐτὴ ἡ λέξις εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶναι πολὺχρηστος, καὶ διὰ τῆτο ἔκρινα εὐλογον διὰ νὰ ἐπερείσω καὶ νὰ κρατύνω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν σημασίαν τῆς.

Θὰ ἡξεύρωμεν νὰ κανονίσωμεν αὐτὰ, ὅ-
ταν δὲ σημειώσωμεν πᾶς ἐνίοτε τὰ
ὠδηγήσαμεν καλὰ.

γ'. Ἐν τῷ ἰσχυρῷ ἔρωτι νὰ μάθωμεν νὰ ὠδηγῶμεν κα-
λὰ τὰς αἰσθήσεις τῆς; Κάμνοντες ἐκεῖνο ὅπῃ ἐκάμα-
μεν ὅταν τὰς ὠδηγήσαμεν καλὰ. Δὲν εἶναι κἀνεὶς
εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μὴν ἠκολούθησε νὰ τὰς ὠδηγήσῃ
καλὰ, κἀν ἐνίοτε. Αὐτὸ εἶναι ἓνα πρᾶγμα τὸ
ὁποῖον αἱ χρεῖται καὶ ἡ πείρα μᾶς τὸ μαθαίνου ὀγλί-
γωρα· τὰ παιδιὰ μᾶς τὸ δείχνου. Ἀποκτῶν γνώσεις
χωρὶς τὴν βοήθειάν μας· ἀποκτῶν, μὲ ὅλον ὅπῃ
θάνομεν τόσα ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνά-
μεών τῆς. ἔχου λοιπὸν μίαν τέχνην εἰς τὸ νὰ ἀποκ-
τῶν. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ἀκολουθεῖν τῆς κανόνας
αὐτῆς χωρὶς νὰ τὸ ἡξεύρου, (1) μὲ ὅλον τῆς τῆς
ἀκολουθεῖν. Δὲν χρειάζεται λοιπὸν, παρὰ νὰ τὰ
κάμνωμεν νὰ σημειῶν ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνου ἐνίοτε, διὰ
νὰ τὰ μαθαίνωμεν νὰ τὸ κάμνου πάντοτε, καὶ ἔτι
ἡμεῖς δὲν δεῖ νὰ τὰ μάθωμεν, εἰμὴ, ἐκεῖνο ὅπῃ ἡξεύ-
ρου νὰ κάμνου. Ὡσὰν ὅπῃ ἄρχισαν μόναι τῆς νὰ ἀνα-
πτύσσου τὰς δυνάμεις τῆς, δὲ αἰσθάνου ὅτι ἡμπο-

(1) Ἀκολουθεῖν τῆς κανόνας αὐτῆς καθὼς καὶ ὁ βο-
σκόσ ἀκολουθεῖ τῆς κανόνας τῆς ποιητικῆς χωρὶς νὰ ἡ-
ξεύρῃ τί δεῖ νὰ εἴπῃ ποιητικῆ, καὶ ἐπιχειροῦσε θαυμαστικῶς
χωρὶς νὰ τὸ ἡξεύρῃ.



ρῆν νὰ τὰς ἀναπτύξεν ἀκόμι, ἂν κάμνεν διὰ νὰ τελειώσεν αὐτὴν τὴν ἀνάπτυξιν, ἐκεῖνο ὅπῃ ἔκαμαν διὰ νὰ τὴν ἀρχίσεν. Θὰ τὸ αἰθανθῆν τόσον περισσότερον· ἐπειδὴ, μὲ τὸ νὰ ἀρχισαν πρὸ τῆ νὰ μάθῃν τίποτες, ἀρχισαν καλὰ· ἐπειδὴ ἀρχιζεν ἡ φύσις δι' αὐτά.

Εἶναι ἡ φύσις, ὅ ἐστιν, αἱ δυνάμεις μας προσδιωρισμένα ἀπὸ τὰς χρείας μας, ὅπῃ ἀρχίζεν νὰ μᾶς μαθαίνεν.

δ'. Εἶναι ἡ φύσις, ὅ ἐστιν, αἱ δυνάμεις μας προσδιωρισμένα ἀπὸ τὰς χρείας μας, ἐπειδὴ αἱ χρεῖαι, καὶ αἱ δυνάμεις εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν φύσιν τῆ καθενὸς ζῶν, καὶ μὲ αὐτὸ δὲν θέλομεν νὰ εἰπῶμεν ἄλλο τίποτες, εἰμὴ μόνον, ἕνα ζῶν εἶναι γεννημένον μὲ τοιαύτας χρείας καὶ τοιαύτας δυνάμεις. Μὰ, ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ χρεῖαι καὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις κρέμονται ἀπὸ τὸν διοργανισμὸν, εἶναι διαφορετικαὶ καθὼς αὐτὸς, εἶναι μία ἀκολουθία τὸ, μὲ τὸ φύσις, νὰ μὴν ἐννοῶμεν εἰμὴ μόνον, τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀργάνων, καὶ τῷ ὄντι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆ φύσις δὲν σημαίνει ἄλλο τίποτες, εἰμὴ μόνον αὐτό.

Τὰ ζῶα τὰ ὑφονόμενα εἰς τὸν ἀέρα, τὰ περιπατῆντα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὅσα ζῆν μέσα εἰς τὸ νερὸν εἶναι τρία εἶδη, τὰ ὅποια, συσχηματισμένα διαφορετικῶς, ἔχεν τὸ καθένα χρείας καὶ δυνά-

μεις ὅπῃ εἶναι εἰς αὐτὰ οἰκεῖται, ἢ, τὸ ὅποσον, εἶναι τὸ αὐτὸ, ἔχεν καθενα τὴν φύσιν τες.

Αὐτὴ ἡ φύσις εἶναι ὅπῃ ἀρχίζει, καὶ ἀρχίζει πάντοτε καλά· ἐπειδὴ ἀρχίζει μόνη. Οὐκ ὅπῃ τὴν ἐδμιέργησεν, ἔτως ἠθέλησεν· αὐτὸς τὴν ἔδωκε καθετι διὰ τὴν ἀρχίτην καλά. Ἐπρεπε κάθε ζῶον νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐπαγρυπνῇ εὐθύς ἀπὸ τὴν γέννησίν τε εἰς τὴν συντήρησίν τε. Δὲν ἡμπορῆσε λοιπὸν νὰ ἀργήσῃ εἰς τὴν μάθησίν τε· καὶ τὰ μαθήματα τῆς φύσεως ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὀγλίγωρα καὶ ἀσφαλῆ. (1)

Πῶς εἶνα παιδὶ ἀποκτᾶ γνώσεις.

εἰ. Ἐνα παιδὶ δὲν μαθαίνει, παρὰ μετὸν ἀιδάναται τὴν χρεῖαν τῆς μαθήσεως. Ἐχει παραδείγματος χάριν, ἔνα συμφέρον νὰ γνωρίζῃ τὴν βυζάσαν τε, καὶ τὴν γνωρίζει παρευθύς, τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ πολλὰ ἄλλα πρόσωπα, καὶ δὲν τὴν συγχέει με κανένα, καὶ τὸ νὰ γνωρίζῃ δὲν εἶναι, εἰμὴ αὐτό. Τῷ ὄντι δὲν ἀποκτῶμεν γνώσεις, εἰμὴ ὅσον βλέπουμεν μίαν μεγαλητέραν ποσότητα πραγμάτων, καὶ σημειῶμεν τὰς ποιότητας ὅπῃ τὰ δια-

(1) Ἡ φύσις καὶ ἡ φαντασία ἢ ὁπεία δὲν εἶναι, παρὰ ἐκτροπὴ τῆς φύσεως, εἶναι δύο ἐναντία. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁδηγὸν τὴν φύσιν, τὴν ὁποῖαν ὅταν δὲν τὴν ἀκολοθεῖ, τρέχῃ κατόπι τῆς φαντασίας ἢ ὁποῖα φέρνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ λάθος εἰς λάθος.



ζέλλεν. Αἱ γνώσεις μας ἀρχίζεν ἀπὸ τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ὅπῃ ἐμάσταμεν νὰ ξεχωρίζωμεν.

Αἱ γνώσεις ὅπῃ ἓνα παιδί ἔχει τῆς βυζάσρας τε ἢ καὶ ἄλλο τινὸς πράγματος, δὲν εἶναι ἀκόμι δι' αὐτὸ, παρὰ αἰσθηταὶ ποιότητες. Δὲν τὰς ἀπόκτησε λοιπὸν, παρὰ μὲ τὸν τρόπον ὅπῃ ὠδήγησε τὰς αἰσθήσεις τε. Μία κατεπείγουσα χρεία ἢμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, νὰ κάμῃ μίαν σφαλερὰν κρίσιν, κάμνωτάς το νὰ κρίνῃ προπετῶς· ὡλὴν τὸ σφάλμα δὲν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι, εἰμὴ ἀκαριαίον· ἐπειδὴ προσδοκῶντας, εὐρίσκει τὸν ἑαυτὸν τε ἀπατημένον, καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ κάμῃ μίαν δευτέραν κρίσιν, καὶ κρίνει καλλίτερα· Ἡ πείρα ὅπῃ ἐπαγρυπνεῖ ἐπάνω τε, διορθῶνει τὰς ἀπάτας τε. ? Νομίζει ὅτι βλέπει τὴν βυζάσραν τε, βλέπωντας μακρὰν ἓνα πρόσωπον ὅπῃ τὴν ὁμοιάζει; τὸ σφάλμα τε δὲν βλαστᾷ· Ἄν μία πρώτη ματιὰ τὸ ἀπάτησε, μία δευτέρα τὸ ξεαπατᾷ, καὶ τὴν ζητεῖ μὲ τὰ μάτια τε.

Πῶς ἡ φύσις τὸ εἰδοποιεῖ διὰ τὰς ἀπάτας τε.

ς'. Οὕτω λοιπὸν αἱ αἰσθήσεις διορθῶνεν αὐτὰ αἱ ἴδιαι τὰ σφάλματα ὅπε μᾶς ἔκαμαν νὰ πέσωμεν. Διὰ τί, ἂν μία πρώτη παρατήρησις δὲν ἀποκρίνεται εἰς τὴν χρείαν διὰ τὴν ὁποίαν τὴν ἐκάμαμεν, εἰδοποιήμαθε ἀπὸ αὐτὸ ὅτι κακῶς ἐπα-

ρατηρήσαμεν, ἔξ αἰθάνομάσθε τὴν ἀνάγκην τῆ νὰ παρατηρήσωμεν πάλιν. Αὐταὶ αἱ ἰδοποιήσεις δὲν μᾶς λείπουν ποτὲ, ὅταν τὰ πράγματα ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἀπατώμασθε, μᾶς εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Διὰ τὶ, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν, ἡ λύπη ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ μίαν σφαλερὰν κρίσιν, καθὼς ἡ ἡδονὴ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ μίαν ἀληθινήν κρίσιν. Ἡ ἡδονὴ λοιπὸν ἔξ ἡ λύπη εἶναι οἱ πρῶτοι μας διδάσκαλοι. Μᾶς φωτίζουν· ἐπειδὴ μᾶς εἰδοποιεῖν ἂν κρίνωμεν καλῶς, ἢ ἂν κρίνωμεν κακῶς· Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ εἰς τὴν νηπιότητά μας κάμνωμεν χωρὶς βοήθειαν προόδου ὅπῃ μᾶς φαίνονται ἔξ ὀγλίγωραι ἔξ θαυμασαί. (1)

Διὰ τὶ αὐτὴ παύει ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς εἰδοποιῇ.

ζ. Μία τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι ἤθελε μᾶς εἶναι μὲ τελειότητα ἀνωφελῆς, ἂν ἔπρεπε πάντοτε νὰ κρίνωμεν διὰ πράγματα ὅπῃ ἀναφέρονται εἰς τὰς χρεῖας τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἡθέλαμεν

(1) Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ τὰ παιδιὰ πρὸ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν δείχνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολὺν νῦν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν εἶναι εἰς τὴν ὁδὸν τῆς φύσεως, ὕστερα τὰ ἐμβάζομεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς φαντασίας μας, τῶν προλήψεών μας, τῶν ἐξίμων μας, ἔξ τὰ χαλνῶμεν. Φαίνεται ὅτι δὲν τὰ βάνομεν εἰς τὰ σχολεῖα, παρὰ διὰ νὰ χαλάσωμεν τὴν συλλογιστικὴν δυνάμιν τους.

συλλογίζωμάσθε φυσικῶς καλὰ, ἐπειδὴ ἠθέλα-
 μεν κανονίξῃ τὰς χρείας μας εἰδοποιούμενοι ἀπὸ τὴν
 φύσιν. Μὰ μόλις ἀρχίζομεν νὰ εὐγαίνωμεν ἀπὸ
 τὴν νηπιότητα, ἔκάννομεν ἕνα πλήθος κρίσεις
 ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἡ Φύσις δὲν μᾶς εἰδοποιεῖ
 πλέον· τὸ ἐναντίον, φαίνεται ὅτι ἡ ἡδονὴ συντρο-
 φεῖ τὰς σφαλερὰς κρίσεις κατῶς ἔκ τὰς ἀλη-
 θινὰς, ἔκ ἀπατώμασθε μὲ ἀνυποψίαν. Αὐτὸ ἀ-
 κολεθεῖ, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς αὐτὰς τὰς
 περιστάσεις ἡ περιέργεια ἡ μόνη μας χρεία, ἔκ ἡ
 ἀμαθῆς περιέργεια εὐχαρισεῖται εἰς ὅλα (1). Αὐτὴ
 ἀπολαμβάνει τὰ λάθη μὲ ἕνα εἶδος ἡδονῆς, προ-
 σκολλᾶται συχνὰ μὲ ἰχυρογνωμοσύνην, πέρνωντας
 μίαν λέξιν ὡσῆ δὲν σημαίνει τίποτε, διὰ μίαν
 ἀπόκρισιν, ἔκ μὴν ὄντας ἰκανὴ νὰ γνωρίσῃ ὅτι
 αὐτὴ ἡ ἀπόκρισις δὲν εἶναι, παρὰ μίαν λέξιν. Τά-
 τε τὰ σφάλματά μας εἶναι διαρκῆ. Ἄν, κατῶς
 πολλὰ συμβαίνει, ἐκρίναμεν διὰ πράγματα ὅπῃ
 δὲν μᾶς εἶναι ἐφικτὰ, ἡ πείρα δὲν ἠθέλεν ἡμ-
 πορῆ νὰ μᾶς ξεαπατήσῃ (2), ἔκ ἂν ἐκρίναμεν διὰ

(1) Αὐτὴ ὅμως ἡ περιέργεια κάμνωντάς μας νὰ ἀ-
 ποκτήσωμεν ἔξεις σφαλερὰς, ἔχει ὀλεθρίας ἀκολεθίας.
 Αἱ ἔξεις εἶναι παντοδύναμοι, ἔκ ἀκολέθως δὲν εἶναι κἄ-
 νένας τρόπος πλέον τῆ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ ἕνα τοι-
 ῦτον τύραννον, τὰς κακὰς ἔξεις δηλαδὴ.

(2) Οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι, ἐξαιρῶντας τὸν Σω-
 κράτην ἔκ ἄλλων πολλὰ ὀλίγους, ἂν δὲν ἠθέλησαν ἔχει τὴν

ἄλλα μὲ προπέτειαν, δὲν μᾶς ξεαπατᾶ μῆτε τότε · ἐπειδὴ ἡ πρόληψίς μας δὲν μᾶς συγχωρεῖ νὰ τὴν συμβουλευθῶμεν. (1)

Τὰ λάθη ἀρχίζον λοιπὸν ὅταν ἡ φύσις παύῃ ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς εἰδοποιῇ διὰ τὰς ἀπάτας μας, δηλαδὴ, ὅταν κρινόντες διὰ πράγματα ὅπῃ ἔχον ὀλίγην χάριν μὲ τὰς χρείας τῆς πρώτης ἀνάγκης, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δοκιμάσωμεν τὰς κρίσεις μας διὰ νὰ ξαναγνωρίσωμεν ἂν εἶναι ἀληθιναὶ ἢ σφαλераί· (Ὅδος πωροῦς, παλαιὰ ἰσορία. Βιβλ. 3. Κεφ. 3.) (2).

μανίαν νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ἀνεξήγητα, αἱ ἐσφαλμέναι δόξαι δὲν ἠθέλουν διαρκέσει τόσον.

(1) Ἡ ὑπερηφανία τε νὰ μὴ φανῶμεν ὅτι ἐσφαλμένοι, μᾶς κάμνει πολλακίς νὰ ἐπιμενώμεν εἰς τὰ σφάλματά μας. Ἡ φιλαυτία μὲς τυφλώνει τόσον ὅπῃ κατανηθῆμεν τέλος νὰ μὴν τὰ βλέπωμεν ὡς σφάλματα.

(2) Διὰ νὰ μάθῃ τινὰς μίαν μηχανικὴν τέχνην, δὲν ἀρκεῖ νὰ καταλάβῃ καλὰ τὴν θεωρίαν, πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὴν πρᾶξιν· ἐπειδὴ ἡ θεωρία δὲν εἶναι παρὰ ἡ γνῶσις τῶν κανόνων, καὶ δὲν εἶναι τινὰς μηχανικὸς μὲ αὐτὴν μόνον τὴν γνῶσιν· Ἡ μηχανικὴ εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἔξις, καὶ δὲν ἀποκτάται, παρὰ μὲ τὴν ἄσκησιν. Αὐτὴ ἡ ἔξις ἀποκτιθεῖσα ἄπαξ, οἱ κανόνες γίνονται ἀνοφελεῖς. Δὲν χρειάζεται τινὰς νὰ τῆς σοχαθῇ, καὶ κάμνει κάθε μηχανὴν καλὴν, τρόπον τινά, φυσικῶς.

Οὕτω πρέπει νὰ μάθῃ τινὰς τὴν τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι. Δὲν ἠθέλουν εἶναι ἀρχετόν νὰ καταλάβῃ αὐτὴν τὴν λογικὴν, ἂν δὲν ἠθέλε κάμῃ εἰς τὸν ἑαυτόν τε ἔξιν



Μόνος τρόπος τῆ νὰ ἀποκτήσωμεν γνώσεις.

ή. Μὰ τέλος, ἐπειδὴ εἶναι πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα κρίνομεν καλὰ, ἀκόμη ἔ ἀπὸ τὴν νηπιότητά μας, δὲν πρέπει, παρά νὰ παρατηρήσωμεν πῶς ὠδηγήθημεν διὰ νὰ κρίνωμεν δι' αὐτὰ, ἔ δὲ νὰ ἠξεύρωμεν πῶς πρέπει νὰ ὠδηγηθῶμεν δι' ἄλλα. Ἀρκεῖ νὰ ἀκολουθῶμεν καθὼς ἡ Φύσις μᾶς ἔκαμε νὰ ἀρχίσωμεν, δηλαδὴ νὰ παρατηρῶμεν ἔ νὰ ὑποβάλλωμεν τὰς κρίσεις μας εἰς τὴν δοκιμὴν τῆς παρατηρήσεως ἔ τῆς πείρας.

τὴν μέθοδον ὅπῃ διδάσκει. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ἔξις εἶναι τοιαύτη ὅπῃ νὰ ἠμπορῇ τινὰς νὰ συλλογίζεται καλὰ χωρὶς νὰ ἔχη χρεῖαν νὰ σοχάζεται εἰς τὰς κανόνας, δὲν δὲ νὰ ἔχη τὴν πρᾶξιν τῆς τέχνης τῆ συλλογίζεσθαι, εἰμὴ μόνου τὴν θεωρίαν.

Αὐτὴ ἡ ἔξις ὡς ἔ κάθε ἄλλη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτηθῇ παρά μὲ μακρὰν ἄσκησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἔξασκῆται τινὰς εἰς πολλὰ ὑποκείμενα. Ὁ Συγγραφεὺς σημειώνει εἰς μερικὰ μέρη τὰς ἀναγνώσεις ὅπῃ πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ δι' αὐτό. Καὶ, ἐπειδὴ ἀποκτᾷ τινὰς τὴν πρᾶξιν μιᾶς τέχνης τόσον εὐκολώτερα ὅσον καλλιτέραν ἠξεύρει τὴν θεωρίαν, συμβιβλεύει νὰ μὴ κάμῃ τινὰς αὐτὰς τὰς ἀναγνώσεις, παρά ὅταν καταλάβῃ τὸν νῦν αὐτῆς τῆς Λογικῆς, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ τὴν διαβάσῃ τινὰς καὶ μίαν φοράν. Ἄφ' ἔ πιάσῃ τινὰς τὸν νῦν αὐτῆς τῆς Λογικῆς δὲ τὴν ξαναρχίσῃ, ἔ προχωρῶντας δὲ κάμῃ ἔ τὰς ἀναγνώσεις ὅπῃ εἶναι δειγμένα. Ἡ ἀναγνώσεις εἰς τὰς ὁποίας παραπέμπει, εἶναι τῶν συγγραμμάτων τε.

Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ ἐκάμαμεν εἰς τὴν πρώτην μας
 γηπιότητα, καὶ ἂν ἤμπορέσαμεν νὰ ξανακαλέσωμεν
 εἰς τὸν ἑαυτὸν μας αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, αἱ πρῶταί
 μας σπυδαὶ ἤθελαν μᾶς βάλῃ εἰς τὴν ὁδὸν νὰ κά-
 μωμεν καὶ ἄλλας μὲ καρπῶν. Τότε κάθε ἕνας μας
 ἔκαμμεν εὐρέσεις διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἦταν ὑπόχρε-
 ως παρά εἰς τὰς παρατηρήσεις τε καὶ εἰς τὴν πει-
 ράντη, καὶ ἤθελαμεν κάμνῃ ἀκόμι τὴν σήμερον,
 ἂν ἤξεύραμεν νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ὁδὸν ὅπῃ ἡ φύ-
 σις μᾶς εἶχαν ἀνοιξῆ.

Δὲν ζητεῖται λοιπὸν νὰ φαντασθῶμεν ἡμεῖς
 οἱ ἴδιοι ἕνα σύστημα (1) διὰ νὰ ἤξεύρωμεν πῶς
 πρέπει νὰ ἀποκτήσωμεν γνώσεις. Ἄς φυλαχθῶ-
 μεν καλά. Ἡ φύσις αὐτὴ ἡ ἴδια ἔκαμμεν αὐτὸ τὸ
 σύστημα· ἐπειδὴ μόνητις ἤμπορεσε νὰ τὸ κάμῃ, καὶ
 τὸ ἔκαμε καλὰ, καὶ δὲν μᾶς μένει, παρά νὰ πα-
 ρατηρήσωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ αὐτὴ μᾶς μανθάνει.

Φαίνεται ὅτι ἔπρεπε, διὰ νὰ σπυδαῶμεν τὴν
 φύσιν, νὰ παρατηρήσωμεν εἰς τὰ παιδιά τὰς πρῶ-
 τας ἀναπτύξεις τῶν δυνάμεών της, ἢ νὰ ξανακα-
 λέσωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἐκεῖνο ὅπῃ μᾶς ἀκο-
 λέθησεν ἡμᾶς τὲς ἰδίαις· καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο
 εἶναι δύσκολον. Ἠθέλαμεν καταντῆ συχνὰ εἰς ἀ-
 νάγκην τῆ νὰ κάμνωμεν ὑποθέσεις· (2) πλὴν αἱ ὑ-

(1) Ὅτις, μίαν συλλογὴν μέσων, τρόπων, ἕνα βιβλίον τὸ ὁποῖον νὰ περιεχῇ τὰς κτητικὰς τῶν γνώσεων τρόπους.

(2) Πολλὰς γνώσεις ἀλημονήσαμεν πῶς τὰς ἀποκ-



προέσεις ἤθελαν ἔχει τὸ κακὸν νὰ φαίνονται πο-
 τὲ χωρὶς Σεμέλιον, καὶ ἄλλοτε νὰ ἀπαιτῶν ὅπως νὰ
 βαλῶν τινὰς εἰς θέσεις ὅπως ὅλος ὁ κόσμος δὲν
 ἔμπροσθε νὰ βαλῶν. Ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ τινὰς
 ὅτι τὰ παιδιὰ ἀποκτῶν ἀληθινὰς γνώσεις δι' αὐτὸ
 μόνον ὅπως παρατηρῶν πράγματα σχετικὰ εἰς τὰς
 χρείας τῶν ἀναγκαιοτέρων, καὶ δὲν ἀπατῶνται,
 ἢ καὶ ἂν ἀπατῶνται, εἰδοποιῶνται παρρηθὺς διὰ τὰς
 ἀπάτας τῆς. Ἄς περιηριδῶμεν νὰ ζητῶμεν πῶς
 τὴν σήμερον ὁδηγῶμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ὅταν ἀποκ-
 τῶμεν γνώσεις. Ἄν ἔμπροσθε νὰ βεβαιωθῶμεν διὰ
 μερικὰς καὶ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον τὰς ἀποκ-
 τήσῃμεν, καὶ ἔξεύρωμεν πῶς ἔμπορῶμεν νὰ ἀποκ-
 τήσωμεν καὶ ἄλλας. (·)

εἴσωμεν· οἱ πολυερευθῆτοι ἔμπροσθε ἰδέσθαι δὲν εἶναι,
 παρὶ ἄσοποι ὑποθέσεις· ἐπειδὴ ἂν ἀναλύσῃ τινὰς τὰς
 γνώσεις· καὶ δὲν θὰ τὰς εὖ, καὶ ὅλας, εἰμὴ ἀποκτηθῶνται·
 ἄλλ' αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσθαι ὁ καθένας δὲν ἔμπορῶν νὰ τὴν
 εἴσωμεν.

(1) Ἴδθ' τὸ καλλίτερον σύστημα διὰ νὰ ἀποκτηθῶ-
 μεν γνώσεις.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Β'.

ὍΤΙ Η' Α'ΝΑΛΤΣΙΣ ΕΙ'ΝΑΙ Η' ΜΟΝΗ
ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟ' ΝΑ' Α'ΠΟΚΤΗ-
ΣΩΜΕΝ ΓΝΩΣΕΙΣ· ΠΩΣ ΤΗ'Ν
ΜΑΘΑΙΝΟΜΕΝ Α'ΠΟ' ΤΗ'Ν
Φ Τ' Σ Ι Ν.

Μία πρώτη ματιά δὲν δίδει τελείως ἰ-
δέαν τῶν πραγμάτων ὅπῃ βλέπει
τινάς.

α'. **Υ**ποθέτω ἓνα παλάτι ὅπῃ εἶναι ἐπάνω
εἰς μίαν πεδιάδα εὐρύχωρον, πλασιπαρόχον, ὅπῃ
ἡ φύσις ἀρέσθη νὰ ἐπιδαψιλευθῇ τὴν ποικιλότη-
τα, καὶ ὅπῃ ἡ τέχνη ἀμιλλομένη μὲ τὴν φύσιν,
τὴν ἐπωρίκιλε καὶ τὴν ἐσόλισεν ἀκόμι. Φθάνομεν
εἰς αὐτὸ τὸ παλάτι τὴν νύκτα, τὴν αὐρινὴν τὰ
παράθυρα ἀνοίγην εἰς τὴν σιγμὴν ὅπῃ ὁ ἥλιος ἀ-
χίζει νὰ χρυσάνη τὸν ὀρίζοντα, καὶ ξανακλείονται
παρευθὺς.



Μὲν ὅλον ὅπῃ αὐτὴ ἢ πεδιάς δὲν μᾶς ἐδείχθη, παρά εἰς μίαν σιγμὴν, εἶναι βέβαιον ὅτι εἶδαμεν κάθετι ὅπῃ περικλείει. Εἰς μίαν δευτέραν σιγμὴν, δὲν ἠθέλαμεν κάμη, παρά νὰ δεχθῶμεν τὰς ἰδίας ἐντυπώσεις ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα ἔκαμαν εἰς ἡμᾶς τὴν πρώτην σιγμὴν. Τὸ ἴδιον ἠέλελε μᾶς ἀκολοθῆσθαι καὶ εἰς μίαν τρίτην σιγμὴν. Ἀκολούθως ἂν δὲν εἶχαν ξανακλείσθαι τὰ παράθυρα, δὲν ἠθέλαμεν ἀκολοθῆσαι νὰ βλέπωμεν, εἰμὴ μόνον ὅτι εἶδαμεν κατ' ἀρχάς.

Αὐτὴ ὅμως ἡ πρώτη σιγμὴ δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ μᾶς κάμη νὰ γνωρίσωμεν τὴν πεδιάδα, ὅεσι, διὰ νὰ μᾶς κάμη νὰ ξεχωρίσωμεν τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ περικλείει. Διὰ τῆτο ὅταν τὰ παράθυρα ξανακλείσθησαν, κανένας ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἠμπόρῃσε νὰ ἀποδώσῃ λόγον ἐκεῖνα ὅπῃ εἶδεν. Ἰδὲ πῶς ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ πολλὰ καὶ νὰ μὴ μάθῃ τίποτε.

Διὰ νὰ κάμη τινὰς ιδέας εἰς τὸν αὐτόν τε, πρέπει νὰ τὰς παρατηρήσῃ μίαν μετὰ τὴν ἄλλην.

β'. Τέλος, τὰ παράθυρα ξανανοίγουν διὰ νὰ μὴ ξανακλεισθῶν πλέον, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος θὲ νὰ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα, καὶ ξαναβλέπωμεν κάθετι ὅπῃ κατ' ἀρχάς εἶδαμεν. Πλὴν, ἂν, παρόμοιοι μὲ ἐκστατικὸς, ἀκολοθῶμεν, καθὼς εἰς τὴν πρώτην σιγμὴν, νὰ βλέπωμεν ἐν ταύτῳ αὐτὸ τὸ

πλήθος τῶν διαφορετικῶν ὑποκειμένων, δὲν θὰ ἡξεύρωμεν τίποτες περισσότερον ὅταν θὰ νυκτώσῃ, παρά ὅπῃ ἡξεύραμεν ὅταν τὰ παράθυρα ὅπῃ εἶχαν ἀνοιχθῆ, ξανακλείδῃσαν παρευδύς.

Διὰ τὴν ἔχασμεν μίαν γνῶσιν αὐτῆς τῆς πεδιάδος, δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ τὴν ἰδῶμεν ὅλην ἐν ταύτῳ. Πρέπει νὰ ἰδῶμεν κάθε μέρος τὸ ἓνα ὑπερα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ἀντὶς νὰ ἀγκαλιάσωμεν κάθετι μὲ μίαν ματιάν, πρέπει νὰ σαματίσωμεν τὰ βλέμματάμας κατὰ διαδοχὴν ἐπάνω εἰς τὸ καθενα ὑποκείμενον. Ἰδὲν ἐκεῖνο ὅπῃ ἡ φύσις μᾶς μαθαίνει ὅλας. Ἄν αὐτὴ μᾶς ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ βλέπωμεν ἓνα πλῆθος, πράγματα ἐν ταύτῳ, μᾶς ἔδωκεν ἀκόμι τὴν δύναμιν νὰ μὴ βλέπωμεν, εἰμὲν ἓνα, ὅεσι, νὰ διευθύνωμεν τὰ μάτιαμας ἐπάνω εἰς ἓνα· καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δύναμιν ὅπῃ εἶναι ἓνα παρεπόμενον τῆ ὀργανισμῆμας, χρεωσῆμεν ὅλας τὰς γνῶσεις ὅπῃ ἀποκτῆμεν διὰ τῆς ὀράσεως.

Αὐτὴ ἡ δύναμις μᾶς εἶναι κοινὴ εἰς ὅλας· μὲ ὅλον τῆτο ἂν ὑπερα θέλωμεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς τῆς πεδιάδος, ἡμπορεῖ νὰ σημειώσῃ τινὰς ὅτι δὲν τὴν γνωρίζωμεν ἐξ ἴσῃ ὅλοι καλά. Τινὲς θὰ κάμνῃ αὐτῆς περιγραφὰς ἄλλος περισσότερον, ἄλλος ὀλιγώτερον ἀληθινὰς, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ξαναεὔρη τινὰς πολλαὰ πράγματα καθὼς εἶναι τῷ ὄντι. Ἄλλοι πάλιν συγχέοντες ὅλα, θὰ κάμνῃ πίνακας ὅπῃ θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ξαναγνωρίσῃ τινὰς τίποτες. Μὲ ὅλον τῆτο κάθε ἔ-



νας ἀπὸ ἡμᾶς εἶδε τὰ ἴδια ὑποκείμενα· μὰ τὰ βλέμματα τῆ ἐνὸς ὠδηγῶνταν ὡσάν ἐκ τύχης, καὶ τὰ τῶν ἄλλων διευθύνονταν μὲ κάποιαν τάξιν. (1)

Καὶ, διὰ νὰ τὰ συλλαμβάνωμεν (εἰς τὸν νῆν) τοιαῦτα ὅ,τι λογιῆς εἶναι, πρέπει ἢ διαδοχικῆ τάξις εἰς τὴν ὁποίαν τὰ παρατηρεῖ τινὰς, νὰ τὰ συνάγη εἰς τὴν ἀθρόαν τάξιν ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξύτης.

γ'. Λοιπὸν ποῖα εἶναι αὕτη ἡ τάξις; Ἡ Φύ-

(1) Ἴδῃ πρὸς τέτοις καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνει τινὰ εὐγλωττου. Πολλοὶ ὡς ἐκ τύχης χωρὶς νὰ ἠξεύρου ὅ,τι εἶναι ἓνα σύστημα, μία τέχνη ὀνομαζομένη Ρ' ἡγορικῆ, ὁ μίλην ῥηγορικώτατα περίγινος ὕλης· ἐπειδὴ σπιδάζοντες αὐτὴν τὴν ὕλην, διεύθυναν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐπάνω εἰς αὐτὴν μὲ τάξιν, καὶ ἀπόκτησαν αὐτῆς ἰδέας εὐκρινεῖς, καὶ ἀκολούθως καλὰ ἐντυπωμένους εἰς τὸν ἑαυτοῦ τῆς, ἢ μάλλον εἰπεῖν, ἐντυπωμένους· ἐπειδὴ αἱ συγκεχυμέναι ἰδέαι, μήτε εἶναι ἰδέαι. Ὄταν ἀρχίσεν λοιπὸν νὰ ὀμιλῆν περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, ὀμιλῆν βλέποντες, νὰ εἰπῶ ἔγω, εἰς τὸ μνημονικόν τῆς ὅπῃ εἶναι ζωντανὰ ἐντυπωμένη καὶ ὄχι συγκεχυμένα καὶ σκοτεινὰ. Ἄλλοι πάλιν μὲ ὅλας τὰς ῥητορικῆς τῆς, ὅταν ἀρχίσεν, νὰ ὀμιλῆν, δὲν εἶναι, παρά ἐλεεινοί· ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι αἱ εὐκρινεῖς τῆς λείπεν· ἐπειδὴ πολὺ πρότερον καὶ ἢ προσοχὴ καὶ ἢ τάξις εἰς τὴν πεδύτης. Ἄς ἐπισκεφθῆ τινὰς ἀπρολήπτως αὐτὸ ὅπῃ λέγω, καὶ δὴ καταλάβῃ καλὰ καὶ δὴ ὠφεληθῆ κάλλιστα.

σις ἢ ἰδία μᾶς τὴν δείχνει, εἶναι ἐκεῖνη εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ προσφέρει τὰ ὑποκείμενα. Ἐἶναι τινὰ ἀπ' αὐτὰ ὅπῃ προσκαλῶν ξεχωριστότερα τὰ βλέμματα μᾶς, εἶναι περιεργότερα, ἔχων τρόπον τινὰ τὸ κράτος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φαίνονται ὅτι διατάσσονται περὶ αὐτὰ δι' αὐτά. Ἰδὲ ἐκεῖνα ὅπῃ παρατηρεῖ τινὰς πρῶτα, καὶ ἀφ' ἧς σημειώση τὴν ἀφορατικὴν τὴν τοποθεσίαν, τὰ ἄλλα βάνονται εἰς τὰ ἀναμεταξύ κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον τῆς.

Ἀρχίζει τινὰς λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ ὑποκείμενα, τὰ παρατηρεῖ ἀλληλοδιαδόχως, καὶ τὰ συγκρίνει διὰ τὴν κρίνη διὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχων ἀναμεταξύ τῆς. Ὅταν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχη τινὰς τὴν ἀφορατικὴν τὴν τοποθεσίαν, παρατηρεῖ ἀλληλοδιαδόχως ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ ἀναπληρώνει τὰ ἀναμεταξύ. Τὰ συγκρίνει τὸ κάθ' ἓνα μὲ τὸ ἀρχικὸν ὑποκείμενον τὸ πλησιέστερον, καὶ προσδιορίζει τὴν θεσιν.

Τότε ξεχωρίζει τινὰς ὅλα τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων ἐπρόσεξε τὸ σχῆμα, καὶ τὴν τοποθεσίαν, καὶ τὰ περιλαμβάνει μὲ ἓνα βλέμμα. Ἡ ἀναμεταξύ τῆς τάξις λοιπὸν ὅπῃ εἶναι μέσα εἰς τὸν νῦν μας, δὲν εἶναι πλέον διαδοχικὴ, εἶναι ἀθρόα, εἶναι ἐκεῖνη ἢ ἰδία εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχων, καὶ τὰ βλέπομεν ὅλα ἐν ταυτῷ μὲ ἓναν διακεκριμένον τρόπον.



Με αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ νῦς ἤμπορεῖ.
 νὰ περιλάβῃ μίαν μεγάλην ποσότη-
 τα Ἰδεῶν.

Σ. Αὐταὶ εἶναι γνώσεις ὅπῃ χρεωσῶμεν μό-
 νον εἰς τὴν τέχνην μὲ τὴν ὁποίαν διευθύνουμεν τὰ
 βλέμματά μας. Δὲν τὰς ἀποκλήσαμεν, εἰμὴ μίαν
 ἕτερα ἀπὸ τὴν ἄλλην. Πλὴν ἀποκτιμέναι μίαν
 φορὰν, εἶναι ὅλαι εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον παρῶσαι
 εἰς τὸν νῦν, καθὼς τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ αὐταὶ μᾶς
 ζωγραφίζεν εἶναι ὅλα παρόντα εἰς τὸ μάτι ὅπῃ
 τὰ βλέπει.

Συμβαίνει λοιπὸν εἰς τὸν νῦν ἐκεῖνο ὅπῃ καὶ εἰς
 τὸ μάτι. Βλέπει ἐν ταυτῷ ἓνα πλῆθος πράγμα-
 τα, καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζῃ τινὰς· ἐπειδὴ ἡ
 ψυχὴ εἶναι εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον ὅλα αὐτὰ τὰ
 αἰσθήματα τῆς ὁράσεως.

Αὐτὴ ἡ ὁρασις τῆ νοῦς ἐκτείνεται καθὼς ἡ
 ὁρασις τῆ σώματος. Ἄν εἶναι τινὰς καλὰ διοργα-
 νισμένους δὲν χρειάζεται εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν
 ἄλλην, παρά ἀσκησις, καὶ δὲν ἤμπορεῖ τινὰς νὰ
 περιγράψῃ τὸ χωρίον ὅπῃ αὐταὶ περιλαμβάνον.
 Τῷ ὄντι ἓνας νῦς ἀσκημένος βλέπει εἰς ἓνα ὑπο-
 κείμενον ὅπῃ μελετᾷ ἓνα πλῆθος σχέσεις ὅπῃ ἡμεῖς δὲν
 ἠθέλαμεν ἰδεῖν. Τὰ ἀσκημένα μάτια, λόγῳ χάριν,
 ἓνός μεγάλης ζωγράφου ξεκαθαρίζον ἐν ἀκαρεῖ εἰς
 ἓναν φυσικὸν πίνακα ἓνα πλῆθος πράγματα ὅπῃ

ἡμεῖς βλέπομεν μαζί με αὐτόν, καὶ μὲ ὅλον τῆτο
μᾶς φεύγειν. (1)

Ἡμποροῦμεν πηγαίνοντες ἀπὸ παλάτι εἰς πα-
λάτι νὰ σπεδάσωμεν νέας πεδιάδας, καὶ νὰ τὰς ζω-
γραφήσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας καθὼς τὴν πρῶ-
την. Τότε θὰ μᾶς συμβῆ ἢ νὰ προκρίνωμεν τινὰ,
ἢ νὰ εὕρωμεν ὅτι κάθε μία ἔχει τὴν νοσιμάδα
της. Πλὴν δὲν κρίνομεν, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὰς συγ-
κρίνομεν, καὶ δὲν τὰς συγκρίνομεν, παρὰ μὲ τὸ νὰ
τὰς ζωγραφίζωμεν ὅλας εἰς τὸν ἑαυτόν μας εἰς τὸν
αὐτὸν χρόνον. Ὁ νῆς λοιπὸν βλέπει περισσότερον,
παρὰ ὅπῃ βλέπει τὸ μάτι.

Ἐπειδὴ παρατηρῶντας ἔτα, ξεσουδέτε
τὰ πράγματα διὰ νὰ τὰ ξανασυνδέση,
καὶ ἰδεάζεται αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ διακε-
κριμένως.

εἰ. Ἄν τὴν ὥρα σκέπτομάσθε ἐπάνω εἰς τὸν
τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀποκτῶμεν γνώσεις διὰ τῆς
ὁράσεως, θὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐνὰ ὑποκείμενον πο-

(1) Κάθε ὕλη περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ τις ἡμπο-
ρεῖ νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν ἀνωτέρα πεδιάδα, μετὰ ἕνα ζω-
γραφικὸν πῖνακα. Τότε λοιπὸν ἡμπορεῖ τις νὰ τὴν
ἐκδέσῃ μετὰ εὐγλωττίαν, ὅταν πεδάξωτάς τινι διεύθυνε
τὰς γνωστικὰς δυνάμεις μετὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν, μεθο-
δου καὶ ἐπιμονῆν, καὶ τὴν ἔχει ἀκολούθως ἐντυπωμένην καλὰ
εἰς τὸν ἑαυτόν τε.

λυσύνθετον, τριπτόν κατὰς μία εὐρύχωρος πεδι-
 ᾶς, ξεσύνθετα κατὰτινα τρόπον· ἐπειδὴ δὲν
 τὸ ἡξέυρομεν, παρά ὅταν τὰ μέρη τε ἔρχονται τὸ ἔ-
 κα μετὰ τὸ ἄλλο νὰ διαταχθῆν εἰς τὸν νέον.

Εἶδαμεν μὲ τί τάξιν γίνεται αὐτὴ ἢ ξεσύν-
 θεσις. Τὰ ἀρχικὰ ὑποκειμενα ἀρχίζον πρῶτον νὰ
 βαλθῆν εἰς τὸν νέον, τὰ ἄλλα ἔρχονται ὕστερα, καὶ
 διατάσσονται κατὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχον μὲ τὰ πρῶ-
 τα. Δὲν κάμνομεν αὐτὴν τὴν ξεσύνθεσιν, παρά
 μὲ τὸ νὰ μὴ μᾶς ἀρκῆ μία σιγμὴ νὰ σπεδάσωμεν
 ἄλλα αὐτὰ τὰ ὑποκειμενα. Δὲν ξεσυνθέτομεν ὁ-
 μως, παρά διὰ νὰ ξανασυνθέσωμεν, καὶ, ὅταν αἱ
 γνώσεις ἀποκτῶνται, τὰ πράγματα, ἀντὶς νὰ εἴ-
 και διαδοχικὰ, ἔχον εἰς τὸν νέον τὴν ἰδίαν ἀπρόαν
 τάξιν ὅπῃ καὶ ἔξω. Ἡὶς αὐτὴν τὴν ἀπρόαν τάξιν
 σέκεται ἢ γνώσις ὅπῃ ἔχομεν αὐτῶν. Διὰ τί, ἂν
 δὲν ἠμπόρῃσαμεν νὰ τὰ παραθέσωμεν μαζὶ μέσα
 εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν ἠμπόρῃσαμεν ποτὲ νὰ κρί-
 νῶμεν διὰ τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶναι, καὶ ἠ-
 θέλαμεν τὰ γνωρίζη κακῶς.

Αὐτὴ ἢ ξεσύνθεσις καὶ ξανασύνθεσις εἶ-
 ναι ὅπῃ ὀνομάζομεν Ἄ' καὶ λυσιιν.

ς. Τὸ νὰ ἀναλύη τινὰς δὲν εἶναι ἄλλο τίπο-
 τες, παρά νὰ παρατηρῆ μὲ μίαν διαδοχικὴν τά-
 ξιν τὰς ποιότητας ἐνὸς ὑποκειμένου, διὰ νὰ τὰς
 δώσῃ μετὰ εἰς τὸν νέον, τὴν ἀπρόαν τάξιν εἰς τὴν
 ὁποίαν ὑπάρχον. Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ ἢ φύσις μᾶς κάμ-

νει ὅλας νὰ κρίνωμεν. Ἡ Ἀνάλυσις ὅπῃ νομίζον
 ἔτι δὲν εἶναι γνῶσις παρά εἰς τὰς φιλοσόφους, εἶ-
 ναι λοιπὸν γνῶσις ἀπὸ ὅλου τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ
 δὲν ἔμαθα τιποτέως τὴν ἀναγνώσῃν, τὴν ἔκμα μόν-
 νον· νὰ σημεϊώσῃ ἐκεῖνος ὅπῃ συνεχῶς κάμνει.

Ἡ ἀναλυσις τῆ σοχασμῶ γίνεται μετὰ τὸν
 ἴδιον τρόπον ὅπῃ καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν αἰ-
 σθητῶν ὑποκειμένων.

ζ. Μετὰ ὅλον ὅπῃ μετὰ μίαν ματιὰν ξεκαθαρί-
 ζω ἕνα πλῆθος ὑποκειμένα μετὰ εἰς μίαν πεδιά-
 δα, μετὰ ὅλον τῆτο ἢ ὄρασις δὲν εἶναι ποτὲ πλέον
 διακεκριμένη, παρά ὅταν περιγράφεται αὐτὴ ἢ
 ἰδέα, καὶ δὲν κινάζομεν ἐν ταύτῃ, εἰμὴ ἕναν μι-
 κρὸν ἀριθμὸν ὑποκειμένων. Διακρίνομεν λοιπὸν πάν-
 τῃτε ὀλιγώτερα, παρά ὅπῃ βλέπομεν.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ὄρασιν τῆ νοός·
 ἔχω ἐν ταύτῃ παρόντα ἕναν μεγάλον ἀριθμὸν
 γνῶσεων αἱ ὅποιαι μοι ἔγιναν οἰκτεῖαι· τὰς βλέπω
 μετὰ τὸ μάτι τῆ νοός ὅλας, πλὴν δὲν τὰς ξεκα-
 θαρίζω ἐξ ἴσε. Διὰ νὰ ἰδῶ μετὰ ἕναν τρόπον δια-
 κεκριμένον κάθῃτι ὅπῃ προσφέρεται ἐν ταύτῃ μέ-
 σα εἰς τὸν νῦν με, πρέπει νὰ ξεσυνδέσω, καθὼς
 ξεσύνδεσα ἐκεῖνος ὅπῃ ἐπροσφέρονταν εἰς τὰ μά-
 τια με, καὶ πρέπει νὰ ἀναλύσω τὸν σοχασμὸν με.

Αὐτὴ ἡ ἀνάλυσις γίνεται παρομοίως καθὼς
 καὶ ἐκεῖνη τῶν ἐξωτερικῶν ὑποκειμένων. Ξεσυνδέται
 τινὰς παρομοίως· ξαναπαρρησῆνει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ



τὰ μέρη τῶ σοχασμῶ, εἰς μίαν τάξιν διαδοχικὴν,
διὰ τὰ τὰ ξανακατασῆση εἰς μίαν ἀξίαν τάξιν.
Κάμνει αὐτὴν τὴν σύνθεσιν καὶ ξεσύνθεσιν κατὰ
τὰς σχέσεις ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ πράγμα-
τα ὡς πρωτεύοντα καὶ ὑποτεταγμένα. Καί, ἐπειδὴ
δὲν ἤθελεν ἀναλύη μίαν πεδιάδα, ἂν ἡ ὄρασις
δὲν τὴν ἐπεριλάμβανεν ὀλόκληρον, παρομοίως δὲν
ἤθελεν ἀναλύη καὶ τὸν σοχασμόν τε, ἂν ὁ νῦς δὲν
τὸν ἐπεριλάμβανεν ἐξ ἴσῃ ὀλόκληρον. Καὶ εἰς τὰ
δύο πρέπει νὰ ἰδῆ τινὰς ὅλον ἐν ταυτῷ, ἐπειδὴ
ἀλλέως δὲν ἤθελεν ἠμπορῆ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι εἶ-
δεν ὅλα τὰ μέρη, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλα



Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Γ ' .

ΟΤΙ Η ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΜΝΕΙ ΤΟΝ
ΟΡΘΟΝ ΝΟΥΝ.

*Τὰ Αἰσθήματα, θεωρημένα ὡς παρασκα-
τικά τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων εἶναι
ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν Ἰδέας.*

α'. **Κ**άθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς ἢμπορεῖ νὰ σημειώ-
σῃ ὅτι δὲν γνωρίζῃ τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, πα-
ρὰ μὲ τὰ αἰσθήματα ὅπῃ δέχεται. Τὰ αἰσθήμα-
τα εἶναι ὅπῃ μᾶς τὰ παρασκήνυ. (1)

(1) Καὶ ἡ πρώτη ἐνέργεια τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ὁ-
ποίας δέχεται τὰ αἰσθήματα, διὰ τῆς ὁποίας ἀντιλαμ-
βάνεται τῶν ἔξωθεν, ὀνομάζεται Ἀντίληψις ἢ Πρό-
σληψις. Ἡ ἀντίληψις, θεωρημένη ὡς εἰδοποιῶσα τὴν
ψυχὴν διὰ τὴν παρσείαντις, ὀνομάζεται Συνεΐδησις.
Ἄν ἡ γνώσις ὅπῃ ἔχει τινὰς εἶναι τοιαύτη ὅπῃ φαίνεται
ἢ μόνη ἀντίληψις τῆς ὁποίας ἔχει συνείδησιν, ἡ ἐνέργεια
τῆς ψυχῆς τότε ὀνομάζεται Προσοχή. Ἄν κάμῃ



Αὐτὸν εἶμασθε βεβαιωμένοι ὅτι, ὅταν εἶναι παρόντα, δὲν τὰ βλέπομεν, παρὰ εἰς τὰ αἰσθητά ὅπῃ κἀμιν κατὰ τὸ παρὸν ἐπάνωμας, δὲν εἶμασθε ὀλιγώτερον βεβαιωμένοι, παρὰ ὅταν εἶναι ἀπόντα. Δὲν τὰ βλέπομεν παρὰ εἰς ἐνθύμησιν τῶν αἰσθημάτων ὅπῃ ἔκαμιν. Ὅλαι αἱ γνώσεις τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων ὅπῃ ἤμπορεῖμεν νὰ ἔχωμεν, δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ δὲν ἤμπορεῖν νὰ εἶναι, εἰμὴ αἰσθητά.

Τὰ Αἰσθητά, θεωρημένα ὡς παρασατικά τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων, ὀνομάζονται Ἰδέαι, ἔκφρασις μεταφορικὴ, ἢ ὅποια, εἰς τὴν κυρίαν τῆς σημασίαν, δὲν σημαίνει, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ καὶ ἡ Εἰκὼν.

Τόσα εἶδη διαφορητικῶν ιδεῶν διασέλλομεν, ὅσα καὶ αἰσθητά διαφορητικά, καὶ αὐταὶ αἱ ιδέαι εἶναι ἢ αἰσθητά τωρινὰ, ἢ δὲν εἶναι, παρὰ μία ἐνθύμησις τῶν αἰσθημάτων ὅπῃ εἶχαμεν.

Η' Ἀνάλυσις εἶναι ὅπῃ δίδει ιδέας ἀκριβεῖς ἢ γνώσεις ἀληθινάς.

Β'. Ὅταν τὰς ἀποκτῶμεν μὲ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον ὅπῃ ἐδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον

τὴν ψυχὴν νὰ τὴν ξαναγνωρίσῃ ὅτι διετέθη ὑπ' αὐτῆς ποτὲ, ὅτι τὴν εἶχε ποτὲ, ἢ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς τότε ὀνομάζεται Ἀνάμνησις. Ἡ συνείδησις λέγει κατὰ τινα τρόπον εἰς τὴν ψυχὴν, ἰδὲ μία ἀντίληψις. ἢ προσοχὴ, ἰδὲ μία ἀντίληψις ἢ ὅποια εἶναι ἢ μόνη ὅπῃ ἔχεις ἢ ἀνάμνησις, ἰδὲ μία ἀντίληψις τὴν ὅποιαν ἔχεις ποτὲ.

λαιον, βάνονται, με τάξιν μέσα εἰς τὸν νῦν, καὶ φυλάττειν ἐκεῖ τὴν τάξιν ὅπως τὰς ἐδώκαμεν, καὶ ἠμποροῦμεν εὐκολὰ νὰ τὰς ξαναπαραστήσωμεν μετὴν ἰδίαν εὐκρίνειαν μετὴν ὁποίαν τὰς ἀποκτήσαμεν. Ἄν, ἀντὶς νὰ τὰς ἀποκτήσωμεν μετὰ αὐτὴν τὴν μέθοδον, τὰς ἐπισωρεύωμεν καθὼς τύχη, θὰ εἶναι εἰς μιαν μεγάλην σύγχυσιν, καὶ θὰ μείνουν ἐκεῖ. Αὐτὴ ἡ σύγχυσις δὲν θὰ συγχωρήσῃ πλέον εἰς τὸν νῦν νὰ τὰς ξανακαλέσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μετὰ ἕναν τρόπον εὐκρινῆ, καὶ, ἂν θέλωμεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν γνώσεων ὅπως ἀποκτήσαμεν, δὲν θὰ καταλάβῃ τινὰς τίποτες ἀπὸ τὰς ὁμιλίαις μας· ἐπειδὴ μήτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ καταλάβωμεν τίποτες. Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν μετὰ ἕναν τρόπον νὰ κάμωμεν τὴς ἄλλας νὰ μᾶς καταλαμβάνουν, πρέπει νὰ συλαμβάνωμεν καὶ νὰ ἀποδίδωμεν τὰς ἰδέας μας μετὴν ἀναλυτικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ξεσυνδέεται καὶ ξανασυνδέεται καθὼς σοχασμόν. Αὐτὴ ἡ τάξις εἶναι ἡ μόνη ὅπως ἠμπορῆ νὰ τὰς δώσῃ ὅλην τὴν καθαρότητα καὶ ὅλην τὴν σωστότητα τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικαί· καὶ, ὡσὰν ὅπως δὲν ἔχομεν ἄλλον τρόπον νὰ μάθωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, δὲν ἔχομεν ἄλλον παρομοίως καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνακοινώσωμεν τὰς γνώσεις μας. Τὸ εἰδείξα αὐτὸ, μὰ τὸ ξαναδείχνω πάλιν, καὶ θέλω τὸ ξαναδείξῃ ἀκόμι· διὰ τί, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ, ἀντιπαλαίεται μάλιστα, μετὰ ὅλον ὅπως εἶναι ἀπλή, ἐναργῆς καὶ θεμελιώδης.

Τῷ ὄντι, ἂν θελήσω νὰ γνωρίσω μιαν μη-

χανήν, θὰ τὴν ξεσυνδέσω, διὰ νὰ σπεδάσω ξεχωριστὰ κάθε μέρος της. Ὅταν θὰ ἔχω τὴν καθενὸς μίαν ἀκριβῆ ἰδέαν, καὶ θὰ ἠμπορῶ νὰ τὰ ξαναβάλω εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ὅπῃ ἦταν, τότε θὰ καταλάβω εὐτελῶς αὐτὴν τὴν μηχανήν· ἐπειδὴ θὰ τὴν ξεσυνδέσω καὶ θὰ τὴν ξανασυνδέσω.

Τι εἶναι λοιπὸν τὸ νὰ καταλάβῃ τις αὐτὴν τὴν μηχανήν; εἶναι γὰρ ἔχει ἓνα σοχασμὸν συνθεμένον ἀπὸ τόσας ἰδέας ὅσες εἶναι καὶ τὰ μέρη αὐτῆς τῆς ἰδίας μηχανῆς, ἰδέας ὅπῃ τὰ παραστήνῃ τὸ καθένα μὲ ἀκρίβειαν, καὶ ὅπῃ εἶναι διαθεμέναι μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν.

Ὅταν τὴν σπεδάξω μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδον ἢ ἀποία εἶναι ἡ μόνη, τότε ὁ σοχασμὸς μὲ δέν με προσφέρει, εἰμὴ ἰδέας εὐκρινεῖς, καὶ ἀναλύεται μόνος τε, εἴτε θέλωντας νὰ ἀποδώσω λόγον εἰς τὸν ἑαυτόν μου, εἴτε θέλωντας νὰ ἀποδώσω λόγον, εἰς ἄλλου.

Αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι γνωστὴ ἀπὸ ὅλον τοῦ κόσμου.

γ'. Κάθε ἓνας ἠμπορεῖ νὰ πειθῆ δι' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ἕως καὶ αἱ παραμικραὶ ράπτισσαι τὴν ἠξεύρῃ· ἐπειδὴ ἂν, δίδωντάς τας διὰ παράδειγμα ἓνα φόρεμα ὅπῃ νὰ ξενίζει, τὰς προβάλλῃς νὰ κάμῃ ἓνα παρόμοιον, θὰ φαντασθῇ φυσικῶς νὰ ξεφκιάσῃ καὶ νὰ ξαναφκιάσῃ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, διὰ νὰ μάθῃ νὰ κάμῃ τὸ φόρεμα

ὅπῃ τὰς ζητεῖς. Ἡξεύρουν ἄρα τὴν ἀνάλυσιν καλὰ καθὼς ἔοι φιλόσοφοι, ἔοι ἡξεύρου τὴν ὠφέλειαν πολλὰ καλλίτερα ἀπὸ αὐτῆς, οἱ ὅποιοι δὲν παύου ἀπὸ τὸ νὰ διαχωρίζονται ὅτι εἶναι μία ἄλλη μέθοδος εἰς τὸ νὰ μάθητινάς.

Ἄς πισεύωμεν μαζὶ με αὐτὰς, ὅτι καμμία ἄλλη μέθοδος δὲν ἔμπορεῖ νὰ πιάσῃ τὸν τόπον τῆς ἀναλύσεως· καμμία δὲν ἔμπορεῖ νὰ χύσῃ τὸ ἴδιον φῶς· δε νὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόδειξιν, κάθε φορὰν ὅπῃ δε θελήσωμεν νὰ σπεδάσωμεν ἕνα ὑποκείμενον ὀλίγον σύνθετον. Αὐτὴν τὴν μέθοδον δὲν τὴν ἐφαντάσθημεν ἡμεῖς. Ἡμεῖς τὴν νῦραμεν μόνον ἔοι δὲν πρέπει νὰ φοβέμασθε μήπως ἔοι μᾶς πλανέτῃ. Ἡμπορέσαμεν μαζὶ με τὰς φιλοσόφους νὰ ἐφεύρωμεν ἄλλας, ἔοι νὰ βάλωμεν μίαν κάποιαν τάξιν ἀναμεταξὺ εἰς τὰς ιδέας μας. Πλὴν αὐτὴ ἡ τάξις ἡ ὅποια δὲν ἔθελεν εἶναι ἡ τάξις τῆς ἀναλύσεως, ἔθελεν βάλῃ εἰς τὰς σοχασμὸς μας τὴν ἰδίαν σύγχυσιν ὅπῃ ἔοι εἰς τὰ συγγράμματά τας ἔβαλε· διὰ τί, ὅσον περισσότερο παχίζου νὰ τὴν μεταχειρίζωνται, τόσο περισσότερο περιπλέκονται, ἔοι τόσο ὀλιγώτερον καταλαμβάνονται. Δὲν ἡξεύρου ὅτι μόνῃ ἡ ἀνάλυσις ἔμπορεῖ νὰ μᾶς μανθάνῃ. Ἀλήθεια πρακτικὴ, ἔοι γνωσὴ ἔοι εἰς τὰς βαναυσοτέρους τεχνήτας.

Δι' αὐτῆς σχηματίζεται ἡ γίνεταί ὁ ὄφθ
 θὸς νῦς.

δ. Εἶναι τινὲς με' ὄρθον νῦν ὅπῃ φαίνονται ὅτι δὲν ἐσπῆδασαν τελείως, ἐπειδὴ φαίνονται ὅτι δὲν ἐμελέτησαν διὰ τὰ μάθην· μ' ὅλον τῆτο ἐσπῆδασαν ἢ ἐσπῆδασαν καλὰ. Ὡσάν ὅπῃ ἐσπῆδασαν χωρὶς προμελετημένον σκοπὸν, δὲν ἐφρόντισαν τὰ πάρεν μαθήματα ἀπὸ κανέναν διδάσκαλον, ἢ εἶχαν τὸν καλλίτερον ἀπὸ ὅλων, τὴν φύσιν. (1)

Αὐτὴ εἶναι ὅπῃ τὸς ἕκαμνε τὰ κάμνεν τὴν ἀνάλυσιν τῶν πραγμάτων ὅπῃ ἐσπῆδασαν, ἢ τὸ ὀλίγον ὅπῃ ἠξεύρου, τὸ ἠξεύρου καλὰ. Ἡ φυσικὴ κλίσις ὅπῃ εἶναι ἕνας ὀδηγὸς τόσον ἀσφαλῆς, ἢ ὄρεξις ὅπῃ κρίνει τόσον καλὰ, ἢ ὅπῃ κρίνει με' ὅλον τῆτο εἰς τὴν ἰδίαν εἰγμὴν ὅπῃ αἰσθάνεται, τὰ προτερήματα τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἢ αὐτὰ, παρὰ αὐτὴ ἢ ἰδία ὄρεξις ὅταν γεννᾷ ἐκεῖνο ὅπῃ κρίνει, ὅλαι αὐταὶ αἱ δυνάμεις εἶναι τὸ ἔργον τῆς

(1) Ὅλα τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως, ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅλαι αἱ καδ' ἡμέραν περιστάσεις, εἶναι ἄλλοι τόσοι διδάσκαλοι δι' ἡμᾶς. Πολλὰκις μαθαίνομεν ἀπὸ αὐτὰ μεγάλα πράγματα, μὴν προσέχοντες ὅμως εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς, ἀληθμονομεν ὅτι τὰ εἶχαμεν διδασκάλους. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ πολλὰκις παιδιὰ τῶν αὐτῶν γονέων, ὑπὸ τῆς αὐτῆς παιδαγωγῆς, ὑπὸ τῆς αὐτῆς διδασκάλους, ἔχου μ' ὅλον τῆτο μεγάλην διαφορὰν, ἢ ἀπονομεν τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλο τι ἢ ὄχι εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι.

Φύσεως, ἢ ὅποια κάμνωντάς μας νὰ ἀναλύωμεν
χωρὶς νὰ ἠξεύρωμεν, φαίνεται ὅτι θέλει νὰ μᾶς
κρύψῃ ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ τὴν χρεωσῶμεν. Αὐτὴ εἶναι
ὅπῃ ἐμπνέει τὸν γεννητικὸν ἄνθρωπον. Αὐτὴ εἶναι
ἡ Μῆσα τὴν ὁποῖαν ἐπικαλεῖται, ὅταν δὲν ἠξεύρει
πῶςθεντὸν ἐρχονται οἱ σοχασμοί τε.

Αἱ ἀχρεῖαι μέθοδοι κάμνου τὴς ψευδο-
νοῆας.

ε'. Εἶναι ψευδονόες ὅπῃ ἐσπῆδασαν μεγάλως·
Ἐπὶ ἀγγελλοῦνται πολλὴν μέθωδον, καὶ δὲν συλλο-
γίζονται, παρὰ χειρότερα. Ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ
ὅταν μίᾳ μέθωδος δὲν εἶναι ἡ καλὴ, ὅσον περισσό-
τερον τὴν ἀκολουθεῖ τινὰς, τόσον περισσότερο πλα-
νᾶται· κέρνει διὰ ἀρχὰς, ἐννοίας ἀορίστως, λέξεις
κενὰς ἀπὸ νόημα, κάμνει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μίαν
ἐπισημοποιὸν διάλεκτον εἰς τὴν ὁποῖαν νομίζει ὅτι
βλέπει τὴν σαφῆσιαν, καὶ μὲ ὅλον τῆτο δὲν ἠξεύ-
ρει τῆ ἀληθείᾳ μήτε ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπει, μήτε ἐ-
κεῖνο ὅπῃ σοχάζεται, μήτε ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει. Δὲν
θα εἶναι τινὰς ἱκανὸς νὰ ἀναλύῃ τὴς σοχασμῶς τε,
εἰμὴ μόνον ὅσον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἀ-
ναλύσεως.

Ἡ ἀνάλυσις λοιπὸν εἶναι, νὰ τὸ εἰπῶ ἀκόμι,
διὰ τῆς ὁποῖας πρέπει νὰ μάθωμεν. Αὐτὴ εἶναι ἡ
ἀπλυστέρα ὁδός· ἐπειδὴ εἶναι ἡ φυσικωτέρα, καὶ θα
ιδῶμεν ὅτι εἶναι ἀκόμι ἡ βραχυτέρα (κοντότερη.)
Αὐτὴ εἶναι ὅπῃ ἔκαμεν ὅλας τὰς εὐρέσεις· δι' αὐ-

τῆς δὲ ξαναεὐρωμεν κάθετι ὅπως εἶχαν εὐρη, καὶ
ἐκεῖνο ὅπως ὀνομάζον Ἐφευρετικὴν Μέθοδον
δὲν εἶναι ἄλλο, παρά ἡ ἀνάλυσις. (Ὁδὸς σπαθῆς,
τέχνη τῆ σοχάζουσαι. Μέρ. 6. Κεφ. 8.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Δ'.

ΠΩΣ Ἡ ΦΥΣΙΣ ΜΑΣ ΚΑΜΝΕΙ ΝΑ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΩΜΕΝ ΤΑ ΑἴΣΘΗΤΑ
Τ' ΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΑ ΝΑ ΜΑΣ
ΔΩΣΗ, ἸΔΕΑΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ,
ΕἰΔΩΝ.

Δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ διδάξη, παρά βα-
δίζουτας ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγ-
νωστον.

α'. **Δ**ὲν ὠρέπει νὰ βαδίζωμεν, παρά
ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον. Αὕτη εἶ-
ναι μία ἀρχὴ πολλὰ τετριμμένη εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ σχε-
δὸν ἀγνοημένη εἰς τὴν πράξιν. Φαίνεται ὅτι δὲν αἰσθάν-
θησαν αὕτην, παρά ἐκεῖνοι ὅπως δὲν ἐπώδασαν τελείως·

ἐπειδὴ ὅταν θέλῃς νὰ σὲ κάμνῃ νὰ καταλάβῃς ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ δὲν τὸ γνωρίζεις, πέρνῃς μίαν σύγκρισιν ἀπὸ ἓνα ἄλλο ὅπῃ τὸ γνωρίζεις, καὶ ἂν δὲν εἶναι πάντοτε εὐτυχεῖς εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν συγκρίσεων, κάμνῃς καὶ νὰ ἰδῇ τινὰς ὅτι αἰδιά- νονται ἐκεῖνο ὅπῃ πρέπει νὰ κάμνῃς διὰ νὰ τὴς κα- ταλάβῃς τινὰς.

Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὴς σοφίης· μ' ὅλον ὅπῃ θέλῃς νὰ μάθῃς ἄλλης, ἀληθμονῶν θεληματικῶς νὰ βαδίζῃς ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον. Μὲ ὅλον τῷ- το ἂν θέλῃς νὰ μὲ κάμῃς νὰ συλλάβω ἰδέας ὅπῃ δὲν ἔχω, πρέπει νὰ μὲ πιάσῃς ἀπὸ τὰς ἰδέας ὅπῃ ἔχω. Κάθε τι ὅπῃ ἀγνοῶ, κάθε τι ὅπῃ εἶναι δυνατὸν νὰ μάθω, ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ ἤξεύρω· καὶ ἂν εἶναι μία μέθοδος διὰ νὰ μὲ δώσῃ γνώσεις νέας, αὐτὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, παρά ἐκείνη ἢ ἰδίᾳ μέθοδος ὅπῃ μὲ ἔδωκε καὶ ἄλλης.

Τῷ ὄντι, ὅλαι αἱ γνώσεις μας ἐρχονται ἀπὸ τὰς αἰδησεις, ἐκεῖναι ὅπῃ δὲν ἔχομεν καθὼς καὶ ἐκεῖναι ὅπῃ ἔχομεν, καὶ ἐκεῖναι ὅπῃ εἶναι σοφώ- τεροι ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσάθησαν ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἀμαθεῖς καθὼς καὶ ἡμεῖς τώρα. Λοιπὸν, ἂν ἔμαθῃς βαδί- ζοντες ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον, ἢ διὰ τί νὰ μὴ μάθωμεν καὶ ἡμεῖς βαδίζοντες καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον; Καὶ, ἂν κάθε γνώσις ὅπῃ ἀποκτῆμεν μᾶς ἐτοιμάζει εἰς μίαν ἄλ- λην νέαν, ἢ διὰ τί δὲν ἠθέλαμεν ἔμπορεῖ νὰ βαδί-

ζώμεν διὰ μιᾶς σειρᾶς ἀναλύσεων ἀπὸ γνῶσιν εἰς γνῶσιν; Ἐνὶ λόγῳ, ὅτι διὰ τί νὰ μὴν εὐρίσκωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀγνοῦμεν, εἰς τὰ αἰετήματα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ τὰ ὁποῖα μᾶς εἶναι κοινά;

Ἀναμφιβόλως ἤθελαν μᾶς κάμνη νὰ εὐρίσκωμεν εὐκολὰ κάθετι ὅπῃ ἦσαν, ἂν ἤξευραν πάντοτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πῶς ἔμαθαν. Τὸ ἀγνοῦν ὅμως· ἐπειδὴ εἶναι ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ ἐκακοπαρήρησαν, ἢ τὸ ὁποῖον οἱ περισσότεροι μῆτε τὸ ἐσοχάωθησαν. Βέβαια δὲν ἔμαθαν, εἰμὴ τόσο ὅσον ἔκαμαν ἀναλύσεις καὶ τὰς ἔκαμαν καλὰς. Πλὴν δὲν τὸ ἐσημείωσαν. Ἡ φύσις τὰς ἔκαμνε τρόπον τινὰ εἰς αὐτὰς χωρὶς αὐτὰς, καὶ ἀγαπήσαν νὰ πεισθῶν ὅτι τὸ πλεονέκτημα νὰ ἀποκτῶν γνῶσεις, εἶναι ἓνα δῶρον, ἓνα προτερῆμα ὅπῃ δὲν μεταδίδεται εὐκολὰ. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ἂν δυσκολευώμασθε νὰ τὰς καταλάβωμεν. Εὐθύς ὅπῃ καυχᾶται τινὰς εἰς ἰδιαίτερα προτερῆματα, δὲν εἶναι διὰ νὰ γίνεταί ἐφικτὸς εἰς ἄλλας.

Ὅτι καὶ ἂν εἶναι, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ὁμολογήῃ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ βαδίζωμεν, παρά ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἀγνωστὸν. Ἄς ἰδῶμεν τὴν χρῆσιν ὅπῃ ἠμποροῦμεν νὰ κάμνωμεν αὐτῆς τῆς ἀληθείας.

Ὅποιος ἀπόκτησε γνώσεις ἤμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἀκόμι.

β'. Ὅντες παιδιὰ ἀκόμι, ἀποκτήσαμεν γνώσεις διὰ μέσθ μιᾶς σειρᾶς παρατηρήσεων καὶ ἀναλύσεων. Ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν τὰς γνώσεις πρέπει νὰ ξαναρχίσωμεν διὰ νὰ ἀκολοθῶμεν τὰς σπυδάς μας· πρέπει νὰ τὰς παρατηρήσωμεν, νὰ τὰς ἀναλύσωμεν καὶ νὰ εὐρωμεν, ἂν εἶναι δυνατόν, κάθε τι ὅπῃ περι-κλείβῃ.

Αὐταὶ αἱ γνώσεις εἶναι μία συλλογὴ ἰδεῶν, καὶ αὐτὴ ἡ συλλογὴ εἶναι ἓνα σύστημα καλὰ τεταγμένον, ὅ ἐσι, μία σειρὰ ἀκριβῶν ἰδεῶν, ὅπῃ ἡ ἀνάλυσις ἔβαλε τὴν τάξιν ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ πράγματα τὰ ἴδια. Ἄν αἱ ἰδέαι ἦταν ὀλίγον ἀκριβεῖς καὶ χωρὶς τάξιν, δὲν ἠθέλαμεν ἔχῃς εἰμὴ γνώσεις ἀτελεῖς, αἱ ὅποῖαι μάλισα νὰ μὴν εἶναι κυρίως γνώσεις· πλὴν δὲν εἶναι κἀνέναντος ὅπῃ νὰ μὴν ἔχῃ ἓνα σύστημα ἀκριβῶν ἰδεῶν καλὰ τεταγμένων, ἂν ὄχι εἰς ὕλας θεωρίας, εἰς πράγματα κἀν χρήσεως καὶ ἀναφορικὰ εἰς τὰς χρείας μας. Δὲν χρειάζεται περισσότερον. Ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδέας πρέπει νὰ πιάσῃ τινὰς ἐκείνας ὅπῃ θέλει νὰ μάθῃ· καὶ εἶναι ἐναργὲς ὅτι πρέπει νὰ τὴν κάμῃ νὰ σημειώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν, ἂν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδέας θέλῃ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς ἄλλας.

Αἱ ἰδέαι γεννῶνται ἀλληλοδιαδόχως μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

γ'. Λοιπὸν ἂν παρατηρῶμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν τῶν ιδεῶν, ἴδῃ τὰς ἰδῶμεν ὅπως γὰρ γεννῶνται μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ ἂν αὐτὴ ἢ ἀλληλοδιαδοχῆ εἶναι κατὰ τὸν τρόπον ὅπως τὰς ἀποκτῶμεν, ἴδῃ καμνωμεν καλὰ τὴν ἀνάλυσιν. Ἡ τάξις λοιπὸν τῆς ἀναλύσεως εἶναι ἢ τάξις ἢ ἰδίᾳ τῆς γένεσεως τῶν ιδεῶν.

Αἱ πρῶται ιδεαίμας, εἶναι ιδεαί ατομικά.

δ'. Εἶδαμεν ὅτι αἱ ιδεαί τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρχήντες, εἰμὴ αἰσθητά ὅπως παραστήνῃ αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα. Εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπάρχον, εἰμὴ ἄτομα (1). Ἄρα, αἱ πρῶται

(1) Ἄτομα, ὄρος φιλοσοφικόν, ὀνομάζονται ἔτι τὰ μικρότατα μόρια ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι συνθεμένα τὰ σώματα. Τὰ ὀνόμασαν ἔτι· ἐπειδὴ τὰ θεωρῶν ὡς μὴ τεμνόμενα, ἄτομα, ἀδιαίρετα· εἰς αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν δὲν ἐλήφθη ἔτι ἡ λέξις. Ἄτομα ἀναλογικῶς ὀνομάζον καὶ τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως· τὸν δεῖνα ἄνθρωπον, τὸν δεῖνα σκύλον τὸ δεῖνα πρόβατον, τὴν δεῖνα πόαν, τὸ δεῖνα δένδρον, τὸ δεῖνα δακτυλίδι κτλ. Εἶπα ὅτι τὰ ὀνόμασαν κατ' ἀναλογίαν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι εἰδικῶς ἄτομα, ἄτμητα, ἀδιαίρετα· ἐπειδὴ ἂν τέμω, κόψω, διαιρέσω τὸν δεῖνα ἄνθρωπον, τὸ δεῖνα λίθον κτλ., εἰς δύο, εἰς τρία μέρη

μας ἰδεαὶ δὲν εἶναι, εἰμὴ ἰδεαὶ ἀτομικαὶ, ἰδεαὶ τῷ δεινὸς ἢ δεινὸς ὑποκειμένα.

Διατάττοντες εἰς Συμμορίας τὰς ἰδεαί, σχηματίζομεν τὰ Γένη καὶ τὰ Εἶδη.

ε. Δὲν ἐφαντάσθημεν ὀνόματα διὰ κάθε ἄτομον, ἐδιαμοιράσαμεν μόνον τὰ ἄτομα εἰς διαφόρους συμμορίας τὰς ὁποίας διακρίνομεν μὲ ξεχωριστὰ ὀνόματα, καὶ αὐταὶ αἱ συμμορίαι εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν Γένη καὶ Εἶδη. Εἰβάλαμεν λόγῳ χάριν εἰς τὴν συμμορίαν τῷ Δένδρῳ τὰ Φυτὰ τῶν ὁποίων τὸ σέλεχος ὑψώνεται εἰς ἕνα κάποιον ὕψος, διὰ τὴν διαιρεθῆ εἰς ἕνα πλῆθος κλώνων, καὶ τὰ σχηματίσῃ μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς κλώνων μίαν κόμην μικρότεραν ἢ μεγαλιτέραν. Ἴδὲ μία συμμορία γενικῆ ὅπῃ ὀνομάζον Γένος. Ὅταν ἔπειτα ἐπαρατήρησαν ὅτι τὰ δένδρα διαφέρουν εἰς τὸ μέγεθος, εἰς τὴν κατασκευὴν, εἰς τὰς καρπὰς κτλ., ἐδιάσειλαν ἄλλας συμμορίας ὑπαλλήλων εἰς τὴν πρώτην ὅπῃ τὰς περιλαμβάνει ὅλας, καὶ αὐταὶ αἱ συμμορίαι αἱ ὑπάλληλοι εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν Εἶδη.

Παρομοίως λοιπὸν διαμοιράζομεν εἰς συμμορίας, διαφόρους ὅλα τὰ πράγματα ὅπῃ ἡμπορῶν τὰ ἔλθῃν εἰς γνῶσιν μας, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον δίδομεν εἰς κάθε ἕνα ἕναν τόπον σημειωμένον, καὶ ἡξεύρομεν πάν-

κτλ., δὲν εἶναι πλέον ὁ δεινὸς ἄνθρωπος, ὁ δεινὸς λίθος κτλ.

τότε πῶς νὰ τὰ ξαναπάρωμεν. Ἀς ἀληθμονήσωμεν αὐτὰς τὰς συμμορίας πρὸς ὥραν, καὶ ἅς φαντασθῶμεν ὅτι ἔδωκαν εἰς κάθε ἄτομον ἓνα ὄνομα διαφορετικόν, αἰσθάνομάδε παρευθὺς ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων κάμνωντας νὰ ἀποκάμῃ ἡ μνήμη μας, ἤθελε τὴν κάμνη νὰ τὰ συγχίσει ὅλα, καὶ ὅτι ἤθελε μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ σπυδάσωμεν τὰ ὑποκείμενα ὅπως πολλαπλασιάζονται ὑπὲρ ὄψιν μας, καὶ νὰ κάμνωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ἰδέας αὐτῶν ευχαρινεῖς. (1)

Τίποτε δὲν εἶναι λοιπὸν λογικώτερον, παρά αὐτὴ ἡ διανομή, καὶ, ὅταν σαχάζεται τινὰς πόσον αὐτὴ μᾶς εἶναι ὠφέλιμος ἢ ἀναγκαία, ἤθελε παρακινηθῆ νὰ πεισεύσῃ ὅτι ἡμεῖς τὴν ἐκάμαμεν με τοῦτον σκοπὸν. Μὰ ἤθελεν ἀπατηθῆ, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ σκοπὸς ἀνήκει μόνον εἰς τὴν Φύσιν. Αὐτὴ εἶναι ὡς ἄρχισε χωρὶς νὰ ἠξεύρωμεν ἡμεῖς.

(1) Οἱ πραγματευόμενοι τὴν Ἱστορίαν τῆς Φύσεως καὶ ἄλλας ἐπισημας, ἀναγκάζονται νὰ διαιρέσεν τὰ ὑποκείμενα τῆς πραγματείας των, εἰς συμμαρίας, εἰς τάξεις εἰς γένη καὶ εἰς εἶδη, καὶ με αὐτὸν τὸν τρόπον χυρὸν τὸ φῶς εἰς τὰ συγγράμματά της. Αὐτοὶ κάμνουτες ἔτιωσ δὲν κάμνεν, παρά νὰ μιμῶνται τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς φύσεως, νὰ βυθίζεν πρὸς τὰς γνώσεις τῶν ὄντων, καθὼς ὄντες νήπια ἐβάδιζαν πρὸς τὰς πρῶτας γνώσεις.

Αἱ ἀτομικαὶ ἰδέαι γίνονται αἰφνιδίως
γενικαί.

5. Ἐνα παιδί ἀκολουθῶντας μας, θὰ ὀνομάσῃ
δένδρον τὸ πρῶτον δένδρον ὅπως θὰ τὸ δείξωμεν,
καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ εἶναι δι' αὐτὸ, ὄνομα ἑνὸς ἀτό-
μου. Μὲ ὅλον τῆτο ἂν τὸ δείχνεν ἕνα ἄλλο δένδρον,
δὲν θὰ φαντασθῆ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς, θὰ
τὸ ὀνομάσῃ δένδρον, καὶ θὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα
κοινὸν εἰς δύο ἄτομα, καὶ θὰ τὸ κάμῃ ἀκόμι κοινὸν
εἰς τρία, εἰς τέσσαρα, καὶ τέλος, εἰς ὅλα τὰ φυτὰ
ὅπως θὰ νὰ τὰ φανῆν ὅτι ἔχον κάποιαν ὁμοιότητα με-
τὰ τὰ πρῶτα δένδρα ὅπως εἶδεν. Αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ
γενῆ ἀκόμι τόσον γενικὸν, ὅπως θὰ ὀνομάσῃ δέν-
δρον κάθε τι ὅπως ἡμεῖς ὀνομάζομεν φυτόν. Πα-
ρακινεῖται φυσικὰ νὰ γενικίξῃ· ἐπειδὴ τὸ εἶναι εὐ-
κολώτερον νὰ μεταχειρισθῆ ἕνα ὄνομα ὅπως ἤξευρεῖ,
παρὰ νὰ μανθάνῃ ἕνα νέον. Γενικίξει λοιπὸν χω-
ρὶς νὰ ἤξευρῃ ἐκ προμελέτης ὅτι γενικίξει, καὶ χω-
ρὶς ἀκόμι νὰ σημειώσῃ ὅτι γενικίξει. Οὕτω λοιπὸν
μία ἀτομικὴ ἰδέα γίνεται ἕξαφνα γενικὴ. Συχνὰ
μάλας γίνεται παρὰ πολὺ γενικὴ, καὶ αὐτὸ ἀκολου-
θεῖ κάθε φοράν ὅπως συγχέομεν ἐκεῖνα ὅπως ἤθελεν
εἶναι ὠφέλιμον νὰ διασέλωμεν.

Αἱ γενικαὶ ἰδέαι ὑποδιαίρῃνται εἰς διά-
φορα εἶδη.

ζ. Αὐτὸ τὸ παιδί θὰ νὰ τὸ αἰσθανθῆ εὐθύς

μοναχόν τε. Δέν δὲ εἶπη, ἐγενέκισα παρὰ πολὺ, καὶ ὡρέπει νὰ διασειλω διάφορα εἶδη δένδρων. Θὰ κάμη χωρὶς σκοπὸν ἔχωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ, συμμορίας ὑπαλλήλων, καθὼς ἔκαμνε χωρὶς σκοπὸν ἔχωρὶς νὰ τὸ σημειώσῃ, μίαν γενικὴν συμμορίαν. Δέν δὲ νὰ κάμη, παρὰ δὲ ὑποταχθῆ εἰς τὰς χρείας τε. Διὰ τῆτο λέγω ὅτι δὲ κάμη αὐτὰς τὰς διανομὰς φυσικῶς ἔχωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρῃ. Τῷ ὄντι, ἂν τὸ Φέρῃ τινὰς μέσσα εἰς ἕναν κήπον, ἔχωρὶς νὰ μαζώξῃ ἔχωρὶς νὰ φάγῃ διάφορα εἶδη καρπῶν, δὲ ἰδῶμεν ὅτι δὲ μάθῃ παρ' αὐτοῦ τὰ ὀνόματα κερασιά, ροδακινιά, μηλιά, ἀπιδιά, δαμασκηνιά, ἔχωρὶς ὅτι δὲ διασειλῇ διάφορα εἶδη δένδρων.

Αἱ ἰδέαι μας ἀρχίζον λοιπὸν νὰ εἶναι ἀτομικαί, διὰ νὰ γένον ἕξαφνα ὅσον τὸ δυνατόν γενικαί, καὶ ἡμεῖς δὲν τὰς διανέμομεν ὑσερα εἰς διαφόρους συμμορίας, εἰμὴ ὅσον αἰσθάνομάσθε τὴν χρείαν τῆ νὰ τὰς διασέλωμεν. Ἴδὲ ἡ τάξις τῆς γενέσεώς τε. (1)

(1) Καὶ τὰ παιδιά δὲ τὸ μὲν πρῶτον πάντας τῆς ἀνδρας πατέρας προσαγορεύει, ἔχωρὶς μητέρας τὰς γυναῖκας, ὑσερον δὲ διορίζει τῆτων ἑκάτερον. Ἀριστοτέλης, φυσικῆς ἀκροάσεως Βιβλ. α'. Ἴδὲ μία παρατήρησις ἡ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀκόλουθα πολλὰ καλά πράγματα. Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ Ἀριστοτέλης δὲν τὴν ἔκαμε, παρὰ χυδαῖκῶς. Τῆ ἀληθείᾳ, τὸ, ἔδεν ἐν τῷ νῶ ὁ μὴ πρότερον ἐν τῆ αἰσθήσει, ἔχωρὶς αὐτὴ ἡ παρατήρησις, ἀρκῆσαν διὰ νὰ κάμῃ ἕναν ὅπῃ σκέπτεται, νὰ κάμη τὴν καλύτεραν λο-

Αἱ ἰδέαι μας σχηματίζεν ἓνα σύστημα
ἀνάλογον μετὸ σύστημα τῶν χρε-
ῶν μας.

Ἡ. Ἐπειδὴ αἱ χρεῖαι μας εἶναι τὸ αἷτιον αὐτῆς
τῆς διανομῆς, δι' αὐτὰς εἶναι ὅπῃ αὐτὴ γίνεται. Αἱ
συμφοραὶ ὅπῃ πολλαπλασιάζονται περισσότερον ἢ
ὀλιγωτέρον, σχηματίζεν λοιπὸν ἓνα σύστημα τῷ ὁ-
ποίῳ ὅλα τὰ μέρη δέονται φυσικῶς· ἐπειδὴ ὅλαι
μας αἱ χρεῖαι βασίζονται μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ αὐ-
τὸ τὸ σύστημα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμέ-
νον, εἶναι κατὰ τὴν χρῆσιν ὅπῃ θέλομεν νὰ κάμ-
νομεν τῶν πραγμάτων. Ἡ χρεῖα ὅπῃ μᾶς φωτίζει,
μᾶς δίδει ὀλίγον 'κατ' ὀλίγον τὴν διάγνωσιν ὅπῃ
μᾶς κάμνει νὰ ἰδῶμεν εἰς ἓναν καιρὸν, διαφορὰς ὅπῃ
ὀλίγον προτιότερα δὲν ἐβλέπαμεν· καὶ, ἂν ἐκτείνω-
μεν καὶ τελειοποιῶμεν αὐτὸ τὸ σύστημα, ἡ αἰτία εἰ-

γικήν. Οἱ περιπατητικοὶ ὕστερα δὲν ἤθελαν ἐξοκείλη εἰς
μυρίας ἀτοπίας, ἂν ἤθελαν ἐπιστήσεν καλλίτερα εἰς αὐ-
τὰ τὰ δύο. Ἡθελαν κάμη πρὸ πολλῆ ἓνα θαυμασίου
περὶ νοὸς σύγγραμμα. Τὴν ὀλεθρία μοῖρα τῶν ἀνθρώπων
ὅπῃ τὰς κάμνει νὰ προσκολλῶνται, νὰ ἐμφύονται εἰς τὰς
παρεκτροπὰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ νὰ παρατρέχον ἐ-
κεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἔκρηπε τῷ ὄντι νὰ προσκολλῶνται.
Ὁ Πυθαγόρας εἶπε πολλὰ καλὰ πράγματα, ἢ ἐκεῖ-
νοι ὅπῃ ἔλεγαν ὅτι τὸν μιμῶνται εἰς τὴν ἐπροσκολλήθη-
σαν; εἰς τὰς παρεκτροπὰς τε. Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι
ὅταν θέλουν νὰ μιμηθῶν, ἀγαπῶν νὰ κάμνουν μίαν πολλὰ
ἀλλόκοτον ἐκλογὴν παραδειγμάτων.



ναι, ἐπειδὴ ἀκολοῦθῆμεν κατὰ τὴν φύσιν μᾶς ἕκαμνε νὰ ἀρχίσωμεν.

Οἱ φιλόσοφοι λοιπὸν δὲν τὸ ἐφαντάσθησαν. Τὸ ἤσαν παρατηρῆντας τὴν φύσιν, καὶ, ἂν ἤθελαν παρατηρήσῃ καλλίτερα, ἤθελαν τὸ ἐξηγήσῃ καὶ πολλὰ καλλίτερα, παρά ὅπῃ τὸ ἐξήγησαν. Μὰ ἐνόμισαν ὅτι εἶναι, ἐδικόντες, καὶ τὸ ἐπραγματεύθησαν ὡσὰν νὰ ἀνήκεν τῷ ὄντι εἰς αὐτὸς· τὸ ἐπραγματεύθησαν μὲ ἀτεξισίτητα, μὲ ἀτοκίαν, καὶ ἕκαμναν μίαν πολλὰ ἀλλόκοτον κατάσρησιν τῶν γενικῶν ἰδεῶν.

Κακῆ μας τύχη ἐνομίσαμεν ὅτι μαθαίνωμεν ἀπὸ αὐτὸς αὐτὸ τὸ σύστημα ὅπῃ ἐμάθαμεν ἀπὸ ἑνὸς καλλίτερον διδάσκαλον. Μὰ, ἐπειδὴ ἡ φύσις δὲν μᾶς ἕκαμνε νὰ σημειώσωμεν ὅτι αὐτὴ μᾶς τὸ ἐδίδασκεν, ἐνομίσαμεν ὅτι χρεωσῆμεν τὴν γνῶσιν αὐτῆς εἰς ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἔλειπαν νὰ μᾶς κάμνεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἦταν διδάσκαλοί μας. Ἐσυγχίσαμεν λοιπὸν τὰ μαθήματα τῶν φιλοσόφων μὲ τὰ μαθήματα τῆς φύσεως, καὶ ἐσυλλογίσθημεν κακῶς.

Μὴ τὸ τέχνημα γίνεται αὐτὸ τὸ σύστημα.

Σ'. Ὅτι ἀπὸ αὐτὰ ὅπῃ εἶπαμεν, τὸ νὰ κάμῃ τινὰς μίαν συμμορίαν τινῶν ὑποκειμένων, δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, εἰμὴ τὸ νὰ δώσῃ ἕνα ἴδιον ὄνομα εἰς ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ κρίνει ὅμοια· καὶ, ὅταν μὲ αὐτὴν τὴν συμμορίαν τὴν μίαν, κάμῃ δύο ἢ περισ-

σοτέρας, δὲν κάμνει ἀκόμι ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ νὰ διαλέγη νέα ὀνόματα διὰ νὰ διαξείλη ὑποκείμενα ὅπῃ κρίνει διαφορετικὰ. Μὲ αὐτὸ μόνον τὸ τέχνευμα εἶναι ὅπῃ βάνομεν τάξιν εἰς τὰς ἰδέας μας. Πλὴν αὐτὸ τὸ τέχνευμα δὲν κάμνει, εἰμὴ αὐτὸ, ἔ πρέπει νὰ σημειώσωμεν καλὰ ὅτι δὲν κάμνει ἄλλο τίποτες περὶσσότερον. Τῷ ὄντι, ἠθέλαμεν ἀπατηθῆ ἡχοῦρα, ἂν ἠθέλαμεν φαντασθῆ ὅτι εἶναι εἰς τὴν φύσιν γένη ἔ εἶδη ἐπειδῆ, εἶναι γένη ἔ εἶδη εἰς τὸν ἐδικόν μας συλληπτικὸν τῆ νοῶς τρόπον. Τὰ γενικὰ ὀνόματα δὲν εἶναι κυρίως τὰ ὀνόματα κἀνενοῶς ὑπάρχοντος πράγματος, δὲν ἐκφράζεν, εἰμὴ τὰς ὀράσεις τῆ νοῶς, ὅταν ἡμεῖς θεωρῶμεν τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα ἔ διαφοράν τες. Δὲν εἶναι τελείως καθόλου δένδρον, καθόλου ἀπιδιὰ, καθόλου κερασιὰ, καθόλου μελιά. Δὲν εἶναι εἰς τὴν φύσιν, εἰμὴ ἄτομα. Εἰς τὴν φύσιν ἄρα δὲν εἶναι μήτε γένη, μήτε εἶδη. Αὐτὸ εἶναι τόσον ἀπλῆν ὅπῃ ἠθελε νομίση τινὰς ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ τὸ σημειώση· συχνὰ ὅμως τὰ ἀπλύσερα πράγματα μᾶς φεύγην, σωςὰ μὲ τὸ νὰ εἶνα ἀπλᾶ. Δὲν κατατέχομάωδε νὰ τὰ παρατηρήσωμεν, ἔ αὐτὸ εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχικὰς αἰτίας τῶν κακῶν μας συλλογισμῶν ἔ τῶν λάθων μας. (1)

(1) Δὲν εἶναι περιττὴ ἢ συμβεβηλὴ ὅπῃ δίδει ὁ Συγγραφεύς ἐπειδῆ βλέπομεν εἰς τὴν ἰσορρίαν εἰς τὴν ἀτοπίαν, εἰς τὴν παραξενιᾶν ἐξώκειλαν ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν. Αἱ πολυδύλλητοι πέντε Φωναὶ τῆ Πορφυρίε τὸ Γένος, τὸ Εἶ-

Ζῆν γινέται κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγ-
μάτων.

1. Δὲν εἶναι κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ὅπῃ ἡμεῖς διαξέλλομεν συμμορίας, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὸν συλληπτικὸν τῆ νοήσεως τρόπον. Εἰς τὰς ἀρχὰς αἱ ὁμοιότητες μᾶς κτυποῦν, καὶ εἰμασθε ὡσάν ἓνα παιδί, ὅπῃ πέρνει ὅλα τὰ φυτὰ διὰ δένδρα. Ἐπειτα ἡ χρεία τῆ νὰ παρατηρήσωμεν ἀναπτύσσει τὴν διάγνωσίν μᾶς, καὶ ἐπειδὴ τότε σημειώνομεν διαφορὰς, κάμνομεν καὶ νέας συμμορίας.

δός, ἡ Διαφορά, τὸ Ἰδιὸν καὶ τὸ Συμβεβηκός, τῶν ὁποίων ἡ ὑγιεινὴ φιλοσοφία δευ καίμει, χρήσιμ, δευ εἶναι ἄλλο τίποτες, παρα κοινὰ ὀνομασίαι. Τὰ Γένη, κοινὰ ὀνομασίαι κοινῶν ὀνομασιῶν· τὰ Εἶδη, κοινὰ ὀνομασίαι πραγμάτων· αἱ Διαφοραὶ καὶ αἱ ἐπίλοιποι δύο φωναί, κοινὰ ὀνομασίαι ποιότητων. Τὸ ζῶον (γένος) λόγῳ χάριτι εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία τῆ ἀνθρώπου, τῆ ελεφάντος, τῆ χοίρης καὶ τῆ λ, τὸ ὅποια δευ εἶναι πάλιν καὶ αὐτὰ ἄλλο τίποτες, εἰμὴ εἶδη, κοινὰ ὀνομασίαι τῆ δεινός ἀνθρώπου, τῆ δεινός ελεφάντος καὶ τ. λ. ἐνὶ λόγῳ, ἀτόμων ὁμοιότητος ἐχόντων. Φιλόσοφοι ὅμως λογικοὶ πλήρεις ἀλογίας καὶ ἀτοπίας, ἐφαντάθησαν ὅτι τὰ Γένη καὶ τὰ Εἶδη εἶναι τῶ ὄντι πράγματα, ὑπάρχουν εἰς τὴν φύσιν ὅθεν καὶ ἠνομάθησαν Πραγματικοὶ· ἄλλοι τὰ ἤθελαν ἀπλῶς ὀνόματα, ὅρες ὅπῃ δευ σημαίνου ἄλλο, εἰμὴ τῆς διαφορῆς τρόπος, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Λογικὴ θεωρεῖ τὰς πρώτας ἐργασίας τῆ νοός, ὅθεν καὶ ἠνομάθησαν Ὀνοματικοὶ, Ὀρισαί, Αὐτοὶ ἦταν χάρις ἀμφιβολίαν σοχαστικώτεροι ἀπὸ τῆς ἐναντίας των. Οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ Ὀνο-

Ὅσον περισσώτερον ἢ διάγνωσις μας τελειοποιεῖται, τόσον περισσώτερον αἱ συμμορίαὶ ἡμπορῶν νὰ πολλαπλασιασθῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι δύο ἄτομα ὅπως νὰ μὴ διαφέρων ἀπὸ κανένα μέρος, εἶναι ἐναργεῖς ὅτι ἤθελαν εἶναι τόσαι συμμορίαὶ ὅσα καὶ ἄτομα, ἂν εἰς κάθε διαφορᾶν, ἤθελαν νὰ κάμνουν μίαν νέαν συμμορίαν. Τότε δὲν ἤθελεν εἶναι πλέον τάξις εἰς τὰς ιδέας μας, καὶ ἡ σύγχυσις ἤθελε διαδεχθῆναι τὸ φῶς ὅπως ἐχύνονταν ἐπάνω εἰς αὐτὰς ὅταν ἐκαθολικεύαμεν μὲ μέθοδον.

Ἐως εἰς ποῖον βαθμὸν πρέπει νὰ διαιρῶμεν καὶ νὰ υποδιαιρῶμεν τὰς ιδέας μας.

ἰά. Εἶναι λοιπὸν ἕνας ὅρος μὲ τὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ σαματήσωμεν. Διὰ τί, ἂν συμφέρη νὰ κάμωμεν διασολὰς, συμφέρει περισσώτερον ἀκόμη νὰ μὴν κάμωμεν παρὰ πολὺ πολλάς. Ὅταν δὲν κάμνομεν ἀρκετὰς, ἂν εἶναι πράγματα ὅπως δὲν δια-

ματικοὶ λέγω καὶ οἱ Πραγματικοὶ ἔγνων δύο λυσσώδη καὶ μαμώδη κόμματα. Ἡ διαφοράτες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει, δὲν ἔμεινε πλέον μέσα εἰς τὰ χολεῖα περιχλεισμένη· ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς Θ. Λουῖ βασιλείας τῆς Φράνσας ἡ αὐλή ἐδοκίμασε τὸ φρόνημα τῶν ἀτόπων Πραγματικῶν οἱ ὅποιοι ὄντες ἐν ὑπολήψει εἰς τὴν αὐτὴν, ἐδριάμβευσαν κατὰ τῶν Ὀνοματικῶν καὶ ἐκατέρωθωσαν ὅπως ἐξεδόθη κατ' ἐκείνων καὶ ἕνα αἰμοσαγῆς δόγμα, ὡσανὺ νὰ ἦταν ἡ δόξα τῆς ἀνατρεπτικῆς πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως.

ζέλλομεν, ἔ ὅπῃ ἔπρεπε νὰ διασείλωμεν, μένου
 καὶ ὅπῃ νὰ διασέλωμεν. Ὅταν ὁμῶς κάμνωμεν πα-
 ρὰ πολὺ πολλὰς, ἀνακατώνομεν ὅλα· ἐπειδὴ ὁ νῦς
 πλανᾶται εἰς ἕναν μεγάλον ἀριθμὸν διασολῶν τῶν
 ὁποίων δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην. Ἄν μὲ ζητήσῃ
 τινὰς, ? ἕως εἰς ποῖον βαθμὸν τὰ Γένη ἔ τὰ Εἶδη
 ἤμπορῶν νὰ πολλαπλασιασθῶν; Ἀποκρίνομαι, ἢ
 μᾶλλον εἰπεῖν, ἢ Φύσις ἢ ἰδία εἶναι ὅπῃ ἀποκρι-
 νεται, ἕως ὅπῃ νὰ ἔχωμεν ἀρκετὰς συμμορίας διὰ
 νὰ κανονίζωμάσθε εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων
 τῶν ἀναφορικῶν εἰς τὰς χρείας μας, ἔ ἡ ὀρθότης
 αὐτῆ τῆς ἀποκρίσεως εἶναι αἰσθητή· ἐπειδὴ αἱ
 χρείας μας εἶναι μόνον ὅπῃ μᾶς προσδιορίζεν νὰ δια-
 σέλωμεν συμμορίας· ἐπειδὴ δὲν φαντάζομάσθε νὰ
 δώσωμεν ὀνόματα εἰς πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα δὲν
 θέλομεν νὰ κάμωμεν τίποτε. Καὶ ἔτις οἱ ἄνθρω-
 ποι φυσικῶς ὀδηγῶνται. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ὅταν
 παρεκτρέπονται ἀπὸ τὴν φύσιν διὰ νὰ γένων κα-
 κοὶ φιλόσοφοι, νομίζεν ὅτι διασέλοντες μὲ τὴν
 λεπτινοῖαν ὄσῃν ἔ ἀνωφέλειαν, ἐξηγῶν ὅλα, μὰ
 δὲν κάμνω ἄλλο, παρὰ ἀνακατώνειν ἔ συγχέειν
 ὅλα.

Διὰ τὶ τὰ Εἶδη πρέπει νὰ συγχέωνται.

β'. Κάθε τι εἶναι διακεκριμένον εἰς τὴν φύ-
 σιν, ὁ νῦς ὁμῶς εἶναι παρὰ πολὺ περιορισμέ-
 νος διὰ νὰ τὴν βλέπῃ καταλεπτῶς μὲ ἕναν τρό-
 πον εὐκρινῆ. Ματαίως ἀναλύομεν, μένου πάντοτε

πράγματα ὅπῃ δὲν ἤμπορῶμεν νὰ ἀναλύσωμεν καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν δὲν βλέπομεν, παρά συγκεχυμένως. Ἡ τέχνη τῆ νὰ διατάττωμεν εἰς συμμορίας, τόσο ἀναγκαία διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ιδέας ἀκριβεῖς, δὲν φωτίζει, εἰμὴ τὰ πρωτεύοντα σημεῖα, τὰ ἀναμεταξὺ μένου εἰς τὸ σκοτός, καὶ εἰς αἰτὰ τὰ ἀναμεταξὺ αἰ μέσαι συμμοριαὶ συγχέονται. Ἐνα δένδρον λόγῃ χάριν, καὶ ἕνας θάμνος εἶναι δύο εἶδη πολλὰ διεσαλμένα· πλὴν ἕνα δένδρον ἤμπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερον, ἕνας θάμνος ἤμπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλότερος, καὶ φθάνομεν εἰς ἕνα φυτὸν ὅπῃ δὲν εἶναι μήτε δένδρον μήτε θάμνος, ἢ ὅπῃ εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, ὃ ἔστιν ὅπῃ δὲν ἠξέυρη τινὰς εἰς ποῖον εἶδος καὶ τὸ ὑπάξει. (1)

(1) Εἰς τὴν Φυσικὴν Γεωγραφίαν, καὶ αὐτὸ δὲν ἐλάττωσε καὶ τὴς παλαιῆς, εἶναι ὑποκείμενα ὅπῃ ἔμπορεῖ τινὰς εἰς ποῖαν συμμορίαν νὰ τὰ ὑπάξει, εἰς τὴν τῶν ζώων ἢ εἰς τὴν τῶν φυτῶν· καὶ πάλιν εἰς τὴν τῶν φυτῶν ἢ εἰς τὴν τῶν ὀφρυκτῶν. Τα τοιαῦτα ὑποκείμενα, αἱ τοιαῦται ὑποτάσεις, εἶναι τρόπον τινὰ τὸ γεφύρι διὰ τὴ ὁποῖε περῶν ἢ φύσις ἀπὸ τὰ ζῶα εἰς τὰ φυτὰ, καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ φυτὰ εἰς τὰ ὀφρυκτὰ. Τὸ ὕλημα τῆ Θεοφράστου, λόγῃ χάριν, σὲ παρά τοῖς νεωτέροις αἰσθητικῇ καλῶμενον, τὸ ἰνδικὸν ἠδύσαρον, ἔχεν ἕνα χαρακτηριστικὸν τῶν ζώων· ἢ ἀκαλίφη ἢ παρά τοῖς κατοίκοις τῆ Πηλίου ὄρεος ὀνομαζομένη γαλήφα, ὃ σπόγγος καὶ ἄλλα πολλὰ ζωόφυτα, αἰσθάνονται ἀναντιρρήτως· ὃ σπόγγος λέγει ὁ Ἀριστοτέλης γίνεταὶ δυσἀπόσπαστος ἀν' αἰσθάνῃ τὸν σπογγέα. Ἡ ἀκαλίφη

Διὰ τὶ συγχέονται χωρὶς εἰνὰ ζήμιαν.

ιγ'. Αὐτὸ δὲν εἶναι μία ζήμία· ἐπειδὴ τὸ νὰ ζητῆ τινὰς ἂν αὐτὸ τὸ φυτὸν εἶναι ἓνα δένδρον ἢ ἓνας θάμνος, αὐτὸ τῇ ἀληθείᾳ δὲν θὲν νὰ εἴπῃ, νὰ ζητῆ τινὰς τὶ εἶναι, ἀλλὰ θὲν νὰ εἴπῃ, ἂν πρέπει νὰ τὸ δώσῃ τὸ ὄνομα τῆ δένδρου ἢ τῆ θάμνου· λοιπὸν, ὀλίγον μᾶς συμφέρει νὰ τὰ δώσωμεν καλλίτερα τὸ ἓνα ἢ ὄχι τὸ ἄλλο. Ἄν εἶναι ὠφέλιμον, θὰ τὸ ματαχειριθῶμεν ἢ θὰ τὸ ἀνομάσωμεν Φυτὸν. Παρόμοια ζητήματα ποτὲ δὲν ἤδε-
-λαν φιλοτιμηθῆν νὰ τὰ κάμῃ, ἂν δὲν ὑπόδεταν ὅτι εἶναι εἰς τὴν φύσιν καθὼς εἰς τὸν νῦν μας, Γε-
-νη ἢ Εἶδη. Ἰδὲ ἢ κατάχρησις τῶν συμμοριῶν· ἔπρεπε νὰ τὴν γνωρίζεν. Μᾶς μένει νὰ παρατηρήσωμεν ἕως πῶς ἐκτείνονται αἱ γνώσεις μας, ὅταν βάνωμεν εἰς συμμορίας τὰ πράγματα ὅπῃ σπεδάζωμεν.

Ἀγνοῶμεν τὴν ἔσιν τῶν Σωματίων.

ιδ'. Εὐθὺς ὅπῃ τὰ ἀληθιμά μας εἶναι αἱ

τρωγλοδυτῆ ἂν εἶναι εἰς τὸ ζόμιον τινὸς τρωγλῆς, ἢ γλυτῶναι ἕτας ἀπὸ τὸν ἀκαλιφοφαγον ὅπῃ θέλει νὰ τὴν ἀποσπάσῃ. Ἡ ἀκαλήρη φαίνεται προσκολλημένη εἰς τὰς πέτρας καθὼς τὰ βρύα εἰς τὰ παλαιὰ δένδρα. Ἰδὲ ἢ ὁ Ἀριστοτέλης τί λέγει περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως „πρω-
„δε ἐκ τῶν ἀψύχων εἰς τὰ ζῶα μεταβαίνει ἢ
„φύσις, ὥς τῇ συνεχείᾳ λαμβάνειν τὸ με-
„θόριον αὐτῶν· ἐντῷ περὶ Ζῴων.”

μόνοι ιδέαι ὅπῃ ἔχομεν τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμέ-
νων, δὲν βλέπομεν εἰς αὐτὰ, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ αὐ-
ταὶ παρασῆκν. Παρακεῖτες δὲν βλέπομεν τίπο-
τες, λοιπὸν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τίποτες.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τελείως ἀποκριστὸς νὰ κά-
μωμεν εἰς ἐπεῖνος ὅπῃ ἐρωτῶν ποιοτὸν εἶναι τὸ
ὑποκείμενον τῶν σωματικῶν ποιότητων;
πρῶτα εἶναι ἡ φύσις; ποῖα εἶναι ἡ ἔσις
της; Δὲν βλέπομεν αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, αὐτὰς
τὰς φύσεις, αὐτὰς τὰς ἔσις. Ματαιίως μάλιστα
ἤθελε μᾶς τὰ δεῖξῃ τινίς, ἤθελεν εἶναι τὸ ἴδιον
νὰ ἐπιχειριθῆ νὰ κάμη τὴς τυφλὸς νὰ βλέπῃ
χρῶματα. Αὐτὰ εἶναι ὀνόματα τῶν ὁμοίων δὲν ἔ-
χομεν ιδέας. Σημαίνῃν μόνον ὅτι ὑπὸ κάτω εἰς
τὰς ποιότητας εἶναι κάτι τὶ ὅπῃ δὲν γνωρίζομεν.

Δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς ιδέας, εἰμὴ μόνον ὅ-
σον βεβαιῶνομεν ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ παρα-
τηρήσαμεν.

ιε. Ἡ ἀνάλυσις δὲν μᾶς δίδει ιδέας ἀκριβεῖς,
εἰμὴ ὅσον δὲν μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν εἰς τὰ
πράγματα, εἰμὴ ἐκεῖνο μόνον ὅπῃ βλέπει τινίς· ἡ
πρέπει νὰ συνηθίσωμεν νὰ μὴ βλέπωμεν, εἰμὴ
ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπωμεν. Αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς
τὴς πολλὸς ἀνθρώπους, μήτε εἰς τὴς πολλὸς φι-
λοσόφους. Ὅσον περισσότερον εἶναι τινίς ἀμαθὴς,
τόσον εἶναι ἀνυπομόνητος εἰς τὸ νὰ κρίνῃ. Πιστεύει
ὅτι ἤξεύρει ὅλα, πρὸ τῆς νὰ παρατηρήσῃ τίποτες,

ἡ ἤθελεν εἰπῆ τινὰς ὅτι ἡ ἠνωσις τῆς φύσεως εἶναι ἓνα εἶδος μαντείας ὅπῃ γίνεται μετὰ τὰς λέξεις:

Αἱ ἰδέαι διὰ τὸ εἶναι ἀκριβεῖς, δὲν κάμνει χρεῖα τὸ εἶναι πλήρεις.

15. Αἱ ἀκριβεῖς ἰδέαι ὅπῃ ἀποκτῶμεν διὰ τῆς ἀναλύσεως δὲν εἶναι πάντοτε ἰδέαι πλήρεις. Μάλιστα δὲν ἠμποροῦν ποτὲ τὸ εἶναι, ὅταν ἐνασχολούμεθα εἰς αἰδητὰ ὑποκείμενα· ἐπειδὴ τότε δὲν ξεσκέπάζομεν, εἰμὴ τινὰς ποιότητας, ἡ δὲν ἠμποροῦμεν τὸ γνωρίζωμεν, εἰμὴ ἓνα μέρος.

Ἔλασι αἱ σπεδαίμας γίνονται μετὰ τὴν ἰδέαν μέθοδος, ἡ αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι ἡ ἀνάλυσις.

16. Κάμνομεν τὴν σπεδὴν τῆ καθενοῦς ὑποκείμενης μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἡ τὴν σπεδὴν τῆς πεδιάδος ὅπῃ ἐβλέπαμεν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆ παλατίμας· ἐπειδὴ εἶναι εἰς καθὲ ὑποκείμενον καθὼς ἡ εἰς ἐκείνην τὴν πεδιάδα, πρωτεύοντα πράγματα εἰς τὰ ὅποια ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει τὸ ἀναφέρωνται. Μετὰ αὐτὴν τὴν τάξιν εἶναι ὅπῃ πρέπει τὸ τὰ ἀντιληφθῶμεν, ἂν θέλωμεν τὸ εἶναι ἡμεῖς ἰδέας εὐκρινεῖς ἡ καλὰ τεταγμένας. Παραδειγματὸς χάριν, ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ὑποδέχονται τὴν ἔκτασιν ἡ τὴν κίνησιν. Λοιπὸν καθὲ φορὰν ὅπῃ θὰ θέλωμεν τὸ σπεδάσωμεν τινὰ,

Νὰ κοιτάξωμεν τὴν ἑκτάσιν ἔξ τὴν κίνησιν ὡς πρα-
τενέσας ποιότητας τῶν σωμάτων.

Εἶδαμεν πῶς ἡ ἀνάλυσις μᾶς κάμνει νὰ γνω-
ρίσωμεν τὰ αἰδητὰ ὑποκείμενα, ἔξ πῶς αἱ ἰδέαι
ὁπῶς μᾶς δίδου εἶναι εὐκρινεῖς ἔξ κατὰ τὴν τάξιν
τῶν πραγμάτων. Πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆ τινὰς ὅτι
αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι ἡ μόνη, ἔξ ὅτι πρέπει νὰ
εἶναι ἀπολύτως ἡ ἴδια εἰς ὅλας μας τὰς σπεδάς.
Διὰ τί, τὸ νὰ σπεδάξῃ τινὰς διαφορετικὰς ἐπίση-
μας, δὲν ζέκεται εἰς τὸ νὰ ἀλλάξῃ τινὰς μέθοδον,
ζέκεται μόνον εἰς τὸ νὰ ἐφαρμόξῃ τινὰς τὴν ἰδίαν
μέθοδον εἰς διαφορετικὰ ὑποκείμενα, ζέκεται εἰς τὸ
νὰ ξανακάμῃ ἐκεῖνο ὁπῶς ἔχει πλέον καμωμένον,
ἔξ τὸ μεγαλύτερον εἶναι, νὰ τὸ κάμῃ τινὰς μίαν
φορὰν καλὰ, διὰ νὰ ἡξεύρω νὰ τὸ κάμῃ πάντοτε.
Ἰδὲ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἤμαθον ὅταν ἀρχίσαμεν. Εὐ-
θὺς ἀπὸ τὴν νεότητά μας ἀποκτήσαμεν γνώσεις·
ἀκολυθθήσαμεν ἀρὰ, χωρὶς νὰ τὸ ἡξεύρωμεν, μίαν
καλὴν μέθοδον. Δὲκ μᾶς κέμεινα, παρὰ νὰ τὰ ση-
μειώσωμεν. Αὐτὰ εἶναι ὁπῶς ἐκάμαμεν, ἔξ εἰς τὰ
ἐξῆς ἡμπορέμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτὴν τὴν μέθο-
δον εἰς νέα ὑποκείμενα. (Ὁδὸς σπεδάς, Προαιμιφῶδη
μαθήματα. Ἄρθρον 1. Τέχνη, τῆ σοχάζεσθαι,
Μέρος 1. Κεφ. 8. Περι αἰδημάτων, Μέρος 4.
Κεφ. 6.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΑΓ- ΜΑΤΩΝ ΟΠΟΥ ΔΕΝ Τ΄ΠΟ- ΠΙΨΤΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙ΄ΣΘΗΣΙΝ.

Πῶς τὰ ἀποτελέσματα μᾶς κάμνουν καὶ κρύνουμεν διὰ τὴν ὑπαρξίν μιᾶς αἰτίας τῆς ὁποίας δὲν μᾶς δίδουν κάμψαν ἰδίαν.

Ἄ. **Π**αρατηρῶντες τὰ φυσικὰ ὑπκείμενα, ὑφολομιάμε Φυσικῶς εἰς ὑπκείμενα ὅπῃ δὲν ὑποκίπτην εἰς τὰς αἰδηήσεις· ἐπειδὴ μετὰ τὰ ἀποτελέσματα ὅπῃ βλέπει τινὰς, κρίνει διὰ τὰς αἰτίας ὅπῃ δὲν βλέπει.

Ἡ κίνησις ἐνὸς σώματος εἶναι ἓνα ἀποτελέσμα, ἔχει ἄρα μίαν αἰτίαν. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι αὐτὴ ἡ αἰτία ὑπάρχει, μὲ ὅλον ὅπῃ κάμψα ἀπὸ τὰς αἰδηήσεις με δὲν με κάμνει καὶ τὴν σοχαυῶ, καὶ τὴν οιομάζω βίαν. Αὐτὸ τὸ ὄνομα, μήτε αὐτὸ με κάμνει καὶ τὴν γνωρίσω· δὲν ἠξεύρω,

εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ ἔς προτιότερα, δηλαδὴ, ὅτι ἡ κίνησις ἔχει μίαν αἰτίαν ὅπῃ δὲν τὴν γνωρίζω. Μὰ ἢμπορῶ νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτῆς, τὴν κρίνω μεγαλύτεραν ἢ ἀδυνεσέραν, κατ' ἐκεῖνο ὅπῃ αὐτὴ ἢ ἰδία κίνησις εἶναι μεγαλύτερα ἢ ἀδυνεσέρα, ἔς τὴν μετροῦ κατὰτινα τρόπον, μετροῦντας τὴν κίνησιν.

Ἡ κίνησις γίνεται μέσα εἰς τὸ χωρίον ἔς εἰς τὸν χρόνον (1). Στοχάζομαι τὸ χωρίον, βλέπω, τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα ὅπῃ τὸ πιάνον, ἔς σοχάζομαι ἀκόμη ἔς τὴν διάρκειαν εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἰδεῶν μὲ ἢ τῶν ἀκδημάτων μὲ. Δὲν βλέ-

(1) Ὅροι φιλοσοφικοὶ, ἔς τὸ χωρίον ἔς ὁ χρόνος. Μὲ τὸ λέξις χωρίον, ἐννοεῖται ὅλη ἢ ἔκτασις τῶ Παντός εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι τὰ ὅλα πράγματα, πρὸς τῆ τοῖς ἔς ἢ μὲρικὴ ἔκτασις ὅποσῶν, καθὼς, αὐτὴ ἢ περιοχὴ δὲν ἔχει ἀρκετὸν χωρίον. Μὲ τὸ χρόνος, ἐννοεῖται ἢ διάρκεια τῶν ὑλικῶν ὑποκειμένων καθόλη, ἔς μερικῶς. Ἀποκτεῖμεν τὴν ἰδέαν τῶ χρόνῳ διὰ τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν ἰδεῶν μὲς, ὅταν κοιμᾶται τινὲς ἐναν βαδῶν ὑπνοῦ εἰκοσιτέσσαρας ἡρᾶς κατὰ συνέχειαν, ἀδιακόπως, ἰδέαν τῶ μέρους τῶ χρόνῳ εἰς τὸ ὅποσον ἐκοιμήθη ἐναν βαδῶν ὑπνοῦ δὲν ἔχει ἔπειδὴ μὲτε ἰδέας εἰχει κοιμώμενος ἂν ἐπλάγισαι τὸ σάββατον τὸ μεσημέρι, ἔς ἐξύτησε τὴν κυριακὴν τὸ μεσημέρι, δε νὰ τὸς φανῆ ὅτι εἶναι ἀκόμη σάββατον. Ἀποκτεῖμεν τὴν ἰδέαν τῶ χωρίῳ διὰ τῆς ἀλληλοχίης τῶν ὑλικῶν πραγμάτων. Μ' ἦταν ἀπαραίτητοι νὰ τὸ σημειώσω διὰ τὴν ἐκδοχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλαμβάνονται χυδαῖκῶς. ὁ Λοκ ἔς ἄλλοι ὀμιλοῦν πλατύτερον περὶ αὐτῶν.

πω ἄμως τίποτες ἀπόλυτον μήτε εἰς τὸ χωρίον, μήτε εἰς τὸν χρόνον. Αἱ αἰδησεις δὲν ἤμπορῶν νὰ μὲ δείξῃν ἐκεῖνο ὅπῃ καθ' ἑαυτὰ εἶναι τὰ πράγματα. Δὲν μὲ δείχνῃν, εἰμὴ τινὰς ἀπὸ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχῃν ἀναμεταξύτης, ἢ ἀπὸ ἐκείνας ὅπῃ ἔχῃν πρὸς ἐμένα. Μετρῶ τὸ χωρίον, τὸν χρόνον, τὴν κίνησιν ἢ τὴν παρακτικὴν αὐτῆς βίαν. Πλὴν ἀπὸ τὰς μετρήσεως μὲ δὲν προκύπτει ἄλλο, εἰμὴ σχέσεις· ἐπειδὴ τὸ νὰ ζητῆ τινὰς σχέσεις, εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ μετρῶ.

Ἐπειδὴ δίδομεν ὀνόματα εἰς πράγματα τῶν ἀπαίων ἔχομεν ἰδέαν, ὑποθέτῃν ὅτι ἔχομεν ἰδέαν ὅλων ἐκείνων ὅπῃ διδομεν ὀνόματα. Ἰδὲ μία πλάνη ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πρέκει τινὰς νὰ φυλάττεται. Ἐν δέχεται ὅπῃ ἓνα ὄνομα νὰ μὴν ἐδάδη εἰς ἓνα πρᾶγμα, παρὰ μὲ τὸ νὰ εἰμαῖος βέβαιον διὰ τὴν ὑπαρξίντη. Τὸ βία εἶναι μία ἀπόδειξις αὐτῆ ὅπῃ λέγω.

Ἡ κίνησις ὅπῃ ἐθεώρησα ὡς ἓνα ἀποτέλεσμα, γίνεταί μία αἰτία εἰς τὰ μάτια μὲ, εὐθὺς ὅπῃ παρατηρῶ ἅσι εἶναι παντῶ, ἢ κάμνει ἢ συντρέχει εἰς τὸ πὲ γίνωνται ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως. Τότε ἤμπορῶ παρατηρῶντας τὰς νόμους τῆς κινήσεως, νὰ σπυδαῶ τὸ Πᾶν, καθὼς ἀπὸ ἓνα παράθυρον ἐσπύδαζα μίαν κεδιάδα. Ἡ μέθοδος εἶναι ἡ αὐτή.

Μὰ, μὲ ὅλον ὅπῃ εἰς τὸ Πᾶν ὅλα εἶναι αἰδητὰ, δὲν βλέπομεν ὅλα, ἢ μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ τέχνη ἔρχεται εἰς βοήθειαν τῶν αἰδησεων, αὐταὶ εἶναι πάντοτε παρὰ πολὺ ἀφενεῖς. Μὲ ὅλον τέτο ἂν πα-

ρατηρῶμεν καλὰ ξεσκεπάζομεν φαινόμενα· τὰ βλέπομεν ὡς μίαν σειράν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων, καὶ κάμνουν πολλὰ συστήματα, καὶ κάμνομεν ἀκριβεῖς ἰδέας εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τινῶν μερῶν τῆ μεγάλης Παντοῦ. Οὕτως οἱ νεωτερικοὶ φιλόσοφοι ἔκαμεν εὐρέσεις ὅπῃ δὲν ἤθελαν κρίνει δυνατὰς, τινὰς αἰῶνας προτιμήτερα, καὶ ὅπῃ μᾶς κάμνουν νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὅτι ἡμποροῦν νὰ κάμνουν καὶ ἄλλας.

Πῶς μᾶς κάμνουν νὰ κρίνωμεν διὰ τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς πράγματος ὅπῃ δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, καὶ πῶς μᾶς δίδουν μίαν ἰδέαν αὐτῆ.

β'. Μὰ ὡσὰν ὅπῃ ἐκρίναμεν, ὅτι ἡ κίνησις ἔχει μίαν αἰτίαν, ἐπειδὴ εἶναι ἓνα ἀποτέλεσμα, διὰ κρίνωμεν ὅτι τὸ Πᾶν ἔχει μίαν αἰτίαν ἐξ ἴσου, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶναι ἓνα ἀποτέλεσμα, καὶ αὐτὴν τὴν αἰτίαν τὴν ὀνομάζομεν Θεόν.

Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον διὰ αὐτὴν τὴν λέξιν, καθὼς καὶ δι' ἐκείνην τὸ βίαιον, τῆς ὁποίας δὲν ἔχομεν κάμμίαν ἰδέαν. Ὁ Θεὸς, εἶναι ἀληθινὸν ὅτι δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας· ἐντύπωσεν ὅμως τὸν χαρακτηριστῆρα τῶν εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Τὸν βλέπομεν εἰς αὐτὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις μας μᾶς ὑψώνουν ἕως εἰς αὐτόν.

Τῶ ὄντι, ὅταν σημειῶνω ὅτι τὰ φαινόμενα γεννῶνται ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὡσὰν μία σειρά ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν, βλέπω ἀναγκαίως μίαν πρώτην

αίτιαν, ἢ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς πρώτης αἰτίας εἶναι ὅπῃ ἀρχίζει ἡ ἰδέα τῆ Θεῶ τὴν ὁποῖαν κάμω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. Εὐθύς ὅπῃ αὐτὴ ἡ αἰτία εἶναι πρώτη, εἶναι ἀνεξάρτητος, ἀναγκαῖα, εἶναι πάντοτε, περιλαμβάνει εἰς τὴν ἀμετρούτητάτης ἢ εἰς τὴν αἰδιότητάτης κάθετι ὅπῃ ὑπάρχει.

Βλέπω τάξιν εἰς τὸ Πᾶν, παρατηρῶ μάλιστα αὐτὴν τὴν τάξιν εἰς τὰ μέρη ὅπῃ γνωρίζω καλλίτερα. Ἄν ἔχω ἐγὼ ὁ ἴδιος νῦν, δὲν τὸν ἀπόκτησα, εἰμὴ ὅσον αἱ ἰδέαι μου εἰς τὸν νῦν μου εἶναι κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἔξω τῆ ἑαυτῆ μου πραγμάτων, ἢ ὁ νῦς μου δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα ἀντίτυπον, ἓνα ἀντίγραφον, ἢ ἓνα ἀντίγραφον πολλὰ ἀφενὲς τῆ νοῦς ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐτάχθησαν τὰ πράγματα ὅπῃ συλλαμβάνω εἰς τὸν νῦν μου ἢ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν συλλαμβάνω ἀκόμι. Ἡ πρώτη ἄρα αἰτία εἶναι νοερά. Αὐτὴ ἔταξεν ὅλα, παντῆ ἢ αἰωνίως, ἢ ὁ νῦς αὐτῆς καθὼς ἢ ἡ ἀμετρούτης αὐτῆς ἢ αἰδιότης αὐτῆς, περιλαμβάνει κάθε χρόνον ἢ κάθε τόπον.

Ἐπειδὴ ἡ πρώτη αἰτία εἶναι ἀνεξάρτητος, ἢμπορεῖ κάθετι ὅπῃ θέλει· ἢ ἐπειδὴ εἶναι νοερά, θέλει μὲ γνῶσιν ἢ ἀκολούθως μὲ ἐκλογὴν· εἶναι ἄρα ἔλευθέρα.

Ὡς νοερά, ξετιμᾶ κάθετι· ὡς ἔλευθέρα, πράττει ἀκολούθως. Οὕτω λοιπὸν, κατὰ τὰς ἰδέας ὅπῃ ἐκάμαμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, τῆ νοῦς της ἢ τῆς ἔλευθερίας της, κάμνομεν μίαν ἰδέαν τῆς ἀγαθότητός της τῆς δικαιοσύνης της, τῆ ἐλέους της, τῆς προνοίας της

ἐπιλόγῳ, ἴδὲ μία ἰδέα ἀτελής τῆς θεότητος. Αὐτὴ δὲν ἔρχεται καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ, παρά ἀπὸ τὰς αἰδησίαις. Θεὸς γὰρ ἀγαπτηχθῆ ὅμως τόσον περισσότερον, ὅσον θὰ βαδύνωμεν καλλιτέρα τὴν τάξιν ὅπῃ ὁ Θεὸς ἐβαλεν εἰς τὰ ἔργα τῆ. (Ὁδὸς σπεδῆς, Προσημιώδη μαθήματα, Ἄρθρον 5. Περὶ Ζώων, Κεφ. 6.) (1)

(1) Ὁ ἠροδείκτης μίας ὥρας δείχνει τὰς ὥρας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἔχει τὴν θέλησιν, ὑποκεῖται εἰς τὸ κινήτριον (ἐλατήριον) ὅπῃ εἶναι μέγα εἰς τὴν ὥραν. Ὁ ἠρολογῶς ἔκαμε τὸν ἠροδείκτην καὶ τὸ κινήτριον. Αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία, τὸ ἠρολογεῖον εἶναι τὸ ἀποτελεσμα.

Βλέπομεν εἰς ἓνα ἠρολογεῖον μίαν ὑπαλλήλιαν ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν. Ὁ ἠροδείκτης κινεῖται. Ἴδὲ ἓνα ἀποτελεσμα. Ἡ κίνησις δίδεται εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἓνα τροχου ὅπῃ ἐνεργεῖ ἀμέσως ἐπάνω εἰς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ὁ τροχὸς εἶναι ἡ αἰτία τῆς κινήσεως τῆ ἠροδείκτη. Ἐκ κινήσεως αὐτοῦ τῆ τροχῆ εἶναι ἓνα ἀποτελεσμα ὡς πρὸς τὴν κίνησιν ἐνὸς ἄλλου τροχῆ ὅπῃ τὸν κάμνει νὰ κινήται, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ἐντεῦθεν, ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆ πρώτης κινήτριε ἕως εἰς τὴν τῆ ἠροδείκτη, εἶναι μία ἀκολουθία κινήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ αἰτίαι καὶ ἀποτελεσματα κατὰ διαφόρας αναφορας.

Διὰ νὰ καταλάβητινας καλλίτερα τὸ, μία σειρά ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν ὑπαλλήλων, ἄς ἐνοήσῃ πολλὰ χαρτιά σημενα κατὰ πλάτος ἓνα κρντὰ εἰς τὸ ἄλλο, εἰς τρόπον ὅπῃ ὅταν κάμη νὰ πέσῃ τὸ πρῶτον νὰ πίπτειν ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅλα. Τῆς πτώσεως τῆ δευτέρου εἶναι ἡ αἰτία τὸ πρῶτον, καὶ ἡ πτώσις τῆ δευτέρου ὅπῃ εἶναι ἓνα ἀποτελεσμα τῆς πτώσεως τῆ πρώτου, εἶναι ἡ αἰτία τῆς

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν ς .

Ε΄ΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ Τ΄ΠΟΘΕΣΕΩΣ.

Ε΄νέργεια καὶ Ε΄ξις.

α΄. **Η** κίνησις θεωρημένη ὡς αἰτία τινὸς ἀποτε-
λέσματος, ὀνομάζεται Ε΄νέργεια, Ἐ΄να σῶμα ὅπῃ

πτώσεως τῆ τρίτῃ καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Γδε λοιπὸν μία
σειρὰ αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων ὑπαλλήλων.

Εἶναι λοιπὸν ἐναργές, ὅτι εἰς μίαν σειρὰν αἰτιῶν καὶ
ἀποτελεσμάτων, πρέπει ἀναγκαίως νὰ εἶναι μία πρώτη
αἰτία. Ἄν δὲν ἦταν τελείως ὠρολογᾶς, δὲν ἤθελεν εἶναι
μητὲ ὠρολόγι.

Ἄς σκεφθῆ τινὰς εἰς τὸν ἑαυτόν τε, καὶ θέλει κατω-
πειθῆ ὅτι εἶναι καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τε μία σειρὰ αἰτιῶν καὶ
ἀποτελεσμάτων ὑπαλλήλων. Ἄς σκεφθῆ εἰς τὸ Πᾶν, καὶ
θέλει τὸ ἰδίῳ ἄς ἕνα μεγάλου ὠρολόγι, ὅπῃ εἶναι ἀκόμῃ
μία ὑπαλληλία αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων.

Εἶδαμεν προὸ ὀλίγου ὅτι, ὅταν εἶναι μία ὑπαλληλική
αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων, εἶναι ἀναγκαίως καὶ μία πρώτη
αἰτία. Εἶναι ἄρα μία πρώτη αἰτία ὅπῃ ἔκαμε τὸ Πᾶν.

Διὰ νὰ καταρῆσῃ τινὰς αὐτὴν τὴν ὑπαλληλίαν ἀνα-
μεταξὺ εἰς τὰ πράγματα, πρέπει νὰ γνωρίζῃ εὐτελεῶς

κινείται, ενεργεῖ ἐπάνω εἰς τὸν ἀέρα τὸν ὅποιον διαιρεῖ,
 καὶ ἐπάνω εἰς τὰ σώματα εἰς τὰ ὅποια προσβάλλει.

Ὅλας τὰς ἀναφορὰς αὐτῶν, πρέπει νὰ εἶναι εἰς νόησιν ὅλων τῶν μερῶν. Ἐνας ὥρολογῆς δὲν δὲ εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ ἓνα ὥρολόγι, ἀν εἶναι ἓνα μόνου μέρος τῆ ὁποίᾳ νὰ ἀγνοῇ τὴν ἀναλογίαν. Ὁ ὥρολογῆς ἄρα ὅπῃ ἔκαμε τὸν κόσμον ἔχει ἀναγκαίως νῦν. Καθὼς ὁ νῦς ἑνὸς ὥρολογῆ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ὅλα τὰ μέρη ἑνὸς ὥρολογῆ, ὁ νῦς τῆς πρώτης αἰτίας πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ὅλον τὸ Πᾶν. Ἄν κάμῃνα μέρος τὸν ἐλάττανε, δὲν ἤθελε τὸν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ βάλῃ εἰς τὴν τάξιν ὅπῃ πρέπει νὰ εἶναι, καὶ ὅλον τὸ ἔργον δὲν ἤθελεν εἶναι τίποτες, ἀν ἔνα μόνου μέρος δὲν ἤθελεν ἔχῃ τὸν τόπον τε. Λοιπὸν ἓνας νῦς ὅπῃ περιλαμβάνει κάδε τι, εἶναι ἓνας νῦς ἄπειρος. Ὁ νῦς ἄρα τῆς πρώτης αἰτίας εἶναι ἓνας νῦς ἄπειρος.

Διὰ νὰ κάμῃ τινὰς ἓνα ὥρολόγι, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν νόησιν αὐτῆ, πρέπει ἀκόμη νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν δύναμιν. Ἡ δύναμις ἄρα τῆς πρώτης αἰτίας εἶναι τόσον ἐκτεταμένη ὅσον καὶ ὁ νῦς τῆς περιλαμβάνει κάδε τι, εἶναι ἄπειρος.

Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ πρώτη αἰτία περιλαμβάνει κάδε τι, εἶναι παντῆ. Εἶναι ἄρα ἄμετρος.

Ἐνθὺς ὅπῃ αὐτὴ ἡ αἰτία εἶναι πρώτη, εἶναι καὶ ἀνεξάρτητος. Ἄν ἦταν ἐξηρημένη, ἤθελεν εἶναι μία ἄλλη αἰτία πρὸ αὐτῆς. Μαῖ ἐπειδὴ πρέπει ἀναγκαίως νὰ εἶναι μία αἰτία ὅπῃ νὰ εἶναι πρώτη, εἶναι ἓνα παρσπόμενον ὅπῃ αὐτὴ ἡ ἴδια αἰτία νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος.

Αὐτὴ ἡ πρώτη αἰτία ἔσα ἀνεξάρτητος, παντοδύναμος καὶ διαφερόντως νοερά, κάμνει κάδε τι ὅπῃ θέλει. Εἶναι ἄρα ἐλευθέρη.

Αὐτὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ νέας γνώσεις, ἐπει-



Πλὴν αὐτὸ δὲν εἶναι, παρά ἢ ἐνέργεια ἐνὸς σώματος ἀψύχου.

δὴ ὁ υἱὸς τότε ἤθελεν εἶναι περιορισμένος. Βλέπει ἄρα κάθε τι ἐν ταύτῃ τὸ παρελθόν, τὸ ἐνεστος, καὶ τὸ μέλλον. Δὲν ἠμπορεῖ πρὸς τί τοις νὰ ἀλλάξῃ γνώμην, διὰ τὴν αὐτὴν ἀλλασσε, δὲν ἠμπορῆσε νὰ προῖδῃ ὅλα. Εἶναι ἄρα ἀμετάβλητος.

Εἶναι εἰς παραπάμενον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἀρχὴν καὶ τὸ νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ τέλος· ἐπειδὴ ἂν ἤθελεν ἔχῃ ἀρχὴν, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐξηρήμενῃ ἀπὸ ἐκείνου ὅπως τὴν ἔδωκε τὸ εἶναι, καὶ ἂν ἤθελεν ἠμπορῇ νὰ τελειώσῃ, ἤθελε κρείμεται ἀπὸ ἐκείνου ὅπως ἤθελε παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ τὴν συντηρῇ. Εἶναι ἄρα αἰδίου (αἰδίου τὸ μὴ ἔχον, μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος)

Ὡς νοερά, διαγιγνώσκει τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, κρίνει τὸ ἀξιὸν καὶ τὸ μὴ ἀξιὸν. Ὡς εὐεθερά, εὐεργετῆρα κολάζει, ὃ ἐστίν, ἀγαπᾷ τὸ καλόν, μισεῖ τὸ κακόν, ανταμείβει τὴν ἀρετὴν, κολάζει τὴν κακίαν, καὶ συγχωρεῖ ἐκείνου ὅπως μετανοεῖ καὶ διορθόνηται. Εἰς ὅλα αὐτὰ, δὲν κάμνει, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπως θέλει, ἐπειδὴ θέλει τὸ καλόν, καὶ δὲν θέλει, εἰμὴ τὸ καλόν.

Αἱ ποιοτικαὶ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ὀνομάζονται κατηγορημένα, καὶ τὸ κατηγορημένων διὰ τὰ ὁποῖα αὐτὴ παιδεύει, καλᾷζει, τὸ ὀνομάζου, Δικαιοσύνην· ἐκεῖνο διὰ τὰ ὁποῖα ἀνταμείβει, Ἀγαθοσύνην· ἐκεῖνο διὰ τὰ ὁποῖα συγχωρεῖ, Ἐλεος.

Ἡ δύναμις ὅπως κάμνει κάθε τι, ὁ υἱὸς ὅπως κανονίζει κάθε τι, ἡ ἀγαθοσύνη ὅπως ἀνταμείβει, ἡ δικαιοσύνη ὅπως παιδεύει, τὸ τέλος ὅπως συγχωρεῖ, ὅλα αὐτὰ ἐκφράζονται με μίαν λέξιν το, Πρόνοια. Ἰφῶντι δι' αὐτῶν τῶν κατηγορημένων εἶναι ὅπως ἡ πρώτη ἀρχὴ προνοεῖ διὰ ὅλα.

Ἡ ἐνέργεια ἑνὸς σώματος ἐμφύχως εἶναι ἐξίση εἰς τὴν κίνησιν. ἐπειδὴ ὄντας ἰκανὸν διαφορῶν κινήσεων, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὀργάνων ὅπῃ τῷ ἐδόθησαν, ἔχει διαφορὰς τρόπους τῆς ἐνεργηῆς καὶ καθ' ἕνα εἶδος ἔχει εἰς τὴν ἐνεργειάντε καθὼς εἰς τὸν διοργανισμὸν τε, κάτι τι ὅπῃ εἶναι οἰκτεῖον εἰς αὐτὸ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι ὑποπίπτειν εἰς τὰς αἰδησεις, καὶ ἀρκεῖ νὰ τὰς παρατηρήσῃ τινὰς δια νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μίαν ἰδέαν αὐτῶν. Δὲν εἶναι δυσκολώτερον νὰ σημειώσῃ τινὰς πῶς τὸ σῶμα ἀποκτᾷ ἢ χάνει ἕξεις· ἐπειδὴ καθένας ἡξεύρει μὲ τὴν

Μία πρώτη ἀρχὴ παντοκραρῆ, παντοδύναμος, ἀνεξάρτητος, ἐλευθερὰ, ἀμετάβλητος, αἰδιος, ἀμετρος, δικαία, ἀγαθὴ, ἐλεήμων, παντοπρονοήτρια, εἶναι ἡ ἰδέα ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν Θεῶν.

Ἄν σκέπτεται τινὰς ἐπάνω εἰς τὰ κατηγορήμενα τῆς Θεῶν, δε νὰ ἰδῇ εἰς τίνα τάξιν τὰ συλλαμβάνομεν εἰς τὸν νῦν. Θα σημειώσῃ πρῶτον, ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ πόρισμα τῆς νοήσεως, τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Δεύτερον, ὅτι ἡ παντοδυναμία, καὶ ἡ παντοκροτοῦ περιλαμβάνου τὴν αἰδιότητα, καὶ τὴν ἀμετροτητα· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πρέπει νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἐνεργῇ εἰς ὅλας τὰς χρόνας καὶ εἰς ὅλας τὰς τόπους. Τρίτον, δε νὰ κρίνῃ ὅτι μία αἰτία ὅπῃ εἶναι παντὲ, καὶ ὅπῃ βλέπει ὅλα, πρέπει νὰ εἶναι ἀμετάβλητος. Θα ἰδῇ τέταρτον, ὅτι ἀπὸ τὴν γυνῶσιν τῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθερίας γενῶνται ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγαθότης, καὶ τὸ τέλος τῆς. Τέλος, ἐνώνουντες ὅλα αὐτὰ τὰ κατηγορήμενα, δε νὰ ἔχωμεν ἰδέαν τῆς προνοίας τῆς.

ιδίαν τε πείραν, ὅτι ἐκεῖνο ὅπῃ συχνὰ ἐπανελάβε, τὸ κάμνει χωρὶς νὰ ἔχη χρεῖαν νὰ σοχαῶῃ εἰς αὐτὸ καὶ τὸ ἐναντίον, δὲν κάμνει πλέον μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔπαυσε τινὰ χρόνον ἀπὸ τὸ νὰ τὸ κάμνη. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς λοιπὸν μίαν ἔξιν, ἀρκεῖ νὰ κάμῃ καὶ νὰ ξανακάμῃ τὸ ἴδιον πολλάκις· καὶ διὰ νὰ τὴν χάσῃ, ἀρκεῖ νὰ μὴν τὸ κάμῃ πλέον (1). (Ὁ δὸς σπερδῆς, Προοιμ. μαθημάτων. περὶ Ζώων. Μέρους 1, Κεφ 1.)

(1) Τὸ ἐνεργῶ λέγεται διὰ τὸ σῶμα καὶ διὰ τὴν ψυχὴν. Λοιπὸν, ἴ τί κάμνει τὸ σῶμα ὅταν ἐνεργῇ; Κινεῖται. Ἡ κίνησις ἄρα, εἶναι ἡ ἐνέργεια τῆς σώματος, καὶ ὅσαι κινήσεις διασέλλονται εἰς τὸ σῶμα, τόσαι εἶναι καὶ αἱ ἐνεργεῖαι αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὰς ἐνεργείας, τινὲς εἶναι, φυσικαί· ἐπειδὴ εἶναι μία ἀκολουθία τῆς συνημκτικῆς μας, καὶ γίνονται χωρὶς τὴν θέλησίν μας. Τοιαῦτα εἶναι αἱ κινήσεις ὅπῃ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς. (Αὐταὶ αἱ κινήσεις ὀνομάζονται Ἀκούσται. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ κινήσεως ἀντιδιασέλλει καὶ τὰς ἀκυσίας τῶν μη ἐκκυσίων, καὶ ὀνομάζει μὴ ἐκκυσίας, τὸν ὕπνου, τὴν ἐγρήγορτιν, τὴν ἀναπνοήν.)

Ἄλλαι ἐνεργεῖαι τῆς σώματος γίνονται, ἐπειδὴ θέλομεν νὰ τὰς κάμνωμεν, ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι διευδύνωμεν τὰς κινήσεις μας· περιπατεῖς, ἐπειδὴ θέλεις νὰ περιπατῆς. Αὐταὶ αἱ ἐνεργεῖαι ὀνομάζονται Ἐκκυσταί.

Ὅταν τὸ σῶμα κάμνη συχνὰ τὰς ἰδίας ἐνεργείας, συμβαίνει τέλος, ὅπῃ τὰς κάμνει μὲ τόσην εὐκολίαν, ὅπῃ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν πλέον χρεῖαν νὰ διαδύνωμεν οἱ ἴδιοι τὰς κινήσεις. Ἐνεργεῖ τότε, τρόπον τινα ὡσανὺ νὰ ἦταν προσδιωρισμένου ἀπὸ τοῦ διοργανισμοῦ τε νὰ ἐνεργῇ.

7^{ον} στερα ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῆ σῶματος
κρίνει τινὰς διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς
Ψυχῆς.

β. Αἱ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς εἶναι ὅπῃ προσδιορίζουσι τὰς τῆ σῶματος, καὶ κατ' ἐκείνας ὅπῃ βλέπει τινὰς, κρίνει δι' ἐκείνας ὅπῃ δὲν βλέπει. Ἀρκεῖ νὰ ἔχη παρατηρημένον τινὰς ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνει ὅταν ἐπιθυμῇ ἢ φοβῆται, διὰ νὰ ἰδῇ εἰς τὰς κινήσεις τῶν ἄλλων τὰς ἐπιθυμίαςτας ἢ τὰς φόβουςτας. Οὕτως αἱ ἐνέργειαι τῆ σῶματος παρασῆκον τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, καὶ φανερώουσι ἐνίοτε ἕως καὶ τὰς κρυφωτέρας σοχασμῶς. Αὕτη ἡ διάλεκτος εἶναι ἡ διάλεκτος τῆς φύσεως, εἶναι ἡ πρώτη, ἡ ἐκφραστικωτέρα, ἡ ἀληθε-

υῖ. Τὰς παρομοίας ἐνεργείας τὰς ὀνομάζομεν Ἐξεις. Εἶναι εὐκόλου νὰ εὕρη τινὰς αὐτῶν παραδείγματα.

Πλὴν με ὅλου ὅπῃ αἱ ἐνέργειαι τρέπονται εἰς ἕξεις ἦσαν ὅμως ἐκείσιν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ δὲν ἔγιναν κατ' ἕξιν, παρὰ με τὸ νὰ τὰς ἐπανάλαβε πολλάκις τὸ σῶμα μας. Διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἕξιν αὐτῶν, πρέπει νὰ διευθύνονται ἀπὸ τὴν προσοχὴν, καὶ ἀφ' ἧ ἕξιν ἀποκτηθῆ αὐταὶ προλαμβάνουσι τότε τὴν δέλησιν, καὶ γίνονται χαρὶς ἡ μᾶς, δηλαδὴ χαρὶς νὰ ἔμασθε ἡμεῖς ὑποχρεωμένοι νὰ σοχαζωμάσθε εἰς αὐτάς. Λόγω χάριν, ἐκοπιάσαμεν πολλὰ νὰ μάσωμεν νὰ διαβάζομεν, καὶ τώρα διαβάζομεν, ὥστυ νὰ μὴν εἴχαμεν χρεῖαν ὥστε νὰ μάσωμεν.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ αἱ ἐργασίαι τῆ νοοῦς καὶ τῆς δέλησεως (ἢ τῆς ὀρέξεως κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη), γίνονται κατ' ἕξιν καθὼς καὶ αἱ τῆ σῶματος.

φέρα, ἔξ θὰ ἰδῶμεν ὅτι αὐτὴ εἶναι ὁ τύπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμάθαμεν νὰ κάμωμεν γλώσσας.

Ἰδέαι τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας.

γ'. Αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι φαίνονται ὅτι φεύγουσιν τὰς αἰσθήσεις. Αὐτὸ ἀκολυθεῖ καὶ εἰς ἐκείνας τὰς φιλοσόφους ὅπως ἀρνεῖνται ὅτι αἱ γνώσεις μας προέρχονται ἀπὸ τὰ αἰσθήματα. Αὐτοὶ ἤθελαν ἐρωτήσῃ ἴσως, ἢ τί χρῶμα ἔχει ἡ ἀρετὴ; τί χρῶμα ἔχει ἡ κακία; Ἀποκρίνομαι ὅτι ἡ ἀρετὴ σέκεται εἰς τὴν ἕξιν τῶν καλῶν ἐνεργειῶν, καθὼς ἡ κακία εἰς τὴν ἕξιν τῶν κακῶν. λοιπὸν αὐταὶ αἱ ἕξεις ἔξ αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι, εἶναι ὄραται.

Ἰδέα τῆς ἠθικότητος τῶν ἐνεργειῶν.

δ'. ἢ Μὰ ἡ ἠθικότης τῶν ἐνεργειῶν εἶναι πράγμα ὅπως ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις; Καὶ διὰ τί δὲν ἤθελεν ὑποπέσει εἰς τὰς αἰσθήσεις; Αὐτὴ ἡ ἠθικότης σέκεται μόνον εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐνεργειῶν μας μετὰ τὴν νόμους. λοιπὸν, αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι εἶναι ὄραται, ἔξ οἱ νόμοι εἶναι ἕξις. ἐπειδὴ οἱ νόμοι εἶναι συνθῆκαι ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἔκαμαν.

Ἄν οἱ νόμοι, θὲ νὰ εἴπῃ τινὰς, εἶναι συνθῆκαι τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἄρα αὐτοθέλητοι. εἶναι ἔξ αὐτοθέλητοι, μάλιστα τοῖστοι εἶναι παρὰ πολὺ πολλοί. πλὴν ἐκεῖνοι ὅπως προσδιρίζουσιν, ἂν αἱ ἐνέργειαι μας εἶναι καλαὶ ἢ κακαὶ, δὲν εἶναι. μήτε ἠμποροῦν νὰ εἶναι. εἶναι ἔργον μας. ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι συνθῆκαι ὅπως

ἡμεῖς ἐκάμαμεν· με ὅλον τῆτο ἡμεῖς δὲν τῆς ἐκάμα-
 μεν μόνου μας. Ἡ φύσις τῆς ἐκαμε μαζί μας. αὐτοὶ
 μᾶς τῆς ὑπαγόρευσε, καὶ δὲν ἦταν εἰς τὴν ἐξεσίαν
 μας νὰ κάμωμεν ἄλλης· ἐπειδὴ ὦντας δεδομένοι αἱ
 χρεῖται καὶ αἱ δυνάμεις τῆ ἀνθρώπου, εἶναι δεδομένοι καὶ
 οἱ νόμοι αἱ ἴδιοι· καὶ με ὅλον ὅπῃ τῆς ἐκάμεμεν ἡμεῖς,
 ὁ Θεὸς ὅπῃ μᾶς ἐπλασε με τοιαύτας χρεῖας καὶ τοι-
 αύτας δυνάμεις, εἶναι τῶ ὄντι ὁ μόνος μας νομοθέτης.
 Ἀκολοῦθῶντες λοιπὸν αὐτῆς τῆς ἀναλόγου με τὴν
 φύσιν μας νόμου, ὑποτάσσομάθε εἰς τὸν Θεόν. Καὶ
 ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ τελειώνει τὴν ἡθικότητα τῶν ἐνεργειῶν
 μας.

Ἄν ἀπὸ αὐτὸ ὅπῃ ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἐλεύθερος,
 κρίνη τινὰς ὅτι αἱ συχναίτε ἐνεργαί εἶναι αὐτοθέλη-
 τοι, ἢ ἀκολοῦθία θεὸν νὰ εἶναι ὀρθή. Ἄν κρίνη ὅμως
 ὅτι δὲν εἶναι, εἰμὴ αὐτοθέλητοι, ἀπατάται. Ἐπειδὴ
 ὡσὰν ὅπῃ δὲν κρέμεται ἀπὸ ἡμᾶς τὸ νὰ μὴν ἔχωμεν
 τὰς χρεῖας ὅπῃ εἶναι μία ἀκολοῦθία τῆ συχηματι-
 σμῶς μας, δὲν κρέμεται ἀπὸ ἡμᾶς ἀκόμη τὸ νὰ μὴ
 ῥέπωμεν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν ἐκεῖνο εἰς τὸ ὅποιον εἵμαθε
 προσδιωρισμένοι ἀπὸ τὰς χρεῖας μας, καὶ ἂν δὲν τὸ
 κάμωμεν, παιδεύομάθε. (Περὶ Ζῶων Μέρους 1.
 Κεφ. 7.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Ζ'.

Α'ΝΑ'ΛΤΣΙΣ ΤΩ'Ν ΔΤΝΑ'ΜΕΩΝ ΤΗ'Σ ΨΤΧΗ'Σ.

Η' ἀνάλυσις εἶναι ὅπῃ μᾶς κάμνει νὰ
γνωρίζωμεν τὸν νῦν μας.

Α'. **Ε**ἶδαμεν μὲ τι τρόπον ἡ φύσις μᾶς μαν-
θάγει νὰ κάμνωμεν τὴν ἀνάλυσιν τῶν αἰσθητῶν ὑ-
ποκειμένων, καὶ μᾶς δίδει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἰ-
δέας κάθε εἶδους. Δὲν ἤμπορῶμεν λοιπὸν νὰ ἀμ-
φιβάλλωμεν ὅτι ὅλαι αἱ γνώσεις μας ἔρχονται ἀ-
πὸ τὰς αἰσθήσεις.

Μὰ ζητεῖται νὰ ἐκτείνωμεν τὴν σφαῖραν τῶν
γνώσεών μας· λοιπὸν, ἂν διὰ νὰ τὴν ἐκτείνωμεν,
ἔχομεν χρειάν νὰ ἠξεύρωμεν νὰ ὀδηγῶμεν τὸν νῦν
μας, καταλαμβάνει τινὰς ὅτι, διὰ νὰ μάθωμεν
νὰ τὸν ὀδηγῶμεν, ἔχομεν χρειάν νὰ τὸν γνωρίζω-
μεν ἐντελῶς. Ζητεῖται λοιπὸν νὰ ξεκαθαρίσω-
μεν ὅλας τὰς δυνάμεις ὅπῃ εἶναι περιτυλιγμέ-
ναι μέσα εἰς τὴν δύναμιν τῆ σοχάζεσθαι. Διὰ

να αναπληρώσωμεν αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ ἄλλα ἀκόμη ὁποιαῦν, δὲν δεῖ ἔχωμεν νὰ ζητήσωμεν καθὼς ἔκαμαν ἕως τῶρα, μίαν νέαν μέθοδον εἰς καθέ μίαν νέαν σπεδὴν· ἐπειδὴ ἡ ἀνάλυσις ἤμπορεῖ νὰ ἀρκῆ εἰς ὅλας, ἂν ἡξεύρωμεν νὰ τὴν μεταχειριζώμεθα.

Εὐρίσκομεν μέσα εἰς τὴν δύναμιν τῆ αἰσθάνεσθαι, ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς
Ψυχῆς.

β. Ἡ ψυχὴ μόνη εἶναι ὅπῃ γνωρίζει, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη εἶναι ὅπῃ αἰσθάνεται, καὶ δὲν ἀνῆκει, παρά εἰς αὐτὴν νὰ κάμῃ τὴν ἀνάλυσιν καθενὸς ὅπῃ τῆς εἶναι γνῶσόν δι αἰσθήματος. Με ὅλον τῆτο πῶς δεῖ νὰ μάθῃ νὰ ὀδηγηθῆ, ἂν δὲν γνωρίζῃ τὸν ἑαυτόντης αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ, ἂν ἀγνοῇ τὰς δυνάμεις τῆς. Πρέπει λοιπὸν καθὼς πρὸ ὀλίγου τὸ ἐσημειώσαμεν, νὰ σπεδάσῃ τὸν ἑαυτόντης, πρέπει νὰ ξεσκεπάσωμεν ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν ὁποίων αὐτὴ εἶναι ἰκανή. Ἐὰν πῆ ἤμπορεῖμεν νὰ τὰς ξεσκεπάσωμεν ἡμεῖς, ἂν δὲν τὰς ξεσκεπάσωμεν μέσα εἰς τὴν δύναμιν τῆ αἰσθάνεσθαι; Βέβαια αὐτὴ ἢ δύναμις περιτυλίσσει ὅλας ἐκεῖνας ὅπῃ ἤμπορῶν νὰ ἔλθῃν εἰς γνῶσίν μας. Ἄν τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴν, δὲν τὸ ἔχωμεν παρά μὲ τὸ νὰ αἰσθάνεται αὐτὴ, ἢ δεῖ νὰ γνωρίσωμεν ἡμεῖς ἐκεῖνο ὅπῃ ἀκολουθεῖ εἰς αὐτὴν



μὲ ἄλλον τρόπον καὶ ὄχι μὲ αὐτὸ ὅπως αἰσθάνεται αὐτή; Κάθε τι λοιπὸν μᾶς προσκαλεῖ νὰ κάμω-
μεν τὴν ἀνάλυσιν τῆς αἰσθητικῆς ἡμῶν δυνάμεως.
Ἄς δοκιμάσωμεν.

Μία σκέψις δεῖ νὰ κάμη αὐτὴν τὴν ἀνάλυ-
σιν πολλὰ εὐκόλον· ἐπειδὴ, διὰ νὰ ξεσυνδέσωμεν
τὴν αἰσθητικὴν ἡμῶν δύναμιν, ἀρκεῖ νὰ παρατηρή-
σωμεν ἀλληλοδιαδόχως κάθε τι ὅπως ἀκολουθεῖ ὅ-
ταν ἀποκτῶμεν μίαν γνῶσιν ὁποιαδήποτε. Λέγω μίαν
γνῶσιν ὁποιαδήποτε· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπως ἀκολου-
θεῖ διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν πολλὰς, δὲν ἔμπορεῖ νὰ
εἶναι, παρά μία ἐπανάληψις ἐκείνου ὅπως ἠκολούθη-
σε διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν μίαν.

Η' Προσοχή.

γ'. Ὄταν μία πεδιάς προσφέρεται εἰς τὴν
ὄρασίν μου, βλέπω ὅλα μὲ μίαν ματιάν, καὶ δὲν δια-
γινώσκω ἀκόμη τίποτε. Διὰ νὰ ξεκαθαρίσω διά-
φορα ὑποκείμενα, καὶ νὰ κάμω εἰς τὸν ἑαυτόν μου
μίαν ιδέαν εὐκρινῆ τῶν σχημάτων των, καὶ τῆς θέσε-
ώς των, πρέπει νὰ σαματήσω τὰ βλέμματά μου ἑ-
πάνω εἰς καθένα ἀπὸ αὐτά. Αὐτὸ τὸ ἔχομεν πα-
ρατηρημένον πλέον. Μὰ ὅταν βλέπω ἕνα, τὰ ἄλ-
λα μὲ ὅλον ὅπως τὰ βλέπω ἀκόμη, εἶναι μ' ὅλον
τῆτι ὡς πρὸς ἐμένα ὡσάν νὰ μὴν τὰ εἴβλεπα πλε-
ον· καὶ, ἀναμεταξὺ εἰς τόσα αἰσθήματα ὅπως γίνον-
ται ἐν ταύτῳ, φαίνεται ὅτι δὲν δοκιμάζω, εἰμὴ

ἓνα, τὸ αἰσθημα τῷ ὑποκειμένῳ ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον σαματῶ τὰ βλέμματά μιν.

Αὐτὸ τὸ βλέμμα, αὐτὸ τὸ κοίταγμα εἶναι μία ἐνέργεια διὰ τῆς ὁποίας τὸ μάτι μιν τείνει ἐπάνω εἰς τὸ ὑποκείμενον εἰς τὸ ὁποῖον διευθύνεται, καὶ διὰ τῆτο δίδω εἰς αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τὸ ὄνομα Προσοχή· (1) καὶ μοι εἶναι ἐναργὲς ὅτι αὐτὴ ἢ διευθύνσις τῶ ὀργάνῳ εἶναι ὅλη ἢ μετοχὴ ὡς ἢ ἢμπορεῖ νὰ ἔχη τὸ σῶμα εἰς τὴν προσοχὴν. Ἡ Ποία εἶναι λοιπὸν ἢ μετοχὴ τῆς ψυχῆς; Ἐνα αἰσθημα ὡς ἢ δοκιμάζωμεν ὡσάν νὰ ἦταν μόνον· ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ὡσάν νὰ μὴν τὰ ἐδοκιμάζαμεν.

Ἡ προσοχὴ ἄρα ὡς ἢ δίδωμεν εἰς ἓνα ὑποκείμενον, δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς, εἰ μὴ τὸ αἰσθημα ὡς ἢ αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐπάνω μας, αἰσθημα ὡς ἢ γίνεται κατ'ἕτινα τρόπον ἀποκλειστικόν, καὶ αὐτὴ ἢ δύναμις εἶναι ἢ πρώτη ὡς ἢ σημειώνομεν μέσα εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἢμῶν δύναμιν.

Ἡ Σύγκρισις.

Ὁ. Καθὼς δίδωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς ἓνα ὑποκείμενον, ἢμποροῦμεν νὰ τὴν δώσωμεν εἰς δύο ἐν ταύτῳ· τότε ἀντὶς διὰ ἓνα ἀποκλειστικόν αἰσθημα, δοκιμάζωμεν δύο, καὶ λέγομεν ὅτι τὰ συγκρίνομεν, ἐπειδὴ δὲν τὰ δοκιμάζωμεν ἀποκλεισι-

(1) Προσοχὴ παράγεται ἀπὸ τὸ προσέχω τὸ ὁποῖον σημαίνει ἔχω τὸν νῦν με εἰς (κάνενα πρᾶγμα.)



κῶς, παρά διὰ τὰ παρατηρήσωμεν παράλληλα, δηλαδή τὸ ἓνα εἰς τὸ πλάγι τῆ ἄλλῃ, χωρὶς νὰ συναρπάζωμάσθῃ ἀπὸ ἄλλα αἰσθήματα. Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ σημαίνει κυρίως ἡ λέξις συγκρίνω.

Ἡ σύγκρισις ἄρα δὲν εἶναι, παρά μία διπλῆ προσοχή. Αὐτὴ γέκεται εἰς δύο αἰσθήματα ὅπῃ δοκιμάζει τινὰς, ὡσάν νὰ τὰ ἐδοκίμαζε μόνα, ἢ τὰ ὁποῖα ἀποκλείου, ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἐνα ὑποκείμενον εἶναι παρὸν ἢ ἀπόν. Ἄν εἶναι παρὸν, ἡ προσοχή εἶναι τὸ αἰσθημα ὅπῃ τὸ ὑποκείμενον παρὸν κάμνει ἐπάνω μας. Ἄν εἶναι ἀπόν, ἡ προσοχή εἶναι ἡ ἐνθύμησις τῆ αἰσθήματος ὅπῃ τὸ ὑποκείμενον ἔκαμεν ἐπάνω μας. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐνθύμησιν εἶναι ὅπῃ χρεωσῶμεν τὴν δύναμιν τῆ νὰ ἀσκῶμεν, τὴν δύναμιν τῆ νὰ συγκρίνωμεν τὰ ἀπόντα ὑποκείμενα, καθὼς τὰ παρόντα. Ὀλίγον κατωτέρω θὲ νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς Μνήμης.

Ἡ Κρίσις

ε'. Δὲν ἤμπορῶμεν νὰ συγκρίνωμεν δύο ὑποκείμενα, ἢ, νὰ δοκιμάσωμεν ἀπὸ τὴν παραλληλάντης τὰ δύο αἰσθήματα ὅπῃ αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα κάμνου ἀποκλειστικῶς ἐπάνω μας, χωρὶς νὰ αἰτθανθῶμεν παρευθὺς ὅτι ὁμοιάζου ἢ διαφέρου. Λοιπὸν τὸ νὰ σοχάζεται τινὰς ὁμοιότητος ἢ διαφορὰς εἶναι τὸ αὐτὸ τὸ νὰ κρίνη. Ἡ κρίσις ἄρα

δεν είναι ἡ αὐτή, εἰμὴ αἰσθητά. (Γραμματικῆ, Μέρος 1. Κεφ. 4.) (1)

(1) Εἰς τὰς κρίσεις ἄρα δεν ἔχομεν, εἰμὴ αἰσθητά. Ἀλλ' ὅταν θέλῃ νὰ κρίνῃ τινὰς ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ἀρμόζει καλλίτερα εἰς ἕνα ἡγεμόνα, ἢ δικαιοσύνη, ἢ ἢ καλοσύνη, τότε εἰς τὴν κρίσιν ἢ δεν εἶναι πάλιν, εἰμὴ αἰσθητά; Ἀποκρίνομαι, ναί· με ὅλον ὅπῃ κατ' ἀρχὰς ἢ ἀπόκρισί, μὴ φαίνεται ἕνα παράδοξον, καθὼς φαίνεται παράδοξον εἰς ἕνα πάντα ἀγεωμέτρητον, ὅταν ἀκὴ ὅτε τὸ ἀπόσιμα τῆς σελήνης; ἢμπορεῖ νὰ μετρηθῇ, ἢ ἀκομὴ παραδοξότερον, ὅταν ἀκὴ τὴν καταμέτρησιν τῆ ἀναμεταξὺ τῆς σελήνης ἢ τῆ ἡλίου διαστήματος. Ἡ δικαιοσύνη λεγὼ εἰς ἕνα ἡγεμόνα εἶναι προτιμητέα, ἢ ὅταν ἀναλύσῃ τινὰς τὸν σοχησάμοντα, δεν δε νὰ εὖρη εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιν, εἰμὴ αἰσθητά. Ἐφ' ὄντι, τὰ αἰσθητά διεγείρονται εἰς ἡμᾶς ἢ ἀπὸ τὴν προσβολῆντων ὑποκειμένων εἰς τὰ αἰσθητήρια, ἢ ἀπὸ τὴν ἀκοὴν τῶν λέξεων τῶν σηματικῶν τῶν ὑποκειμένων, τῶν ποιοτήτων ἢ τῶν διαθέσεων. Ὅταν βλέπῃ τινὰς νὰ βασανίζεν ἕνα ἄνθρωπον; ἢ ψυχὴ τῆ βλέποντος δέχεται τόσον παθητικὰ αἰσθητά, ὅπῃ πολλάκις, ὀλιγοδυμί· ἢ ὀλιγοδυμί δεν συμβαίνει εἰς ὅλης, ἀλλὰ συμβαίνει εἰς τινὰς. Ὅταν πάλιν ἀκὴ περιγραφὰς βασανισμῶν, ἀνατομῶν, ἢ ψυχῆτε δεν παθαίνονται ὀλιγώτερον, μάλις εἶναι τινὲς ὅπῃ αἰ σημαντικαὶ λέξεις μόναι φέρουν ἢ εἰς ὀλιγοδυμίαν, καθὼς ἐγὼ πρῶτος. Ὅταν κρίνῃ ἕλοιπον τινὰς ὅτι ἢ δικαιοσύνη εἶναι ἡγεμονικώτερα ἀρετὴ ἀπὸ τὴν καλοσύνην, (ἐδῶ εἶναι λόγος περὶ τῶν κρίσεων ὅπῃ γίνονται με ὀρλῶν λόγου, ἢ ὄχι περὶ τῶν κρίσεων τῆς ἢ χῆς, αἰ ὅποιαί μῆτε εἶναι κρίσεις) ἢ τί του κάμνει νὰ κρίνῃ ἢτω ἢ ὄχι ἄλλως; Του κάμνει νὰ κρίνῃ ἢτω τα παθητά τῆς ψυχῆς, ὅ εἰσι τὰ ἡδονικὰ ἢ λυπηρὰ αἰ.

●●●●●●●●●●

Η' Σκέψις.

ς. Ἄν, διὰ μιᾶς πρώτης κρίσεως, γνωρίζω μίαν χέσιν, διὰ τὴν γνωρίσω μίαν ἄλλην, ἔχω χρεῖαν μιᾶς δευτέρας κρίσεως. Ἄν θέλω, παραδείγματος χάριν, νὰ ἴξεύρω εἰς τὴν διαφέρειν δύο

θήματα, αἱ ἠθικαὶ ἢ λυπηραὶ διαθέσεις. Ὁ θέλω νὰ τὸν κάμω νὰ κρίνῃ ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἰς ἕνα ἡγεμόνα εἶναι προτιμητέα ἀπὸ τὴν καλοσύνην; Τὸν κάμω μὲ τὸν λόγον νὰ φαντασθῇ τὸν δίκαιον ἡγεμόνα ὅπως ἐπαγρυπνεῖ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, διηλαθῇ εἰς τὴν συντησίᾳ τῆς εὐταξίας, τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς εὐτυχίας τῆς δημοσίας, καὶ ὅπως διὰ τὸ γενικὸν καλὸν θυσιάζει ἕνα κλέπτην, ἕνα ληστὴν, ἕνα δολοφόνον ὅπως συγκρίξῃ ὅλα, καὶ ἡ ψυχὴ τῆς παθαινομένης ἕως, ἐγκρίνει καὶ ἀποδεχεται τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὴν δικαιοσύνην τῆς ἡγεμόνος. Τὸν παραστήσω πάλιν ἕνα καλὸν ἡγεμόνα ὅπως ὅταν θέλῃ νὰ δείξῃ τὴν καλοσύνην τῆς, ἀνοίγει τὰ δεσμωτήρια καὶ συγχωρεῖ καὶ ἄπολύει τὴν κακουργίαν ὅπως ἦταν εἰς αὐτὰ. Τὸν κάμω νὰ φαντασθῇ αὐτὴς ὅπως γυρίζει καὶ ἀκολουθεῖ πάλιν τὸν πρῶτον βίον τῆς, καὶ γεμίζει ἕως τὸν κόσμον ἀπὸ ὅλας τῆς κακίας. Σκιαγραφίζω εἰς αὐτὸν αὐτὰ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα, καὶ ἡ ψυχὴ τῆς τρόπον τὴν νὰ καταβλέπῃ προξενῶν εἰς αὐτὴν ἄλλα τόσα λυπηρὰ αἰσθητά, καὶ ἀκολουθῶν ἀποδοκιμάζει τὴν καλοσύνην τῆς ἡγεμόνος, καὶ κρίνει ὅτι ἕνας ἡγεμὼν δίκαιος εἶναι προτιμητέος ἀπὸ ἕνα καλόν. Ὁ κρίνει τινὰς διὰ ἕνα νόμον, διὰ μίαν μέθοδον, διὰ ὅποιον ἄλλο τι; Αἱ κρίσεις ὅπως κάμνει ἀναλυθεῖσαι, δὲν εἶναι νὰ εὐρεθῶν, εἰμὴ αἰσθητάματα.

δένδρα, θὰ παρατηρήσω ἀλληλοδιαδόχως τὸ χήμα, τὸ ἐλέγχος, τὸς κλώνες, τὰ φύλλα, τὸς καρπὸς, κ' θὰ συγκρίνω ἀλληλοδιαδόχως ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, θὰ κάμω μίαν σειράν κρίσεων, κ', ἐπειδὴ τότε ἡ προσοχή μου σκέπτεται (ἐπερείδεται) τρόπον τινὰ εἰς τὸ ἓνα ὑποκείμενον κ' εἰς τὸ ἄλλο, θὰ εἰπῶ ὅτι σκέπτομαι. Ἡ σκέψις ἄρα δὲν εἶναι, παρὰ μία σειρά κρίσεων, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ μιᾶς σειρᾶς συγκρίσεων· κ', ἐπειδὴ εἰς τὰς συγκρίσεις κ' κρίσεις δὲν εἶναι, εἰμὴ αἰσθητά, δὲν εἶναι ἄρα ἀκίνητα, εἰμὴ αἰσθητά κ' εἰς τὴν Σκέψιν.

Ἡ Φαντασία.

ζ. Ὄταν διὰ τῆς σκέψεως ἐπαρατηρήσῃ τις τὰς ποιότητας κατὰ τὰς ὁποίας τὰ ὑποκείμενα διαφέρουν, ἢ μπορεῖ μὲ τὴν ἰδίαν σκέψιν γὰ ξανασυνάξῃ εἰς ἓνα μόνον τὰς ποιότητας ὅπῃ εἶναι χωριστὰ εἰς πολλὰ. Οὕτως ἓνας ποιητῆς, παραδείγματος χάριν, ἰδεάζεται ἓνα ἥρωα ὅπῃ δὲν ὑπῆρξε ποτε. Τότε αἱ ἰδέαι ὅπῃ κάμνει τινὰς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, εἶναι εἰκόνες ὅπῃ δὲν ἔχον καμμίαν πραγματικότητα, παρὰ μόνον εἰς τὸν νῦν, κ' ἡ σκέψις ὅπῃ κάμνει αὐτὰς τὰς εἰκόνας πέρνει τὸ ὄνομα Φαντασία.

Ο Συλλογισμὸς ἢ τὸ Διανοητικόν. (1).

ἢ. Μία κρίσις ὅπῃ προφέρω, ἢμπορεῖ νὰ περικλειῆ συνεπτυγμένως μίαν ἄλλην ὅπῃ δὲν προφέρω. Ἄν λέγω ὅτι ἓνα σῶμα εἶναι βαρὺ, λέγω συνεπτυγμένως ὅτι ἂν δὲν τὸ ὑποβασᾶ τινὰς, πίπτει. Λοιπὸν ὅταν μία δευτέρα κρίσις εἶναι ἔτω περικλεισμένη μέσα εἰς μίαν ἄλλην, ἢμπορεῖ τινὰς νὰ τὴν προφέρῃ ὡς ἓνα παρεπόμενον τῆς πρώτης, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγειν ὅτι εἶναι ἡ ἀκολουθία ἐκείνης. „Αὐτὸς ὁ θόλος εἶναι πολλὰ βαρὺς, „ἂν δὲν ὑποβασᾶται ἄρα ἀρκετὰ, θὰ πῶσῃ“ Ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐννοῶμεν λέγοντες νὰ κάμωμεν ἓναν Συλλογισμόν· δὲν εἶναι ἄλλο πρᾶγμα, παρά νὰ προφέρῃ τινὰς δύο κρίσεις αὐτῆ τῆ εἶδους. Δὲν εἶναι ἄρα, εἰμὴ αἰσθητά εἰς τὰς συλλογισμῶς μας καθὼς καὶ εἰς τὰς κρίσεις μας.

Ἡ δευτέρα κρίσις τῆ συλλογισμῶ ὅπῃ πρὸ ὀλίγου ἐκάμαμεν, εἶναι αἰσθητῶς περικλεισμένη μέσα εἰς τὴν πρώτην, καὶ εἶναι μία ἀκολουθία ὅπῃ δὲν ἔχει τινὰς χρεῖαν νὰ ζητῆ. Ἐπρεπεν ἔξ ἐναντίας νὰ ζητῶμεν ἂν ἡ δευτέρα κρίσις δὲν ἤθελε δείχνηται μέσα εἰς τὴν πρώτην μὲ ἓναν τρόπον αἰσθητὸν, δηλαδὴ, ἔπρεπε, βαδίζοντες ἀπὸ τὸ γνω-

(1) Ἐκεῖνο ὅπῃ οἱ Φρανσέζοι ἐννοῦν μὲ τὸ *raisonnement*, ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ἐννοεῖ μὲ τὸ διάνοια καὶ διανοητικόν· ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς.

ζόν εις τὸ ἄγνωστον γὰ περάσωμεν διὰ μιᾶς σειρᾶς
 μέσων κρίσεων ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως εἰς τὴν ὑπερι-
 νήν, καὶ γὰ τὰς βλέπωμεν ὅλας περικλεισμένας μίαν
 μέσα εἰς τὴν ἄλλην. Αὐτὴ ἡ κρίσις, λόγῳ χάριν,
 ὁ ὑδράργυρος βασᾶται ἕως εἰς ἕνα ὑ-
 ψος μέσα εἰς τὸν σωλῆνα τῆ Βαρομέ-
 τρου, εἶναι περικλεισμένη μέσα εἰς αὐτὴν, ὁ ἀέ-
 ρας εἶναι βαρύς. Πλὴν ἐπειδὴ δὲν τὰς βλέπη
 τινὰς παρευθὺς, πρέπει βαδίζοντες ἀπὸ τὸ γνω-
 ζόν εἰς τὸ ἄγνωστον, γὰ ξεσκεπάσωμεν διὰ μιᾶς σει-
 ρᾶς κρίσεων μέσων ὅτι ἡ πρώτη εἶναι μία ἀκολλη-
 τία τῆς δευτέρας. Παρομοίως συλλογισμὸς ἐκάμα-
 μεν καὶ θὰ κάμωμεν ἀκόμη, καὶ, ὅταν θὰ ἀποκτήσω-
 μεν τὴν ἕξιν εἰς τὸ γὰ κάμνωμεν, δὲν θὰ μᾶς εἶ-
 ναι δύσκολον γὰ ξεκαθαρίσωμεν ὅλον τὸ τέχνημα
 ἐπειδὴ πάντοτε ἐξηγεῖ τινὰς ἐκεῖνα ὡσὲ ἡξεύρει
 γὰ κάμνη. Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸ συλ-
 λογίζεσθαι.

Ο' Νῆς.

Ζ'. Βλέπεις ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις ὡσὲ ἀνωτέ-
 ρω ἐπαρατηρήσαμεν; εἶναι περικλεισμένοι μέσα εἰς
 τὴν δύναμιν τῆ αἰσθάνεσθαι. Ἡ ψυχὴ ἀπο-
 κτᾶ δι' αὐτῶν ὅλας τὰς γνώσεις της, δι' αὐτῶν νοεῖ
 τὰ πράγματα ὡσὲ κατὰ τινὰ τρόπον σπευδάξει· καὶ
 διὰ αὐτὸ εἶναι ὡσὲ ἡ ἔνωσις αὐτῶν τῶν δυνάμεων
 ὀνομάζεται Νῆς. Ο' νῆς ἄρα περιλαμβάνει τὴν προ-
 σοχήν, τὴν σύγκρισιν, τὴν κρίσιν, τὴν σκέψιν τὴν

Φαντασίαν ἢ τὸν συλλογισμὸν. Δὲν ἤθελεν ἠμπορεῖ
τινάς νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μίαν ἀκριβεσέραν
ἔννοιαν, (Ὁδὸς σπεδῆς, Προσιμιώδη μαθήματα.
Ἀρθρον 2. Κεφ. 5.) (1).

(1) Τὸ διανοεῖσθαι ἐκλαμβάνεται γενικώτερον δη-
λαδὴ ἢ εἰς ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς διανοήσεις· τὸ δὲ φρονεῖν
ἢ αὐτὸ διανοεῖσθαι δὲ νὰ εἴπῃ, ἐκλαμβάνεται ὁμως εἰδι-
κώτερον, ὅθεν, εἰς ἀληθεῖς ἢ ὀρθὰς διανοήσεις. Ὅρα
Ἀριστοτ. ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς.

Ἴδὲ κατὰ τὸν Λόκ αἱ δύο πηγαὶ ὅλων τῶν γνώ-
σεών μας. Ἡ μία εἶναι ἡ ἐντύπωσις ὅπῃ τὰ ἐξω-τερικὰ
ὑποκείμενα κάμνουν ἐπάνω εἰς τὰ αἰσθητήριά μας, ἢ ἡ
ἄλλη εἶναι αἱ ἴδιαι ἐργασίαι τῆς ψυχῆς ὅπῃ ἀφορῶν αὐ-
τὰς τὰς ἐργασίας, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐπι-
σρέφει ὡς εἰς τὰ ἀληθινὰ ὑποκείμενα τῶν θεωριῶν της.
Οὕτω λοιπὸν ἡ πρώτη ἰκανότης τῆ ἀνθρωπίνου νοοῦ γέ-
κεται εἰς αὐτὸ ὅπῃ ἡ ψυχὴ εἶναι οἰκεία νὰ δεχθῆ ὅλας
τὰς ἐντυπώσεις ὅπῃ γίνονται εἰς αὐτὴν, ἢ ἀπὸ τὰ ἐ-
ξωτερικὰ ὑποκείμενα διὰ τῶν αἰσθητηρίων, ἢ ἀπὸ τὰς
ιδίας της ἐργασίας ὅταν αὐτὴ ἐπισρέφει εἰς αὐτὰς τὰς
ἐργασίας. Ὅλοι οἱ ὑψηλοὶ σοχασμοὶ ὅπῃ ὑψώνονται ὑ-
πὲρ τὰ νέφη ἢ διαχωρῶν ἕως εἰς τὸν θρανόν, ἐντεῦθεν
ἔχουσι τὴν ἀρχήν.

Ὁ νοῦς ὡς πρὸς αὐτὰς τὰς πρώτας ιδέας εἶναι καθαρὰ
παθητικὸς· ἐπειδὴ δὲν κρέμεται ἀπ' αὐτὸν νὰ ἔχη ἢ νὰ
μὴν ἔχη αὐτὰ τὰ σοχεῖα· ἢ, διὰ νὰ εἴπω ἕτω, αὐ-
τὴν τὴν ὕλην τῶν γνώσεών μας. Αἱ μερικαὶ ιδέαι τῶν
ἀντικειμένων εἰς τὰ αἰσθητήρια εἰσάγονται εἰς τὴν ψυ-
χὴν μας εἴτε θέλομεν εἴτε δὲν θέλομεν, ἢ αἱ ἐργασίαι
τῆ νοοῦ μας μᾶς ἀφίηκε κάποιαν ἔννοιαν σκοτεινὴν αὐτῶν
τῶν ἰδίων· ἐπειδὴ κανένας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀγνοῇ ἀπο-

λύτως ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνει ὅταν σοχάζεται. Ὅταν λέγω, αὐταὶ αἱ μερκαὶ ἰδέαι παρασύνωνται εἰς τὴν ψυχὴν, ὀνῆς δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μὴν τὰς δεχθῆ, ἢ ὅταν ἐντυπώνονται νὰ τὰς ἀλλοιώσῃ, νὰ τὰς ἐξαλείψῃ ἢ νὰ παράξῃ νέας εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, καθὼς ἔνας καθρέπτης δὲν ἠμπορεῖ παρομοίως νὰ μὴν παρασῆσῃ τὰς εἰκόνας τῶν ἀντικειμένων.

Ὅταν ὁμοῦς ὀνῆς ἔχοντας αὐτὰς τὰς ἀπλᾶς ἰδέας ἀπὸ τὸ αἴσθημα ἢ ἀπὸ τὴν σκέψιν, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὰς ἐπαναλαμβάνῃ, νὰ τὰς συγκρίνῃ, νὰ τὰς ἐνώσῃ με μίαν ποικιλλότιγα κεδὸν ἀπειρον. ἔ νὰ κάμνῃ ἥτις ἰδέας συνδέτικς καθὼς τὸ εὐρίσκει εὐλογον. Τότε ὀνῆς εἶναι ἐνεργητικὸς ἔ δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξοσίαν τῶν ὑψηλοτέρων ἔ εὐρυχωροτέρων νόων, ὅ,τι ζωηρότητα ἔ γονιμότητα ἔ ἂν ἔχῃν, νὰ παράξῃν κάμμίαν ἰδέαν ἀπλῆν ὅπῃ νὰ μὴν ἔρχεται ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο ὁδὸς ὅπῃ ἔδειξα πρὸ ὀλίγου. Μήτε ἔχῃν κάμμίαν δύναμιν νὰ τρέψῃν εἰς τὸ μηδὲν κάμμίαν ἀπλῆν ἰδέαν. Τὸ κράτος ὅπῃ ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς αὐτὸν τὸν μικρὸν κόσμον, τὸν νῦν τε λέγω, εἶναι τὸ ἴδιον με ἐκεῖνο ὅπῃ ἐξασκῆ εἰς αὐτὸν τὸν μεγάλον κόσμον τῶν ὀρατῶν ὄντων. Καθὼς ἐδῶ εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὀλη ἡ δύναμίσμας σέκεται εἰς τὸ νὰ διαίρῃμεν, νὰ συνδέτῳμεν ἀπειροτρόπως χωρὶς νὰ εἴμασθῃ ἰκανοὶ νὰ παράξῃμεν ἕνα ἄτομον ἔτω ἔ εἰς τὸν νοητὸν κόσμον, ὀλη ἡ δύναμις τῆ νοὸς σέκεται εἰς τὸ νὰ διαίρῃ μόνον ἔ νὰ συνδέτῃ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Η .

ΕΞΑΚΟΛΟΥΤΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΪΔΙΑΣ Τ΄ ΠΟΘΕ΄ ΣΕΩΣ.

α΄. **Θ**εωρετες τὰ αἰσθήματα ὡς παρασα-
τικά, εἶδαμεν νὰ γεννῶνται ἀπὸ αὐτὰ ὅλαι αἱ ἰ-
δέαι μας καὶ ὅλαι αἱ ἐργασίαι τῆ νοός. Ἄν τὰ θε-
ωρήσωμεν ὡς ἡδονικά ἢ λυπηρά, θὰ ἰδῶμεν νὰ γεν-
νῶνται ὅλαι αἱ ἐργασίαι ὡσὲ ἀναφέρουσιν εἰς τὴν
θέλησιν. (1)

Η΄ Χρεία.

β΄. Μὲ ὅλον ὅπῃ μὲ τὸ πάχω, ἐννοεῖ τι-
νὰς ἕνα αἰσθημα λυπηρὸν, εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ σέρησις
ἐνὸς αἰσθήματος ἡδονικῆ εἶναι ἕνα πάθος μεγαλή-
τερον ἢ μικρότερον. Πλὴν πρέπει νὰ σημειώσωμεν
ὅτι τὸ σέρησις καὶ ἔλλειψις δὲν σημαίνου
τὸ ἴδιον πρᾶγμα· ἐπειδὴ ἡμπορεῖ νὰ μὴν ἀπόλαυ-

(1) Η" εἰς τὴν ὄρεξιν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τῷ
γ. περὶ Ψυχῆς.

τε τινὰς πράγματα ὅπῃ τὸν λείπεν, ἢμπορεῖ ἀ-
κόμι νὰ μὴν τὰ γνωρίζῃ. Πολλὰ ὅμως διαφορετι-
κὸν εἶναι διὰ τὰ πράγματα ὅπῃ σερῶμεθα. Ὅχι
μόνον τὰ γνωρίζομεν, ἀμὴ εἶμασθε εἰς τὴν συνή-
θειαν νὰ τὰ ἀπολαμβάνωμεν, ἢ καὶ νὰ φανταζώ-
μεθα τὴν ἡδονὴν ὅπῃ ἢ ἀπόλαυσις ἢμπορεῖ νὰ μᾶς
προξενήσῃ. Λοιπὸν μία παρομοία σέρησις εἶναι ἕ-
να πάθος ὅπῃ ὀνομάζον ξεχωριστότερα χρεῖαν.
Τὸ νὰ ἔχη τινὰς χρεῖαν τινὸς πράγματος θε νὰ
εἰπῆ πάσχει, ἐπειδὴ εἶναι σερημένος ἀπὸ αὐτό.

Η' Δυσαρῆσεις.

γ', Αὐτὸ τὸ πάθος, εἰς τὸν ἀσθενέστερόν τε
βαθμὸν, εἶναι ὀλιγώτερον μία λύπη, παρά μία
κατάσασις ὅπως δὲν εὐρίσκομάσθε καλὰ, ὅπως δὲν
εἶμασθε εἰς τὴν ἀνεσίμας, ὀνομάζω αὐτὴν τὴν
κατάσασιν τῆς ψυχῆς δυσαρῆσιν.

Η' Ἀνησυχία.

δ'. Η' δυσαρῆσις μᾶς κάμνει νὰ μὴν ἢ συ-
χάζωμεν ἕως ὅπῃ νὰ προμηθευθῶμεν ἐκεῖνο τῆ ὀ-
ποῖε ἔχομεν χρεῖαν. Δὲν ἢμπορῶμεν λοιπὸν νὰ σα-
θῶμεν εἰς μίαν ἐντελῆ ἡσυχίαν, καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν
ἢ δυσαρῆσις πέρνει τὸ ὄνομα ἀνησυχία. Ὅσον
περισσότερον εὐρίσκομεν ἐμπόδια εἰς τὸ νὰ ἀπολαμβά-
νωμεν, τόσοον περισσότερον ἢ ἀνησυχία μας αὐξάνει,
καὶ αὐτὴ ἢ κατάσασις ἢμπορεῖ νὰ γένη μία βιά-
σανος.

Η' Ε'πιθυμία.

ε'. Η' χρεία δὲν ταραττει τὴν ἡρεμίαν μας, ἢ δὲν κάμνει τὴν ἀνυσυχίαν μας, παρά μὲ τὸ νὰ προσδιορίζῃ τὰς δυνάμεις τῆς σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων ἡ σέρησις μᾶς κάμνει νὰ πάχωμεν. Ξαναπαρασηόμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν ἡδονὴν ὅπῃ μᾶς ἔκαμαν. Η' σκέψις μᾶς κάμνει νὰ κρίνωμεν διὰ ἐκείνην ὅπῃ ἡμποροῦν νὰ μᾶς κάμνῃ ἀκόμι· ἡ Φαντασία τὴν μεγαλύνει, καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν, κινέμεθα κατὰ πάντα ὅσον ἡμποροῦμεν. Οἷαι μας αἱ δυνάμεις λοιπὸν διεύθυνται ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων αἰσθάνομασθε τὴν χρείαν· καὶ αὐτὴ ἡ διεύθυνσις εἶναι κυρίως ὅπῃ ἐννοῶμεν μὲ τὸ ἐπιθυμία.

Τὰ Πάθη.

ς'. Καθὼς εἶναι Φυσικὸν νὰ κάμῃ τινὰς εἰς τὸν ἑαυτόν τε μίαν ἕξιν τῆς νὰ ἀπολαμβάνῃ πράγματα ἡδονικά, εἶναι παρομοίως Φυσικὸν εἰς τὸν ἑαυτόν τε νὰ κάμῃ μίαν ἕξιν τῆς νὰ τὰ ἐπιθυμῇ, καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ἀφ' ἧς ἔλθῃν εἰς ἕξιν ὀνομάζονται πάθη. Παρόμοιαι ἐπιθυμίαι εἶναι κατὰτινα τρόπον μύημοι, ἢ τὸλάχισον, ἂν παύσῃν ἐκ διαλειμμάτων, ξαναγεννῶνται ἀπὸ τὴν παραμικροτέραν αἰτίαν. Ὅσον περισσότερον αὐταὶ εἶναι ζωνταναὶ, τόσον περισσότερον τὰ πάθη εἶναι βίαια. (1)

(1) Ἐπειδὴ τὰ πάθη εἶναι εἰς τὸν ἡθικὸν καὶ νοερὸν

Η' Ἐλπίς.

Η' Θέλησις.

Ζ. Ἄν, ὅταν ἐπιθυμῶμεν κἀνένα πρᾶγμα, κρῖνομεν ὅτι θέλομεν τὸ ἀπολαύσει, τότε αὐτὴ ἡ κρίσις ἐνωμένη μὲ τὴν ἐπιθυμίαν, κάμνει τὴν θέλησιν· αὐτὴ ἡ κρίσις εἶναι ἐκείνη ὅπῃ κάμνομεν ὁ

κόσμον ἐκεῖνο ὅπῃ ἡ κίνησις εἶναι εἰς τὸν φυσικόν, εἶναι ἀκολέθως μία ἀπὸ τὰς πρωτεύσας ὕλας ὅπῃ ὑπόκειται εἰς τὰς μεταφυσικὰς καὶ ἡθικὰς πραγματείας. Εἰς αὐτὰς λοιπὸν πρέπει νὰ εὐχαρισήσῃ τις τὴν περιεργασίαν τε· καὶ πρέπει καθεὺνας νὰ σπιδίῃ παρομοίᾳς πραγματείας, καὶ μάλιστα ἕνας διδάσκαλος, ἕνας παιδαγωγός. (Ἕνας παιδαγωγός χωρὶς σπιδίην ἡθικῆς εἶναι τρόπον τινὰ ἕνας διδάσκαλος χωρὶς γράμματα). Ἐκεί θέλει ἰδῆ τις τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν ὅπῃ ἔχει τὰ πάθη ἐπάνω εἰς τὴν αἰσθητικὴν καὶ νοητικὴν μας δύναμιν, καὶ ἀκολέθως εἰς ὅλον τὸν βίον μας. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχωμεν πάθη, εἶναι ἀναγκασιότερον ἀκόμη νὰ ἡξεύρωμεν νὰ τὰ διευδύνωμεν εἰς τὸ καλόν, καὶ διὰ νὰ ἡξεύρωμεν, πρέπει νὰ μάθωμεν. Εἶναι ἀναγκαῖον λέγω νὰ ἔχωμεν πάθη· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὰ, μένομεν παντᾶπασιν ἡλίθιοι, εἴματα νεκροὶ ἄταφοι. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὰ διευδύνωμεν, καὶ τετο εἶναι ἔργον τῆς ἡθικῆς.

Περὶ σατικὰ διάφορα ἐμβάλλων καὶ διεγείρων εἰς ἡμᾶς διαφορὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἀκολέθως διάφορα πάθη. Αὐτῆ εἶναι ἐν γένει ἡ αἰτία ὅπῃ βλέπομεν συχνακίς ἀδελφῆς μὲ πάντῃ διάφορα ἰδιώματα, μὲ ὅλον ὅπῃ ὑπὸ τῆς αὐτῆς γονεῖς, ὑπὸ τῆς αὐτῆς διδασκάλης, ὑπὸ τῆς αὐτῆς παιδαγωγῆς.



ταν ἡ πείρα μᾶς ἔκαμε μίαν ἕξιν τῆ νὰ κρίνωμεν ὅτι δὲν χρεωσῶμεν νὰ εὐρίσκωμεν κανένα ἐμπόδιον εἰς τὰς ἐπιθυμίας μας. Θέλω σημαίνει „ἐπιθυ-
 „ μῶ, ἔ τίποτες δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντιξέκεται εἰς
 „ τὴν ἐπιθυμίαν μῆ· κάθετι πρέπει νὰ συντρέξῃ.“

Ἄλλη ἔκδοχή τῆς λέξεως Θέλησις.

ἡ. Τοιαύτη εἶναι κυρίως ἡ ἔκδοχή τῆς Θέλη-
 σις. Μὰ συνηθίζον νὰ δίδον εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν
 μίαν σημασίαν πλεον ἐκτεταμένην, ἔ ἔννοον μὲ τὸ
 Θέλησις, μίαν δύναμιν ὅπῃ περιλαμβάνει ὅ-
 λας τὰς ἕξεις ὅπῃ γεννῶνται ἀπὸ τὴν χρείαν. Ἐν-
 νοον, λέγω, μὲ αὐτὴν, τὰς ἐπιθυμίας, τὰ πά-
 θη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀπελπισίαν, τὸν φόβον, τὸ
 θάρρος, τὴν προπέτειαν ἔ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὅποια
 εἶναι εὐκολον νὰ τὰ ἰδεασθῇ τινάς.

Ο' Στοχασμός.

α'. Τέλος, τὸ στοχασμός ἄντας γενικώτε-
 ρον ἀκόμι, περιλαμβάνει εἰς τὴν ἔκδοχὴν τῆ ὅλας
 τὰς ἐργασίας τῆ νοός ἔ ὅλας τὰς ἐργασίας τῆς θε-
 λήσεως. Ἐπειδὴ τὸ νὰ στοχάζεται τινάς, θε νὰ
 εἰπῆ νὰ αἰσθάνεται, νὰ προσέχη, νὰ συγκρίνη,
 νὰ κρίνη, νὰ σκέπτεται, νὰ φαντάζεται, νὰ συλ-
 λογίζεται, νὰ ἐπιθυμῆ, νὰ ἔχη πάθη, νὰ ἐλπίζη νὰ
 φοβῆται ἔ τὰ ἕξης· (περὶ Ζώων, Μερ. 2 Κεφ. 8). (1)

(1) Δὲν εἶναι παρὰ μία κοινὴ ὀνομασία αὐτῶν.

Ἐξηγήσαμεν πῶς αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς γεν-
νῶνται ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τὴν αἴσθησιν, ἔ
βλέ-
πει τινὰς ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι, παρά ἢ αἴσθησις ὅπῃ
μεταμορφώνεται διὰ τὰ γένη καὶ ἑ μίᾳ ἀπὸ αὐτάς.

Εἰς τὸ δεύτερον Μῆρος αὐτῆς τῆς Λογικῆς θε-
λομεν ξεσκεπάσῃ ὅλον τὸ τέχνευμα τῶ συλλογισμῶ.
Ζητεῖται λοιπὸν τὰ ἐτοιμασῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνα-
ζήτησιν, ἔ ἑ τὰ ἐτοιμασῶμεν δοκιμάζοντες τὰ συλλο-
γισῶμεν ἐπάνω εἰς μίᾳ ὕλην ὅπῃ εἶναι ἀπλῆ ἔ εὐ-
κολος, με ὅλον ὅπῃ παρακινεῖται τινὰς τὰ κρίνη ἀλ-
λέως, ὅταν σοχάζεται πόσον ἀγωνίασῃσαν ἕως τῶρα
διὰ τὰ τὴν ἐξηγήσῃσαν πάντοτε κάκιστα.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Ν Θ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙ- ΣΘΗΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ.

α'. **Δ**ὲν εἶναι δυνατόν τὰ ἐξηγήσῃ τινὰς λεπ-
τομερῶς ὅλας τὰς αἰτίας τῆς αἰσθητικότητος ἔ τῆς
μνήμης. Μὰ ἀντὶς τὰ συλλογίζωμάσῃ ἀκολουθῶντες
ψευδεῖς ὑποθέσεις, ἔμπορέσαμεν τὰ συμβελεσῶ-
μεν τὴν πείραν ἔ τὴν ἀναλογίαν. Ἀ'ς ἐξηγήσωμεν

ἐκεῖνο ὁπῆ ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἐξηγήσῃ, καὶ ἄς μὴ φιλοτιμέμεθα νὰ δίδωμεν λόγον διὰ κάδε τι.

Ψευθεῖς ὑποθέσεις.

β'. Μερικοὶ παρασήνυν εἰς τὸν ἑαυτόντες τὰ νεῦρα (1) ὡς χορδὰς τετωμένας, ἱκανὰς κλόνων καὶ ἀναπαλμῶν, καὶ πισεύον ὅτι ἡῦραν τὴν αἰτίαν τῶν αἰδημάτων καὶ τῆς μνήμης. Εἶναι ἐναργεῖς ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις εἶναι παντάπασι φαντασιώδης.

Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εἶναι μία ὑπόσασις (2) μαλακὴ, εἰς τὴν ὁποῖαν τὰ ζωτικὰ πνεύματα (3) κάμνυν ἴχνη. Αὐτὰ τὰ ἴχνη διασώζονται,

(1) Μὲ τὸ ν ε ῦ ρ α νὰ μὴν ἐννοήσῃ τινὰς ἐκεῖνο ὁπῆ κοινῶς ἐννοῶν. Τὸ κοινῶς ἐννοούμενον εἶναι οἱ μῦες ἢ μυῶνες. Αὐτοὶ εἶναι τὸ καδ' αὐτὸ κρέας, αὐτοὶ εἶναι τὰ ὄργανα τῆς κινήσεως, οἱ μῦες τελειῶνουν εἰς μερικὰ μέρη καδῶς εἰς τὰ σκέλη καὶ εἰς τοὺς βραχίονας καὶ ἄλλῃ, εἰς μίαν ὑπόσασιν λευκὴν, σκυτώδη· αὐτὴ ὀνομάζεται τένον. Οἱ τένοντες καὶ ὅλοι οἱ μῦες εἶναι ὡτὰν χοινία εἰς μίαν μηχανὴν. Τὰ νεῦρα εἶναι ἄλλαι ὑποσάσεις ὁπῆ ἐξέρχονται ἀπὸ τοῦ ἐγκέφαλου. Εἶναι τὰ ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ αἰδησις. Εἶναι πέντε· ἐπειδὴ καὶ αἰαῖδησις πέντε εἰδῶν εἶναι Ὁρα τὸ κατωτέρω σημεῖωμα.

(2) Ὑπόσασις σημαίνει πρὸς τέτοις καδῶς ἐδῶ, ἕνα ὄν ἕνα πρᾶγμα ὁπῆ ὑφίσταται ὑπαρχει· τὸ ὀνόμασαν ἔγω ἐπειδὴ τὸ θεωρεῖμεν ὡς βάσιν τῶν ποιότητων.

(3) Ὀνομάζου ἕνας ἕνα ὑγρὸν ὁπῆ κάμνει τὴν κυκλοφορίαν τε εἰς τὰ νεῦρα τὰ ὁποῖα τὰ φαντάζονται ὡς αὐλάκια αὐτῆ. Αὐτὸ τὸ ὑγρὸν λέγουσιν ὅτι διασκορπίζεται

τὰ ζωτικὰ πνεύματα περνῶν καὶ ξαναπερνῶν καὶ τὸ ζῶον εἶναι ἰκανὸν αἰσθήσεως καὶ μνήμης. Δὲν ἐπρόσβηξαν ἂν ἢ ὑπόσασιν τῆ ἐγκεφάλου εἶναι ἀρκετὰ μαλακὴ διὰ τὰ δεχθῆ ἰχνη, δὲν δὲ ἔχη ἀρκετὴν δύναμιν διὰ τὰ τὰ φυλάξῃ καὶ δὲν ἐσοχάωθησαν πόσον εἶναι ἀδύνατον ὅπως μία ἀπειρία ἰχνην τὰ βασῶ εἰς μίαν ὑπόσασιν ὅπως εἶναι μία ἐνέργεια, μία κυκλοφορία συνεχῆς.

Ἐφαντάωθησαν τὴν πρώτην ὑπόθεσιν κρίνοντες διὰ τὰ νεῦρα ἀπὸ τὰς χορδὰς ἑνὸς ὄργανου, καὶ τὴν δευτέραν, παρασηνόντες εἰς τὸν ἑαυτόντες τὰς ἐντιπώσεις ὅπως γίνονται εἰς τὸν ἐγκεφάλου, διὰ τῶν τύπων ἐπάνω εἰς μίαν ἐπιφάνειαν τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέρη εἶναι εἰς ἡρεμίαν. Βέβαια ὅποιος συλλογίζεται ὕστερα ἀπὸ παρατηρήσεις καὶ ἀπὸ ἀναλογίαν, δὲν συλλογίζεται ἔτιωσ' ἐπειδὴ ἔτιωσ', δὲν κάμνει, παρά συγκρίνει πράγματα ὅπως κάμμίαν σύγκρισιν δὲν ἔχον.

Εἶναι εἰς τὸ ζῶον μία κίνησις ἢ ὁποία εἶναι ἀρχὴ τῆς φυτικῆς ζωῆς.

γ'. Ἀγνοῶ ἂν εἶναι ζωτικὰ πνεύματα, ἀγνοῶ ἀκόμι ἂν τὰ νεῦρα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς αἰσθήσεως.

διὰ τῶν νευρωδῶν αὐλακίων εἰς τὸ μέρος τῆ ἐγκεφάλου ὅπου εἶναι ἡ καθέδρα τῆς αἰσθήσεως, καὶ κάμνει ἐκεῖ διάφορα ἰχνη. Ἡ γάσις λέγου αὐτῆ τῆ ὑγρῆ εἶναι ἢ αἰτία τῆς παντελῆς ἀναισθησίας.



Δὲν γνωρίζω μήτε τὸ ὕφασμα τῶν ἰνῶν, μήτε τὴν φύσιν τῶν σερειῶν, μήτε τὴν τῶν ὑγρῶν. Ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἔχω αὐτῆ τῆ μηχανισμῶ, εἰμὴ μίαν ιδέααν πολλὰ ἀτελεῖ καὶ πολλὰ ἀόριστον. Ἡξεύρω μόνον, ὅτι εἶναι μία κίνησις ἀρχὴ τῆς φυτικῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰσθητικότητος, ὅτι τὸ ζῶον ζῆ ἐν ὅσῳ αὐτὴ ἡ κίνησις σφύζεται, καὶ ὅτι ἀποθαίνει, εὐθύς ὅπῃ αὐτὴ ἡ κίνησις πάυει.

Ἡ πείρα μᾶς μανθάνει ὅτι τὸ ζῶον ἡμπορεῖ νὰ καταντήσῃ εἰς μίαν κατάστασιν φυτικῆς ζωῆς· εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν φυτικὴν ζωὴν φυσικὰ ἀπὸ ἕνα βαθῶν ὕπνου, κατὰ συμβεβηκὸς, ἀπὸ μίαν ἀποπληξίαν.

Δὲν κάμνω εἰκασίας ἐπάνω εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ γίνεται τότε εἰς αὐτὸ. Ὁλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἡξεύρωμεν, εἶναι ὅτι τὸ αἷμα κυκλοφορεῖ, ὅτι τὰ πλάγχα καὶ οἱ βάλανοι κάμνουσι τὰς ἀναγκαίας τῆς λειτουργίας διὰ νὰ βασῶν καὶ νὰ διορθῶν τὰς δυνάμεις. Ἀγνοῶμεν ὅμως μετὶ κανόνας ἡ κίνησις ἐργάζεται ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα. Μετὸλον τῆτο αὐτοῖ οἱ κανόνες, ἡ οἱ νόμοι, ὑπάρχον, καὶ κάμνου εἰς τὴν κίνησιν νὰ πέρνη τῆς προσδιορισμὸς ὅπῃ κάμνου ὅπῃ νὰ ἔχη τὸ ζῶον τὴν φυτικὴν ζωὴν.

Οἱ προσδιορισμοὶ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἡ κίνησις εἶναι δεχτικὴ, εἶναι αἱ αἰτίαι τῆς αἰσθητικότητος.

δ. Μὰ, ὅταν τὸ ζῶον εὐγαίνει ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς φυτικῆς ζωῆς διὰ νὰ γένη αἰσθητικόν, ἡ

κίνησις υπόκειται εἰς ἄλλας νόμους καὶ ἀκολουθεῖ νέας προσδιορισμῶς. Ἄν ὁ ὀφθαλμὸς, λόγος χάριν, ἀνοίγη εἰς τὸ φῶς, αἱ ἀκτῖνες ὅπῃ τὸν κτυπῶν, κάμνουν εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ τὸ ἔκαμε νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, νὰ πέρνη τὰς προσδιορισμῶς ὅπῃ τὸν κάμνουν αἰσθητικόν. Τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις. Κάθε εἶδος λοιπὸν αἰσθήσεως ἔχει διὰ αἰτίαν ἓνα εἶδος ξεχωριστὸν προσδιορισμῶ εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς.

Βλέπει τινὰς ἀπ' ἐδῶ ὅτι ἡ κίνησις ὅπῃ καταστῆναι τὸ ζῶον αἰσθητικόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ μία εἰδοποίησις τῆς κινήσεως ὅπῃ τὸ κάμνει νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, εἰδοποίησις ὅπῃ ἐπροξενήσῃ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑποκειμένων ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις.

Αὐτοὶ οἱ προσδιορισμοὶ περνῶν ἀπὸ τὰ ὄργανα εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

ε'. Μὰ ἡ κίνησις ὅπῃ ἀποκαταστῆναι τὸ ζῶον αἰσθητικόν, δὲν γίνεται μόνον εἰς τὸ ὄργανον τὸ ὑποκείμενον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποκειμένων, μεταφέρεται ἀκόμη ἔως εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὃ ἐστὶν ἔως εἰς τὸ ὄργανον ὅπῃ ἡ παρατήρησις ἀποδείχνη τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν κινήτηριον τῆς αἰσθήσεως. Ἡ αἰσθητικότης ἄρα ἔχει διὰ αἰτίαν τὴν κοινωνίαν ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ ὄργανα καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Τῶ ὄντι, ἐπειδὴ, ἂν ὁ ἐγκέφαλος συνθλιμ-



μένος ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπακίβη εἰς τὰς ἐντυπώσεις τὰς σαλμένας ἀπὸ τὰ ὄργανα, εὐθὺς τὸ ζῶον ἀναικιθτεῖ. Ἡ ἐλευθερία ᾗ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον κινήτηριον; τότε τὰ ὄργανα ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς αὐτὸν, ἀντενεργεῖ καὶ αὐτὸς ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ ἡ αἰσθησις ξαναγεννᾶται.

Μὲ ὅλον ὅπῃ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἐγκέφαλος, ἔμπορεῖ νὰ ἀκολυθῆσῃ καὶ ἔχη ὀλίγην, ἢ καὶ νὰ μὴν ἔχη τελείως κοινωσίαν μὲ κανένα μέρος. Μία ἐμφραξις, λόγῳ χάριν, ἢ ἓνα δυνατὸν δέσιμον εἰς τὸν βραχίονα, ἔμπορεῖ νὰ ὀλιγοσεύσῃ ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κοινωσίαν τῷ ἐγκεφάλῳ μὲ τὸ χέρι. Ἡ αἰσθησις τῆς χειρὸς λοιπὸν ἔμπορεῖ νὰ ὀλιγοσεύσῃ ἢ νὰ παύσῃ μὲ τελειότητα.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ προτάσεις εἶναι βαβαιωμένα ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις. Ἐγὼ δὲν ἔκαμα, παρὰ νὰ τὰς ἀπαλλάξω ἀπὸ κάθε αὐτοθέλητον ὑπόθεσιν· ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν τὸ μόνον μέσον νὰ τὰς φέρω εἰς τὴν μεγαλατέραν σαφήνειαν.

Δὲν αἰσθανόμεθα, εἰμὴ τόσο ὅσον τὰ ὄργανά μας ἐγγίζεν ἢ ἐγγίζονται.

ς'. Εὐθὺς ὅπῃ οἱ διάφοροι προσδιορισμοὶ ὅπῃ δίδονται εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ κάμνει τὴν φυτικὴν ζωὴν, εἶναι ἡ μόνη φυσικὴ αἰτία τῆς αἰσθητικότητος, ἀκολυθτεῖ ὅπῃ ἡμεῖς νὰ μὴν αἰσθάνωμάσθε, εἰμὴ ὅσον τὰ ὄργανά μας ἐγγίζεν ἢ ἐγγίζονται, καὶ διὰ τῷ ἐγγύματός εἶναι ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα, ἐνεργῶντα ἐπά-

νω εἰς τὰ ὄργανα, μεταδίδεν εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ κάμνει τὴν φυτικὴν ζωὴν, τὰς προσδιορισμὸς ὅπῃ κατασῆνεν τὸ ζῶον αἰσθητικόν. Οὕτω λοιπὸν ἡμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τινὰς τὴν ὄσφρησιν, τὴν ἀκοήν, τὴν ὄρασιν καὶ τὴν γεῦσιν ὡς ἀναπτύξεις τῆς ἀφῆς. (1) Τὸ ὁμμάτι δὲν θὰ ἰδῇ τελείως, ἂν σώματα ἐνός τινος μεγέθους δὲν ἔρχονται νὰ προσβάλλουν εἰς τὸ ἀμφιβλη-

(1) Ὁ Δημόκριτος ὅλα τὰ αἰσθητὰ τὰ ἤθελεν ἀπτά. Τὰ ἀπειρόμικρα μέρη τῆ φωτὸς κατ' εὐθείαν ἢ κατ' ἀντανάκλασιν ἔρχονται καὶ ἄπτονται τῶν ἀπαλωτάτων καὶ λεπτοτάτων ὀπτικῶν νεύρων ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κατασρωμένος ὁ μυχὸς τῆ ὀφθαλμῆ καὶ ἐντυπῶνεν ἔτω τὸ ὄρα- τὸν ὑπακείμενον, καὶ ἡ ποικίλ διάθεσις τῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μορίων τῆ ὄρατῆ μετὰ τῆς διαφορετικῆς φύσεως τῆ φωτὸς κάμνει τὰ διάφορα χρώματα.

Τὸ ὄσφραντὸν ὑποκείμενον ἀποφέρει ἕνσμμα μέρη τῶσα πολλὰ, ὅπῃ κάμνει τριγύρωτε μίαν σφαῖραν με αὐτά. Εὐδὺς ὅπῃ ἔμβη τινὰς εἰς αὐτὴν τὴν σφαῖραν, αὐτὰ ἐμβαίνου διὰ τῶν μυκτῆρων καὶ ἔρχονται καὶ ἄπτονται τῶν ἀπαλωτάτων καὶ λεπτοτάτων ὄσφραντικῶν νεύρων ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κατασρωμένος ὁ μυχὸς τῶν μυκτῆρων, καὶ ἔτω γίνεται ἡ ὄσφρησις.

Ἡ γλῶσσα τὸ διακριτικὸν τῶν χυμῶν ὄργανον εἶναι καὶ αὐτὴ κατασρωμένη ἐπὶ ἄλλα λεπτότερα νεῦρα γευσικὰ καὶ τλ. Τὸ σῶμα ὅλον εἶναι καὶ αὐτὸ κατασρωμένον ἀπὸ λεπτότατα νεῦρα ἀπτικά· ἐπειδὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνετα αἰσθησις εἰς κανένα μέρος τῆ σώματος, ἂν δὲν εἶναι νεῦρα. Παρομοίως καὶ ὁ μυχὸς τῆ αὐτῆ εἶναι κατασρωμένος καὶ αὐτὸς ἀπὸ νεῦρα ἀκυσικά. Ὅλα αὐτὰ τὰ λεπτότατα αἰσθητικά νεῦρα εἶναι διαχίσματα, κλωνία μεγαλιτέρων τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον.

ερρειδῆ χιτῶνα. (1) Τὸ αὐτὶ δὲν θὰ ἀκέσῃ, ἀν' ἄλλα σώματα διαφορετικῆ ἀκίματος δὲν ἔρχονται νὰ κτυπήσεν τὸ τύμπανον (2). Ἐνὶ λόγῳ ἡ ἀρχὴ τῆς διαφορετικότητος τῶν αἰσθημάτων εἶναι εἰς τὰς διαφορετικὰς προσδιορισμὰς ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα κάμνεν εἰς τὴν κίνησιν, κατὰ τὸν διοργανισμὸν τῶν μερῶν τὰ ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐνέργειάν τῆς.

Δὲν ἠξεύρομεν πῶς τὸ ἔγγιγμα κάμνει αἰσθήματα.

ζ. Ἐνὶ τῷ Μὰ μὲ τί τρόπον τὸ ἔγγιγμα μερικῶν σωματίων θὰ προξενήσῃ τὰ αἰσθήματα τῆ ἤχου, τῆ φωτὸς, τῶν χρωμάτων; ἤμπορῆσεν ἴσως τινὰς νὰ δώσῃ τὸν λόγον, ἀν' ἐγνώριζε τὴν ἔσιν τῆς ψυχῆς, τὸν μηχανισμὸν τῆ ὀφθαλμοῦ, τῆ ἐγκεφάλου, τῆ φύσεως τῶν ἀκτίνων ὅπῃ διασκορπίζονται ἐπάνω εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα, καὶ τῆ ἀέρος ὅπῃ κτυπᾷ τὸ τύμπανον. Πλὴν αὐτὸ εἶναι ὅπῃ δὲν ἠξεύρομεν, καὶ

(1) Οὕτως ὀνομάζεται τὸ εἰς τὸν μυχὸν τῆ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ λεπτοτάτας νευρώδεις ἵνας κατάσρωμα.

(2) Ἦ μὴν ὅπῃ εἶναι ὡς μία αὐλαία τῆ ἀκουστικῆ ὀργάνου εἰς φυλαξίνην· οἱ ἀπειροδιάφοροι ψόφοι ὅπῃ γίνονται κλονίζουσι τοὺς ἀέρα ἀπειροδιαφόρους ὁ ἀὴρ κλονιζόμενος δίδει ἕνα κλονισμὸν, ἀναπαλμὸν, εἰς τὸ τύμπανον τὴν συστηρικὴν αὐλαίαν. Ὁ ἐντὸς τῆ τυμπάνου ἀὴρ δέχεται διὰ τῆ τυμπάνου τὸν κλονισμὸν, τὸν μεταδίδει εἰς τὰ ἀκουστικὰ νεῦρα, αὐτὰ εἰς τὸν ἐγκεφάλον, καὶ γίνεται ἡ ἀκοή. Τὸ πῶς, μηχανικῶς μόνον τὸ ἠξεύρομεν.

ἢμπορεῖ τινὰς νὰ ἀφῆσῃ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῶν φαινόμενων εἰς ἐκεῖνους ὅπῃ ἀγαπῆν νὰ κάμνουν ὑποθέσεις ἐπάνω εἰς πράγματα εἰς τὰ ὅποια ἡ πείρα δὲν μᾶς φωτίζει.

Νέα ὄργανα ἤθελαν προξενήσῃ εἰς ἡμᾶς
νέα αἰσθήματα.

ἦ. Ἄν ὁ Θεὸς ἔκαμνεν εἰς ἡμᾶς ἓνα νέον ὄργανον οἰκείου εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν κίνησιν νὰ δεχθῆ νέες προσδιορισμὸς, ἤθελάμεν δοκιμάσῃ αἰσθήματα διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶχαμεν ἕως τῶρα. Αὐτὸ τὸ ὄργανον ἤθελε μᾶς κάμῃ νὰ ξεσκεπάσωμεν εἰς τὰ ὑποκείμενα ιδιότητας, τῶν ὁποίων τὴν σήμερον δὲν ἔχομεν καμμίαν ἰδέαν ἢ ἐννοίαν. Τὸ νέον ὄργανον ἤθελεν εἶναι εἰς ἡμᾶς μία πηγὴ νέων ἡδονῶν, νέων λυπῶν, καὶ ἀκολούθως νέων χρεῖων

Τὸ ἴδιον ἢμποροῦμεν νὰ εἰπῶμεν καὶ διὰ ἓνα ἔβδουρον καὶ διὰ ἓνα ὄργανον, καὶ διὰ ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ θὰ θελήσῃ τινὰς νὰ ὑποθέσῃ, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἓνα νέον ὄργανον εἰς τὸ σῶμα μας, ἤθελεν ἀποκαταστήσῃ τὴν κίνησιν ὅπῃ τὸ κάμνει νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, δεκτικὴν πολλῶν εἰδοποιήσεων ὅπῃ ἡμεῖς δὲν ἤθελάμεν ἢμπορεῖ νὰ φαντασθῆ.

Αὐτὰ αἱ νέα αἰσθήσεις ἤθελαν σαλευθῆ ἀπὸ σωματῖα ἐνόστιμος χήματος, ἤθελεν διδαχθῆ κα-

Ὡς αἱ ἄλλαι ἀπὸ τὴν ἀφὴν (1). καὶ ἤθελαν μάθῃ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἀναφέρῃν τὰ αἰσθήματα τῆς ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα.

(1) Διδάσκονται αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις ἀπὸ τὴν ἀφὴν ὅτι τὰ ὑποκείμενα ἔχου τὴν ὑπαρξέντες ἔξω τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων καὶ ὄχι ἐντὸς αὐτῶν. Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἡ ἀφὴ μᾶς ἔκαμιν νὰ ἔχωμεν ἰδέαν διαστήματος· αὐτὸ ὅμως τὸ μάθημα καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ, τὸ ἀλισμονήσαμεν. Φιλόσοφοι ὅμως τὸ ὑποπτεύθησαν, καὶ συμπτωματικαὶ πείραι τῆς ἐβεβαίωσαν εἰς αὐτό. Ἐνας τυφλὸς ἐκ γενετῆς ἀπὸ καταρράκτας, ἀφ' ἧ τὸν ἐκαθάρισαν τῆς καταρράκτας, τοῦ ἤλθεν ἕνα θάμβος, μία ἐκπληξίς, ἕνας ξιπκασμὸς, τὸν ἐφάνη ὅτι τὰ ὄρατα ὑποκείμενα εἶναι μέσα εἰς τὰ ὀμμάτια τῆ. Ἰδὲ καὶ ἕνα ἄλλο γεγονός ὅπῃ ἐπικυρώνει αὐτὴν τὴν φιλοσοφικὴν ὑπόψιν.

Εἰς τὰ 1729, Χίσελδεν, χειρουργὸς ἀπὸ τῆς περιφημοτέρης ὅπῃ σιμίγν τὴν ἐπιτηδεϊότητα τῆς χειρὸς μετὰ μεγαλήτερα φῶτα τῆ νοοῦ, φαντασθεὶς ὅτι ἤμπορῆσε νὰ δάσῃ τινὰς τὴν ὄρασιν εἰς ἕνα τυφλὸν ἐκ γενετῆς, χαμηλόνωντας τῆς καταρράκτας ὅπῃ ὑπώπτευσεν χηματισμένης εἰς τὴν γέννησίτης, ἐπρόβαλε τὴν ἐργασίαν. Ὁ τυφλὸς ἐδυσκολεύθη νὰ σέρῃ. Δὲν ἤμπορῆσε νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ αἰσθήσις τῆς ὄρασεως ἤμπορῆσε νὰ αὐξήσῃ τὰς ἡδονὰς τῆ. Καὶ χάρις τὴν ἐπιθυμίῳ ὅπῃ τὸν εἶχαν βάλῃ διὰ νὰ μάθῃ νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ γράφῃ, δὲν ἤθελεν ἐπιθυμῆσι τελείως νὰ ἰδῇ. Ἡ ἐργασία ἔγινε καὶ ἐπιτυχίθη. Ὁ νέος περὶ τὰ δεκατέσσαρα ἔτη εἶδε πρῶτην φορὰν τὸ φῶς. Ἡ πείρα τῆ ἐπεκύρωσε ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ Λοκ καὶ Βαρκλαὶ εἶχαν προῖδῃ τόσον καλά. Πολὺν καιρὸν δὲν ἤμπορῆσε νὰ διασέλλῃ, μήτε μεγέθῃ, μήτε διαστήματα, μήτε τοποθεσίας, μήτε ἀκόμι χήματα. Ἐνα ὑποκείμενον ἐνὸς δακτύλου,

Ἐκεῖναι ὅπῃ ἔχομεν μᾶς ἀρκῦν.

Ζ'. Μὰ αἱ αἰσθήσεις ὅπῃ ἔχομεν ἄρκῦν εἰς τὴν
συντήρησίν μας; Εἶναι μάλισα ἕνας θησαυρὸς γνώ-

βαλμένον ἔμπροσθεν τῶν ὀμματιῶν τε καὶ ὅπῃ τὸν ἔκρυπτε
μῖαν οἰκίαν. τὸν ἐφαίνετο τόσον μεγάλου ὅσον καὶ ἡ οἰ-
κία. Κάθετι ὅπῃ ἔβλεπε, τὸν ἐφαίνετο κατὰ πρῶτον ὅτι
ἦταν ἐπάνω εἰς τὰ ὀμμάτια τε, καὶ τὸν ἔγγιζε, καθὼς τὰ
ὑποκειμένα τῆς ἀφῆς ἐγγίζεν τὸ δῆμα. Δὲν ἠμπορῶσε
νὰ διασεύλῃ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε κρίνη τρογγύλου μετὰ τὰ χέ-
ρια τε, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε κρίνη γωνιωδῆς, μήτε νὰ δια-
κρίνη μετὰ τὰ ὀμμάτια τε, ἀν ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχαν αἰσθάνῃ τὰ
χέρια τε χαμηλὰ ἢ ὑψηλὰ, ἦταν τῷ ὄντι χαμηλὰ ἢ ὑ-
ψηλὰ. Ἦταν τόσον μακρὰ ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίσῃ τὰ μεγέ-
θη, ὅπῃ ἀφ' ἧς συνέλαβε τέλος διὰ τῆς ὄρασις, ὅτι ἡ
οἰκία τε ἦταν μεγαλιτέρα ἀπὸ τὸ δωματίον τε, δὲν ἐκα-
ταλάμβανε πῶς ἡ ὄρασις ἠμπορῶσε νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν
ιδέαν. Δὲν ἠμπορῶσε, παρὰ ὕστερ ἀπὸ δύο μηνῶν κείρας
νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ πίνακες ἐπαρξάνον σώματα σερραῖ,
καὶ ὅταν μετὰ τὴν πολυχρόνιον αὐτὴν ψηλάφῃσιν μᾶς νέας
αἰσθήσεως εἰς τὸν ἑαυτόν τε, αἰσθάνῃ, ὅτι σώματα καὶ ὅχι
ἐπιφάνειαι μόναι, ἦταν ζωγραφισμένα εἰς τῆς πίνακας,
ἔφερε τὸ χέρι τε εἰς αὐτὰ, καὶ ἐξεπλάγη μὴ εὐρίσκουτας
μετὰ τὸ χέρι τε αὐτὰ τὰ σερραῖ σώματα, τῶν ὁποίων ἄρ-
χιζε νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰς παραστάσεις. Ἐζητήσε τι
τὸν ἀπατήσεν, ἢ ἀφῆ ἢ ἡ ὄρασις;

Ὅταν πρῶτην φοράν ἀνοίγω εἰς τὸ φῶς τὰ ὀμμάτια
με, ιδέαν διαστήματος δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω, καὶ ἡ ἀφῆ με
μανθάνει ὅτι τὰ ὄρητᾶ ἄλλα εἶναι μακρότερα καὶ ἄλλα εἶναι
πλησιέστερα. Ἄν ὅταν τὴν πρῶτην φοράν ὅπῃ ἀνοίξω τὰ
ὀμμάτια με, εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἄκρην ἐνὸς κρημνῆ, βέβαια



σεων δι' ἐκεῖνος ὅπῃ ἤξεύρην νὰ τὰς μεταχειρισθῶν
 ἔ, ἂν οἱ ἄλλοι δὲν ἐξαντλῶν παρόμοια πλῆθη, δὲν
 ὑποπτεύων τὴν ἐνδειάντης. Πῶς ἤθελεν φαντασθῆ ὅτι
 βλέπει τινὰς εἰς αἰσθήματα ὅπῃ τὸς εἶναι κοινὰ,
 ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν βλέπων αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Πῶς τὸ ζῶον μανθάνει νὰ κινῆται κατὰ
 τὴν θέλησίντης.

ί. Ἡ ἐνέργεια ἄρα τῶν αἰσθήσεων ἐπάνω εἰς
 τὸν ἐγκέφαλον, κάμνει τὸ ζῶον αἰσθητικόν. Μὰ αὐ-
 τὸ δὲν ἀρκεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸ σῶμα ὅλας τὰς κινήσεις
 τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικόν. Πρέπει ὅπῃ ὁ ἐγκέφαλος
 νὰ ἐνεργῆ ἐπάνω εἰς τὸς μυῶνας ἔ, μάλιστα ἐπάνω
 εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, τὰ διωρισμένα νὰ κινῶν
 κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ μέλη. Ἡ παρατήρησις λοιπὸν
 ἀποδείχνει αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῶ ἐγκεφάλου.

Ἀκολούθως, ὅταν αὐτὸ τὸ πρωτεύον ἔ, ἀρχικὸν
 κινητήριον δέχεται τινὰς προσδιορισμὸς ἀπὸ τὸ μέρος
 τῶν αἰσθήσεων, μεταδίδει ἄλλως εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ
 μέρη τῶ σῶματος, ἔ, τὸ ζῶον κινεῖται.

Τὸ ζῶον δὲν ἤθελεν ἔχη, εἰμὴ κινήσεις ἀβε-
 βαίως, ἂν ἡ ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων ἐπάνω εἰς τὸν

ἤθελα πέση. Αὐτὴ ἡ πείρα ἔγινε. Ἐνας Μεταφυσικὸς τὴν
 ἔκαμε εἰς σκυλάκια, πρῶτον ἔ, δεύτερον ἔπεισαν, τὴν τρί-
 τὴν φορὰν ἐπήγαίνου ἕως τὴν ἄκρην ἔ, ἐγύριζαν ὀπίσω.
 Ὅρα ἔ, εἰς τὸ τέλος τῆς Λογικῆς τὸ ἀπόσπασμα. Τὸ
 ἴδιον ἐκολοθεῖ ἔ, εἰς τὰ ὀσφραντὰ ἔ, ἐκυστὰ.

ἐγκέφαλον, ἔ, τῆ ἐγκεφάλου πάλιν ἐπάνω εἰς τὰ μέλη, δὲν ἤθελεν εἶναι συντροφευμένη ἀπὸ κάμμιαν αἰθήσιν. Κινέμενον τὸ ζῶον χωρὶς νὰ δοκιμάζη μίτε πόνον, μίτε ἡδονήν, δὲν ἤθελε τὸ μέλη τελείως διὰ τὰς κινήσεις τῆ σώματος τε. Δὲν ἤθελεν ἄρα τὰς παρατηρήσει. Δὲν ἤθελε ἄρα, μάθη νὰ τὰς κανονίσῃ αὐτὸ τὸ ἴδιον.

Μὰ εὐθὺς ὅπῃ προσκαλεῖται ἀπὸ τὸν πόνον ἢ ἀπὸ τὴν ἡδονήν, νὰ ἀποφεύγῃ ἢ νὰ κάμῃ τινὰ κινήματα, εἶναι ἀκόλῃσον νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μίαν σπεδὴν τῆ νὰ τὰ ἀποφεύγῃ ἢ νὰ τὰ κάμῃ. Συγκρίνει τὰ αἰδήματα ὅπῃ δοκιμάζει, σημειώνει τὰς κινήσεις ὅπῃ τὰ προηγῶνται ἔ, ἐκεῖνας ὅπῃ τὰ συντροφεύειν. Ψηλαφᾷ ἐνὶ λόγῳ, ἔ, μετὰ πολλὰς ψηλαφήσεις, ἀποκτᾷ τέλος τὸ νὰ κινήται κατὰ τὴν θέλησίν τε. Τότε εἶναι ὅπῃ ἔχει κινήσεις κανονικὰς. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἔξεων τῆ σώματος.

Πῶς τὸ σῶμα τε ἀποκτᾷ τὴν ἔξιν τινῶν κινήσεων.

1α'. Αὐταὶ αἱ ἔξεις εἶναι κινήσεις κανονικαὶ ὅπῃ γίνονται εἰς ἡμᾶς χωρὶς νὰ φαίνωμάθε ὅτι τὰς διευδύνωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι· ἐπειδὴ ἐπαναλαμβάνοντές τας τὰς κάμνομεν χωρὶς νὰ ἔχωμεν χρεῖαν νὰ σοχαθῶμεν. Αὐταὶ αἱ ἔξεις εἶναι ὅπῃ ὀνομάζον φυσικὰς κινήσεις, μηχανικὰς ἐνεργείας, φυσικὴν κλίσιν· ἔ, ὅπῃ ὑποδέτεν ἐσφαλμένως



ὅτι εἶναι ἔμφυτοι, δηλαδή γεννημένοι μαζί με ἡμᾶς. Θὰ ἀποφύγη τινὰς αὐτὴν τὴν πρόληψιν, ἂν κρίνη διὰ αὐτὰς τὰς ἕξεις ἀπὸ ἄλλας αἱ ὁ ποταὶ μᾶς ἔγιγαν παρομοίως Φυσικαί, με ὅλον ὅπῃ ἐνθυμέμεθα ὅτι τὰς ἀποκτήσαμεν.

Τὴν πρώτην φοράν, λόγῳ χάριν, ὅπῃ φέρνω τὰ δάκτυλά μου ἐπάνω εἰς τὸ κλαβεσσένι, δὲν ἤμπορῶν νὰ ἔχῃν, εἰμὴ κινήματα ἀβέβαια· μὰ ἐν ὅσῳ μαθαίνω νὰ παίζω αὐτὸ τὸ ὄργανον, κάμνω εἰς τὸν ἑαυτόν μου ἀνεπαιθήτως μίαν ἕξιν νὰ κινῶ τὰ δάκτυλά μου, ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπακῆν με δυσκολίαν εἰς τὰς προσδιορισμὸς ὅπῃ θέλω νὰ τὰ δώσω, κατ' ὀλίγον ὅμως θικῶν τὰ ἐμπόδια, καὶ τέλος, κινῶνται μόνατες κατὰ τὴν θέλησίν μου. Τὴν προλαμβάνων ἀκόμι, καὶ ἐκτελῶν ἕνα κομμάτιον μουσικῆς, ἕνα παιγνίδι δηλαδή, ὅταν ἐγὼ σκέπτομαι εἰς ἄλλο τίποτες.

Ἀποκτῶν λοιπὸν τὴν ἕξιν τῆ νὰ κινῶνται κατὰ τινὰ ἀριθμὸν προσδιορισμῶν, καὶ ὡσὰν ὅπῃ δὲν εἶναι κανένα πλήκτρον ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἤμπορῆ νὰ ἀρχήσῃ κανένας σκοπὸς, δὲν εἶναι μῆτε προσδιορισμὸς ὅπῃ νὰ μὴν ἤμπορῆ νὰ εἶναι ὁ πρῶτος μιᾶς σειρᾶς. Ἡ ἄσκησις συνάπτει κατ' ἡμέραν διαφορετικῶς αὐτὰς τὰς προσδιορισμὸς, τὰ δάκτυλα, ἀποκτῶν κατ' ἡμέραν περισσοτέραν εὐκολίαν. Τέλος, ὑπακῆν ὡς ἀφ' ἑαυτῆς, εἰς μίαν σειρὰν κινήματων προσδιορισμένων, καὶ ὑπακῆν χωρὶς ἀγῶνα, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαῖον ὅπῃ ἐγὼ νὰ προσέχω. Οὕτω

λοιπὸν τὰ ὄργανα τῶν αἰσθήσεων, μὲ τὸ νὰ ἀποκ-
τησαν διαφορητικὰς ἕξεις, κινῶνται ἀφ' ἑαυτῆς,
ἢ ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει πλέον χρειαὴν νὰ ἐπαγρυπνῇ
συνεχῶς ἐπάνω εἰς αὐτὰ διὰ νὰ κανονίσῃ τὰ κινή-
ματά της.

Ὁ ἐγκέφαλος ἀποκτᾷ παρομοίᾳς ἕξεις,
αὐταὶ εἶναι ἡ φυσικὴ, ἢ ἡ ὀργανικὴ αἰ-
τία τῆς μνήμης.

ιβ. Ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ πρῶτον ὄργανον.
Εἶναι ἓνα κοινὸν κέντρον ὅπῃ ὅλα ἐνώνουνται, ἢ
ἔθεν μάλιστα φαίνονται ὅτι ὅλα γεννῶνται (1). Κρί-
νοντες λοιπὸν διὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὰς ἄλλας
αἰσθήσεις, θὰ ἔχωμεν δίκαιον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι
ὅλαι αἱ ἕξεις τῆ σῶματος περνῶν ἕως εἰς αὐτὸν, ἢ
ἀκολούθως, αἱ ἴνες ὅπῃ τὸν συνδέτουν, οἰκεῖται διὰ τὴν
λιγισικότητά της εἰς κάθε εἶδος κινήματα, ἀποκτῶν
καθῶς τὰ δάκτυλα, τὴν ἕξιν τῆ νὰ ὑπακῶν εἰς δια-
φορητικὰς σειρὰς κινήματων προσδιωρισμένων. Οὕτως
ἔχοντος τέττε, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχει ὁ ἐγκέφαλος μὲ
εἰς τὸ νὰ ξανακαλέσῃ ἓνα ὑποκείμενον, δὲν ἢμπορεῖ
νὰ εἶναι, παρά ἢ εὐκολία ὅπῃ ἀπόκτησεν εἰς τὸ νὰ
κινήται ἀφ' ἑαυτῆς, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἐκι-
νήσῃ ὅταν αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον ἐκτυπῶσεν τὰς αἰσθή-
σεις μὲ.

(1) Ὅθεν καὶ ἄνομάσθη ἡγεμονικὸν ἀπὸ τῆς
Στωϊκῆς.

Ἡ φυσικὴ καὶ ὀργανικὴ αἰτία ὅπως συντηρεῖ ἢ ξανακαλεῖ τὰς ιδέας, εἶναι λοιπὸν εἰς τὴν προσδιορισμὸν, τῶν ὁποίων ὁ ἐγκέφαλος τὸ πρωτεύον ὄργανον τῆς αἰσθήσεως, ἔκαμε μίαν ἕξιν, καὶ αἱ ιδέαι αὐταὶ σφύζονται ἢ ξαναπαράγονται, καὶ ὅταν αἱ αἰσθήσεις παύσονται ἀπὸ τὸ νὰ συντρέχουν. Διὰ τί ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν ξαναπαρασῆναι τὰ ὑποκείμενα ὅπως εἶδαμεν, ἀκῶσαμεν, ἢ ἐγγίξαμεν, ἀν ἡ κίνησις δὲν ἔπερνε τὴν ἰδίαν προσδιορισμὸν ὅπως καὶ ὅταν βλέπωμεν, ἀκῶμεν, ἢ ἐγγίζωμεν. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν νόμον, εἴτε δοκιμάζοντας τινὰς ἕνα αἰσθημα, εἴτε ἐνθυμήμενος ὅτι τὸ ἐδοκίμασε, καὶ ἡ μνήμη δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τρόπον τῶ αἰσθάνεσθαι.

Αἱ ιδέαι εἰς τὰς ὁποίας τινὰς δὲν σοχάζονται, δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος.

19'. Ἄκουσα συχνὰ νὰ ἐρωτῶν. „Τὶ γίνονται αἱ ἰδέαι εἰς τὰς ὁποίας παύει τινὰς ἀπὸ τὸ νὰ ἐναχορῶνται; πῶς διαφυλάττονται; πόθεν ξαναέρχονται, ὅταν ξαναπαρασῆναι εἰς ἡμᾶς; Εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι ὅπως ὑπάρχουν εἰς αὐτὰ τὸ μακρὸν μετολλάβημα ὅπως δὲν σοχάζομασθε τελείως; Εἰς τὸ σώμα εἶναι;

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ ἀπὸ τὰς ἀποκρίσεις ὅπως κάμνουν οἱ Μεταφυσικοὶ, ἠθέλε πιστεῦσαι τινὰς ὅτι αἱ ιδέαι εἶναι καθὼς ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ τὰ ὁποία προμηνεύομασθε, καὶ ὅτι ἡ μνήμη δὲν ἠθέλεν εἶναι, παρὰ μίαν μεγάλη ἀποθήκη. ἠθέλεν εἶναι

ἐξ ἴσθ εὐλογον νὰ δώσῃ τινὰς ὑπαρξίν εἰς τὰ διάφορα χήματα ὅπῃ ἓνα σῶμα ἀλληλοδιαδόχως εἶχε, καὶ νὰ ζητῆ. „ Ἐὰν γίνεταί ἡ ερωγγυλότης αὐτῆς χήματος ὅταν πέρῃ ἓνα ἄλλο χήμα; πῶς διαφυλάττεται; καὶ ὅταν αὐτὸ τὸ σῶμα ξαναγίνεται ερωγγύλον, πόθεν ἔρχεται εἰς αὐτὸ ἡ ερωγγυλότης;“

Αἱ ἰδέαι εἶναι καθὼς τὰ αἰσθήματα, τρόποι τῆς εἶναι τῆς ψυχῆς· ὑπάρχον, ἐν ὅσῳ τὴν εἰδοποιῶν· δὲν ὑπάρχον, εὐθύς ὅπῃ παύον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν εἰδοποιῶν. Τὸ νὰ ζητῆ τινὰς εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας δὲν σοχάζεται τελείως, εἶναι τὸ νὰ τὰς ζητῆ ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον. Τὸ νὰ τὰς ζητῆ τινὰς εἰς τὸ σῶμα, εἶναι τὸ νὰ τὰς ζητῆ ἐκεῖ ὅπῃ δὲν ἐσάθησαν ποτέ· ἢ πῶς εἶναι λοιπόν; ἔδαμῃ.

Πῶς ξαναγεννῶνται;

ιδ'. Ἐὰν ἤθελεν εἶναι ἄτοπον νὰ ζητῆ τινὰς πῶς εἶναι οἱ ἤχοι ἐνὸς κλαβεσσενιῶ, ὅταν αὐτὸ τὸ ὄργανον πάνῃ ἀπὸ τὸ νὰ ἤχῃ; ἢ δὲν ἤθελεν ἀποκριθῆ τινὰς; „ Δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος, μὰ ἂν τὰ δάκτυλα κρέον τὰ πλήκτρα κινέμενα καθὼς ἐκινήθησαν, θὰ ξαναπαράξον τὴν ἴδιαν ἤχον. “

Θὲ νὰ ἀποκριθῶ λοιπόν ὅτι αἱ ἰδέαι μὲ δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος, ὅταν ἡ ψυχὴ μὲ παύῃ ἀπὸ τὸ νὰ σοχάζεται εἰς αὐτὰς, καὶ ὅτι αὐταὶ θὰ ξαναπαράξον εἰς ἐμένα, εὐθύς ὅπῃ τὰ οἰκεῖα εἰς παραγωγὴν αὐτῶν κινήματα θὰ νὰ ξαναγεννηθῶν.



Μὲ ὄλον ὅπῃ δὲν γνωρίζω τὸν μηχανισμόν τῆ ἐγκεφάλου, ἡμπορῶ λοιπὸν νὰ κρίνω ὅτι τὰ διάφορά τε μέρη ἀπόκτησαν τὴν εὐκολίαν νὰ κινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν τῶν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, ὅτι αἱ ἕξεις αὐτῆ τῆ ὀργάνου διαφυλάττονται, ὅτι κάθε φοράν ὅπῃ ὑπακίει εἰς αὐτὰς, ξανατυπώνει τὰς ἰδίας ιδέας· ἐπειδὴ τὰ ἴδια κινήματα ξαναγεύονται εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐνὶ λόγῳ, ἔχει τινὰς ιδέας εἰς τὴν μνήμην τε καθὼς ἔχει εἰς τὰ δάκτυλά τε παιγνίδια τῆ κλαβεσσενιῆ, δηλαδή, ὅτι ὁ ἐγκεφαλὸς ἔχει καθὼς ὅλαι αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις, τὴν εὐκολίαν τῆ νὰ κινήθῃ κατὰ τὰς προσδιορισμὲς τῶν ὁποίων ἔκαμε μίαν ἕξιν. Δοκιμάζομεν αἰσθήματα, σχεδὸν καθὼς ἓνα κλαβεσσένι ἔχει ἤχος. Τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα τῆ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι καθὼς τὰ πλήκτρα, τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ προσβάλλον εἰς αὐτὰ εἶναι καθὼς τὰ δάκτυλα ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα, τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα εἶναι καθὼς τὸ σῶμα τῆ κλαβεσσενιῆ, τὰ αἰσθητὰ ἢ αἱ ἰδέαι εἶναι καθὼς οἱ ἤχοι, καὶ ἡ μνήμη ἔχει χώραν ὅταν αἱ ιδέαι ὅπῃ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑποκειμένων ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, ξαναγεννῶνται ἀπὸ τὰ κινήματα τῶν ὁποίων ὁ ἐγκεφαλὸς ἀπόκτησε τὴν ἕξιν.

Όλα τὰ φαινόμενα τῆς μνήμης ἐξηγῶνται μὲ τὰς ἕξεις τῆ ἐγκεφάλου.

ιε. Ἄν ἡ μνήμη βραδεῖα ἢ ταχεῖα ξαναγεδιάζει τὰ πράγματα, ποτὲ μὲ τάξιν ποτὲ μὲ ἀτάξιν, ἢ αἰτία εἶναι ὅπῃ τὸ πλῆθος τῶν ἰδεῶν ὑποζέτει εἰς τὸν ἐγκεφάλον κινήματα τόσον πολυάριθμα, ἢ τόσον διαφορετικά, ὅπῃ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ξαναγεννῶνται πάντοτε μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ἢ μὲ τὴν ἰδίαν ἀκρίβειαν.

Όλα τὰ φαινόμενα τῆς μνήμης κρέμονται ἀπὸ τὰς ἕξεις τὰς ἀποκτημένας ἀπὸ τὰ κινήτὰ ἢ λιγιστικά μέρη τῆ ἐγκεφάλου, ἢ ὅλα τὰ κινήματα τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι δεκτικά, εἶναι δεμένα ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, καθὼς ὅλαι αἱ ἰδέαι ὅπῃ ξανακαλῶν, εἶναι δεμένα ἀναμεταξύτως.

Οὕτως εἶναι ὅπῃ ἢ τὰ κινήματα τῶν δακτύλων ἐπάνω εἰς τὰ πλῆκτρα εἶναι δεμένα ἀναμεταξύτως, καθὼς ἢ οἱ ἦχοι τῆ παιγνιδιῆ ὅπῃ κάμνει τινὰς νὰ ἀκέεται, ἢ τὸ παιγνίδι εἶναι πολλὰ βραδὺ, ἂν τὰ δάκτυλα κινῶνται πολλὰ βραδέως, ἢ εἶναι συγκεχυμένον, ἂν τὰ κινήματα τῶν δακτύλων συγχέωνται. Λοιπὸν, καθὼς τὸ πλῆθος τῶν παιγνιδιῶν ὅπῃ μανθάνει τινὰς εἰς τὸ κλαβεσσένι, δὲν συγχωρεῖ πάντοτε εἰς τὰ δάκτυλα νὰ φυλάττην τὰς ἕξεις τὰς οἰκείας εἰς τὸ νὰ τὰ ἐκτελέσῃν μὲ εὐκολίαν ἢ μὲ καθαρότητα, παρομοίως τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων ὅπῃ θέλει τινὰς νὰ ἐνθυμηθῇ, δὲν συγχωρεῖ πάντοτε εἰς

τὸν ἐγκέφαλον τὰς ἕξεις τὰς οἰκείας εἰς τὸ νὰ ξανααχεδιάζην τὰς ἰδέας μὲ εὐκολίαν καὶ μὲ σωστότητα.

Ἄν Φέρην ἕνας ἐπιτήδειος μουσικὸς τὰ χέρια τε ἐπάνω εἰς τὰ πλῆκτρα χωρὶς σκοπὸν, οἱ πρῶτοι ἤχοι ὅπως κάμνει νὰ ἀκίωονται, προσδιορίζου τὰ δάκτυλά τε εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῶν νὰ κινῶνται καὶ νὰ ὑπακῶν εἰς μίαν σειρὰν κινήματων, τὰ ὅποια κάμνου μίαν σειρὰν ἤχων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρμονία καὶ ἡ μελωδία τὸν ἐκπλήττου τὸν ἴδιον ἐνίοτε. Μὲ ὅλον τῆτο ὁδηγεῖ τὰ δάκτυλά τε χωρὶς ἀγῶνα χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι προσέχη.

Οὕτω καὶ ἕνα πρῶτον κίνημα προξενημένον εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὴν ἐνεργεῖαν ἑνὸς ὑποκειμένου ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, προσδιορίζει μίαν σειρὰν κινήματων, τὰ ὅποια αχεδιάζου μίαν σειρὰν ἰδεῶν· καὶ, ἐπειδὴ εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὅπως εἴμασθε ἔξυπνοι, αἱ αἰσθήσεις μας, ὑποκείμεναι πάντοτε εἰς τὰς ἐντυπώσεις τῶν ὑποκειμένων, δὲν παύου ἀπὸ τὸ νὰ ενεργῶν ἐπάνω εἰς τὸν ἐγκέφαλον, συμβαίνει ὅπως ἡ μνήμη μας νὰ εἶναι πάντοτε εἰς ἐνεργεῖαν. Ὁ ἐγκέφαλος κλονόμενος συνεχῶς ἀπὸ τὰ ὄργανα, δὲν ὑπακῶει μόνον εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅπως δέχεται ἀμέσως, ὑπακῶει ἀκόμι εἰς ὅλα τὰ κινήματα ὅπως αὐτὴ ἡ πρώτη ἐντύπωσις πρέπει νὰ ξαναπαράξη. Πηγαίνει κατ' ἕξιν ἀπὸ κίνημα εἰς κίνημα, προπορεύεται τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων, κάμνει μακρὰς σειρὰς ἰδεῶν· κάμνει περισσότερον ἀκόμι, ἀντενεργεῖ ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις μὲ ζωη-

ρότητα, ξανασέλνει εἰς αὐτὰς τὰ αἰσθήματα ὅπῃ τὸν ἔσειλαν πρότερον, καὶ μᾶς πείθει ὅτι βλέπομεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν βλέπομεν.

Καθὼς λοιπὸν τὰ δάκτυλα φυλάττεν τὴν ἕξιν μιᾶς σειρᾶς κινήματων, καὶ ἡμπορῶν μὲ τὴν παράμι-
κροτέραν αἰτίαν νὰ κινηθῶν καθὼς ἐκινήθησαν, ὁ ἐγκέφαλος φυλάττει καὶ αὐτὸς ἐξ ἴσθ τὰς ἕξεις τε, καὶ ἀφ' ἧς κινήθῃ μίαν φορὰν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, περὶ μόνος τε ἀπὸ τὰ κινήματα ὅπῃ τὸν εἶναι συνειδησμένα, καὶ ξανακαλεῖ τὰς ιδέας.

Ἡ Μὰ πῶς ἐκτελεῖνται αὐτὰ τὰ κινήματα; πῶς ἀκολουθῶν διαφόρους προσδιορισμούς; Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ βαρύνωμεν. Ἄν ἀκόμι ἔκαμνε τινὰς αὐτὰ τὰ ζητήματα ἐπάνω εἰς τὰς ἕξεις ὅπῃ ἀποκτῶν τὰ δάκτυλα, ἐγὼ δὲν ἡμπορῶσα νὰ ἀποκριθῶ. Διὰ αὐτὴν λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν (ὑποκειμενον) δὲν θέλω νὰ χάνωμαι μέσα εἰς εἰκασίας. Ἀρκεῖ εἰς ἐμένα νὰ κρίνω διὰ τὰς ἕξεις τῶ ἐγκεφάλου ἀπὸ τὰς ἕξεις τῆς κάθε αἰσθήσεως. Πρέπει νὰ εὐχαρισθῶ τινὰς ἡξεύρωντας ὅτι ὁ ἴδιος μηχανισμός, ὁποιοσῶν, δίδει, φυλάττει καὶ ξαναπαράγει τὰς ιδέας.

Ἡ μνήμη ἔχει τὴν καθέδραν της εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ εἰς ὅλα τὰ ὄργανα ὅπῃ μεταθέτῃ τὰς ιδέας.

15. Εἶδαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ μνήμη ἔχει τὴν καθέδραν της εἰς τὸν ἐγκέφαλον, μοι φαίνεται ἀκόμι ὅτι τὴν ἔχει εἰς ὅλα τὰ ὄργανα τῶν αἰσθημάτων.

ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὴν ἔχη παντῶ ὅπως εἶναι ἡ αἰτία ἢ ὀργανικὴ τῶν ιδεῶν ὅπως ξανακαλῶμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Λοιπὸν, ἂν διὰ νὰ δώσωμεν τὸ πρῶτον μίαν ιδεάν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἔκαμε χρεια ὅπως αἱ αἰσθήσεις νὰ ἐνεργήσων ἐπάνω εἰς τὸν ἐγκέφαλον, φαίνεται ὅτι ἡ ἐνδύμησις αὐτῆς τῆς ιδέας, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ εὐκρινεστέρα, παρά ὅταν ἐκπερίοδος ὁ ἐγκέφαλος θὰ ἐνεργήσῃ ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις. Αὐτὴ ἡ κοινωνία τῶν ἐνεργειῶν εἶναι λοιπὸν ἀναγκαία διὰ νὰ ἀνεγείρῃ τὴν ιδεάν ἐνὸς περασμένου αἰσθήματος, καθὼς εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ κάμῃ ἕνα τωρινὸν αἰσθημα. Τῷ ὄντι, ἡμεῖς λόγῳ χάριν, δὲν παραζηνομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ποτὲ καλλίτερα ἕνα χῆμα, παρά ὅταν τὰ χέρια μας ξαναπάρων τὴν ἰδίαν μορφήν ὅπως ἡ ἀφή εἶχε τὰ κάμη νὰ πάρων. Εἰς παρόμοιον καιρὸν ἡ μνήμη μας ὁμιλεῖ κατὰ τινὰ τρόπον τὴν χηματικὴν διάλεκτον· (κατωτέρω θέλεις ἰδῆ τι εἶναι ἡ χηματικὴ διάλεκτος).

Ἡ μνήμη ἐνὸς σκοπῶ τὸν ὁποῖον παίζει τινὰς ἐπάνω εἰς ἕνα ὄργανον, ἔχει τὴν καθέδρατης ἐπάνω εἰς τὰ δάκτυλα, εἰς τὸ αὐτὶ, καὶ εἰς ἐγκέφαλον. Εἰς τὰ δάκτυλα, ἐπειδὴ ἀπόκτησαν μίαν ἕξιν μιᾶς σειρᾶς κινήματων. Εἰς τὸ αὐτὶ, ἐπειδὴ κρίνει τὰ δάκτυλα, καὶ ἐπειδὴ, χρειας τυχέσης, δὲν τὰ διευθύνει, παρά μὲ τὸ νὰ ἀπόκτησε καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ μέρος τε μίαν ἕξιν μιᾶς ἄλλης σειρᾶς κινήματων. Εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐπειδὴ ἀπόκτησε μίαν ἕξιν νὰ περ-

Ἐξήγησις τῶν Οὐραϊσίων.

ιζ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅτῃ ἀνωτέρω εἶδον, εἶ-
ναι εὐκόλον νὰ ἐξηγήσῃ τινὰς τὰ ὄνειρα· ἐπειδή
αἱ ἰδέαι ὅτῃ ἐχόμεν εἰς τὸν ὕπνον, ὁμοιάζουσιν ἀρκε-
τὰ μὲ ἐκεῖνο ὅτῃ κάμνει εἰνας μουσικός, ὅταν, εἰς
σιγμᾶς συναρπαγῆς, ἀφῆνῃ νὰ πηγαίνουσιν τὰ δάκ-
τυλάτῃ ὡς ἐκ τύχης. Βέβαια τὰ δάκτυλάτῃ δὲν
κάμνουν, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅτῃ ἐμαθῆσαν νὰ κάμνουν, δὲν τὸ
κάμνουν ὁμῶς μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν, ῥάπτουσιν μὲζὶ δια-
φόρας περικοπὰς, παρημένας ἀπὸ διάφορα τραγῆ-
δια ὅτῃ εἰσπύδασαν.

Ἄς κρινώμεν λοιπὸν, κατ' ἀναλόγιαν, διὰ εἰ-
κεῖνο ὅτῃ γινώσκω εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὕψους ἀπὸ

νὰ ἀπὸ τὰς μαρτύρας ὅπῃ ἀπκηρῶνται ἀκριβῶς εἰς τὰς ἕξεις τῶν δακτύλων καὶ τῶν αὐτιῶν.

Εὐκόλα σημειώσει τινὰς τὰς ἕξεις ὅπῃ τὰ δάκτυλα ἀπόκτησαν· δὲν ἢμπορεῖ ὅμως νὰ παρατηρήσῃ τὰς ἕξεις τῶν αὐτιῶν, ὀλιγώτερον ἀκόμη τὰς τῆ ἐγκεφάλου· ἀλλ' ἢ ἀναλογία δείχνει ὅτι ἵπάρχον.

Ἦδελεν ἢμπορεῖ τινὰς νὰ ἤξεύρῃ μίαν γλώσσαν, ἀν' ὃ ἐγκέφαλος δὲν ἀποκτῶσεν ἕξεις ὅπῃ νὰ εἶναι σίμφωναί μετὰς τὰς ἕξεις τῶν αὐτιῶν διὰ νὰ τὴν ἀκῆσῃ, μετὰς τὰς ἕξεις τῆ σόματος διὰ νὰ τὴν ὀμιλήσῃ, καὶ μετὰς τὰς ἕξεις τῶν ὀμματιῶν διὰ νὰ τὴν διαβάσῃ; Ἡ ἐνδύμισις ἀρα μίᾳς γλώσσης δὲν εἶναι μόνον εἰς τὸν ἐγκέφαλον, εἶναι ἀκόμη εἰς τὰς ἕξεις τῶν ὀργάνων, τῆς ἀκοῆς, τῆς λογῆς, καὶ τῆς ὀράσεως.

ἐκεῖνο ὅπῃ παρατηρῶμεν εἰς τὰς ἕξεις ἑνὸς χερσὶ ἀσκημένον ἐπάνω εἰς ἓνα ὄργανον, καὶ θὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ ἐνύπνια εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας αὐτῆ τῆ πρωτεύοντος ὀργάνου ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, ὅταν εἰς τὸ μέσον τῆς ἡρεμίας ὄλων τῶν μερῶν τῆ σώματος, φυλάττη ἀρκετὴν ἐνεργεῖαν διὰ τὴ νὰ ὑπακῆσῃ εἰς τινὰς ἀπὸ τὰς ἕξεις τε. Λοιπὸν, εὐθὺς ὅπῃ κινεῖται καθὼς ἐκινήθη ὅταν εἴχαμεν αἰσθήματα, ἐνεργεῖ τότε ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, καὶ εὐθὺς ἀκρόμεν καὶ βλέπομεν. Οὕτως ἕνας κελὸς πισεύει ὅτι αἰσθάνεται τὸ χέρι ὅπῃ δὲν ἔχει πλέον. Πλὴν εἰς παρόμοιον καιρὸν ὁ ἐγκέφαλος ξανατυπώνει, τὸ συνειδησμένον, τὰ πράγματα μὲ μεγάλην ἀταξίαν· ἐπειδὴ αἱ ἕξεις τῶν ὁποίων ἡ ἐνεργεῖα ἐσαματήθη ἀπὸ τὸν ὕπνον, ἐμποδίζον ἕναν μεγάλον ἀριθμὸν ἰδεῶν.

Ἡ μνήμη χάνεται, ἐπειδὴ ὁ ἐγκέφαλος χάνει τὰς ἕξεις κ.

ἠ). Ἐπειδὴ ἐξηγήσαμεν πῶς ἀποκτῶνται αἱ ἕξεις ὅπῃ κάμνουν τὴν μνήμην, θὰ εἶναι εὐκόλον νὰ καταλάβωμεν πῶς χάνονται.

Πρῶτον, ἂν δὲν βαζῶνται συνεχῶς, ἢ ἂν δὲν ἀνανεώνονται συχνά. Οὕτω χάνονται ὅλαι ἐκεῖναι εἰς τὰς ὁποίας αἱ αἰσθήσεις πᾶν ἀπὸ τὸ νὰ δίδον ἰδέας.

Δεύτερον, ἂν πολλαπλασιάζονται εἰς ἕναν τινὰ βαθμὸν· ἐπειδὴ τότε θὰ εἶναι τινὲς ὅπῃ θὰ ἀμελῶνται. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ μᾶς φεύγουν τινὲς γνώσεις, ἐν ὅσῳ ἀποκτῶμεν ἄλλας.

Τρίτον, μία κακοδιάθεσις μέσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἤθελεν ἀδυνατήσῃ ἢ ταράξῃ τὴν μνήμην, ἂν αὐτὴ ἢ κακοδιάθεσις εἶναι ἓνα ἐμπόδιον εἰς τινὰ κινήματα, τῶν ὁποίων αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἀπόκτικσε μίαν ἕξιν. Τότε ἤθελεν εἶναι πράγματα τῶν ὁποίων δὲν ἤθελε φυλάξῃ τελείως τινὰς μνήμην, μάλισα δὲν ἤθελε μένῃ κἀνένα, ἂν ἢ κακοδιάθεσις ἤθελεν ἐμποδίσῃ ὅλας τὰς ἕξεις τῆ ἐγκεφάλου.

Τέταρτον, μία παράλυσις εἰς τὰ ὄργανα ἤθελε κάμῃ τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα· ἐπειδὴ αἱ ἕξεις τῆ ἐγκεφάλου χάνονται κατ' ὀλίγον, ὅταν δὲν βασῶνται πλέον ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων.

Τέλος, τὸ γῆρας ἀδυνατεῖ τὴν μνήμην· ἐπειδὴ τότε τὰ μέρη τῆ ἐγκεφάλου εἶναι καθὼς τὰ δάκτυλα ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον ἀρκετὰ λιγισικὰ διὰ νὰ κινήθῃν κατ' ὅλης τῆς προσδιορισμῆς ὅπῃ ἐσυνήθισαν. Αἱ ἕξεις χάνονται κατ' ὀλίγον, καὶ δὲν μένουσιν εἰμὴ αἰσθήματα ἀσθενῆ, τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγου μέλλουσι νὰ χαθῶν. Ἡ κίνησις ὅπῃ φαίνεται ὅτι τὰ βασῶν, εἶναι ἕτοιμη νὰ τελειώσῃ καὶ αὐτὴ ἢ ἴδια.

Συμπέρασμα.

Ιθ'. Ἡ Φυσικὴ ἄρα καὶ ὀργανικὴ ἀρχὴ τῆς αἰσθητικότητος εἶναι μόνον εἰς τινὰς προσδιορισμῆς, τῶν ὁποίων ἢ κινήσις ὅπῃ κάμνει νὰ ζῆ τὸ ζῶον τὴν φυτικὴν ζωὴν, εἶναι δεκτικὴ, καὶ ἢ τῆς μνήμης εἶναι εἰς αὐτὰς τῆς προσδιορισμῆς, ὅταν αὐτοὶ ἔγιναν ἄλλοι τόσαι ἕξεις, Ἡ ἀναλογία εἶναι ὅπῃ μᾶς δίδει



ἐξουσίαν νὰ ὑποθέτωμεν ὅτι εἰς τὰ ὄργανα ὅπως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν, συμβαίνει ἕνα τι παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπως ἐπαρατηρήσαμεν εἰς τὰ ἄλλα. Ἀγνοῶ μὲ τι μηχανισμόν τὸ χέρι μὲ ἔχει ἀρκετὴν εὐκαμπτότητα καὶ κινητότητα διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐξίτην τινῶν προσδιορισμῶν κινήσεως, ἠξεύρω ὅμως ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ χέρι εἶναι εὐκαμπτότης, ἄσκησις, ἐξίς, καὶ ὑποθέτω ὅτι ὅλα αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὰ ὄργανα ὅπως εἶναι μαζὶ μὲ αὐτὸν ἢ καθεδρὰ τῆς μνήμης.

Μὲ αὐτὸ δὲν ἔχω βέβαια, εἰμὴ μίαν ἰδέαν πολλὰ ἀτελεῖ τῶν φυσικῶν καὶ ὀργανικῶν αἰτιῶν τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς μνήμης, ἀγνοῶ μὲ τελειότητα τὰς πρώτας ἀρχάς. Γνωρίζω ὅτι εἶναι εἰς ἡμᾶς μία κίνησις, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω μὲ ποίαν βίαν αὐτὴ γίνεται. Γνωρίζω ὅτι αὐτὴ ἢ κίνησις εἶναι ἰκανὴ διαφόρων προσδιορισμῶν, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ ξεσκεπάσω τὸν μηχανισμόν ὅπως τὰς κανονίζει. Δὲν ἔχω ἄρα, εἰμὴ τὸ πλεονέκτημα νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ κάθε αὐτοθέλητον ὑπόθεσιν αὐτὴν τὴν ὀλίγην γνῶσιν ὅπως ἔχωμεν ἐπάνω εἰς μίαν ὕλην σκοτεινοτάτην. Εἰς αὐτὸ, σοχάζομαι, εἶναι ὅπως οἱ Φυσικοὶ χρεωσθῆν νὰ περιορίζωνται κάθε φοράν ὅπως θέλουν νὰ κάμνουν συστήματα ἐπάνω εἰς πράγματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν τὰς πρώτας αἰτίας. (1)

(1) Εἰς τὸ τέλος τῆς τῆς Κεφαλαίου δὲν με φαίνε-

ται ἀκατάλληλον ἢτε ἀπρόσφορον νὰ προδέσω ἐν εἶδει σημειώματος τὰς τρεῖς δόξας τῶν φιλοσόφων εἰς τὰς κατὰ τὰς δεξιῆς τῆς ψυχῆς κινήσεις τῆ σῶματος.

Οἱ παλαιοὶ ἐδόξαζον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιρρέει, ἔχει δηλαδή τινὰ ἐνέργειαν ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, ἔχει συμπάθειαν μὲ αὐτὸ, καὶ αὐτὸ πάλιν μὲ ἐκκίνη. Διὰ μέσον αὐτῆς τῆς ἐπιρροῆς, αὐτῆς τῆς συμπαθείας, τὸ σῶμα κινεῖται ὅλας τὰς ἐκκείας κινήσεις κατὰ τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς. Καθὼς λόγος χάριν, δύο ἐκκρεμῆ ὅπερ ἔχοντα τινὰ κοινωμίαν ἀναμεταξύ τες, ἔχουσι καὶ τὰς κινήσεις τω συνφωνοτάτας. Ὁ περίφημος Βαταβὸς Οὐίγγενιος εἶχε δύο ἐκκρεμῆ εἰς τὸ αὐτὸ ξύλον. Κινέμενα τὰ ἐκκρεμῆ ἐκατήτησαν τέλος, μὲ μεγάλου θαύμα τῆ Οὐίγγενίε, νὰ κτυπῶν ἐν ταύτῳ καὶ τὰ δύο τὰ αὐτὰ κτυπήματα, τὰ δευτέρα λεπτὰ τὸ ἓνα, τὰ δευτέρα καὶ τὸ ἄλλο. Ἄν ἤθελε τύχη νὰ τὰ διαταράξη καὶ νὰ τὰ διαφωνήσῃ τινὰς ἐκτυπῆσαν διάφωνα ὀλίγον, καὶ πάλιν ἐβάνονταν εἰς ὁμοφωνίαν. Ὁ κλόνος ὅπερ εἶχε διαδοθῆ εἰς τὸ ξύλου διὰ τῆ ὁποῖε ἐκοινωνῆσαν, ἦταν ἡ αἰτία. Αὐτὴ ἡ δόξα, ἡ ὁποῖα εἶναι καὶ τῶν τωρινῶν φιλοσοφῶν, ὠνομάθη Ὁδὸς ἐπιρροῆς.

Ὁ πολυδρῦλλητος Καρτέσιος ἦλθεν ἔπειτα, καὶ μὲ τὸν πέλεκυν ὅπερ ἐπορίοθη ἀπὸ τὴν αὐλίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑλικότητα τῆ σῶματος, ἐκτύπησε μὲ τὸ συνειδισμένον τε θράσος καὶ ἐκοψεν αὐτὴν τὴν κοινωμίαν, καὶ ἐπέσῃσε τὸν Θεὸν κινῶντα τὸ σῶμα κατὰ τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς, καὶ κινῶντα τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς κινήσεις τῆ σῶματος. Καθὼς δύο ἐκκρεμῆ ὅπερ περιπατῶν ὁμόφωνα μὲ τὸ νὰ ἔχον ἓναν ἐπαγρυπνῶντα πάντοτε εἰς τὴν ὁμοφωνίαν τες. Αὐτὴ ἡ ἀπρόσφορος δόξα εἰς τὸ πάνσοφον καὶ παντοδύναμον Ὀν ὠνομάθη Ὁδὸς παρασάσεως.

Ὁ πολὺς Λειβνίτιος δυσαρεσόμενος καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην, ἔλεγεν. Ἡ ψυχὴ δὲν ἐπιρρέει τελείως εἰς τὸ σῶμα, μήτε τὸ σῶμα εἰς τὴν ψυχὴν · μήτε ὁ Θεὸς δι-

γίνοιτο τὰ αἰσθήματα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ παρανοήματα κινήσεις εἰς τὸ σῶμα. Δὲν πρέπει εἰς τὴν ἐξηγήσιν φυσικῶν πραγμάτων νὰ εἰσαγάγῃ τις τὸν Θεὸν ἢ τὸν ἄριστον μηχανισμὸν καθὼς κἀμιν εἰς τὰ δάκτυλα. Ἡ ψυχὴ ἔχει μίαν ἰσχυροτέραν καὶ ἐπιπλέον δύναμιν εἰς τὸ νὰ παρανοήσῃ τὸ πᾶν κατὰ τὴν θέσιν τῆς σωματικῆς καὶ εἰς αὐτὸ εἶναι ὅπῃ συνίσταται ἡ εὐαία της. Τὸ σῶμα εἶναι μία μηχανικὴ κατασκευασμένη μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὅπῃ αἱ κινήσεις τε ἀπολοῦσθαι πάντοτε τὰ παρανοήματα (ἐκεῖνα δηλαδὴ ὅπῃ παρανοήονται) τῆς ψυχῆς. Καθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο ὑποστάσεις ἐνεργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτὴν, καὶ κἀμιν μία ἐπιπλέον καὶ κοινωνία δὲν εἶναι ἀνεπιμεταξύτων. Ὁ Θεὸς ἢ ὁ ἀριστος προῖδων ἐκεῖνο ὅπῃ ἡ ψυχὴ ἤθελε τοχαρίζεται εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, καὶ ἐκεῖνο ὅπῃ ἤθελε δέλη ελευθερῶς κατὰ τὴν θέσιν τῆς σωματικῆς, ἐσυμβιβάζει τὸ σῶμα μὲ τὴν ψυχὴν τόσον, ὅπῃ εἶναι μία ἀριμονία ἀκριβῆς καὶ ἐπισημῶς ἀναμεταξὺ εἰς τὰ αἰσθήματα ἢ ἐνοήματα τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὰς κινήσεις τῆς σωματικῆς. Οὕτω λόγῳ χάριτι ἢ ψυχῆ τῆς Ὀμήρου παρῆγε τὴν Ἰλιάδα, καὶ τὸ χεῖρ τῆς ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα, χωρὶς αὐτὸ τὸ χεῖρ νὰ ὑπάκουσθαι πωσθηποῦσθαι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Συγγραφῆς. Πλὴν τὸ Θεὸς εἶχε κανονίσῃ πρὸ πάντων χρόνων ὅπῃ ἡ ψυχὴ τῆς Ὀμήρου νὰ κἀμιν εἶχε, καὶ εἶνα χεῖρ προσκολλημένον εἰς τὸ σῶμα τῆς Ὀμήρου γὰρ τῆς γράψῃ. Ἐνὶ λόγῳ ὁ Λαίβνιτιος εἰδωρῆσθαι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς δύο αὐτομάματα, ὡς δύο νευρόσπασα, συγκεκριημένα ἕτως, ὅπῃ συναπαυτῶνται ἀκριβῶς εἰς τὰς κινήσεις της. Καθὼς δύο κκερημῆ κατασκευασμένα κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν τέχνην ὅπῃ εἰς τὸ εἶναι νὰ περιπατῆν ὁμόφωνα ἀκριβέστατα. καὶ τὴν ἢ δόξα ἀνομάσθαι προδιατεταγμένη ἀριμονίαν.

Ὅτι ἀναμεταξὺ τῆς ψυχῆς εἶναι μία ἐπιπλέον, μία συμπάθεια, μία ἀριμοβαία ἐνεργεῖα, μία αὐτενεργεῖα, ὁ ὁρθος λόγος μᾶς πείθει· πλὴν μήτε τῆτο τὸ σύστημα, μήτε ἐκεῖνα ἐξηγῆν ἐντελῶς γόν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον τοῖ

σῆμα ενεργεῖ, ἐπιρρέει ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ ψυχὴ πάλιν ἀντενεργεῖ, ἀντεπιρρέει ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι δύο ὑποστάσεις πάντῃ διαφοροί, καὶ ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τὴν ψυχὴν, παρὰ ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῆς, καὶ αὐτῆς πάλιν δὲν τὸς γνωρίζομεν παρὰ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν. Αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα φανερώονται εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς μεσολλαβίσεως τῷ σώματι. Βλέπομεν ἔτι τὴν ἐπιρροὴν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῷ σώματι ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, περὶ τὸ ὅπως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ διαχωρίσωμεν ἰτείδῃ τὸ κάλυμμα μένει ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν ἐκεῖνο ὅτι εἶναι μία ἰδέα, μία ἔννοια θεωρημένη εἰς τὴν ψυχὴν, μήτε πῶς αὐτὴ ἡ ἰδέα καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια παράγονται ἐκεῖ. Ὅτι παράγονται, εἴναι ἕνα γεγονός, καὶ ἀκολούθως, πασιδηλον, τὸ πῶς, εἴναι ἀκομιε εἰς τὸ σκότος, καὶ βέβαια εἰκασίας πάντοτε δι' νὰ κάμνῃ διὰ αὐτὸ καὶ ἄχι ἄλλο τίποτε.

Τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νῦν φιλοσόφων εἶναι μία δόξα εἰς τὴν ὁποίαν ὁδηγεῖ ἡ κτῆρα καὶ ἡ κρατήρησις καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος. Τὸ τῷ Καρτεσίῳ καὶ τῷ Λεϊβνιτίῳ εἶναι δόξαι εἰς τὰς ὁποίας ἤλθαν ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ἐπίνοιαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν φαντασίαν. Εἶναι ὑποθέσεις πάντῃ ἀσεμελίωτοι.



ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ.

Η' ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΙΣ
ΤΑ ΜΕΣΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ-
ΤΑΤΗΣ, Η' Η' ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟ-
ΓΙΖΕΣΘΑΙ, ΚΑΤΑΝΤΗΜΕΝΗ ΕΙΣ
ΜΙΑΝ ΓΔΩΪΣΣΑΝ ΚΑΛΟΦΚΙΑΣ-
ΜΕΝΗΝ.

Γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν ὄλων τῶν ιδεῶν μας, γνωρίζομεν ἐξ ἴσου τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς μας. Καὶ ἠξεύρομεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις ὅπως μᾶς ὠδήγησεν εἰς αὐτὰς τὰς γνώσεις, εἶναι ἡ μόνη μέθοδος ὅπως ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ὠδηγήσῃ καὶ εἰς ἄλλας. Αὐτὴ εἶναι κυρίως ὁ μοχλὸς τῆ νοῦς, καὶ μέλλομεν νὰ τὴν θεωρήσωμεν τῶρα εἰς τὰ μέσα της καὶ ἀποτελέσματά της.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Α΄.

ΠΩΣ ΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΟΠΟΥ ΧΡΕΩ-
 ΣΤΟΤΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΣΧΗ-
 ΜΑΤΙΖΟΥΝ ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΠΟΥ
 ΚΑΘΕΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΕ-
 ΜΕΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΠΛΑΝΩΜΕ-
 ΘΑ ΟΤΑΝ ΑΛΗΣΜΟΝΟΥ-
 ΜΕΝ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
 ΤΗΣ.

*Πῶς ἡ φύσις μᾶς μαυθάνει αὐτὴ ἡ ἰ-
 δία νὰ συλλογίζωμάσθε, κανονίζεσθε
 αὐτὴ ἡ ἰδία τὴν χρῆσιν τῶν δυ-
 νάμεών μας.*

α΄. **Ε**ἶδαμεν ὅτι μὲ τὸ ἐπιθυμία δὲν ἤμπο-
 ρεῖ τινὰς νὰ ἐννοήσῃ, εἰμὴ τὴν διεύθυνσιν τῶν δυ-
 νάμεων ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα ὅπῃ χρειάζομά-
 σθε. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν ἐπιθυμίας, παρά μὲ τὸ
 νὰ ἔχομεν χρειὰς νὰ εὐχαρισήσωμεν. Οὕτω λοιπὸν

χρείαι ἔπιθυμῖαι, εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ μᾶς κινεῖ εἰς ὅλας μας τὰς ἀναζητήσεις.

Αἱ χρεῖαι μας ἔτι τὰ μέσα εἰς τὸ νὰ τὰς εὐχαρισήσωμεν ἔχον τὸν λόγον τες εἰς τὸν συχηματισμὸν τῶν ὀργάνων, καὶ εἰς τὰς πρὸς αὐτὰν τὸν συχηματισμὸν χέσεις τῶν πραγμάτων. Λόγῳ χάριν ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον εἶμαι συχηματισμένος, προσδιορίζει τὰ εἶδη τῆς τροφῆς ὅπῃ χρειάζομαι, καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ προϊόντα εἶναι συχηματισμένα αὐτὰ τὰ ἴδια, προσδιορίζει ἐκεῖνα ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ μὲ χρησιμεύσῃν εἰς τροφήν.

Δὲν ἡμπορῶ νὰ ἔχω αὐτῶν τῶν διαφόρων συχηματισμῶν, εἰμὴ μίαν γνῶσιν πολλὰ ἀτελεῆ. Τὴς ἀγνοῶ καθ' αὐτό. Ἡ πείρα ὅμως μὲ μαρτυρεῖ τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων ὅπῃ μὲ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐδιδάχθην αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ἔτι λύπην, ἔτι ἀγλίγωρα. Τὸ νὰ ἡξεύρω περισσότερο μοὶ εἶναι ἀνωφελές, ἔτι ἡ φύσις περιορίζει ἐδῶ τὰ μαθήματά της.

Βλέπομεν εἰς τὰ μαθήματά της ἓνα σύστημα τῶ ὁποῖο ὅλα τὰ μέρη εἶναι ἐντελῶς καλοτεταγμένα. Ἄν εἶναι εἰς ἐμένα χρεῖαι ἔπιθυμῖαι, εἶναι ἔξω μου ὑποκείμενα εἰς τὸ νὰ τὰς ἀναπληρώσῃν, ἔτι ἔχω τὴν δύναμιν νὰ τὰ γνωρίζω ἔτι νὰ τὰ ἀπολαύω.

Αὐτὸ τὸ σύστημα συσφίγγει φυσικὰ τὰς γνώσεις μου εἰς μίαν σφαιρὰν ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ χρεῶν, ἔτι ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ πραγμάτων εἰς χρῆσιν μου. Μὰ, ἂν αἱ γνώσεις μου δὲν εἶναι πολυάριθμοι,

εἶναι καλὰ τεταγμένοι· ἐπειδὴ τὰς ἀπόκτησα εἰς τὴν τάξιν τὴν ἰδίαν τῶν χρειῶν μῶ, ἢ εἰς τὴν τάξιν τῶν σχέσεων τὰς ὁποίας τὰ πράγματα ἔχον πρὸς ἐμένα.

Βλέπω λοιπὸν εἰς τὴν σφαιρὰν τῶν γνώσεών μῶ ἓνα σύστημα ὅπῃ εἶναι σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἀκολούθησε πλάττωντάς με· ἢ αὐτὸ δὲν εἶναι θαυμαστόν· ἐπειδὴ ὄντας δεδομένοι αἱ χρειῶν μῶ αἱ δυνάμεις μῶ, εἶναι δεδομένοι ἔξ ἴσου ἢ αἱ ἀναζητήσεις μῶ καὶ αἱ γνώσεις μῶ αἱ ἰδίαί.

Κάθετι εἶναι ἔξ ἴσου δεμένον ἢ εἰς τὸ ἓνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο σύστημα. Τὰ ὄργανά μῶ, τὰ αἰσθήματα ὅπῃ δοκιμάζω, αἱ κρίσεις ὅπῃ κάμνω, ἢ πέτρα ὅπῃ τὰς ἐπικυρώνει ἢ τὰς διορθώνει, σχηματίζον τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο σύστημα διὰ τὴν συντήρησίν μῶ. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐκεῖνος ὅπῃ μὲ ἔκαμε δὲν ἐδιάθεσεν ὅλα μὲ τὴν τάξιν, παρὰ διὰ τὴν ἐπαγρυπνῆ ὁ ἴδιος ἐπάνω μῶ. Ἴδὲ τὸ σύστημα ὅπῃ ἔπρεπε τὴν σπυδάσθαι διὰ τὴν μάθην τὴν συλλογίζονται.

Πρέπει τὴν παρατηρῶμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰς δυνάμεις ὅπῃ ὁ συχνηματισμός μῶς δίδει, τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὅπῃ αὐτὸς μῶς κάμνει τὴν κάμνωμεν. Ἐνὶ λόγῳ, πρέπει τὴν παρατηρῶμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνομεν μόνον ὄντες ἔτι συχνηματισμένοι. Τὰ μαθήματά τε ἂν ἠξέυραμεν τὴν ὠφελήθωμεν ἀπ' αὐτὰ, ἢ θελαν εἶναι ἢ καλλιτέρα Λογική.

Τῶ ὄντι, ἢ τί μᾶς μανθάνει αὐτός; γὰ ἀποφεύγωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ μᾶς βλάβῃ, καὶ νὰ ἀμαζιγῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμον. Μὰ ἢ δὲ κάμῃ χρεῖε διὰ αὐτὸ νὰ κρίνωμεν διὰ τὴν ἐσίαν τῶν ὄντων; Ὁ δὲμικργὸς τῆς φύσεως δὲν τὸ ἀπαιτεῖ. Ἡ Ξεύρει ὅτι δὲν ἔκαμεν αὐτὰς τὰς ἐσίας ἐφικτὰς εἰς ἡμᾶς. Ξέλει μόνον νὰ κρίνωμεν διὰ τὰς χρέσεις ὅπῃ τὰ πράγματα πρὸς ἡμᾶς ἔχον, καὶ διὰ ἐκείνας ὅπῃ ἔχον ἀναμεταξύτῃς, ὅταν ἢ γνῶσις αὐτῶν τῶν ὑσερινῶν ἢμπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμος.

Ἔχομεν ἓνα μέσον νὰ κρίνωμεν διὰ αὐτὰς τὰς χρέσεις καὶ εἶναι τὸ μόνον· αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ παρατηρῶμεν τὰ αἰσθήματα ὅπῃ τὰ ἀντικείμενα κάμῃν ἐπάνωμας. Ὅσον τὰ αἰσθήματάμας ἢμπορῶν νὰ ἐκτανθῶν, τόσον ἢ σφαῖρα τῶν γνῶσεῶμας ἢμπορεῖ καὶ αὐτῇ ἢ ἰδία νὰ ἐκτανθῇ. Παραταίρω κάδε ξεσκέπασισμάμας εἶναι ἐμποδισμένη.

Εἰς τὴν τάξιν ὅπῃ ἢ φύσις μαας ἢ ὁ συχηματισμόςμας βάνει ἀναμεταξὺ εἰς τὰς χρεῖας μαας καὶ εἰς τὰ πράγματα, μᾶς δείχνει ἐκεῖνὴν εἰς τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ σπυδάσωμεν τὰς χρέσεις ὅπῃ μᾶς εἶναι ἐσιφᾶδες νὰ γνωρίσωμεν. Ὅντες τόσον περισσότερον εὐτυχεῖς εἰς τὰ μαθήματάτης, ὅσον αἰ χρεῖαι μαας εἶναι περισσότερον κατεπεύγῃσαι, κάμνομεν ἐκεῖνο ὅπῃ μᾶς δείχνει νὰ κάμωμεν, καὶ παρατηρῶμεν μετὰξιν. Μᾶς κάμνει ἄρα νὰ ἀναλύωμεν πολλα ὀγλίγωρα.

Ὡσαν ὅπῃ αἰ ἀναζητήσεις μαας περιορίζονται εἰς

τὰ μέσα τῆ νὰ εὐχαρισήσωμεν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν χρειῶν ὅπῃ αὐτὴ μᾶς ἔδωκεν, ἂν αἱ πρῶται μας παρατηρήσεις ἔγιναν καλῶς, ἢ χρήσις ὅπῃ κάμνομεν τῶν πραγμάτων, τὰς ἐπικυρῶναι παρευδύς· ἂν ἔγιναν κακῶς, αὐτὴ ἢ ἰδία χρήσις τὰς χαλῶν ἐξ ἴσθ παρευδύς, ἢ μᾶς δείχνει ἄλλας παρατηρήσεις νὰ κάμωμεν. Οὕτω λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ πέσωμεν εἰς ἀπάτας, ἐπειδὴ εὐρίσκονταί εἰς τὴν ὁδὸν μας. Αὐτὴ ὅμως ἢ ὁδὸς εἶναι ἢ ὁδὸς τῆς ἀληθείας, ἢ ἢ χρήσις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς αὐτήν.

Νὰ παρατηρῇ τινὰς χάσεις, νὰ ἐπικυρῶναι κρίσεις μὲ νέας παρατηρήσεις, ἢ νὰ τὰς διορθῶναι παρατηροῦντας πάλιν, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ἢ Φύσις μᾶς διδάσκει νὰ κάμνωμεν, ἢ ἔδωκεν κάμνομεν παρά νὰ τὸ κάμνωμεν ἢ νὰ τὸ ξανακάμνωμεν εἰς κάθε νέαν γνῶσιν ὅπῃ ἀποκτῶμεν. Τοιαύτη εἶναι ἢ τέχνη πῶς συλλογίζεσθαι, εἶναι ἀπλῆ καθὼς ἢ Φύσις ὅπῃ μᾶς τὴν μανθάνει.

Πῶς, ἀλησιμουέντες τὰ μαθήματα τῆς φύσεως, συλλογίζομασθε ἀκολουθῶντες κακῶς. ἔξεις.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι γνωρίζομεν αὐτὴν τὴν τέχνην ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ τὴν γνωρίζωμεν. Αὐτὸ ἠθέλην εἶναι ἀληθινὸν τῷ ὄντι, ἂν ἠμαρταν πάντοτε ἰκανοὶ νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἶναι ἢ Φύσις ὅπῃ μᾶς τὸ διδάσκει, ἢ ὅτι μόνη ἠμπορεῖ νὰ μᾶς τὸ διδάξῃ· ἐπειδὴ τότε ἠθέλαμεν ἀκολουθήσῃ καθὼς μᾶς ἔκαμε νὰ ἀρχίσωμεν.

Μὰ ἐκάμαμεν αὐτὴν τὴν σημείωσιν βραδύτερον τῆ δέοντος, ἢ μᾶλλον εἶπειν, τὴν κάμνομεν σήμερον πρώτην φοράν. Εἶναι πρώτη φορά ὅπῃ βλέπομεν εἰς τὰ μαθήματα τῆς φύσεως ὅλον τὸ τέχνημα αὐτῆς τῆς ἀναλύσεως, ἢ ὅποια ἔδωκεν εἰς τὴς γεννητικῆς τὴν δύναμιν νὰ δημιουργήσῃ τὰς ἐπισήμας ἢ νὰ παρεκτείνῃ τὰ σύνορα.

Ἀληθμονήσαμεν λοιπὸν αὐτὰ τὰ μαθήματα, ἢ δι' αὐτὸ εἶναι ὅπῃ ἀντὶς νὰ παρατηρήσωμεν τὰ πράγματα ὅπῃ ἠθέλαμεν νὰ γνωρίσωμεν, ἐθέλησαμεν νὰ τὰ φαντασθῶμεν. Ἀπὸ ὑποθέσεις ψευδεῖς εἰς ὑποθέσεις ψευδεῖς κινήμενοι, ἐπεριπλανήθημεν εἰς ἓνα πλῆθος λαθῶν, ἢ αὐτὰ τὰ λάθη ἀφ' ἧ ἐγενεῖται μίαν φοράν προλήψεις, τὰ ἐπήραμεν δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὡς ἀρχάς. Ἐπεριπλανήθημεν λοιπὸν μίαν πλάνην ὅπῃ ὅλον ἠύξαμε. Τότε δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ συλλογίζωμάσθε, παρά ἀκολοθεῖντες κακὰς ἔξεις ὅπῃ εἶχαμαν ἀποκτήσῃ. Ἡ τέχνη τῆ νὰ καταχρώμεθα τὰς λέξεις, ἐσάθη δι' ἡμᾶς ἢ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι αὐτοθέλητος, φρεσὶς, γελοία, ἄτοπος, ἔλαβεν ὅλας τὰ ἐλαττώματα μίας ἀτάκτου φαντασίας.

Διὰ νὰ μάθωμεν λοιπὸν νὰ συλλογίζωμάσθε, πρέπει νὰ διορθώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ ὅλας τὰς κακὰς ἔξεις, ἢ αὐτὸ εἶναι ὅπῃ κάμνει τὴν σήμερον τόσον δύσκολον αὐτὴν τὴν τέχνην, ἢ ὅποια εἶναι πολλὰ εὐκόλος ἀφ' ἑαυτῆς. ἐπειδὴ ὑπάκομεν εἰς αὐτὰς, τὰς ἔξεις πολλὰ περὶ σφόδρον δε-

ληματικῶς, παρὰ εἰς τὴν φύσιν. Τὰς ὀνομάζομεν μίαν δευτέραν φύσιν διὰ τὴν δικαιολογήσωμεν ἕτω τὴν ἀδένειάν μας καὶ τὴν τυφλωσίην μας· μὴ εἶναι μίαν φύσιν ἡλλοιωμένην καὶ διεφθαρμένην.

Ἐσημειώσαμεν ὅτι, διὰ τὴν ἀποκτίθησιν τινὰς μίαν ἕξιν, δὲν ἔχει τίποτες ἄλλο τὴν κάμην, παρὰ τὴν κάμην, καὶ ὅτι διὰ τὴν χάσιν, τὴν παύσιν ἀπὸ τὸν κάμην. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἕξ ἴσθιν εὐκόλα· πλὴν δὲν εἶναι ἕτως· ἐπειδὴ ὅταν θέλωμεν τὴν κάμην μίαν ἕξιν, σοχάζομάσθε πρὸ τῆς κάμην, καὶ ὅταν θέλωμεν τὴν χάσιν, ἐκάμαμεν πρὸ τῆς σοχάζωμεν. Κατ' ἄλλον λόγον ὅταν αἱ ἕξεις ἔγιναν ἐκεῖνο ὅπερ ὀνομάζομεν δευτέρα φύσιν, μᾶς εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον τὴν σημειώσωμεν ὅτι εἶναι κακαί. Αἱ παρόμοιαι ξησκαπείσεις εἶναι αἱ δυσκολώτεραι, διὰ τῆς καὶ φεύγναι τὴν περισσώτερας.

Ὁμιλῶντας δὲν ἐννοῶ, εἰμὴ τὰς ἕξεις τῆς νόσος· ἐπειδὴ ὅταν ζητῆται διὰ τὰς σωματικὰς, ὅλος ὁ κόσμος ἡμπορεῖ τὴν κρίνειν. Ἡ πείρα ἀρκεῖ διὰ τὴν μᾶς μάθησιν ἂν εἶναι ὠφέλιμοι ἢ βλαβεραί· καὶ ὅταν δὲν εἶναι μήτε τὸ ἓνα, μήτε τὸ ἄλλο, ἢ συνήθεια κάμνει ἐκεῖνο ὅπερ θέλει, καὶ κρίνομεν ἀκολουθεῖντες τὴν.

Κακῆ τύχῃ αἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς εἶναι ὑποκείμεναι εἰς τὰς φαντασίας τῆς συνήθειας, ἢ ὅποια φαίνεται ὅτι δὲν συγχωρεῖ μήτε ἐξέτασιν, καὶ εἶναι τόσον περισσώτερον μολευντικαί, ὅσον ἔχει ὁ νῦς τὴν περισσώτεραν ἀποσροφήν εἰς τὸ τὴν βλέπειν



τὰ ἐλαττώματά τε, ὄσσην κ' νωθρότητα εἰς τὸ νὰ κάμη σκέψιν εἰς τὸν ἑαυτόν τε. Τινὲς ἤθελαν ἐντρέπωνται νὰ μὴ φρονῶν ὡς ὅλος ὁ κόσμος, ἄλλοι πάλιν ἤθελε τὲς φαίνεται πολλὰ κοπιασικὸν νὰ μὴ φρονῶν, παρά ἀκολοθεῖν τὸν ἑαυτόν τε. Καὶ ἔν μερικοὶ φιλοτιμῶνται νὰ φαίνωνται ξεχωριστοὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀκολοθεῖ νὰ φρονῶν χειρότερα ἀκόμι. Ἀντιφάσκοντες εἰς τὸν ἑαυτόν τε, δὲν θὰ θελήσων νὰ φρονῶν καθὼς οἱ ἄλλοι, μὲ ὅλον τῆτο δὲν ἀνέχονται ὅπῃ τινὰς νὰ φρονήσῃ ἀλλοιότικα.

Λάθη ὅπε αὐταὶ αἱ ἕξεις μᾶς κάμνου
νὰ πέσωμεν.

γ'. Ἀν θέλης νὰ γνωρίσῃς τὰς κακὰς ἕξεις τῆ ἀνθρωπίνου νοῦς, παρατήρησε τὰς διαφορετικὰς δόξας τῶν λαῶν. Ἴδὲ τὰς ἐσφαλμένας ιδέας, τὰς ἀντιφατικὰς, τὰς ἀτόπας ὅπῃ ἡ δεισιδαιμονία ἐδιασκόρπισεν εἰς ὅλα τὰ μέρη, κ' κρίνε διὰ τὴν βίαν τῶν ἕξεων ἀπὸ τὸ πάθος ὅπῃ κάμνει νὰ σέβωνται τὸ λάθος πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. (1)

(1) Οἱ κάτοικοι τῶν μεσημβρινῶν κ' δυτικῶν μερῶν τῆς Ἀφρικῆς ἔχου δόξας ἐπάνω εἰς τὴν θρησκείαν τόσον παραλόγας, τόσον ἀτόπας, τόσον ἀλλοκότας ὅπῃ ἔν δὲν ἀναφέρονται ἀπὸ πολλὰς περιηγητὰς, ἤθελε δυσκολευθῆ τινὰς νὰ πισύσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ πέσῃ εἰς παρομοίας ἀτοπίας. Εἶναι ἀπὸ αὐτὰς ὅπῃ εἰσοποίησαν τὴν ὕλην, φανταζόμενοι τόσας θεὰς ὅπῃ κ' ὕλικά πράγματα.

Στοχάσθη τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἕως τὴν ἐκπτώσιντες, καὶ θὰ ἰδῆς τὰς προλήψεις νὰ αὐξάνωνται μαζὶ μετὰ τὰς ἀταξίας. Θὰ θαυμάσῃς διὰ τὰ ὀλίγα φῶτα ὅπως θὰ εὐρῆς εἰς τὴν αἰῶνα καὶ εἰς ἐκείνην ὅπως ὀνομάζονται φωτισμένοι. Ἐν γένει
! πόσων ὀλίγα ἔθνη ἀπόκτησαν καλὸν νόμον! καὶ πόσον ὀλίγον οἱ καλοὶ νόμοι διαρκῶν!

Τέλος ἂν παρατηρήσῃς τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ῥωμάνην καὶ εἰς τὴν λαὸν ὅπως τὴν ἐδιαδέχθησαν, θὰ ἰδῆς ἀπὸ τὰς δόξας ὅπως μεταφέρονται ἀπὸ ἡλικίαν εἰς ἡλικίαν, πόσον ἡ τέχνη τῆ νὰ κανονίσῃ τὸν σοχασμὸν, ἐσάφη ὀλίγον γνῶσιν εἰς ὅλην τὴν αἰῶνα, καὶ θὰ θαυμάσῃς διὰ τὴν ἀγνοίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντες ὡς πρὸς αὐτὸ, σοχαζόμενοι ὅτι ἡμεῖς εἴμασθε ὑπερινοὶ ἀνδρῶν γεννητικῶν ὅπως παρεξέτειναν τὰ σύνορα τῶν γνῶσεών μας. Τοῖστος εἶναι ἐν γένει ὁ χαρακτήρ τῶν αἱρέσεων, θέλον ἀπὸ δοξομανίαν τῆς νὰ κυριεύει καὶ κατατρέχει τὰς ἄλλας, καὶ σπανίως ζητῶν τὴν ἀλήθειαν. Θέλον μάλιστα νὰ φαίνονται ξεχωριστοί, καὶ φιλονεικῶν φρέδας φιλονεικίας. Ὁμιλῶν διαλέκτες ἀκατανοήτες, παρατη-

Τὴν Λαμιάν τῆς μεγάλης Ταρταρίας τῆς ἡξεύρου πολλοί· οἱ Ταλαποῖνοι τῆ Ζιὰμ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον παράξενοι· οἱ Βεδροῖσαι τῆς Ἰαπωνίας, καὶ οἱ ἐκδιαμέτρων ἀντικείμενοι αὐτῶν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον· οἱ Βραχμάνες τῆς Ἰνδίας, κτλ.

ρῆν ὀλίγον, δίδωκε τὰ ὄνειρά της διὰ ἑρμηνείας τῆς φύσεως. Τέλος, ἐναχολέμενοι νὰ βλάψωμιν μία τὴν ἄλλην, καὶ νὰ κάμωμιν κάθε μία νέες Φατριώτας, μεταχειρίζονται δι' αὐτὸ κάθε εἶδος μέσα, καὶ συσιάζωμιν κάθε τι εἰς τὰς δόξας ὅπως θέλωμιν νὰ διαδώσωμιν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πολλὰ δύσκολος νὰ ξαναγνωριθῆ ἀναμεταξὺ εἰς τόσα τερατώδη συστήματα ὅπως βασῶνται ἀπὸ τὰς αἰτίας ὅπως τὰ ἐγέννησαν, ὅ ἐστιν ἀπὸ τὰς δεισιδαιμονίας, ἀπὸ τὰς διοικήσεις, ἀπὸ ψευδοφιλοσοφίαν. Τὰ λάθη παρὰ πολὺ ἠνωμένα ἓνα μὲ τὸ ἄλλο ἀμύνονται τὸ ἓνα ὑπὲρ τῆ ἄλλης. Ματαιίως ἤθελε πολεμήσῃ τινὰς ἐν μέρει τινὰ, ἔπρεπε νὰ τὰ κρημνίσῃ ὅλα ἐν ταύτῳ, δηλαδὴ ἔπρεπε αἰφνιδίως νὰ μεταβάλλῃ τινὰς τὰς ἕξεις τῆ ἀνθρωπίνης νοῆς. Αὐτὰ ὅμως αἱ ἕξεις εἶναι παρὰ πολὺ παλαιωμένα. Τὰ πάθη ὅπως μᾶς τυφλώνωμιν, τὰς βασῶν, καὶ ἂν κατὰ τύχην εἶναι τινὲς ἀνθρωποὶ ἱκανοὶ νὰ μᾶς ἀνοίξωμιν τὰ μάτια, εἶναι παρὰ πολὺ ἀσθενεῖς διὰ νὰ μᾶς διορθώσωμιν.

Μόνον μέσον εἰς τὸ νὰ βάλωμιν τάξιν εἰς τὴν δύναμιν τῆ σοχάρισθαι.

δ. Ὅλα αὐτὰ τὰ λάθη φαίνονται ὅτι ὑποθέτουν εἰς ἡμᾶς τόσας κακὰς ἕξεις ὅσας καὶ ἐσφαλμένας κρίσεις διὰ ἀληθινὰς δεγμένας. Μὲ ὅλον τῆτο ὅλα ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, καὶ προέρχονται ἐξ ἴσου ἀπὸ τὴν ἕξιν τῆ νὰ μεταχειριζώμεθα λέξεις πρὸ τῆ νὰ προ-

διορίσωμεν τὴν σημασίαν τῆς, καὶ ἀκόμη χωρὶς καὶ αἰσθανθῶμεν τὴν χρείαν τῆς καὶ τὴν προσδιορίσωμεν. Δὲν παρατηρῶμεν τίποτες, δὲν ἠξεύρομεν πόσον πρέπει καὶ παρατηρήσωμεν. Κρίνομεν βιασμένως, χωρὶς καὶ ἐξετάσωμεν τὰς κρίσεις ὅπως κάμνομεν, καὶ πιστεύομεν ὅτι ἀποκτῶμεν γνώσεις, ματαίνοντες λέξεις αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἄλλο τίποτες, εἰμὴ λέξεις. Εἰς τὴν νηπιότητά μας σοχαζόμενοι ἀκολουθῶντες ἄλλους, ἀποκτῶμεν ὅλας τὰς προλήψεις τῆς, καὶ ὅταν φθάσωμεν εἰς μίαν τινὰ ἡλικίαν, ὅπως νομίζομεν ὅτι σοχαζομάσθε μόνοι μας, ἀκολουθῶμεν ἀκόμη καὶ σοχαζομάσθε ἀκολουθῶντες ἄλλους· ἐπειδὴ σοχαζομάσθε κατὰ τὰς προλήψεις ὅπως μᾶς ἔδωκαν. Τότε ὅσον περισσότερο φαίνεται ὁ νῆς ὅτι κάμνει προῶδες, τόσο περισσότερο παρεκτρέπεται καὶ ἀποπλανᾶται, καὶ τὰ λάθη ἐπισωρεύονται ἀπὸ γενεᾶν εἰς γενεάν. Ὅταν τὰ πράγματα φθάσῃ εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα μέσον καὶ ξαναβάλλωμεν τάξιν εἰς τὴν δύναμιν τῆς σοχαζῆσαι, αὐτὸ εἶναι καὶ ἀληθισμῶσωμεν ὅλα ὅσα ἐμάθαμεν, καὶ ξαναπάρωμεν τὰς ιδέας μας ἀπὸ τὴν ἀρχήν τῆς, καὶ ἀκολουθήσωμεν τὴν γενεσίν τῆς, καὶ καὶ ξαναφικιάσωμεν, καθὼς λέγει ὁ Βάκων, τὸν ἀνθρώπινον νῆν.

Αὐτὸ τὸ μέσον εἶναι τόσο δυσκολώτερον καὶ τὸ βάνωμεν εἰς πρᾶξιν, ὅσον νομίζομεν τὸν ἑαυτὸν μας περισσότερο πεπαιδευμένους. Οὕτω λοιπὸν, συγγράμματα ὅπως αἱ ἐπισήμαι πραγματεύονται μὲ μίαν μεγάλην καθαρότητα, μὲ μίαν μεγάλην ἀκρί-

βειαν, με μίαν μεγάλην τάξιν, δεν ήθελαν είναι έξ' ίσθ εφικτά εις όλον τών κόσμον. Έκείνοι όπθ δέν εσπένδασαν τίποτεσ, ήθελαν τὰ καταλαμβάνη πολλά καλλίτερα, παρά εκείνοι όπθ εκαμαν μεγάλασ σπενδασ, ή μάλισα, παρά εκείνοι όπθ εγραψαν πολλά επάνω εις τὰς επισήμασ. Είναι μάλισα σχεδόν αδύνατον όπθ αυτοί να διαβάσθν παρόμοια συγγράματα καθώσ πρέπει να διαβαίθθν. Μία καλή Λογική ήθελε κάμη εις τόν νέν των μίαν μεταβολήν βραδυτάτην, ή ο χρόνος μόνος ήμπορεί να κάμη να γνωρίσθν μίαν ήμέραν τήν ωφέλειαν αυτήσ (1).

Έδθ λοιπόν τὰ αποτελέσματα μιās κακής ανατροφής, ή αυτή ή ανατροφή δεν είναι κακή, παρά με τὸ να είναι ενάντια εις τήν Φύσιν. Τα παιδιά είναι

(1) Πολλά ολίγοι προκομμένοι από τὸ εθνοσ μας δε να διαβάθθν αυτήν τήν Λογικήν, ως Λογικήν· επειδή κανόνα ή σαθμήν Λογικήσ εχθν τινασ Λογικασ όπθ προστυπώθθσαν. Οί τοιούτοι τοιούτωσ κρίνοντθσ, κρίνουσ κακά· επειδή κρίνουσ προκατελιημμένοι. Παρακαλώ, ας τήν διαβάσθν τέλλάχιαν δυα φοράσ με προσοχήν με σκεψθν, χωρίσ προλήψεισ, κρίνοντεσ άφ' εαυτθσ τθσ, ή όχι ακολουθόντεσ άλλθσ, ή δε να ειδέν ότι εις τήν αρχήν δεν είχαν δίκαιον, Έδθ όμιλώ εκ πείρασ. Αλλοι πάλιν δεν δε να καταδεχθθν να τήν διαβάσθν, επειδή δεν είναι γεγραμμένη εις τήν μη όμιληκένην ελληνικήν διάλεκτου. Οί τοιούτοι επιβάλλουσ πολλά ολίγου εις τὸ τι δε να ειπθ γλώσσα, εις τὸ τι δε να ειπθ Λογική, ή δια τθσ τοιούτωσ δεν εμεταφράθθ, ή ας μήν τήν σπενδάσθν εν όσω είναι τοιούτοι. Ω' τι αδένεια!

προσδιωρισμένα ἀπὸ τὰς χρείας των γὰ εἶναι παρατηρηταὶ καὶ ἀναλυταί, καὶ ἔχον εἰς τὰς γεννωμένας τὴν δυνάμεις μὲ τι γὰ εἶναι παρατηρηταὶ καὶ ἀναλυταί καὶ εἶναι μάλιστα κατάτινα τρόπον μὲ βίαν, ἐν ᾧ οὐκ ἢ φύσις εἶναι ὁ μόνος τὸς ὁδηγός. Ἀλλ' εὐθὺς ὅτῃ ἡμεῖς ἀρχίζομεν γὰ τὰ ὁδηγῶμεν, τὰ ἐμπροδίζομεν κάθ' ἑκαστὴν παρατήρησιν καὶ κάθ' ἑκάστην ἀνάλησιν. Ἐποθέτομεν ὅτι δὲν συλλογίζονται ἔπειδὴ δὲν ἠξέυρομεν γὰ συλλογίζωμάθε μαζίτες (1), καὶ προσμένοντες μίαν λογικὴν

(1) Ταῖς παιδιὰ συλλογίζονται ἰξαίρετα ἔχοντα τὴν φύσιν ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον, ἡμεῖς ὅμως ὅτῃ συχνὰ παραλογῶμεν ἀκολουθῶντες τὴν φαντασίαν, ἀναγκάζομεν καὶ αὐτὰ γὰ παρασυλλογίζονται, καὶ ἤτω διαρδεύομεν τὸ λογικόν τὴς. Μ' ἔτυχε ποτὲ γὰ ἀκίσω ἕνα παιδί ὡς τισσάφαν ἢ πέντε ἑτῶν γὰ λέγη, ἢ ἀχρεία Μαρία. Ὁ διδάσκαλός τε διορδώνοντάς τε, τὸ εἶπε γὰ εἰτῇ ἀχρεία καὶ ὄχι ἀχρεία. Ἰδὼ ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τῆς μυρία, ὅτῃ βρέζην τὰ παιδιὰ γὰ κακοσυλλογίζονται, καὶ ἀκολούθως ὅτῃ χαλῶν τὴν λογικὴν τὴς δόνασιν. Τὸ παιδί ἐσυλλογίσθη ἰξαίρετα λέγωντας ἀχρεία, καὶ ἐσυλλογίσθη χαρὶς γὰ ἠξέυρη ὅτι συλλογίζεται. φαίνεται ὅτι δὲν συλλογίζονται καλά, εἰμὴ ἰκεῖνοι ὅτῃ δὲν ἠξέυρη ὅτι συλλογίζονται. Ἡ φύσις τὸ ὑπαγόρευσε, καὶ αὐτὸ δὲν ἔκαμε παρὶ γὰ τὸ εἰτῇ. Ἡ φαντασιώδης συνήθεια ὑπαγόρευσε τὸν διδάσκαλόν τε τὸ, ἀχρεία. Τὸ παιδί ὡς φαίνεται ἀκίωντας πολλάκις γὰ λέγειν, τρελὴ Μαρία, καλὴ Μαρία, φρόνιμη, καὶ τλ. εἶπε καὶ ἀχρεία, καὶ δὲν ἔσφαλε τελείως. ● σφάλμα εἶναι τῶν γλωσσῶν καὶ ἰκεῖνων ὅτῃ δὲν τὰς διορδώνων. Ἰδὼ καὶ πῶς ἔκρινε τὸ παιδί, ἰσύναψε καὶ ἰσύναξε τὸ πόρισμα, ὅλα ἐν ἀκαρεῖ καὶ χαρὶς γὰ ἢ



ἡλικίαν, ἢ ὅποια ἄρχιζε χωρὶς ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς τὴν κάμνομεν με' ὄλην μας τὴν βίαν νὰ βραδύνη, τὰ κατὰδικάζομεν νὰ μὴν κρῖνῃ, παρὰ ἀκολοθῶντα τὰς δόξας, τὰς προλήψεις καὶ τὰ λάθη τὰ ἐδικά μας. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι χωρὶς νῦν ἢ νὰ μὴν ἔχῃ, εἰ μὴ ἕνα νῦν σφαιερὸν. Ἄν τινὰ διασέλλωνται ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἢ αἰτία εἶναι ὅπως ἔχῃ εἰς τὸν συζητησιμὸν τὴν ἀρκετὴν δρασιμότητα διὰ νὰ νικήσῃ σήμερον ἢ αὔριον τὰ ἐμπόδια ὅπως ἐβάλαμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν προτερημάτων τῆς. Τὰ ἄλλα εἶναι φυτὰ ὅπως ἡμεῖς τὰ ἐκολοβώσαμεν ἕως εἰς τὴν ρίζαν, καὶ ὅπως ἀποθνήσκῃ ἀκαρπα.

Ξεύση. Τὰ ἐπίθετα τὰ κατηγορούμενα κατὰ τῶν γυναικῶν, τελειώμεν εἰς ἡ, τὸ ἀχρεΐα εἶναι ἕνα φημέρον ἐπίθετον, ἄρα πρέπει νὰ τελειώσῃ εἰς ἡ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ἢ ἡ μορφή τῆ συλλογισμῆ καὶ ὅχι ἡ κυρίως συλλογισμὸς. Ἐνα πλῆθος ἄλλων λέξεων εἶναι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ὅτε δὲν ἐπροέδρευεν ἡ αἰσῖς εἰς τὸν συζητησιμὸν τῆς ἀμῆ ἢ φαντασία, καὶ τὸ μεγαλύτερον κερδὸν εἶναι, ἐπειδὴ ἀναγκάζομεν τὰ παιδιὰ νὰ συλλογίζονται σραβαί ἀκαμβλυνομεν ἔνω του νῦν τῆς καὶ τὰ καταστήνομεν ἡλίδια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β΄.

ΠΩΣ Η ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ Η ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙ ΤΟΝ ΣΤΟΧΑΣΜΟΝ (1).

Δεν ἠμποροῦμεν νὰ ἀναλύωμεν, παρά μὲ τὸ μέσον μιᾶς διαλέκτου.

α. **Δ**εν ἠμποροῦμεν νὰ συλλογίζωμάθε, παρά μὲ τὸ μέσον ὅπῃ μᾶς ἐδόθη ἢ μᾶς ἐδείχθη ἀπὸ τὴν φύσιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρατηρήσωμεν αὐτὰ τὰ μέσα καὶ νὰ πασχίσωμεν νὰ ξεσκεπάσωμεν πῶς εἶναι ἀσφαλῆ ἐνίστε, καὶ διὰ τί δὲν εἶναι πάντοτε.

(1) Τὰ κινήματα τῆ προσώπου, τῆς κεφαλῆς, τῶν βραχιόνων, τῶν σκελῶν, ὅλα τῆ σώματος καὶ οἱ ἀναρῆροι τόνοι, ἦταν τὰ πρῶτα μέσα ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν πρὸς ἀνακοίνωσιν τῶν σοχασμῶν τους. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ σημεῖα εἶναι ἓνα εἶδος διαλέκτου, καὶ αὐτὴ ἡ διάλεκτος ὀνομάζεται Σχηματικὴ διάλεκτος.

Αὐτὴ ἡ διάλεκτος ὅπῃ δὲ νὰ φανῆ μόλις δυνατῆ, ἦταν γνωστὴ εἰς τὰς Φαιάκας. Οἱ Κομικοὶ ὅπῃ ἀνόμαζαν Παντομίμους, ἐπαράσηναν κομμάτια ὀλόκληρα χωρὶς νὰ προφέρουν μῆτε μιᾶν λέξιν. Πῶς λοιπὸν κατῴρθασαν

Είδαμεν άνωτέρω, ότι ή αίτία τών λαδών μας είναι εις τήν ἕξιν τῆ νά κρίνωμεν, άκολουθύντες λέξεις

νά κάμην όλίγον κατ' όλίγον αὐτήν τήν διάλεκτον; ? Φανταζόμενοι σημεῖα αὐτοδέλητα; Οὔμως δέν ἤθελαν τῆς καταλάβειν, ἢ ό λαός ἤθελεν εἶναι ὑποχρεωμένος νά σπιδάσῃ αὐτά, τό όποῖον βέβαια δέν ἤθελε τό κάμη. Εὔπρεπε λοιπόν όπῆ οἱ Παντομίμοι κινέμενοι άπό σημεῖα φυσικά, τά όποῖα εκαταλαμβάνονταν άπό όλον τόν κόσμον, νά πέρνεν τήν αναλογίαν διά όδηγόν εις τήν εκλογήν τών σημείων όπῆ εἶχαν χρεῖαν νά εφεύρην, ἢ οἱ επιτηδειότεροι ἤταν εκβῖνοι όπῆ άκολουθῶσαν αὐτήν τήν αναλογίαν με περισσοτέραν όξύνοϊαν. Εἶναι λοιπόν δύο εἶδη σχηματικῆς διαλέκτε· τό ἕνα φυσικόν. τῆ όποῖε τά σημεῖα εἶναι δεδομένα άπό τόν συχνηματισμόν τών όργάνων, ἢ τό ἄλλο, τεχνικόν, τῆ όποῖε τά σημεῖα εἶναι δεδομένα άπό τήν αναλογίαν. Εκείνο εἶναι τοῦλά περιωρισμένον, τῆτό ἤμπορεῖ νά εκτανθῆ αρκετά εις άπόδωσιν όλων τών ιδεών ἢ εννοιών τῆ ανδρωπίνε νοός. Οὔ Λεπέ ό διδάσκαλος τών ενεών ἢ κωφών με μίαν ξεχωριστήν όξύνοϊαν, ἔκαμε με τήν σχηματικῆν διάλεκτον μίαν μέθοδον άπλήν ἢ εύκολον, διά τῆς ό τοῖας δίδει εις τῆς μαθητάς τε ιδέας κάθε εἶδης. (ό Συγγραφεύς εις τήν γραμματικῆν.) Αὐτή ή γραμματικῆ εἶναι μία πραγματεία φιλοσοφική, εἶναι ή γραμματικῆ με τήν μεταφυσικῆν της, εἶναι άπλησάτη, εύκολωτάτη ἢ άκολουθως εφικτή εις τά μικρά παιδιά. Ηὔθελεν εἶναι ἄξιον εύχῆς νά αρχίζεν τά παιδιά άπό μίαν τοιαύτην γραμματικῆν. Ηὔθελαν κάμνη βέβαια προόδου όπῆ νά μάς εκπλήττην. Μία θεωρία φιλοσοφική πρώτον, μία μεταφυσικῆ γραμματικῆς εύκολύνει τήν πράξιν θαυμασιώτατα. Οὔταν αρχίζεν όμως με ένκν τρόπον όπῆ δέν γίνεται χειρότερος, δέν παρραξενεύομαι όταν βλέπω παιδιά όπῆ κατατρίβεν ενιαυτῆς

τῶν ὁποίων δὲν ἐπροσδιορίσαμεν τὸ νόημα. Εἶδαμεν εἰς τὸ Πρῶτον μέρος ὅτι αἱ λέξεις μᾶς εἶναι ἀπολύτως ἀνάγκασται διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἰδέας κάθε εἶδος, καὶ θὰ ἰδῶμεν ἐντὸς ὀλίγου ὅτι αἱ ἀφηρημέναι καὶ γενικαὶ ἰδέαι δὲν εἶναι παρά ὀνομασῖαι. Κάθετι λοιπὸν θὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν σοχάζωμάθε, παρά μὲ τὴν βοήθειαν τῶν λέξεων. Αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ μάθῃ τινὰς ὅτι ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι ἄρχισε μὲ τὰς γλώσσας, ὅτι δὲν ἠμπόρεσε νὰ κάμῃ προόδους, εἰμὴ ὅσον αὐταὶ αἱ ἴδιαι, ἔκαμαν, καὶ ὅτι ἀκολέθως, αὐταὶ πρέπει νὰ περικλείνῃ ὅλα τὰ μέσα ὅπῃ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν διὰ νὰ ἀναλύσωμεν καλῶς ἢ κακῶς. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρατηρήσωμεν τὰς γλώσσας, πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίσωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἐσάθῃσαν εἰς τὴν γέννησίν τε. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρατηρήσωμεν τὴν χηματικὴν διάλεκτον μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν αὐταὶ ἐγιναν, καὶ ἀπ' αὐτῆ μέλλομεν νὰ ἀρχίσωμεν.

ὀλοκλήρης εἰς τὰ γραμματικὰ, χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνουν κινήσαν καρπὸν ἀνάλογον μετὰ τὸν κόπον καὶ μετὰ τὸν χρόνον.

Ἐνας ὅπῃ συλλογίζεται, θὰ καταλάβῃ πολλὰ καλὰ αὐτὰ ὅπῃ λέγω ἕνας ὅμως ὅπῃ δὲν κρίνει, παρά ἀπὸ τὰς ἀποκτημένας ἔξεις τε... ὅσον διὰ ἕναν τοῖστου δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ τίποτε. Θὰ τὸν φανῇ πολλὰ παράξενον ὅ, τι εἰπῶ, καὶ δὲν παραξενεύομαι.

Τὰ σοιχεῖα τῆς χιματικῆς διαλέκτε εἶναι ἔμφυτα.

β'. Τὰ σοιχεῖα τῆς χιματικῆς διαλέκτε εἶναι γεννημένα μὲ τὸν ἄνθρωπον, καὶ αὐτὰ τὰ σοιχεῖα εἶναι τὰ ὄργανα ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεώς μας μᾶς ἔδωκεν. Οὕτω λοιπὸν εἶναι μία γλῶσσα ἔμφυτος, μὲ ὅλον ὅπῃ αἱ ιδέαι δὲν εἶναι ἔμφυτοι. Τῷ ὄντι, ἔπρεπε τὰ σοιχεῖα μιᾶς γλῶσσης ὁποιασῶν, ἐτοιμασμένα προτιότερα, νὰ προηγηθῶν ἀπὸ τὰς ιδέας μας· ἐπειδὴ χωρὶς σημεῖα κἀνεὸς εἶδος, ἤθελε μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναλύσωμεν τὰς σοχασμέμας διὰ νὰ δώσωμεν λόγον ἐκείνῃς ὅπῃ σοχάζομάσθε, ὅ ἐσι, διὰ νὰ τὸ ἰδῶμεν μὲ ἕναν τρόπον εὐκρινῆ.

Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐξωτερικὸς συχηματισμὸς μας εἶναι διωρισμένος νὰ παραστήσῃ κάθε τι ὅπῃ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ψυχὴν μας. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἐκφρασις τῶν αἰσθήσεών μας καὶ τῶν κρίσεών μας, καὶ ὅταν αὐτὸς ὁμιλεῖ τίποτε δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι κρυμμένον.

Διὰ τί κατ' ἀρχὰς κάθε τι εἶναι συγκεχυμένον εἰς αὐτὴν τὴν διάλεκτον.

γ'. Τὸ ἴδιον τῆς χήματος δὲν εἶναι νὰ ἀναλύῃ. Ὡσὰν ὅπῃ αὐτὸ δὲν παραστήνει τὰς αἰσθήσεις (1), παρά μὲ τὸ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμά-

(1) Αἰσθήσεις εὐκρινῆς ἢ ἐνέργεια τῆς αἰσθάνουσαι, καθὼς θέλησις τῆς θέλω, καὶ συγχώρησις τῆς συγχωρῶ.

της, παρασῆνει ἐν ταύτῳ ὅλας ἐκείνας ὅπῃ δοκῆ
μάζομεν εἰς τὴν αὐτὴν σιγμὴν, ἢ αἱ ἀθρόαι ιδέαι
εἰς τὸν σοχασμόν μας εἶναι φυσικὰ ἀθρόαι εἰς αὐ-
τὴν τὴν διάλεκτον.

Ἐνα πλήθος ὁμως ἀθρόων ιδεῶν δὲν ἤμπο-
ρῶσαν νὰ εἶναι διακεκριμένα, εἰμὴ ὅσον ἐκάμαμεν
μίαν ἔξιν τῆ νὰ τὰς παρατηρῶμεν τὴν μίαν ὑσερον
ἀπὸ τὴν ἄλλην. Εἰς αὐτὴν τὴν ἔξιν εἴμαθε ὑπόχ-
ρεοὶ διὰ τὸ πλεονέκτημα τῆ νὰ τὰς ξεκαθαρίζω-
μεν μὲ μίαν ταχύτητα ἢ εὐκολίαν ὅπῃ ἐκπλήτ-
την ἐκείνης ὅπῃ δὲν ἀπόκτησαν τὴν ἰδίαν ἔξιν.
?Διὰ τί λόγῳ χάριν ἕνας μεσικὸς διακρίνει εἰς τὴν
ἁρμονίαν ὅλα τὰ μέρη ὅπῃ ἀκρόνται ἐν ταύτῳ;
Ἡ αἰτία εἶναι, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀσκημένον τὸ αὐ-
τίτε νὰ παρατηρῆ τὲς ἤχες ἢ νὰ τὲς ξετιμᾷ.

Οἱ ἀνθρώποι ἀρχίζεν νὰ ὀμιλῶν τὴν χημητι-
κὴν διάλεκτον εὐθὺς ὅπῃ ἀρχίζεν νὰ αἰθάνωνται,
ἢ τὴν ὀμιλῶν τότε χωρὶς νὰ ἔχεν σκοπὸν νὰ με-
ταδώσεν τὲς σοχασμῶντων. Δὲν θὰ κάμνεν τὸν
σκοπὸν νὰ τὴν ὀμιλήσεν διὰ νὰ ἀκροθῶν, παρὰ
ὅταν θὰ σημειώσεν ὅτι τὲς ἤκωσαν. Εἰς τὴν ἀρ-
χὴν ὁμως, δὲν σχεδιάζεν τίποτε ἀκόμι ἐπειδὴ
δὲν ἐπαρατήρησαν τίποτε.

Κάθε τι τότε εἶναι συγκεχυμένον δι' αὐτὲς εἰς
τὴν γλώσσαν της, ἢ δὲν θὰ ξεκαθαρίσεν τίπο-
τες, ἐν ὅσῳ δὲν θὰ μάθην νὰ κάμνεν τὴν ἀνάλυ-
σιν τῶν σοχασμῶν της.

Πλὴν, μὲ ὅλον ὅπῃ κάθε τι εἶναι συγκεχυ-

μένον· εἰς τὴν γλῶσσαν τες, περικλείει ὅμως κά-
θετι ὅπῃ αἰσθάνονται, περικλείει κάθετι ὅπῃ δὲ
ξεκαθαρίσῃ, ὅταν δὲ ἤμπαρέσῃ νὰ κάμῃ τὴν
ἀνάλυσιν τῶν σοχασμῶν τες, δηλαδή, τῶν ἐπιθυ-
μιῶν, τῶν φόβων, τῶν κρίσεων, τῶν συλλογι-
σμῶν, ἐνὶ λόγῳ, ὅλας τὰς ἐργασίας τῶν ὁποίων
ἡ ψυχὴ εἶναι ἱκανή. Ἐπειδὴ, ἂν ὅλα αὐτὰ δὲν
ἦταν ἐκεῖ, ἡ ἀνάλυσις δὲν ἤμπορεῖσε νὰ τὰ εὕρῃ
ἐκεῖ. Ἄς ἰδῶμεν πῶς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν μά-
θην ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ κάμῃ τὴν ἀνάλυσιν ὅλων
αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Πῶς ὕστερα γίνεταί μία μέθοδος ἀνα-
λυτικῆ.

Ἐχὼν χρεῖαν νὰ βοηθηθῆν. Λοιπὸν, κάθε
ἓνας ἀπὸ αὐτὸς ἔχει χρεῖαν νὰ κάμῃ νὰ τὸν κα-
ταλάβῃ, καὶ ἀκολούθως νὰ καταλαμβάνεται καὶ
μόνος τε.

Κατ' ἀρχὰς ὑπακύνῃ εἰς τὴν φύσιν, καὶ χω-
ρισκοπὸν, καθὼς πρὸ ὀλίγου τὸ ἐσημειώσαμεν.
Λέγουσιν ἐν ταύτῃ κάθετι ὅπῃ αἰσθάνονται· ἐπειδὴ
εἶναι φυσικὸν εἰς τὸ χῆμα τες νὰ τὸ εἰπῇ ἔτω.
Μὲ ὅλον τῆτος ἐκεῖνος ὅπῃ ἀκῆσι μὲ τὰ μάτια,
δὲν δὲ νὰ ἀκῆσῃ, ἂν δὲν ξεσυνδέσῃ αὐτὸ τὸ χῆ-
μα διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ κινήματα τὸ ἓνα μετὰ
τὸ ἄλλο. Τὸν εἶναι ὅμως φυσικὸν νὰ τὸ ξεσυνδέ-
σῃ, καὶ ἀκολούθως τὸ ξεσυνδέτεται πρὸ τῆς νὰ βάλῃ
τὸν σκοπὸν αὐτῆς τῆς ξεσυνδέσεως· ἐπειδὴ, ἂν

βλέπη ἐν ταύτῳ ὅλα τὰ κινήματα, δὲν κινάζει μὲ τὴν πρώτην ματιᾶν, εἰμὴ ἐκεῖνα ὅπῃ τὸν κτυπῶν εἰς τὸ μάτι περισσότερον. Μὲ τὴν δευτέραν, κινάζει ἄλλα· μὲ τὴν τρίτην, ἄλλα ἀκόμι. Τὰ παρατηρεῖ λοιπὸν ἀλληλοδιαδόχως, καὶ ἡ ἀνάλυσις γίνεται.

Κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτὲς τὲς ἀνθρώπους θὰ σημειώση λοιπὸν, ταχύτερον ἢ βραδύτεραν, ὅτι δὲν καταλαμβάνει τὲς ἄλλας ποτὲ καλλίτερα, παρά ὅταν ἐξεσυνθέσῃ τὸ σχῆμα, καὶ ἀκολέθως θὰ ἡμπορέσῃ νὰ σημειώσῃ ὅτι ἔχει χρεῖαν, διὰ νὰ κάμῃ νὰ τὸν καταλάβῃ, νὰ ξεσυνθέσῃ τὸ ἐδικόν τε. Τότε θὰ συνηθίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ ἕνα μὲ τὰ τὸ ἄλλο τὰ κινήματα ὅπῃ ἡ φύσις τὸν κάμνει νὰ κάμῃ ἐν ταύτῳ, καὶ ἡ σχηματικὴ διάλεκτος θὰ γένη φυσικῶς διὰ αὐτὸν μία μέθοδος ἀναλυτικὴ. Λέγω μία μέθοδος· ἐπειδὴ ἡ διαδοχὴ τῶν κινήματων δὲν θὰ γένη αὐτοφελήτως καὶ χωρὶς κανόνα· ἐπειδὴ τὸ σχῆμα ὄντας τὰ ἀποτελέσμα τῶν χρεῶν καὶ τῶν περιστάσεων ὅπῃ εὐρίσκεται τινὰς, εἶναι φυσικὸν ὅπῃ αὐτὸ νὰ ξεσυνθέτῃται εἰς τὴν δεδομένην τάξιν ἀπὸ τὰς χρεῖας καὶ ἀπὸ τὰς περιστάσεις· καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ αὐτὴ ἡ τάξις ἡμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ, καὶ ἀλλάσσει, δὲν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι αὐτοφελής. Οὕτως εἶναι ὅπῃ εἰς ἕνα πίνακα ὁ τόπος τῆ κατ' ἑνὸς ὑποκειμένου, τὸ σχῆμα τε καὶ ὁ χαρακτήρ τε εἶναι προσδιωρισμένα, ὅταν ἡ ὑπόθεσις παρασῆγεται μὲ ὅλας τὰς περιστάσεις.

Ξεσυνδέτῳντας τὸ χῆμα τε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ξεσυνδέτει τὸν σοχασμὸν τε διὰ τὸν ἑαυτὸν τε, καθὼς διὰ τῆς ἄλλης τὸν ἀναλύει, καὶ κάμνει νὰ τὸν καλάβειν· ἐπειδὴ καταλαμβάνεται καὶ μόνος τε.

Ὡς ἂν ὅπῃ τὸ ὀλικὸν χῆμα εἶναι ὁ πίναξ ὅλα τε σοχασμῶ, τὰ ἐν μέρει χῆματα εἶναι τόσοι πίνακες τῶν ιδεῶν ὅπῃ εἶναι μέρος τε. Λοιπὸν, ἂν ξεσυνδέτη ἀκόμι αὐτὰ τὰ μερικὰ χῆματα, θὰ ξεσυνδέση ἐξ ἴσῃ τὰς μερικὰς ιδέας, τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ χῆματα εἶναι τὰ σημεῖα, καὶ θὰ νὰ κάμνη συνεχῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε νέας ιδέας εὐκρινεῖς.

Αὐτὸ τὸ μέσον, τὸ μόνον ὅπῃ ἔχει διὰ νὰ ἀναλύση τὸν σοχασμὸν τε, θὰ ἠμπορέση νὰ τὸν ἀναπτύξῃ ἕως εἰς τὰς παραμικροτέρας λεπτομερείας. Διὰ τὶ, τὰ πρῶτα σημεῖα μιᾶς γλώσσης ὄντα δεδομένα, δὲν ἔχει χρεῖαν πλέον νὰ κάμῃ, παρά νὰ συμβελευθῇ τὴν ἀναλογίαν. Αὐτὴ θὰ δώσῃ ὅλα τὰ ἄλλα.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τελείως ιδέαι ὅπῃ ἡ χηματοικὴ διάλεκτος νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ τὰς ἀποδώσῃ, καὶ θὰ νὰ τὰς ἀποδώσῃ μὲ τόσην περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ σωστότητα, ὅσον ἡ ἀναλογία θὰ φανῇ αἰδητοτέρα εἰς τὴν σειρὰν τῶν σημείων ὅπῃ θὰ ἐκλέξῃ τινὰς (ἀνακάλεσε εἰς τὴν μνήμην σε τῆς Παντομίμης). Σημεῖα ἀπολύτως αὐτοθέλητα δὲν ἠθελαν ἐννοηθῆ· ἐπειδὴ μὴ ὄντα ἀνάλογα, ἡ ἐκδοχὴ ἐνὸς γνωστῶ σημείῳ δὲν ἠθελεν ὀδηγήσῃ λοιπὸν εἰς τὴν ἐκδοχὴν ἐνὸς ἀγνώστου. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀναλο-

για (1) είναι ὅπῃ κάμνει ὄλον τὸ τέχνημα τῶν γλωσσῶν. Αὐταὶ εἶναι εὐκλεῖς, σαφεῖς ἔ φωσαὶ ὅταν ἡ ἀναλογία δείχνηται μὲ ἕναν τρόπον αἰε φητότερον.

Εἶπα πρὸ ὀλίγου ὅτι εἶναι μία γλώσσα ἔμφυτος, μὲ ὄλον ὅπῃ ιδέαι δὲν εἶναι ὅπῃ νὰ εἶναι ἔμφυτοι. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὅπῃ ἡμπορεῖτε νὰ μὴν ἐννοηθῆ, εἶναι ἀποδεδειγμένη ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ὅπῃ τὴν ἀκολουθεῖν ἔ τὴν ἐξηγεῖν.

Ἡ διάλεκτος ὅπῃ ἐνομάζω ἔμφυτον, εἶναι μία διάλεκτος ὅπῃ δὲν ἐμάθαμεν· ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἄμεσον τῆ συζηματισμῆμας. Δέχει ἐν ταυτῷ κάθετι ὅπῃ αὐθάνομάωτε. Δὲν εἶναι ἄρα μία μέθοδος ἀναλυτικὴ, δὲν ξεσυνδέεται ἄρα τὰ αἰσθήματα μάς, δὲν κάμνει ἄρα, νὰ σημειώσωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ περικλείν, δὲν δείχνηται ἄρα τελίως ιδέας.

Ὅταν ἔγινε μία μέθοδος ἀναλυτικὴ, αὐτὴ ἡ διάλεκτος ἡ σχηματικὴ, τότε λοιπὸν ξεσυνδέεται εἰς τὰ αἰσθήματα ἔ δίδει ιδέας. Ἀλλ' ὡς μέθοδος, μαθαίνεται, ἔ ἀκολουθεῖται, δι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἔμφυτος.


(1) Ἀς παρατηρήσῃ τινὰς τὰ μικρὰ παιδία, ἔ δὲν ἰδῆ πόσον ἡ ἀναλογία εἶναι πολὺ χρησὸς εἰς αὐτὰ. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ἡμεῖς δὲν κάμνομεν σχεδὸν παρά νὰ ἡμασθε ἐναυτοί· ὅμως δὲν κατορθώνομεν τίποτες παρά ὅταν ἡ φύσις τὰ ἀφίνη.

Τὸ ἐναντίον ὅπως κ' ἂν θεωρήσῃ τὰς ἰδέας τινὰς, καμμία δὲν ἤθελεν ἠμπορῆ νὰ εἶναι ἐμφυτος. Ἄν εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αὐταὶ εἶναι ὅλαι εἰς τὰ αἰσθη-
 ματά μας, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθινὸν ὅτι αὐταὶ
 δὲν εἶναι ἐκεῖ διὰ ἡμᾶς ἀκόμι, ὅταν ἡμεῖς δὲν ἤξευ-
 ρώμεν νὰ τὰς παρατηρήσωμεν, κ' ἴδῃ ἐκεῖνο ὅπῃ
 κάμνει ὅπῃ ὁ σοφὸς κ' ὁ ἀμαθὴς νὰ μὴν ὁμοιάζην εἰς
 τὰς ἰδέας, μὲ ὅλον ὅπῃ ἔχοντες τὸν ἴδιον ὀργανι-
 σμὸν ὁμοιάζην εἰς τὸν τρόπον τῆ αἰσθάνεσθαι. Ἐγεν-
 νήθησαν κ' οἱ δύο μὲ τὰ ἴδια αἰσθηήματα καθὼς κ' μὲ
 τὴν ἴδιαν ἄγνοιαν, πλὴν ὁ ἕνας ἀνάλυσεν περισσότε-
 ρόν, παρά ὁ ἄλλος. Λοιπὸν ἂν εἶναι ἡ ἀνάλυσις ὅπῃ
 δίδει τὰς ἰδέας, αὐταὶ ἀποκτῆνται ἐπειδὴ ἡ ἀνάλυ-
 σις κ' αὐτὴ ἡ ἴδια μαθαίνεται. Δὲν εἶναι ἄρα ἰδέαι
 ἐμφυτοὶ. Συλλογίζονται λοιπὸν κακῶς ὅταν λέγουν.
 Αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι εἰς τὰ αἰσθηήματα
 μας, ἔχομεν ἄρα αὐτὴν τὴν ἰδέαν.
 Μὲ ὅλον τῆτο ὅμως δὲν ἀποκάμνεν ἐπαναλαμβάνον-
 τες αὐτὸν τὸν συλλογισμόν. Ἐπειδὴ καμμένας ἀκόμι
 δὲν εἶχε σημειώσῃ ὅτι αἱ γλῶσσαι μας εἶναι τόσαι
 ἀναλυτικαὶ μέθοδοι. Δὲν ἐσημείωσαν ὅτι ἡμεῖς δὲν
 ἀναλύομεν, παρά δι' αὐτῶν κ' ἀγνοῶσαν ὅτι ἡμεῖς
 χρεωσθῆμεν εἰς αὐτάς, ὅλας τὰς γνώσεις μας. Οὕτω
 λοιπὸν ἡ μεταφυσικὴ πολλῶν συγγραφέων δὲν εἶ-
 ναι, εἰμὴ μία διάλεκτος ἀκατανόητος τόσον δι' αὐτὸς
 ὅσον κ' διὰ τὰς ἄλλας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

ΠΩΣ ΑΙ ΓΛΩΣΣΑΙ ΕΙΝΑΙ ΜΕΘΟ- ΔΟΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑΙ· ΑΓΕΛΕΙΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΕΘΩΔΩΝ.

*Αἱ γλῶσσαι εἶναι ἄλλαι τόσαι ἀναλυτι-
καὶ μέθοδοι.*

α'.  ἔνα καταλάβη τινὰς εὐκολῶς μετὶ τρό-
πον αἱ γλῶσσαι εἶναι ἄλλαι τόσαι ἀναλυτικαὶ με-
θοδοί, ἂν ἐκατάλαβε μετὶ τρόπον ἢ σχηματικῇ
γλῶσσαι εἶναι ἐ αὐτῇ μία. Καὶ ἂν ἐκατάλαβε
τινὰς ὅτι χωρὶς αὐτὴν τὴν ὑπερικτὴν διάλεκτον οἱ ἄν-
θρωποι ἤθελαν εἶναι ἀδύνατοι νὰ ἀναλύσωσιν τῆς σο-
χασμύτων, θὰ γνωρίσῃ ὅτι παύοντες νὰ τὴν ομιλῶν,
δὲν ἤθελαν τὴν ἀναλύει πλέων, ἂν δὲν ἤθελαν
τὴν ἀναπληρώσει μετὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνάρθρων
ἤχων. Ἡ ἀνάλυσις δὲν γίνεται ἐ δὲν ἔμπορεῖ νὰ
γένη, παρὰ μετὰ τὰ σημεῖα (1).

(1) Ἡ μὲν γὰρ αἰσθησις τῶν ἰδίων ἀεὶ ἀληθῆς ἐ πάσῃ
ὑπάρχει τοῖς ζῴοις· διανοεῖσθαι δὲ (raisonner) εὐδέχεται
ἐ ψευδῆς ἐ ἔδειν ὑπάρχει ἢ μὴ ἐ λόγος. Ἀριστοτ. ἐν-

Πρέπει μάλιστα να παρατηρήσωμεν ὅτι ἂν δὲν ἐγίνονταν πρῶτα μὲ τὰ σημεῖα τῆς σχηματικῆς διαλέκτου, δὲν ἤθελε γένη ποτὲ μὲ τὴς ἐνάριθρος ἤχους τῶν γλωσσῶν μας. Τῷ ὄντι, πῶς μία λέξις ἤθελε γένη τὸ σημεῖον μιᾶς ιδέας, ἂν αὐτὴ ἢ ἰδέα δὲν ἤθελεν ἠμπορέσῃ νὰ δειχθῇ ἐκ τῆν σχηματικῆν διάλεκτον; ἜΚαι πῶς αὐτὴ ἢ διάλεκτος ἤθελε τῆν δειξῆ, ἂν δὲν εἶχε κάμη νὰ τῆν παρατηρήσῃν ξεχωριστὰ ἀπὸ καθε μίαν ἄλλην;

Αὐταὶ ἄρχισαν καθὼς ὅλαι αἱ ἐφευρέσεις τῶν ἀνθρώπων, πρὸ τῆ νὰ βάλῃν τὸν σκοπὸν νὰ τὰς κάμῃν.

β. Οἱ ἄνθρωποι ἀγνοῦν ἐκεῖνα ὅπῃ φοχάζονται, ἐν ὅσῃ ἢ πείρα δὲν τὴς ἔκαμε νὰ σημειώσῃν ἐκεῖνο ὅπῃ κάμῃν ὑπερὰ ἀπὸ μόνῃν τῆν Φύσιν. Διὰ τῆτο δὲν ἔκαμαν ποτὲ μὲ σκοπὸν, εἰμὴ πράγματα ὅπῃ εἶχαν κάμη πλέον χωρὶς νὰ ἔχῃν τὸν σκοπὸν νὰ τὰ κάμῃν. Πισεύω ὅτι αὐτὴ ἢ παρατήρησις θὲ νὰ ἐπικυρωθῇ πάντοτε, ἐπὶ πισεύω ἀκόμη ὅτι ἂν αὐτὴ ἐσημειῶντο, ἤθελαν συλλογιζῶνται καλλίτερα, παρά ὅπῃ ἐσυλλογιώθησαν.

τῷ περὶ ψυχῆς. Αὐτὴ ἢ ἰδέα τῷ Ἀριστοτέλει, εἶναι ἀξιολογωτάτη φιλοσοφικωτάτη. ἜΜὰ τῆν ἐσπέσθησαν καθὼς ἔπραπεν ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐφαντάζονταν ὅτι μῆνται τὸν Ἀριστοτέλην; ὄχι βέβαια. ἜἮν ἤθελαν τῆν καταλάβῃ, ἤθελαν μᾶς κάμη πρὸ πολλῆ μίαν καλῆν Λογικῆν.

Δὲν ἐσοχάωθησαν νὰ κάμνῃ ἀναλύσεις, παρὰ ἀφ' ἧ ἐπαρτήρησαν ὅτι εἶχαν κάμη. Δὲν ἄρχισαν νὰ ὀμιλῶν τὴν χημητικὴν διάλεκτον διὰ νὰ κάμνῃ νὰ τῆς καταλάβῃ, παρὰ ἀφ' ἧ ἐσημείωσαν ὅτι τῆς εἶχαν καταλάβῃ. Παρομοίως δὲν θὲ νὰ ἐσοχάωθησαν νὰ ὀμιλήσων μὲ ἤχῃς ἐνάρθῃς, παρὰ ἀφ' ἧ ἐπαρτήρησαν ὅτι εἶχαν ὀμιλήσῃ μὲ παρομοίως ἤχῃς, καὶ αἱ γλῶσσαι ἄρχισαν πρὸ τῆ νὰ βάλῃν σκοπὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ κάμνῃ γλῶσσας. Παρομοίως ἐσάθησαν καὶ ποιηταὶ καὶ ῥήτορες πρὸ τῆ νὰ φροντίσων διὰ νὰ γένῃν (1). Ἐνὶ λόγῳ, κάθεται ὅπῃ ἐγίναν, ἐσάθη ἡ φύσις μοναχῇ ὅπῃ τῆς ἔκαμε νὰ γένῃν, καὶ δὲν ἐσπῆδασαν νὰ γένῃν αὐτὸ, παρὰ ἀφ' ἧ ἐπαρτήρησαν ὅτι ἡ φύσις τῆς εἶχε κάμη νὰ γένῃν. Αὐτὴ ἄρχισεν ὅλα, καὶ πάντοτε καλά. Αὐτὸ εἶναι μίᾳ ἀλήθειᾳ ὅπῃ πρέπει νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνῃ τινὰς πολλάκις.

Πῶς αἱ γλῶσσαι ἐσάθησαν μέθοδοι ἀκριβεῖς.

γ'. Αἱ γλῶσσαι ἐσάθησαν μέθοδοι ἀκριβεῖς ἐν ὅσῳ δὲν τὰς ὠμίλησαν, παρὰ περὶ πραγμά-

(1) Ἐκείνος ὅπῃ πρῶτος διήχρησεν ὅτι ἡ τέχνη κάμνει τῆς ῥήτορας, ἢ δὲν ἦταν ἢ ἦταν πολλὰ ἀχάριστος εἰς τὴν φύσιν. . . . Οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸ πρῶτον βιβλίου ὅπῃ πρέπει νὰ σπευδάξῃ τινὰς νὰ γένῃ ῥήτωρ, τὰ μεγάλα παραδείγματα εἶναι τὸ δεύτερον· ὁ Ἀλαμβέρτος.

των τῆς πρώτης ἀνάγκης· ἐπειδὴ ἂν ἀκολοῦθεσε τότε νὰ ὑποθέσῃν εἰς μίαν ἀνάλυσιν ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἢ πείρα δὲν ἤμπορεῖσε νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ νὰ κάμῃ νὰ τὸ συχαιθῇν. Ἐδιόρθωσαν λοιπὸν τὰ λάθη τῆς καὶ ὠμίλησαν καλλίτερα.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αἱ γλῶσσαι ἦταν τότε πολλὰ περιορισμένοι, πλὴν δὲν πρέπει νὰ πισεύῃ τινὰς ὅτι ὄντας περιορισμένοι, ἦταν περισσότερον κακοφκιασμένοι. Ἴσως αἱ ἐδικαίμας εἶναι ὀλιγώτερον καλαί. Τῶ ὄντι ἡ ἀκρίβεια τῶν γλωσσῶν δὲν ζέκεται εἰς τὸ νὰ ὀμιλῶν αὐταὶ περὶ πολλῶν πραγμάτων μὲ μεγάλην σύγχισιν, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ὀμιλῶν μὲ σαφήνειαν, εἰ καὶ περὶ ὀλίγων.

Ἄν, θέλοντες νὰ τὰς τελειοποιήσῃν, εἶχαν ἤμπορέσῃ νὰ ἀκολοῦθήσῃν καθὼς εἶχαν ἀρχίσῃ, δὲν ἤθελαν ζητῆ νέας λέξεις εἰς τὴν ἀναλογίαν, παρά ὅταν μία ἀνάλυσις καλοφκιασμένη ἤθελε δώσῃ νέας ιδέας, καὶ αἱ γλῶσσαι πάντοτε ἀκριβεῖς ἤθελαν εἶναι περισσότερον ἐκτεταμένοι.

Πῶς ἔγιναν μέθοδοι ἐλλειπεῖς.

δ. Πλὴν αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατὸν. Οἱ ἄνθρωποι ἀναλύοντες χωρὶς νὰ ἠξεύρῃν, δὲν ἐσημείωναν ὅτι, ἂν εἶχαν ιδέας ἀκριβεῖς, τὰς ἐχρεωσῆσαν μόνον εἰς τὴν ἀνάλυσιν. Δὲν ἐγνώριζαν λοιπὸν ὅλην τὴν ἀξιολογότητα αὐτῆς τῆς μεθόδου, καὶ ἀνέ-

λυον ὀλιγώτερον ὅσον ἢ χρεία τῆ ἀναλύειν ἐγι-
νονταν αἰδητῆ ὀλιγώτερον.

Λοιπὸν, ἀφ' ἧ ἐβεβαιώθησαν ὅτι εὐχαρισῶν
τὰς χρείας τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἔκαμαν εἰς τὸν
ἑαυτόν τες ὀλιγώτερον ἀναγκαίας, καὶ ἀπὸ αὐτὰς
ἐπέρασαν εἰς ὀλιγώτερον ἀναγκαίας ἀκόμι, καὶ βαθ-
μηδὸν ἐκατήντησαν εἰς τὸ νὰ κάμνῃ εἰς τὸν ἑαυτόν
τες χρείας καθαρᾶς περιεργείας, χρείας ὅπῃ τὰς
ἐδόξαζαν χρείας. Τέλος, χρείας ἀνωφελείς, καὶ
ἄλλας, ἄλλας περισσότερον, ἄλλας ὀλιγώτερον,
φρέδας.

Τότε αἰδάνθησαν κάθε ἡμέραν ὀλιγώτερον
τὴν ἀνάγκην τῆ ἀναλύειν. Εὐθὺς ἔπειτα δὲν αἰ-
σθάνθησαν, παρά τὴν ἐπιθυμίαν τῆ ὀμιλεῖν, καὶ
ὠμίλησαν πρὸ τῆ νὰ ἔχῃν ἰδέαν ἐκείνη ὅπῃ τὴ νὰ
εἶπῃν. Οἱ καιροὶ πλέον ἐπέρασε ὅπῃ αἱ κρίσεις ἐ-
βάνονταν φυσικὰ εἰς δοκιμὴν τῆς πείρας. Δὲν εἶ-
χαν τὸ ἴδιον συμφέρον νὰ βεβαιωθῶν ἂν τὰ πράγ-
ματα διὰ τὰ ὅποια ἔκριναν, ἦταν τοιαῦτα καθὼς
τὰ ὑπόθεσαν. Ἀγαπῶσαν νὰ τὸ πιεῦν χωρὶς ἐ-
ξέτασιν, καὶ μία κρίσις τῆς ὁποίας ἔκαμαν μίαν ἐ-
ξιν, ἐγίνονταν μία δόξα διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀμ-
φίβαλλαν πλέον. Αὐταὶ αἱ ἀπάται ἔπρεπε νὰ εἶ-
ναι συχναί· ἐπειδὴ τὰ πράγματα διὰ τὰ ὅποια ἔ-
κριναν, δὲν ἐπαρατηρήθησαν, καὶ συχνὰ δὲν ἤμπο-
ροῦσαν νὰ παρατηρηθῶν.

Τότε μία κρίσις ἐσφαλμένη ἔκαμε νὰ κάμνῃ
μίαν ἄλλην, καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ κάμνῃ μυρίας τοι-



αύτας. Ἡ ἀναλογία τῆς ἔφερεν ἀπὸ λάθῃ εἰς λάθῃ· ἐπειδὴ ἦταν ἀκόλῃδοι.

Ἴδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ἀκολέθῃσεν εἰς τῆς ἰδίῃς φιλοσόφῃς. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ὅπῃ ἔμαθῃαν τὴν ἀνάλυσιν, μάλιςᾶ δὲν ἤξεύρῃεν νὰ τὴν μεταχειριθῃεν, παρὰ εἰς τὰ μαθηματικὰ, εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς τὴν χημικὴν. Ἐγὼ κᾶν δὲν γνωρίζῃω φιλοσόφῃς ὅπῃ νὰ ἔμαθῃαν νὰ τὴν προσαρμόζῃεν εἰς κᾶθε εἰδῃς ἰδέᾶς. Οὕτῃω λοιπὸν κᾶνένας ἀπὸ αὐτῆς δὲν ἐσοχᾶθῃ νὰ θεωρήσῃ τᾶς γλῃσσᾶς ὡς ἄλλᾶς τόσᾶς ἀναλυτικᾶς μεθόδῃς.

Αἱ γλῃσσαι λοιπὸν ἔγινᾶν μέθῃδοι πολλὰ ἔλλειπείῃς. Μὲ ὅλον τῆτο ἡ ἔμπορία ἐπλησίᾶζε τῆς λαῃς, οἱ ὅποιοι ἔκαμᾶν κατὰ τῃνα τρόπον ἀλλαγῃν τῃν δοξῃν τῃς καὶ τῃν προλήφῃων τῃς καθῃς καὶ τῃν προϊόντων τῆ τόπῃς τῃς καὶ τῃς ἐπιδεξιότητῃς τῃς. Αἱ γλῃσσαι ἐσυγχέονταν, καὶ ἡ ἀναλογία δὲν ἡμπορῆσε πλέον νὰ ὀδηγήσῃ τὸν νῆν τῃς εἰς τὴν ἐκδοχῃν τῃν λέξῃων. Ἡ τέχῃνη λοιπὸν τῆ συλλογίζῃσθᾶι ἐφᾶνή ὅτι ἀγνωεἶται. Ἦθελεν εἰπῃ τῃνας ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸν πλέον νὰ τὴν μάθῃεν.

Μὲ ὅλον τῆτο οἱ ἄνθῃρωποι εἶχαν τεθῃ ἔξ ἀρχῃς ἀπὸ τὴν φύσῃιν τῃς μέσᾶ εἰς τὴν ὁδὸν τῃν εὐρέσεων· ἡμπορῆσαν νὰ ξαναεὐρεθῃεν ἀκόμῃ ποτὲ εἰς αὐτὴν κατὰ τύχῃνη. Ἀλλὰ ξαναεὐρίσκονται χωρῃς νὰ τὸ ξαναγνωρίσῃεν, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἐσπῃδαζᾶν ποτὲ, καὶ ἐπλανῃντο πάλῃν.

Αὐτοὶ εἶχαν σημειώσῃ ὅτι αἱ γλωσσᾶι εἶναι ἄλλαι τόσαι μέθοδοι ἀναλυτικαί, δὲν ἤθελεν εἶναι δύσκολον νὰ εὕρην τὰς κανόνας τῆς τέχνης τῆ συλλογίζεσθαι.

Εἰ. Οὕτω λοιπὸν, αἰῶνες ἐπέρασαν εἰς ματαίαις ἀγῶνας διὰ νὰ εὕρην τὰς κανόνας τῆς τέχνης τῆ συλλογίζεσθαι. Δὲν ἤξευραν πῶ νὰ τὰς πάρην ἢ τὰς ἐζητήσων εἰς τὸν μηχανισμόν τῆ λόγου, μηχανισμόν ὅπῃ ἀφινε νὰ σφύζωνται ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν γλωσσῶν.

Διὰ νὰ εὕρεθῶν δὲν ἦταν, εἰμὴ ἓνα μέσον. Ἐπρεπε νὰ παρατηρήσων πῶς καταλαμβάνομεν, ἢ νὰ σπευδάσων αὐτὸ εἰς τὰς δυνάμεις μὲ τὰς ὁποίας μᾶς ἐπλήτισεν ἡ φύσις. Ἐπρεπε νὰ σημειώσων ὅτι αἱ γλωσσᾶι δὲν εἶναι τῆ ἀληθείας, παρὰ μέθοδοι ἀναλυτικαί, μέθοδοι μὲ ἐλαττώματα τὴν σήμερον, μὰ ἐσάθηναν ποτὲ ἀκριβεῖς, ἢ ἤμπορῶν νὰ σαθῶν ἀκόμι. Δὲν τὸ εἶδαν· ἐπειδὴ μὴ σημειῶνοντες πόσον αἱ λέξεις μᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ιδέας κάθε εἶδους, ἐνόμισαν ὅτι δὲν εἶχαν ἄλλο πλεονέκτημα, εἰμὴ μόνον τὸ μεταδοτικὸν τῶν σοχασμῶν. Κατ' ἄλλον λόγον, ὡσὰν ὅπῃ αἱ γλωσσᾶι ἐφάνησαν κατὰ πολλὰς τρόπους αὐτοδέλητοι εἰς τὰς γραμματικὰς ἢ εἰς τὰς φιλοσόφους, ἀκολούθησεν ὅπῃ ὑπόθεσαν ὅτι αὐταὶ δὲν ἔχων διὰ κανόνας, εἰμὴ τὴν φαντασίαν τῆς συνηθείας,

δηλαδή, ὅτι συχνὰ δὲν ἔχεν τελείως κανόνας. Ἀλλὰ κάθε μέθοδος πρέπει νὰ ἔχη κανόνας, καὶ ἔχει πάντοτε. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζη τινὰς, ἀν' ἕως τώρα κανόνας δὲν ὑπόπτευσεν τὰς γλώσσας ὅτι εἶναι μέθοδοι ἀναλυτικαί. (Ὁδὸς σπεδῆς, Γραμματικῆ, τὰ 8 πρῶτα Κεφ. τῆ Πρώτῃ μέρῃ.) (1)

(1) Σημείωμα εἰς τὸ προηγούμενον Κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἐπικυρώνει τὰς σκέψεις τῆ συγγραφέως ἐπάνω εἰς τὴν Γλῶσσαν. Ἐλήγη ἀπὸ τὰ συγγράμματά τε.

Εἰς τὸ Σιάρτρ (πόλις πρὸς δυσμὰς τῆ Παρισίῃ) ἕνας νέος 23 ἢ 24 ἐτῶν, υἱὸς ἐνὸς τεχνίτη, κωφὸς καὶ ἐνεὸς ἐκ γενετῆς, ἄρχισεν αἰφνιδίως νὰ ὁμιλῇ καὶ ἐθαύμαζεν ὅλη ἡ πόλις. Ἔμαθαν ἀπὸ αὐτὸν ὅτι τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας προτῆτερα εἶχεν ἀκέσῃ τὸν ψόφον τῶν ἱερῶν κωδῶνων, καὶ εἶχε πολλὰ ξιπκαίῃ δι' αὐτὸ τὸ νέον καὶ ἄγνωστον αἰσθημα. Ἐπειτα ἔτρεξεν ἀπὸ τὸ ἀρισερὸν αὐτὶ ἕνα εἶδος ὑγρῆ, καὶ ἄκυσεν ἐξαίρετα καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτιά. Εἰς τρεῖς μῆνας δὲν ἔκαμνεν ἄλλο, παρὰ νὰ ἀκῆῃ χωρὶς νὰ εἰπῇ τίποτε, συνηθίζοντας νὰ ξαναλέγῃ ἤσυχα τὰς λέξεις ὅπῃ ἄκκε, καὶ κρατυνόμενος εἰς τὴν προφορὰν καὶ εἰς τὰς ἰδέας τὰς προσηλωμένας εἰς αὐτάς. Τέλος, ἄφησε τὴν σιωπὴν, καὶ ἀνεκήρυξεν ὅτι ὠμιλῆσε, με' ὄλον ὅπῃ

ὄχι ἀκόμι καλά. Παρευθὺς ἐπιτήδευοι θεολόγοι τὸν ἐρώτησαν ἐπάνω εἰς τὴν περασμένην τε κατάστασιν, καὶ τὰ πρῶτα τες ζητήματα ἐκύλιαν περὶ Θεῶ, περὶ ψυχῆς, περὶ τῆ καλῆ καὶ τῆ κακῆ τῶν ἡθικῶν πράξεων, καὶ αἱ ἰδέαι τε ἐφάνησαν ὅτι δὲν ἐφθασάν ἕως ἐκεῖ. Μὲ ὅλον ὅπῃ ἐγεννήθη ἀπὸ γονεῖς χριστιανῶ, καὶ ἐπήγαινε εἰς τὴν λειτουργίαν, καὶ ἔμαθε νὰ κάμη τὸν σαυρόν τε καὶ νὰ γονατίζῃ χηματίζόμενος ὡς ἓνας ἄνθρωπος ὁπῷ προσεύχεται, μὲ ὅλον τῆτο ἔκαμνε ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ τὰ συντροφεύῃ μὲ κανένα σκοπὸν, μὲ τὸν ὅποιον τὰ ἔκαμνε οἱ ἄλλοι. Δὲν ἤξευρε πολλὰ καθαρὰ τί εἶναι ὁ θάνατος καὶ δὲ ἐσοχάζονταν εἰς αὐτὸν τελείως. Ἐξῆσε μίαν ζωὴν μὲ τελειότητα ζωῶδη, ἐναχολόμενος μόνον εἰς τὰ αἰσθητὰ καὶ παρόντα ὑποκείμενα, καὶ εἰς τὰς ὀλίγας ἰδέας ὅπῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐδεχονταν· μῆτε ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν ἰδεῶν τε ἐσύναγεν ἐκεῖνο ὅπῃ φαίνεται ὅτι ἡμποροῦσε νὰ σινᾶξῃ. Ἡ αἰτία δὲν εἶναι ἐπειδὴ δὲν εἶχεν εὐφυΐαν, ἀμὴ ἐπειδὴ ἡ εὐφυΐα ἐνὸς ἀνθρώπου σερημένη ἀπὸ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν ἄλλων, τόσον μόνον ἐξάσκειται καὶ τόσον μόνον καλλιεργείται, ὅπῃ δὲν ἐσοχάζεται, εἰ μὴ ὅσον εἶναι ἀπαραιτήτως βιασμένος ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ὑποκείμενα. Ὁ μεγαλύτερος πλοῦτος τῶν ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων εἶναι εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐπιμιξίαν.

Αὐτὸ τὸ γεγονός ἀναφέρεται εἰς τὰ ὑπομνήματα τῆς

Ἀκαδημίας τῶν Ἐπισημῶν (1703). Ἦθελεν εἶναι
 εὐχῆς ἄξιον νὰ ἐρωτήσῃν αὐτὸν τὸν νέον διὰ τὰς
 ιδέας ὅπῃ εἶχεν, ὅταν δὲν εἶχε τὴν χρῆσιν τῆ
 λόγου, διὰ τὰς πρῶτας ὅπῃ ἀπόκτησεν ἀφ' ἧ
 τὸν ἀπεδόξη ἢ ἀκοή, διὰ τὰς βοηθείας ὅπῃ ἔ-
 λαβεν αὐτὸς εἴτε ἀπὸ τὰ ἐξωθεν ὑποκείμενα,
 εἴτε ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ἄκυσσε νὰ λέγων, εἴτε καὶ
 ἀπὸ τὴν ἰδιάντε σκέψιν, διὰ νὰ κάμῃ νέας.
 Ἐνὶ λόγῳ, διὰ κάθετι ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ γέ-
 νῃ ἀφορμὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆ νοόςτε. Ἡ πεί-
 ρα κάμνει εἰς ἡμᾶς προόδου τόσο ὀρμητικὰς, ὅ-
 πῃ δὲν εἶναι θαυμαστὸν, ἂν ἐνίοτε κέρνεται ἀν-
 τὶ τῆς φύσεως τῆς ἰδίας. Ἐδῶ ὅμως τὸ ἐναντί-
 ον, αὐτὴ ἦταν τόσο βραδεῖα, ὅπῃ ἠθελεν εἶ-
 ναι εὐκολον νὰ μὴν ἀπατηθῆν. Οἱ θεολόγοι ὅ-
 μως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἰδῆν εἰς αὐτὸν τὸν νέον,
 εἰμὴ μόνον τὴν φύσιν, καὶ μὲ ὄλην τῆς τὴν ἐπι-
 τηδειότητα, δὲν ἐξεκαθάρισαν μήτε τὴν πείραν,
 μήτε τὴν φύσιν. Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀκα-
 πληρώσωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἔκαμαν αὐτοὶ, παρὰ
 μὲ εἰκασίας.

Ἐγὼ σοχαζομαι ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῶν 23 ἐνιαυ-
 τῶν ἢ ψυχὴ αὐτῆ τῆ νέου μόλις εἶχεν εἰς τὴν ἐ-
 ξεσίαν τῆς τὴν προσοχίντε· ἐπειδὴ ἂν τὴν ἔδι-
 δεν εἰς τὰ ὑποκείμενα, τὴν ἔδιδεν ὅχι κατὰ τὴν
 ἐκλογὴν τῆς, ἀμὴ κατὰ τὴν περισσίντῆς. Ὁ
 νέος ἀνατραφεῖς ἀναμεταξὺ εἰς ἀνθρώπους, ἐδέ-
 χονταν ἀπ' αὐτὰς βοηθείας ὅπῃ τὸν ἔκαμαν ἐ-

νίστε νὰ προσηλώνη μίαν ἀπὸ τὰς ιδέας τε εἰς σημεῖα, ἢ χωρὶς ἀμφιβολίαν ἤξευρε νὰ κάμῃ διὰ χειρονομιῶν νὰ γνωρίσῃν τὰς μεγαλητέρας τε χρείας, ἢ τὰ πράγματα ὅπῃ ἤμπορῆσαν νὰ τὸν ἀνακεφίσῃν. Πλὴν σερέμενος ἀπὸ ὀνόματα διὰ νὰ σημειώσῃ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν εἶχαν μίαν τόσην μεγάλην ἀναφορὰν μὲ αὐτὸν, ὀλίγον φροντίζοντας νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτὰ μὲ τινὰ μέσα, ἢ μὴν ἔχοντας ἔξωθεν καμμίαν βοήθειαν, δὲν ἐσοχάζονταν εἰς αὐτὰ ὅταν εἶχε μίαν ἐνεσῶσαν ἀντίληψιν. Ἡ προσοχή τε συρρομένη μόνον ἀπὸ ζωηρὰ αἰσθήματα, ἔπαυε μαζὶ μὲ αὐτά. Ἦταν λοιπὸν περιορισμένος εἰς τὰς κρίσεις τε καθῶς ἢ εἰς τὰς χρείας τε. Ἐνας μικρὸς ἀριθμὸς ὑποκειμένων τὸν ἐναχολῶσεν ἐξ ὀλοκλήρου, ἢ ὅλα τὰ ἄλλα ἔφευγαν τὴν προσοχήν τε. Ἐὰν ἤμπορῆσε τινὰς νὰ ζητήσῃ ἂν ἦταν ἰκανὸς συλλογισμῶν, ἢ ἕως εἰς ποσοῦν βαθμὸν;

Τὸ νὰ συλλογίζεται τινὰς θεὸν νὰ εἰπῇ, νὰ πέρνῃ τὰς ἀναφορὰς διὰ τῶν ὁποίων δύο, τρεῖς κρίσεις ἢ ἢ περισσότεραι, δέονται ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην. Ὅταν λόγῃ χάριν, τραβῶ τὸ χέρι μου εὐθὺς ὅπῃ ἰδῶ ὅπῃ μὲ φέρνῃ κοντὰ μου ἕναν ἀντρακὰ ἀναμμένον, κρίνω ὅτι αὐτὸς ὁ ἀντραξ καίει, ὅτι δὲν θὰ μὲ καύσῃ, ἂν μακρύνω τὸ χέρι μου ἀπὸ αὐτὸν, ἀκολούθως, πρέπει νὰ μακρύνω τὸ χέρι μου. Δὲν χρειάζεται περισσότερον μήτε εἰς ἕναν λογικὸν διὰ νὰ κάμῃ ἕναν συλλογισμὸν. Πρέπει

νὰ ἀποφεύγω, θὲνὰ εἰπῆ, κάθε τι ὀ-
 πῆ καίει, ἀλλὰ μὴν αὐτὸς ὁ ἄνδραξ
 καίει, πρέπει ἄρα νὰ τὸν ἀποφεύ-
 γω. Ἡ ξεσύνθεσις ὅμως αὐτῶν τῶν κρίσεων
 καὶ τὸ σχῆμα τὸ συλλογιστικὸν δὲν εἶναι ὁ κυρίως
 συλλογισμός. Αὐτὰ δὲν εἶναι, παρά ἕνας ἐξαγ-
 γελτικὸς τρόπος τῆ συλλογισμῶ, μία ἀνάπτυ-
 ξις αὐτῆ, καὶ εἰς τὸ πρὸ ὀλίγου παράδειγμα, αὐτὴ
 ἢ ἀνάπτυξις, αὐτὴ ἢ ξεσύνθεσις εἶναι τόσον πε-
 ριττὴ καὶ ἀνωφελὴς, ὅπῃ εἶναι γελοία. (1)

(1) Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσῃ καμ-
 μίαν γνώσιν, παρά συλλογίζομενοι, πέρνοντες δηλαδὴ
 τὰς ἀναφορὰς, τὰς σχέσεις διὰ τῶν ὁποίων κρίσεις ὀπο-
 σαίῃν δένονται μίᾳ μὲ τὴν ἄλλην. Τὰ παιδιὰ ἀποκτεῖν
 γνώσεις, κάμνου ἄρα συλλογισμῶς, καὶ τὰς κάμνου πολ-
 λὰ καλλιτέρες ἀπὸ πολλῶν φιλοσόφων, καὶ τὰ νήπια ἀ-
 κόμι ὅταν ζητῶν τὸ βυζὶ τῆς μητρὸς των, συλλογίζονται,
 καὶ αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ δὲν διαφέρου καθὸ συλλογισμοὶ
 ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ κάμνει ὁ μέγας Νεύτων, ὁ βαδύς Λοκ,
 ὁ πολὺς Λεϊβνίτιος, ὁ πολυθρύλλητος Καρτέσιος. Δὲν
 διαφέρου λέγω, παρά κατὰ τὴν ὕλην. Καὶ ἂν τινὲς συλ-
 λογισμοὶ φαίνονται παυτάπασιν ἀπλοῖ καὶ εὐκολοὶ ὅπῃ ἡ
 ἀνάπτυξις τῆς κινή καὶ γέλωτα, ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ἡ
 ὕλητες ὄντας ἀναφορικατάτη μὲ τὰς πρώτας χρείας καὶ
 ἀνάγκας, ἀναγκάσθημεν ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ προσέξω-
 μεν καὶ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τόσον οἰκείας τὰς
 ιδέας, τόσον συνήδη τὸν σύνδεσμον τῶν ιδεῶν καὶ τῶν
 κρίσεων, καὶ τόσον εὐδύς ἀφ' ἧ ἤλθαμεν εἰς τὸν κόσμον,
 ὅπῃ κάμνοντες τῆς καθ' ἑξῆς, ἀλησιμονήσαμεν ὅτι τὰς ἀ-
 ποκτήσαμεν, καὶ μᾶς φαίνονται φυσικοὶ ἀπλοῖ καὶ εὐκο-

Αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ὅμως ἀνάπτυξις γίνεται ἀπολύτως ἀναγκαία, ὅταν οἱ συλλογισμοὶ εἶναι πολλὰ σύνθετοι· ἐπειδὴ τότε πλεόν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ περιλάβωμεν μὲ μίαν ἀπλὴν ὄρασιν ὅλας τὰς κρίσεις καὶ ὅλας τὰς ἀναφορὰς ὅπως περικλείεν· θεωροῦμεν λοιπὸν ξεχωριστὰ τὰ διάφορα μέρη, τὰ ἀναπτύσσομεν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, δίδομεν δημετὰ εἰς κάθε ἰδέαν, εἰς κάθε κρίσιν, εἰς κάθε ἀναφοράν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ξεσκεπάζομεν ὀλίγον ἐκεῖνο ὅπως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν μὲ μίαν μόνην ὀμματιάν· καὶ αὐτὴ ἡ ξεσύνθεσις, ἡ

λοι. Εἰς μίαν ἐπισήμην ὅμως ἡ ὕλη πάυει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη ἐγγύθεν ἐξοφθαλμοῦ τὴν ἀναφορὰν μὲ τὰς πρώτας μας χρείας, μὲ ὅλον ὅπως κόρῳθεν ἔχει μίαν μεγαλωτάτην. Δὲν προσέχομεν λοιπὸν εἰς τὸ νὰ ἐντυπώσωμεν ἀνεξαλείπτως τὰς ἰδέας εἰς τὸν αὐτόν μας. Δὲν τὰς κάμνομεν λοιπὸν οἰκιοτάτας. Ὁ σύνδεσμος τῶν κρίσεων δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς πλεόν. Διὰ νὰ καταλάβωμεν λοιπὸν καλά ἕνα τοιοῦτον συλλογισμόν, πρέπει νὰ μᾶς ἀναπτυχθῆ. νὰ ξεσυντεθῆ, νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἄψω μας ὁ ἀνδεσμος τῶν κρίσεων, νὰ μᾶς δεχθῆν αἱ ἀναφοραὶς τες μετὴν πείραν, ἢ μετὸν λόγον ἀπὸ ἐκεῖνης εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐπισήμη εἶναι ἕξις. Ὅταν ὁ Ἄστρονόμος ἀπόφαινεταὶ τὸ ἀπόσημα τῆς σελήνης, αὐτὴ ἡ ἀπόφανσις εἶναι ἕνας συλλογισμὸς ὁ ὁποῖος ὅσον δι' αὐτὸν δὲν χρειάζεται νὰ ἀναπτυχθῆ· ἐπειδὴ τὸν εἶναι καταληπτὸς τρόπον τινα φυσικῶς, καθὼς καὶ εἰς ἕνα παιδί φαίνεται φυσικὰ καταληπτὸν ὅταν ἀποφαινεταὶ ὁ ἄνδραξ καί εἰ ἐκεῖνου ὅπως τὸν πιάνει.

Φρόδη παντάπασιν εἰς ἓναν ἀπλῆν συλλογισμόν, γίνεται ἀξιόλογος εἰς ἓναν συλλογισμόν σύνθετον· ἐπειδὴ καὶ εἶναι καὶ ἀναγκαῖα. Μὲ ὅλον τῆτο ἢ μία καὶ ἢ ἄλλη εἶναι τὸ ἀποτελεσμα τῶν ἰδίων ἐργασιῶν· ἐπειδὴ εἴτε πᾶν τινὰς πολλὰς ἀναφορὰς μὲ μίαν πρώτην ματιὰν, εἴτε τὰς ξεσκεπάσει ἄλληλοδιαδόχως, καὶ ἔτω καὶ ἐκείνως δὲν κάμνει τινὰς, εἰμὴ κρίσεις, τῶν ὁποίων ἢ μία εἶναι ἀκολουθία τῆς ἄλλης. Ὅταν λόγος χάριν, ἓνας γεωμέτρης λέγει, αἱ τρεῖς γωνίαι τῆς τριγώνου εἶναι ἴσαι μὲ δύο ὀρθὰς, αὐτὴ ἢ πρότασις εἶναι μία ἀκολουθία κρίσεων μὲ τὰς ὁποίας ἔκαμε τὴν ἀπόδειξιν, καὶ αὐτὴ ἢ ἀπόδειξις τὸν εἶναι τόσον συνήθης ὅπερ ὅταν φέλη, παραστήνει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰ ὅλα τὰ μέρη ἐν ταύτῳ. Ὁ νῦν δὲ ἀρα δὲν κάμνει τότε εἰς τὴν αὐτὴν σιγμὴν ὅλας τὰς ἐργασίας τὰς ὁποίας κάμνει ὁ νῦν τῆ μαθητῆ ὅπερ μανθάνει νὰ ἀποδείξη αὐτὴν τὴν ἀληθεῖαν.

Οὗτος ἀπὸ τὸ Σιάτρο εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἔξω νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὰς χρεῖας τε, δηλαδὴ, ἂν τὰ πράγματα τὸν ἦταν ἐναντία ἢ δεξιὰ, νὰ συμπεραίνῃ, ἂν ἐχρεωσῆσε νὰ τὰ φεύγῃ ἢ νὰ τὰ διώκῃ, καὶ νὰ ἐνεργῇ ἀκολουθῶς. Δὲν ἐδιάζελλε ἄλληλοδιαδόχως αὐτὰς τὰς ἐργασίας. Αὐταὶ ἦσαν πάντοτε εἰς αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν σιγμὴν. Ἡ μορφή ὅμως ὅπερ πέρυεν εἰς τὸν λόγον, εἶναι παντάπασιν ξενὴ εἰς τὴν ἕσταν τῆ συλλογισμῶ· καὶ ἂν

ἡ Λογικὴ ἔγινε μία τέχνη Φρέδη, ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ἐσύγχεον αὐτὰ τὰ δύο πράγματα.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ὁ συλλογισμὸς αὐτῶ τῶ νέε ἦταν πολλαῖ περιωρισμένους· δὲν ἐσυλλογίζονταν τελείως εἰς ἐκείνας τὰς περιστάσεις ὡς ὁ νῦστε μὴν ἠμπορῶντας νὰ πιάσῃ ὅλα ἐν ταῦτῳ, εἶναι ὑποχρεωμένους νὰ προχωρῇ μὲ αὐτὰς τὰς ἀναπτύξεις, τὰς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ κάμῃ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν σημείων. Ἦταν λοιπὸν φυσικὸν νὰ μὴ συνάγῃ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν ἰδεῶν τε ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ φαίνεται ὅτι ἠμπορῶσε νὰ συνάξῃ, καὶ μῆτε ἠθελε μᾶς φανῆ ὅτι ἠμπορῶσε νὰ συνάξῃ περισσότερον, ἢ ἡ ἕξις, ὅπῃ εἶμεθα, τῶ νὰ βοηθῶμεθα ἀπὸ τὰ σημεῖα, μᾶς ἐσυγχωρῶσε νὰ σημειώσωμεν ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ εἰς αὐτὰ χρεωσῶμεν. Δὲν ἔπρεπε, παρὰ νὰ βαλθῶμεν εἰς τὸν τόπον τε, διὰ νὰ καταλάβωμεν πόσον ὀλίγον γνώσεις ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσῃ. Ἡμεῖς ὅμως κρίνομεν ἐξ ἰδίων.

Περιορισμένους εἰς τὴς συλλογισμῶν τε, ἡ σκέψις τε ὅπῃ δὲν εἶχεν ὑποκείμενον παρὰ τὰ ζωηρὰ ἢ νέα αἰσθήματα, δὲν ἐπέρρεε τελείως εἰς τὰς περισσότερας πράξεις τε, καὶ πολλαῖ ὀλίγον εἰς τὰς τῶν ἄλλων. Δὲν ὠδηγῶνταν, παρὰ καθ' ἕξιν καὶ μίμησιν, μάλιστα εἰς τὰ πράγματα ὅπῃ εἶχαν ὀλιγωτέραν ἀναφορὰν εἰς τὰς χρείας τε. Οὕτω λοιπὸν κάμνωντας ἐκεῖνο ὅπῃ ἡ εὐλάβεια τῶν γονέων τῶ ἀπαιτῶσεν ἀπὸ λόγου τε, δὲν εἶχε σο-



χαρῆ ποτὲ εἰς τὸ αἴτιον ὅπῃ ἤμπορῶσαν νὰ ἔχεν, καὶ ἀγνοῶσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ κάμνη μὲ τιὰ σκοπόν. Ἴσως ἡ μίμησις ἦταν τόσο ἀκριβέστέρα, ὅσον ἦταν ἀσυντρόφευτος ἀπὸ τὴν σκέψιν· ἐπειδὴ αἱ ἀποσπάσεις καὶ οἱ συναρπαγμοὶ εἶναι ὀλιγωτέρον συχνὰ εἰς ἕνα ὅπῃ ὀλίγον ἤξευρει νὰ σκέπτεται.

Μὲ φαίνεται ὅτι διὰ νὰ ἤξευρη τινὰς τι εἶναι ἡ ζωὴ, εἶναι ἀρετὸν νὰ ζῆ τινὰς καὶ νὰ αἰσθάνεται. Μὲ ὄλον τῆτο, καὶ θὰ φανῶ ἴσως ὅτι λέγω παράδοξα, αὐτὸς ὁ νέος μόλις εἶχεν ἰδέαν ζωῆς. Διὰ ἕνα ὄν ὅπῃ δὲν σκέπτεται, δι' ἡμᾶς τὲς ἰδίους, εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς ὅπῃ μὲ ὄλον ὅπῃ ἐξυπνοί, δὲν κάμνομεν παρά νὰ σπέρνωμεν ἢ νὰ ζῶμεν φυτικῶς, τὰ αἰσθήματα δὲν εἶναι, εἰμὴ αἰσθήματα, καὶ δὲν γίνονται ἰδέαι, παρά ὅταν ἡ σκέψις μᾶς κάμνει νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς εἰκόνας τινὸς πράγματος. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αὐτὰ ὠδηγῶσαν τὸν νέον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆ εἰς συντήρησίν τε, ὠφελίμην, καὶ τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὰ ἐπιβλαβῆ, μὰ ἀκολοθεῶσε τὴν ἐντύπωσίν των χωρὶς νὰ σκεφθῆ ἑπάνω εἰς τὴν συντήρησίν τε καὶ εἰς τὴν βλάβην. Μία δοκιμὴ αὐτῆ ὅπῃ λέγω εἶναι αὐτὸ ὅπῃ δὲν ἤξευρε καθαρὰ τι ἦταν ὁ θάνατος, ἂν ἤθελεν ἤξευρη τι εἶναι ἡ ζωὴ, ἢ δὲν ἤθελεν ἰδῆ ἔτω καθαρὰ ὡς καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι,

παρά ἢ σέρησις αὐτῆς; (1) ... (Τέχνη τῆ σοφά-
ζεσθαι).

(1) Ἐνας κωφὸς ἐκ γενετῆς ἔπεται νὰ εἶναι καὶ ἑνεὸς· ἐπειδὴ διὰ νὰ μάθῃ νὰ ἐκφέρῃ τινὰς φαινὴν ἑυαρ-
δρον, πρέπει νὰ ἀκῆ, καὶ τὸ νὰ εἶναι ἑνεὸς δὲν εἶναι τὸ
μόνον παρεπόμενον τῆς κωφότητος, μία ζωφδῆς ζωὴ εἶ-
ναι τὸ συνακόλλητον τῆς ἐνεότητος· ἐπειδὴ ἕνας κωφὸς
καὶ ἑνεὸς εἶναι τρόπον τινὰ ἕνα κτῆνος ἀνθρωπόμορφον, καὶ
ζῆ παρομοίως. Εἶναι τρόπον τινὰ μοναδικὸς εἰς τὸ μέσον
τῶν κοινωπιῶν· ἐπειδὴ δὲν ἀφελεῖται σχεδὸν τίποτε ἀπὸ
τὴν μετ' ἀνθρώπων ἐπιμιξίαν. Εἶναι τρόπον τινὰ εἰς τὴν
ἀρχὴν τῆ κόσμου· ἐπειδὴ ἡ ἰσορία τὸν εἶναι πάντῃ ἀγ-
νωστος. Εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν Γῆν καὶ τρόπον τινὰ δὲν εἶ-
ναι· ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τῆς Γῆς, εἰμὴ τὸν αἰδητόν τε
ὀρίζοντα, καὶ τέτα δὲν ἔχει ἀκόμι, εἰμὴ μίαν ζωφδῆ γνῶ-
σιν.

Οἱ κωφοὶ καὶ ἑνεοὶ ἡμπορεῦν νὰ παιδευθῶν, - νὰ μά-
θῃν κάθε τι, νὰ λάβῃν ἰδέας καὶ τὰς φαινομένας παντά-
πασιν ἀφηρημένας, καὶ νὰ εὐγενῶ ἕτως ἀπὸ τὴν ζωφότητα
εἰς τὴν ὁποίαν φαίνονται καταδικασμένοι. Ὁ διδάσκα-
λὸς τῆς ὁμοῦ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος, παρά ἕνας βα-
δύς μεταφυσικὸς καὶ πολλὰ ἐπιτήδειος, δηλαδὴ ἕνας ὅπῃ
ἔκαμε μίαν μεγάλην καὶ ὀρθὴν σπυδὴν τῆ ἀνθρωπίνε νοὸς καὶ
τῶν προόδων τε (τοῖστοι ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ οἱ ἀναδεχό-
μενοι τὴν παιδαγωγίαν καὶ διδασκαλίαν ἀπλῶς τῶν παι-
δων, οἱ πλάσαι καὶ δημιουργοὶ αὐτῶν καθὼς λέγει ὁ σο-
φὸς Πλάταρχος.)

Ὁ Λεπὲ τῆ ὁποῖε ἡ μνήμη δὲ εἶναι πάντοτε ἀ-
γαπιτῆ, πρῶτος καὶ μετὰ τὰ ἔξοδά τε πρῶτον ἐκατάρτησεν
εἰς τὸ Παρίσι ἕνα τοῖστον σχολεῖον καὶ ἐμάνθανε τῆς κω-
φῆς καὶ ἑνεὸς γράμματα, καὶ διαφόρες γλώσσας. Τῆς ἑμαθε
νὰ τὸν καταλαμβάνειν ἐπάνω εἰς κάθε ὑπόθεσιν, τῆς ὑ-

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Δ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ
ΓΛΩΣΣΩΝ.

Αἱ γλῶσσαι εἶναι αἱ γνώσεις μας, αἱ
δόξαι μας, αἱ προλήψεις μας.

Α'. **Ε**πειδὴ αἱ γλῶσσαι, σχηματισμένοι ἐν ὄσφ
ἡμεῖς ἀναλύομεν, ἔγιναν ἄλλαι τόσαι ἀναλυτικαὶ μέ-
θοδοι, καταλαμβάνει τινὰς ὅτι μᾶς εἶναι φυσικὸν
νὰ σοχάζωμάθε κατὰ τὰς ἕξεις ὅπῃ μᾶς ἔκαμαν
νὰ πάρωμεν. Διὰ μέσθ' αὐτῶν σοχάζωμάθε · ἐ-
πειδὴ εἶναι κανόνες τῶν κρίσεών μας · κάμεν τὰς

παγόρευε μὲ τὰ δακτυλα κάθε τε (εἶναι περιττὸν νὰ εἰ-
πῶ ὅτι ὁ δημιουργός της εἰφευρε τὸν τρόπον νὰ ἀναπλη-
ρῶσθ' τὴν ἀκοήν μὲ τὴν ὄρασιν.) Ο' νῦν διάδοχος τε ἡ
μαθητὴς τε Σικάρ ἐτελειοποίησεν ἀκόμη αὐτὴν τὴν διδα-
σκαλίαν. Ο' ἀείδιμος Ἰωσήπης β', αὐτοκράτωρ τῆς
Γερμανίας ἐκατάστησε ἡ αὐτὸς ἓνα σχολεῖον διὰ τῆς κω-
φῆς καὶ ἐνεθς (ἦτοι βεβῆς) εἰς τὴν Βιένναν κατὰ μήμησιν
τῆ εἰς τὸ Παρίσι.

γνώσεις μας, τὰς δόξας μας, τὰς προλήψεις μας, ἐνὶ λόγῳ, κάμνουν εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος, ὅλα τὰ καλὰ καὶ ὅλα τὰ κακά. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιρροή της καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἤμπορῆσε νὰ γένη ἄλλῶς.

Μᾶς περιπλανῶν μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἀτελεῖς μέθοδοι· ὄντας ὅμως μέθοδοι, δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀτελεῖς· καὶ μᾶς ὀδηγῶν καλὰ ἐνίοτε. Δὲν εἶναι κἀνένας ὅπῃ μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ἀποκτημένων ἔξεων εἰς τὴν γλωσσοαντα, νὰ μὴν εἶναι ἰκανὸς νὰ κάμῃ μερικὰς καλὰς συλλογισμὰς. Μάλιστα ἔτις ἀρχίσασμεν, καὶ βλέπει τινὰς συχνὰ ἀνθρώπους ὅπῃ χωρὶς σπεδῆν νὰ συλλογίζωνται καλλίτερα, παρὰ ἄλλοι ὅπῃ ἐσπέδασαν πολλά.

Αἱ διάλεκτοι τῶν Ἐπισημῶν δὲν εἶναι αἱ καλλίτερα φκισμένα.

β. Ἐπιθυμῶσε τινὰς ὅπῃ οἱ φιλόσοφοι νὰ προεδρεύσῃν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν γλωσσῶν, καὶ πισεύῃ ὅτι ἤθελαν φκισθῆν καλλίτερα. Ἐπρεπε λοιπὸν ὅπῃ αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι νὰ εἶναι ἄλλοι καὶ ὄχι ἐκεῖνοι ὅπῃ ἤξεύρομεν. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι εἰς τὰ Μαθηματικὰ ὁμιλεῖ τινὰς μετὰ σωστότητα, ἔπειδὴ ἡ Ἀλγεβρα ὄντας ἔργον τῆς γεννητικῆς, δὲν ἤμπορῆσε νὰ γένη κακῶς. Εἶναι ἀληθινὰ ἀκόμη ὅτι τινὰ μέρη τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημικῆς ἐπραγματεύθησαν μετὰ τὴν ἰδίαν σωστότητα ἀπὸ ἑνὸς ἀριθμὸν ἐξαιρέτων νόων ὅπῃ ἔγιναν διὰ νὰ παρατηρῶν καλὰ. Κατ' ἄλλον λό-



γον δὲν βλέπω ὅπῃ αἱ διάλεκτοι τῶν Ἐπισημῶν
 νὰ ἔχον κἀνένα ὑπερτέριμα. Ἐχον τὰ ἴδια ἐλατ-
 τώματα ὅπῃ καὶ ἄλλαι, καὶ μεγαλήτερα ἀκόμι. Τὰς
 ὀμιλῶν συχνότατα καὶ αὐτὰς χωρὶς νὰ λέγουν τί-
 ποτες, μάλιστα συχνὰ δὲν τὰς ὀμιλῶν, παρὰ διὰ
 νὰ εἴπῃν ἀτοπίας. Καὶ ἐν γένει, ὅθεν φαίνεται ὅτι
 τὰς ὀμιλῶν διὰ νὰ καταλαμβάνονται.

Αἱ πρῶται χυδαῖκαὶ γλῶσσαι ἐσάθη-
 σαν αἱ οἰκειότεραι εἰς τὸν συλλο-
 γισμόν.

γ'. Εἰκάζω ὅτι αἱ πρῶται χυδαῖκαὶ γλῶσ-
 σαι ἐσάθησαν οἰκειότεραι εἰς τὸν συλλογισμόν. Ἐ-
 πειδὴ ἡ φύσις ὅπῃ ἦταν πρόεδρος εἰς τὸν σχημα-
 τισμόντες, εἶχε κἀν ἀρχίσῃ καλά. Ἡ γένεσις
 τῶν ιδεῶν καὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἔπρεπε νὰ
 εἶναι αἰδητὴ εἰς αὐτὰς τὰς γλῶσσας, εἰς τὰς ὀ-
 πτίας ἡ πρώτη ἐκδοχὴ μιᾶς λέξεως ἦταν γνωσὴ,
 καὶ ἡ ἀναλογία ἔδιδεν ὅλας τὰς ἄλλας. Ἐξαναεὐ-
 ρισκαν εἰς τὰς λέξεις, ιδέας ὅπῃ ἔφευγαν τὰς αἰ-
 δησεις, τὰ ὀνόματα μάλιστα τῶν αἰδητῶν ιδεῶν,
 ὅθεν αὐταὶ ἔρχονται· καὶ, ἀντὶς νὰ τὰ βλέπῃν ὡς
 ὀνόματα κύρια αὐτῶν τῶν ιδεῶν, τὰ ἔβλεπαν ὡς
 ἐκφράσεις μεταφορικὰς ὅπῃ ἤθελαν δείχνῃ τὴν
 ἀρχήντες. Τότε, λόγῳ χάριν, δὲν ἐζήτην ἂν τὸ
 ὑπόσασις σημαίνῃ ἄλλο τίποτες καὶ ὄχι ἐκεῖ-
 νο ὅπῃ εἶναι ὑποκάτω· ἂν τὸ σοχασμός
 σημαίνει ἄλλο τίποτες, παρὰ κινάζω, προσέ-

χω, συγκρίνω. Ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἐφαντάζονταν νὰ κάμνουν ζητήματα ὅπῃ κάμνουν τὴν σήμερον οἱ μεταφυσικοί. Αἱ γλῶσσαι ὅπῃ ἀποκρίνονταν προτιότερα εἰς ὅλα, δὲν ἐσυγχωρῶσαν νὰ τὰ κάμνουν, καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμι τελείως κακὴν μεταφυσικὴν.

Ἡ καλὴ Μεταφυσικὴ ἀρχισε πρὸ τῶν γλωσσῶν, καὶ εἰς αὐτὴν εἶναι ὅπῃ αἱ γλῶσσαι χρεωσθῆν κάθετι καλλίτερον ὅπῃ ἔχουν. Μὰ αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ ἦταν τότε ὀλιγώτερον μία ἐπισήμη, παρά μία φυσικὴ κλίσις. Ἡ φύσις ἦταν ὅπῃ ὠδηγῶσε τὸς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ τὸ ἠξεύρουν, καὶ ἡ μεταφυσικὴ δὲν ἐγινεν ἐπισήμη, παρά ὅταν ἔπαυσε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι καλή.

Οἱ Φιλόσοφοι εἶναι μάλιστα ὅπῃ ἔβαλαν τὴν ἀταξίαν εἰς τὴν γλῶσσαν.

δ. Μία γλῶσσα ἤθελεν ὑπερτερῆ πολλὰ, ἂν ὁ λαὸς ὅπῃ τὴν εἶχε κάμη, ἐκαλλιεργῶσε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισήμας χωρὶς νὰ δανεισθῆ τίποτες ἀπὸ κανέναν ἄλλον· ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν ἤθελε δείχνῃ αἰσθητῶς τὴν πρόοδον τῶν γνώσεων, καὶ δὲν ἤθελεν ἔχει χρείαν νὰ ζητῶν τὴν ἰσορίαν ἄλλῃ. Αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἤθελεν εἶναι τῶ ὄντι σοφὴ, καὶ ἤθελεν εἶναι σοφὴ, μόνη. Μὰ ὅταν αἱ γλῶσσαι εἶναι μαζώματα ἀπὸ πολλὰς ξένας ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην, συγχέουν κάθετι. Ἡ ἀναλογία δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ κάμη νὰ σοχασθῆ τινὰς εἰς τὰς διαφόρους ἐκδοχὰς τῶν

λέξεων, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν τῶν γνώσεων, δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ βάλωμεν σωστότητα εἰς τὰς λόγους μας, δὲν φροντίζομεν δι' αὐτὸ, κάμνομεν ζητήματα καθὼς τύχη, ἀποκρίνομάδε εἰς αὐτὰ παρομοίως, καταχρωμάδε συνεχῶς τὰς λέξεις, καὶ δὲν εἶναι τελείως δόξα ἀλλόκοτος, ὅπως νὰ μὴν εἰρήσκη Φατριώτας.

Οἱ Φιλόσοφοι εἶναι ὅπως ἔφερον τὰ πράγματα εἰς τόσην ἀταξίαν. Ὡμίλησαν τόσον περισσότερον κακῶς, ὅσον περισσότερον ἠθέλησαν γὰρ ὁμιλήσεν διὰ ὅλα· καὶ τόσον περισσότερον κακὰ ὠμίλησαν, ὡσεὶ ὅπως, ὅταν τὰς ἀκολυθῶσε νὰ σοχαζῶνται καθὼς ὅλος ὁ κόσμος, κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτὰς ἠθέλε νὰ φαίνεται ὅτι ἔχει ἕναν τρόπον τῶ σοχάζεσθαι ὅπως δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνήκη εἰς ἄλλον, παρά εἰς τῶ λόγους. Ὅντες λεπτινοὶ, παρὰξένοι καὶ ὀψασιφῶδεις ἀκατάληπτοι, συχνὰ ἐφαινονταν ὅτι φοβεῖνται μήπως δὲν εἶναι ἀρετὰ σκοτεινοὶ, καὶ ἐπάσχισαν νὰ σκεπάζον με ἕνα κάλυμμα τὰς ἀληθινὰς ἢ ψευδῆς γνώσεις τας. Ὅντω λοιπὸν ἡ γλῶσσα τῆς φιλοσοφίας δὲν ἐξῆδη εἰς πολλὰς αἰῶνας, παρά μία βαρβαρότης.

Τέλος αὐτὴν τὴν βαρβαρότητα τὴν ἐξώρισαν ἀπὸ τὰς ἐπισήμας. Τὴν ἐξῆρισαν λέγω, μὰ δὲ ἐξωρίσθη καὶ μόνητης. Ζητεῖ εἰς αὐτὰς πάντοτε ἕνα καταφύγιον, κρυμμένη ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλας μορφὰς, καὶ οἱ καλλίτεροι νόες δυσκολεύονται πολλὰ νὰ τῆς κλείσθον κάθε εἰσοδόν. Πλὴν τέλος, αἱ ἐπι-

σημαί ἕκαμαν προόδους, ἐπειδὴ οἱ Φιλόσοφοι ἐπαρ-
τήρησαν καλλίτερα, καὶ ἔβαλαν εἰς τὴν ὁμιλίαντες
τὴν σωστότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν ὡσθ' εἶχαν βάλῃ εἰς
τὰς παρατηρήσειςτες. Ἐδιώρθωσαν λοιπὸν τὴν
γλῶσσαντες εἰς πολλὰ καὶ ἐσυλλογίσθησαν καλλι-
τερα. Οὕτω λοιπὸν ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι
ἀκολούθησεν ὅλας τὰς ἀλλαγὰς τῆς γλώσσης,
τὸ ὅποιον ἔπρεπε τὰ ἀκολουθήσῃ. (Ὅδος σπεδῆς,
παλαιὰ ἱστορία Βιβλ. 3. Κεφ. 26. Νεωτερικὴ ἱστο-
ρία Βιβλ. 8 καὶ 9. Κεφ. 8 καὶ 9 καὶ τὰ ἐφεξῆς. καὶ
τὸ ἑξάτον Βιβλίον.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Ε'.

ΘΕΩΡΙΑΙ ΕΉΑΝΩ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΨΗ-
ΡΗΜΕΨΑΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑΣ Ι΄ΔΕΑΣ,
ΨΗ ΠΨΣ Η΄ ΤΕΨΗΝ ΤΟΥ΄ ΣΤΑΛΟΓΙ-
ΖΕΨΘΑΙ ΚΑΤΑΝΤΑ΄ ΕΙΣ ΜΙΑΝ
ΓΛΨΨΣΑΝ ΚΑΛΟΦΚΙΑΨΜΕ-
ΝΗΝ.

Αἱ ἀφηρημένας καὶ γενικαὶ ἰδέαι δὲν
εἶναι, παρὰ ὀνομασία.

α'. **Α**ἱ γενικαὶ ἰδέαι τῶν ὀποίων ἐξηγήσαμεν
τὸ πῶς γίνονται, κάμνυν μέρος τῆς ὀλικῆς ἰδέας τῆ

κάθε ενός από τὰ άτομα εἰς τὰ ὅποια ἀνήκει, ἔχει τὰς θεωρῶν δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ὡς ἄλλας τόσας ἰδέας μερικᾶς. Ἡ ἰδέα τῆ ἀνθρώπου λόγῳ χάριν, εἶναι μέρος τῶν ὀλικῶν ἰδεῶν τῆ Πέτρος, τῆ Παύλος, ἐπειδὴ τὴν εὐρίσκομεν ἐξ ἴσου εἰς τὸν Πέτρου ἔχει εἰς τὸν Παύλου, (1)

Δὲν εἶναι τελείως ἀνθρώπος ἐν γένει. Αὐτὴ ἡ ἰδέα ἢ μερική δὲν ἔχει λοιπὸν πραγματικότητα ἐξω ἀπὸ ἡμᾶς· ἔχει ὅμως μίαν μέσα εἰς τὸν νῦν μας, ὅπως ὑπάρχει ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰς ὀλικὰς ἢ ἀτομικὰς ἰδέας τῶν ὁποίων εἶναι μέρος.

Δὲν ἔχει μίαν πραγματικότητα μέσα εἰς τὸν νῦν μας, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὴν θεωρῶμεν ὡς ξεχωρισμένην

(1) Ὁ περιορισμὸς τῆ νοῦς μᾶς εἶναι ὅτι καταστῆναι τὰ καθόλου πρὸς γενικὰς ἰδέας, ἀναγκαῖα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει καθόλου χρῆσιν αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ ἀπειρος αὐτῆ γνώσις περιλαμβάνει ὅλα τὰ άτομα, ἔχει τὸν εἶναι ἐξ ἴσου εὐκροῦν νὰ σοχαζῆται εἰς ὅλα ἐν ταύτῳ ἔχει εἰς κάθε εἶνα ξεχωριστά. Ἡ μᾶν ὅμως ἡ ἰκανότης τῆ νῦς ἀποπληροῦνται, ὅχι μόνου ὅταν σοχαζώμασθε εἰς εἶνα ὑποκειμένου, ἀλλ' ἔχει ὅταν δὲν θεωρῶμεν αὐτῆ, εἶναι εἶνα μόνου μέρος. Ὁ δὲν εἶμασθε ἀναγκασμένοι ὅταν θεωρῶμεν νὰ βάνωμεν τάξιν εἰς τὰς σοχασμῶν μας, νὰ διανεμῶμεν τὰ πράγματα εἰς διαφορῶν συμμορίας. (ὁ Συγγραφεὺς. Τεχνὴ τῆ σοχαζῆσθαι.)

Ἡ ἀπειρος τελειότης τῆ ἀνωτάτη ὄντος ἀποβάλλει ἀναγκαῖως ἀπὸ αὐτὸ κάθε ἀλληλοδιαδοχὴν ἰδεῶν. Ὅταν λοιπὸν ἡ ἔσθια τῆ Θεῶν εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μίαν ἐντελῆ ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν βλέπει ἔχει δέλει κάθε τι εἰς τὴν ἰδίαν στιγμήν.

ἀπὸ κάθε ἀτομικῆν ἰδέαν, ἢ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν ὀνομάζομεν ἀφηρημένην· ἐπειδὴ ἀφηρημένον δὲν σημαίνει ἄλλο τίποτε, εἰμὴ παρμένον, ἀποχωρισμένον.

Ὅλαι λοιπὸν αἱ γενικαὶ ἰδέαι εἶναι ἄλλαι τόσαι ἰδέαι ἀφηρημέναι, ἢ βλέπεις ὅτι δὲν τὰς κάμνομεν ἀλλέως, παρά πέρνοντες ἀπὸ κάθε ἰδέαν ἀτομικῆν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλας.

Ἐὰν τὸ εἶναι κατ' αὐτὸ ἢ πραγματικότης ὅπῃ μία γενικὴ ἢ ἀφηρημένη ἰδέα ἔχει εἰς τὸν νῦν μας; Δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα ὄνομα, ἢ, ἂν εἶναι ἄλλο τίποτε, καὶ παύει ἀπὸ τῶν εἶναι γενικὴ ἢ ἀφηρημένη.

Ὅταν παραδείγματος χάριν, σοχάζωμαι ἄνθρωπον, ἢ μπορῶ νὰ μὴν θεωρῶ εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν, εἰμὴ μιαν ὀνομασίαν κοινήν. Καὶ ἔτι εἶναι πολλὰ ἐναργεῖς ὅτι ἡ ἰδέα μου εἶναι κατὰ τινα τρόπον περιγεγραμμένη μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅτι δὲν ἐκτείνεται εἰς τίποτε περισσότερον, ἢ ἀκολουθῶν δὲ εἶναι, παρά εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον ὄνομα.

Ἀντὶ ἐναντίας, σοχάζομενος ἄνθρωπον, θεωρῶ εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν κάτι τι περισσότερον ἢ ὀχιμίαν ἀπλὴν ὀνομασίαν, αὐτὸ ἀκολουθεῖ, μὲ τὸ νὰ παραστήνῃ τῷ ὄντι ἓναν ἄνθρωπον, ἢ ἓνα ἄνθρωπος εἰς τὸ νῦν μου κατὰ τὴν φύσιν, δὲν ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀφηρημένος καὶ γενικὸς ἄνθρωπος.

Αἱ ἀφηρημέναι ἰδέαι δὲν εἶναι ἄρα, παρά ὀνομασῖαι. Ἄν χωρὶς ἄλλο ἢ θέλαμεν γὰρ ὑποθέ-

σωμεν ἄλλο τίποτες, ἠθέλαμεν ὁμοιάζει με ἕναν ζωγράφον ὅπῃ ἠθέλεν ἐπιμένῃ με ἰχυρογνωμοσύνην εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ ζωγραφίσῃ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, τὸν ἀφηρημένον, καὶ με ὅλον τῆτο δὲν ἠθέλε ζωγραφίσῃ, εἰμὴ ἄτομα.

Ἀκολουθῶς ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι καταυτῆ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκισμένην.

β. Αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἐπάνω εἰς τὰς γενικὰς καὶ ἀφηρημένας ιδέας ἀποδείχνει ὅτι ἡ σαφήνεια καὶ ἡ σωστότης κρέμεται μόνον ἀπὸ τῆ τάξιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν τὰς ὀνομασίας τῶν συμμοριῶν, καὶ ἀκολουθῶς ὅτι, διὰ νὰ προσδιωρήθωμεν αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν ιδεῶν, δὲν εἶναι, παρὰ ἕνα τρόπον, ὃ ὁποῖος εἶναι νὰ φκιάσωμεν καλὰ τὴν γλῶσσαν.

Αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἐπικυρώνει ἐκεῖνο πῶς ἀποδείξαμεν, πόσον αἱ λέξεις μᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι· ἐπειδὴ, ἂν δὲν εἶχαμεν τελείως ὀνομασίαν, δὲν ἠθέλαμεν ἔχῃ τελείως ἀφηρημένας ιδέας. Ἄν δὲν εἶχαμεν τελείως ἀφηρημένας ιδέας, δὲ ἠθέλαμεν ἔχῃ τελείως μῆτε γένη, μῆτε εἶδη, ἢ, ἂν δὲν εἶχαμεν μῆτε γένη μῆτε εἶδη δὲν ἠθέλαμεν ἠμπορῆ νὰ συλλογίζωμάωτε εἰς τίποτες. λοιπὸν, ἂν δὲν συλλογίζωμάωτε, παρὰ με τὴν βροῦθειαν αὐτῶν τῶν ὀνομασιῶν, εἶναι μία νέα ἀπόδειξις ὅτι ἡμεῖς δὲν συλλογίζωμάωτε καλὰ ἢ ἀκὰ, παρὰ με τὸ

νά είναι ἡ γλῶσσα μας καλοφκισμένη ἢ κακοφκισμένη. Ἡ ἀνάλυσις ἄρα δὲν θὰ μᾶς μάθῃ νὰ συλλογίζωμάθε, παρά ὅσον μαθαίνωντάς μας νὰ προσδιορίζωμεν τὰς γενικὰς ἔ ἀφηρημένας ἰδέας, θὲ νὰ μᾶς μάθῃ νὰ κάμωμεν καλὰ τὴν γλῶσσαν, ἔ ὅλη ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι καταντᾶ εἰς τὴν τέχνην τῆ νὰ ὁμιλῇ τινὰς καλὰ.

Τὸ νὰ ὁμιλῇ τινὰς, τὸ νὰ συλλογίζεται, τὸ νὰ κάμνῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε ἰδέας γενικὰς ἢ ἀφηρημένας, εἶναι ἄρα καθ' αὐτὸ τὸ ἴδιον πρᾶγμα· ἔ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὅπῃ εἶναι ἀπλή, ἢμπορεῖ νὰ περάσῃ ὡς μία εὐρεσις. Βέβαια δὲν τὸ ἐσοχάθησαν, ἔ φαίνεται μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλῶν, ἔ συλλογίζονται. Φαίνεται ἀπὸ τὴν κατάχρησιν ὅπῃ κάμνῃ τῶν γενικῶν ἰδεῶν, φαίνεται τέλος ἀπὸ τὰς δυσκολίας ὅπῃ νομίζῃν ὅτι εὐρίσκῃν εἰς τὸ νὰ συλλάβῃν ἰδέας ἀφηρημένας, ἐκεῖνοι ὅπῃ εὐρίσκῃν τὸσον ὀλίγας εἰς τὰ νὰ ὁμιλῶν.

Ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι δὲν καταντᾶ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκισμένην, παρά ἐπειδὴ ἢ εἰς τὰς ἰδέας μας τάξις δὲν εἶναι ἔ αὐτὴ ἡ ἴσασ παρά ἡ ὑποταγή ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ θεταμένα ὀνόματα εἰς τὰ γένη ἔ εἰς τὰ εἶδη. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν νέας ἰδέας, παρά μὲ τὸ νὰ κάμνομεν νέας συμμορίας, εἶναι ἐναργές ὅτι δὲν θὰ προσδιορίσωμεν τὰς ἰδέας, εἰμὴ ὅσον θὰ προσδιορίσωμεν ἔ τὰς συμμορίας. Τότε θὰ συλλογιζώμεν καλὰ, ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία θὲ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς

τάς κρίσεις μας καθώς και εἰς τὴν κατανόησιν τῶν λέξεων.

Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἂν γνωρισθῆ καλὰ,
 ἴα μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ πολλὰ λάθῃ.

γ'. Πεπεισμένοι ὅτι αἱ συμμορίαὶ δὲν εἶναι, εἰμὴ ὀνομασίαι, δὲν ἴα φαντασώμεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπάρχουσι εἰς τὴν φύσιν γένη καὶ εἶδη, καὶ δὲν ἴα ἰδῶμεν εἰς αὐτάς τὰς λέξεις γένη καὶ εἶδη, εἰμὴ ἕναν τρόπον τῶ νὰ βάλωμεν εἰς συμμορίας τὰ πράγματα κατὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο. Θὰ γνωρισώμεν ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ξεσκεπάσωμεν, εἰμὴ αὐτάς τὰς σχέσεις, καὶ δὲν ἴα πιθεύσωμεν ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ἐκεῖνο ὅπῃ αὐτὰ εἶναι. Θὰ ἀποφύγωμεν ἀκολούθως πολλὰ λάθῃ.

Ἄν σημειώσωμεν ὅτι αὐταὶ αἱ συμμορίαὶ δὲν μᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι, παρὰ μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν χρειᾶν ὅπῃ, διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας εὐκριτεῖς ἰδέας, νὰ ξεσυνθέτωμεν τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ θέλωμεν νὰ σκεδάσωμεν, ἴα γνωρισώμεν ὅχι μόνον τὰς ἀκρας τῶ νοῦς μας, ἀλλὰ ἴα ἰδῶμεν ἀκόμη πῶ εἶναι τὰ συνοράτα· καὶ δὲν ἴα φροντίσωμεν νὰ τὰ ὑπερκηδήσωμεν. Δὲν ἴα χάνωμεν μέσα εἰς μάταια ζητήματα. Ἄντις νὰ ζητῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εὐρωμεν, ἴα εὐρωμεν τὰ ἐφικτὰ εἰς ἡμᾶς. Δὲν ἴα χρειασθῆ δι' αὐτὸ, παρὰ νὰ κάμωμεν ἀκριβεῖς ἰδέας εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Αὐτὸ

Ἐὰν τὸ ἠξεύρωμεν πάντοτε, ὅταν Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν λέξεις.

Λοιπὸν, Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν λέξεις, ὅταν, αὐτὶς νὰ ζητῶμεν ἕστιάς ὅπῃ δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ βάλωμεν εἰς αὐτὰ, δὲν Ἐὰν ζητῶμεν, παρὰ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐβάλαμεν, τὰς ἁέσεις λέγω τῶν πραγμάτων πρὸς ἡμᾶς, ἢ τὰς ἁέσεις ὅπῃ ἔχον ἀναμεταξύτες.

Ὅτῃ ἠξεύρωμεν νὰ τὰς μεταχειρισθῶμεν, ὅταν, θεωρῶντές τας ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τῆ νοός μας, δὲν Ἐὰν τὰς κιτάξωμεν, εἰμὴ ὡς ἓνα μέσον τῆ ἁκρίβειᾳ ἔχομεν χρεῖαν διὰ νὰ σοχάζωμάωτε. Τότε Ἐὰν νὰ αἰσθανθῶμεν ὅτι ἡ μεγαλητέρα ἀναλογία χρεώσεται νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἐκλογὴν τῆς, ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ προσδιορίσῃ ὅλας τὰς ἐκδοχὰς, ἢ ἠθέλαμεν περιορίσῃ βέβαια ἐξ ἀνάγκης τὸν ἀριθμὸν τῶν λέξεων εἰς τὸν ἀριθμὸν ὅπῃ ἠθέλαμεν ἔχει χρεῖαν. Δὲν ἠθέλαμεν περιπλανᾶσθαι πλεόν ἀναμεταξύ εἰς διασολὰς φρενῶν, εἰς διαιρέσεις, εἰς ὑποδιαίρέσεις χωρὶς τέλος, ἢ εἰς λέξεις ξένας ὅπῃ γίνονται βάρβαροι εἰς τὴν γλῶσσαν μας.

Τέλος, Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν λέξεις, ὅταν ἡ ἀνάλυσις Ἐὰν μᾶς κάμῃ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἔξῃ τῆ νὰ ζητῶμεν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν εἰς τὴν πρώτην τῆς χρήσιν, ἢ ὅλας τὰς ἄλλας εἰς τὴν ἀναλογίαν.

Ἡ ἀνάλυσις εἶναι ὅπῃ κάμνει τὰς γλώσσας ἢ δημιουργεῖ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπισήμας.

δ. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάλυσιν μόνην εἶναι ὅπῃ χρεώσμεν τὴν δύναμιν τῆ νὰ ἀφαιρῶμεν (1) ἢ τῆ νὰ καθολικεύωμεν. Κάμνει ἄρα τὰς γλώσσας, μᾶς δίδει ἄρα θέας ἀκριβεῖς ὄλων τῶν εἰδῶν. Ἐνὶ λόγῳ, δι' αὐτῆς εἶναι ὅπῃ γινομάσθε ἄξιον νὰ δημιουργήσωμεν τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπισήμας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὴ εἶναι ὅπῃ τὰς ἐδημιούργησεν. Αὐτὴ ἔκαμεν ὅλας τὰς εὐρέσεις, ἢ ἡμεῖς τὴν ἀκολουθήσαμεν μόνον. Ἡ Φαντασίη εἰς τὴν ὀπίαν ἀκονέμων ὅλα τὰ προτερήματα, δὲν ἤθελεν εἶναι τίποτες χωρὶς τὴν ἀνάλυσιν.

Δὲν ἤθελεν εἶναι τίποτες! ἀπατῶμαι. Ἡ΄θε! λεν εἶναι μία πηγὴ δοξῶν, προλήψεων, λαθῶν, ἢ δὲν ἤθέλαμεν κάμνη, εἰμὴ ὄνειρα ἀλλόκατα, ἢ ἢ ἀνάλυσις δὲν τὴν ἐκανόνιζεν ἐνίστε. Τῶ ὄντι οἱ

(1) Ἐπειδὴ ἀφαιρῶντες, δὲν κάμνομεν ἄλλο, παρὰ ἀναλύομεν. Ὅταν βλέπω, λόγω χάριν, ἕνα πρᾶγμα πρῶτην φοράν, περιουδός, δια νὰ τὸ δώσω μίαν ὀνομασίαν, ἀρχίζω νὰ ἀναλύω, θεωρῶ δηλαδὴ ξεχωριστὰ τὰ ἰδιότη, τὰ χαρακτηριστικὰ, ἢ βλέπω εἰς ἀνεκφορὰς ὅπῃ ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ὅπῃ ἤξεύρω, ὅ εἶσι, μὴ τίνα κατὰ τι εἶναι ὅμοιον, ἢ μὴ τίνα κατὰ τι εἶναι ἀνόμοιον, ἢ ἕως ὅτ' αὖτε αὐτὸ εἰς μίαν συμμορίαν, τὸ ὀνομάζω δηλαδὴ, μέταλλον, ὑδρογυρον, πέτραν, μάρμαρον, δένδρον μελίαν, πόαν, ἐλέϊνον, ἢ τλ.

συγγραφείς ὅπῃ δὲν ἔχεν, εἰμὴ τὴν φαντασίαν,
? κάμνεν ἄλλο τίποτες;

Ἡ ὁδὸς ὅπῃ ἡ ἀνάλυσις μᾶς σχεδιάζει εἶναι ση-
μειωμένη ἀπὸ μίαν σειρὰν παρατηρήσεων καλογενο-
μένων, ἃ περιπατῶμεν εἰς αὐτὴν πάντοτε ἀσφαλῶς,
μὲ τὸ νὰ ἡξεύρωμεν πάντοτε πῶς εἴμαστε, ἃ μὲ τὸ
νὰ βλέπωμεν πάντοτε πῶς πηγαίνομεν. Κατ' ἄλλον
λόγον, ἡ ἀνάλυσις μᾶς βοηθεῖ μὲ κάθε τι ὅπῃ ἡμπο-
ρεῖ νὰ μᾶς εἶναι εἰς βοήθειαν. Οὐδὲς μᾶς ὅπῃ εἶναι
τόσον ἀφενὴς ἀφ' ἑαυτῶν, εὐρίσκει εἰς αὐτὴν μοχ-
λὸς κάθε εἶδος, ἃ παρατηρεῖ τὰ φαινόμενα τῆς φύ-
σεως, κατὰ τινὰ τρόπον μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ὡσὰν
νὰ τὰ ἐκάνοντι μόνος τες.

Κατόπιν αὐτῆς πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν
ἀλήθειαν, ἃ ὄχι κατόπιν τῆς φαν-
τασίας.

ε'. Μὰ, διὰ νὰ κρίνωμεν καλὰ διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ
τὴν χρεωσῶμεν, πρέπει νὰ τὴν γνωρίζωμεν καλὰ
ἄλλως, τὸ ἔργον αὐτῆς δὲ μᾶς φανῆ ἔργον τῆς
φαντασίας. Διὰ τί, ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι ὅπῃ ὀνομάζομεν
ἀφηρημένας, φαίνεν ἀπὸ τὸ νὰ ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰ-
δησεις, δὲ νομίσωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν ἔρχονται ἀπ'
ἐκεῖ, ἃ, ἐπειδὴ τότε δὲν δὲ ἰδῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχεν
κοινὸν μὲ τὰ αἰδηήματα, δὲ φαντασῶμεν ὅτι αὐταὶ
εἶναι κάτι τι ἄλλο. Προπαρμένοι ἀπὸ αὐτὸ τὸ λά-
θος, δὲ τυφλωθῶμεν ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχὴν τες ἃ εἰς
τὴν γένεσίν τες, ἃ δὲ μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἰδῶμεν

ἐκεῖνο ὅπῃ αὐταὶ εἶναι, μ' ὅλον τῆτο θὰ πισεύσωμεν ὅτι τὸ βλέπομεν ἔδεν θὲ νὰ ἔχωμεν, εἰμὴ ὅπτα-
σίας. Ποτὲ μὲν αἱ ἰδέαι θὰ εἶναι ὄντα ὅπῃ ἔχεν ἀφ'
ἐαυτῶν τῆς μίαν ὑπαρξίν εἰς τὴν ψυχὴν, ὄντα ἐμφυ-
τα (1), ἢ ὄντα ὅπῃ προσθέτονται ἀλληλοδιαδόχως
εἰς τὸ ἐδικόντης (2), ποτὲ δὲ, θὰ εἶναι ὄντα ὅπῃ

(1) Οἱ Καρτεσιανοὶ δοξάζοντες ὅτι εἶναι ἰδέαι ἐμ-
φυτοὶ, δηλαδὴ ἰδέαι ὅπῃ συγγενῶνται μὲ τὴν ψυχὴν,
ἐδόξαζον ἀκολούθως ὅτι αὐταὶ αἱ ἰδέαι εἶναι ὄντα ὅπῃ
ὑπάρχον χωρὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα.
Ψευδοπερικατητικοὶ πρότερον ἐδόξαζαν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν,
ἀντιρρῶνταν, ὅτι τὰ καθόλου, αἱ γενικαὶ ἰδέαι δηλαδὴ, εἶναι
πράγματα. Ἰδὴ πῶς συλλογζόμενος ὁ Καρτέσιος ἐδέχθη
τὰς ἐμφύτης ἰδέας. „Ἡ ψυχὴ ἰσιωδῶς εἶναι πάντῃ δικ-
„φορητικὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Πρέπει ἄρα νὰ ἔχη ἰδέας πάν-
„τῃ ἀνεξαρτήτης ἀπὸ αὐτὸ. Ἐχει ἄρα ἰδέας ἐμφύτης.

Ἄν δὲν ἤθελεν εἶναι προκατειλημμένος ἐν γενεῇ
κατὰ τὴ ἀριστοτελισμῶ, ἤθελε βέβαια προσέξῃ καλύτερα
ἔ καταπεισθῆ ὅτι, Οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὁ μὴ πρότερον
ἐν τῇ αἰσθήσει. Ὁ βαθὺς Γασσένδης ἐπροσφέρθη
φιλοσοφικώτερα ἀπὸ τὸν πολυδρῦλλον Καρτέσιον. Ἀ-
πετίναξε ἔ ἔτος τὸν ἀριστοτελισμὸν, ἀλλ' ὡς φιλόσοφος.
Ἀπετίναξε τὰ ἀποτιναχτέα, ἔ ἐνηγκλιθῆ τὰ ἀγκαλι-
σέα. Ὁ Γασσένδης ὁ ὁποῖος ἀνοιξε τὸν δρόμον εἰς τὸν
Νεύτωνα ἔ Λοκ, ἔλεγεν, ὅτι ὁ νῆς τῆ ἀνθρώπου ἐρχομένη
εἰς τὸν κόσμον, εἶναι ἕνας ξυςὸς πίναξ εἰς τὸν ὁ
ποῖον τίποτες δὲν εἶναι γραμμένον, τίποτες δὲν εἶναι
γλυμμένον.

(2) Ἀπὸ τὴν ἀπλότητα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς,
ὁ πολὺς Λεῖβνίτιος συμπεραίνει ὅτι κανένα διμικρῶνιμῶ
πράγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη καμμίαν ενεργεῖαν ἐπάνω τῆς,

δὲν ἔχον τὴν ὑπαρξίντης, παρά εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἡ-

ὅτι ὅλαι αἱ μεταβολαὶ ὅπῃ δοκιμάζει, κρέμονται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ ἰδίᾳ σύ-
 ρασις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τρόπον ὅπῃ ἔχει
 εἰς τὸν ἑαυτὸντης διαφόρου ἀντιλήψεις (ιδέας), ἄλλας
 εὐκρινεῖς, ἄλλας συγκεχυμένας, καὶ ἕναν πολλὰ μεγάλου
 ἀριθμὸν τόσον σκοτεινάς, ὅπῃ μόλις ἡ ψυχὴ τὰς δοκεῖ-
 ται. Ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ ιδέαι μαζὶ κληματίζον τὸν πίνα-
 κα τῆ Παντός, ὅτι κατὰ τὴν διαφορετικὴν ἀναφορὰν τῆς
 κάδε ψυχῆς μετὰ αὐτὸ τὸ Πᾶν, ἢ μετὰ τινὰ μέρη τῆ Παντός,
 ἔχει τὴν αἰσθησὶν τῶν εὐκρινῶν ιδεῶν μᾶλλον ἢ ἡττου
 κατὰ τὴν μεγαλητέραν ἢ μικροτέρου ἀναφορὰν. Καὶ ἐπειδὴ
 κατ' ἄλλου λόγου, κάδε τι εἶναι δεμένον εἰς τὸ Πᾶν,
 κάδε μέρος ὠνάς μία ἀκολουθεῖ τῶν ἄλλων μερῶν, παρο-
 μοίως ἢ παρασατικὴ ιδέα ἔχει μίαν ἀλληληχίαν τόσου
 ἀναγκαίαν μετὰ τὴν παράσασι τῆ Παντός, ὅπῃ δὲν ἡμπο-
 ρεῖ νὰ εἶναι ἀποχωρισμένη. Ἐυτεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅπῃ καδῶς
 τὰ πράγματα ὅπῃ συμβαίνου εἰς τὸ Πᾶν διαδέχονται
 ἕνα τὸ ἄλλο κατὰ τινὰς νόμους, παρομοίως εἰς τὴν ψυ-
 χὴν, αἱ ιδέαι γίνονται κατὰ διαδοχὴν εὐκρινεῖς, κατ'
 ἄλλου νόμους οἰκείους εἰς τὴν φύσιν τῆ νοῦς. Οὕτω λοιπὸν
 δὲν εἶναι μήτε ἡ κινήσις, μήτε ἡ εἰς τὸ ὄργανου προσβο-
 λή, ὅπῃ διεγείρει αἰσθήματα ἢ ιδέας εἰς τὴν ψυχὴν. Βλέ-
 πω τὸ φῶς, ἀκῶ τὸν ἤχον, εἰς τὴν αὐτὴν στιγμήν αἱ πα-
 ρασατικαὶ ιδέαι τῆ φωτός, τῆ ἤχου διεγείρονται εἰς τὴν
 ψυχὴν ἐπειδὴ ἡ σύρασίςτης εἶναι τοιαύτη καὶ μία ἀναγ-
 καία ἀρμονία τὸ ἀπαιτεῖ, ἡ ὁποία εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς
 ὅλα τὰ μέρη τῆ Παντός, καὶ ἀναμεταξὺ εἰς τὰς ιδέας τῆς
 ψυχῆς με, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ εἶναι σκοτειναὶ, γί-
 νονται κατὰ διαδοχὴν εὐκρινεῖς. Μία προηγημένη ιδέα
 εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι αἰτία μιᾶς ἀκολουθεῖ μία κινήσις εἰς
 τὸ σᾶμα ἀνάλογος μετὰ τὴν πρώτῃν ιδέαν τῆς ψυχῆς εἶναι



μεις δὲν τὰ βλέπομεν παρά εἰς αὐτὸν (1). Παράμοια ὄνειρα θὰ μᾶς μακρύνουν ἀναγκαίως ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῶν

αἰτία μᾶς δευτέρας κινήσεως ἀναλόγῃ μετὰ τὴν δευτέραν ἰδέαν τῆς ψυχῆς.

Οὕτως ἐδόξαζεν ὁ περικλεῆς Λεϊβνίτιος, ὅθεν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ τὸ σύστημα Προδιατεταγμένην ἁρμοσίαν. Ὅρα καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸ τέλος τῆς Α' Μέρους. Ἐδόξαζε λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὰς ἐμφύτους ἰδέας, μετὰ ἕκαστον τρόπον ὁμῶς διαφορετικόν. Αὐτὸ τὸ εὐφυὲς σύστημα ἀναιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς. Οἱ Λεϊβνιτικοὶ διίχθυρίζονται, ὅχι καὶ ἔτιω δὲν κάμνουν, παρά νὰ δείχνουν τὴν ἀνακολληδίαν τους. Ἡ προδιατεταγμένη ἁρμονία ἐξάδη ἕνα ἐπιχειρήματα ἰσχυρὸν εἰς τὰς ἐχθρὰς τῆς ἰσολοφίας, ὅσα δὲ τῆς Λεϊβνιτίου, καὶ τόσον ἰσχυρὸν ὅπως ἐκλείσει τὸ ζῶμα τῆς Βολφίας, τὸν ἐξώρισεν δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ὡς διδάσκαλον καὶ πρόμαχον ἑνὸς ἐπικινδύου συστήματος εἰς τὴν κρατικὴν εὐταξίαν.

Αὐτὸ τὸ σύστημα ἰσιωδῶς δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν Εἰμαρμένην τῶν Σταϊκῶν. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ζῶον ἔλεγε πρὸς τέτοις ὁ Λεϊβνίτιος, ἔχεν τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ὅπως καὶ ὁ κόσμος. Αἱ σπερματικαὶ ψυχαὶ τῶν λογικῶν ζῴων περιῶν ἀπὸ τὴν κατάστασιν αἰσθητικῆς ψυχῆς, εἰς τελειότεραν κατάστασιν λογικῆς ψυχῆς. Αἱ ψυχαὶ ἐν γένει εἶναι καθρέπται τῆς Παντός, εἰκόνας παραστατικαὶ τῶν πραγμάτων, ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπου εἶναι πρὸς τέτοις μία εἰκὼν τῆς δημιουργήσεως.

(1) Ὁ Καρτεσιανὸς Μαλεμβράγγιος εἰς τὰς χριστιανικὰς καὶ μεταφυσικὰς μελέτας τε διατείνεται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ θεῖος Λόγος εἶναι τὸ καθόλου λογικόν, καὶ ὅτι τὰ δημιουργημένα πνεύματα ὅ, τι βλέπουν, το βλέπουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀδημιουργητὴν ὑπόστασιν, πρὸς τέτοις καὶ τὰς

εὐρέσεων, ἔ δὲν θὰ βαδίσωμεν πλέον παρά ἀπὸ
λάθος εἰς λάθος. Ἰδὲ μὲ ὄλον τῆτο τὰ συστήματα

ιδέας τῶν σωμάτων εἰς αὐτὴν τὰς βλέπεν. Ὁ Θεὸς ἄρα
εἶναι, κατ' αὐτὸν, ὅπῃ κυρίως ἔχει ιδέας, ἡμεῖς δὲν τὰς
ἀποκτῶμεν, παρά μὲ τὸ νὰ τὰς βλέπη ἡ ψυχὴμας εἰς
αὐτὸν. Ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ κατ' αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἡμεῖς δὲν
εἴμασθε, παρά καιρικὰ αἰτία ἢ ἀφορμικὰ, ὀργανικὰ, ὑπο-
θετικὰ, ἂν γράφω ἐγὼ, ἂν νοῶ, ἐγὼ δὲν εἶμαι, παρά ἡ
ἀφορμὴ, τὸ ὄργανον, ἡ νόησις δὲν γίνεσται, παρά ὑποθε-
θέντος ὅτι ἐγὼ εἶμαι. Κατ' αὐτὸ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ γρά-
φει, ὅπῃ νοεῖ, ἔ τλ.

Ἡ πλαστικὴ ἢ μορφωτικὴ φύσις εἶναι μία τέχνη
προσπεφυκυῖα εἰς τὴν ὕλην πρὸς σχηματισμὸν, (Ἀριστοτέ-
λης). εἶναι μία ὑπόστασις ὁ ὅποια δὲν εἶναι ὕλη μήτε
πνεῦμα, ἔ πλάττει, μορφώνει χωρὶς προαίρεσιν, ὁ Καρ-
τεσιος δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ αὐτὴν τὴν πλαστικὴν φύσιν
τῆ Ἀριστοτέλης ὅπῃ ἐνεργεῖ ἐν ἀγνοίᾳ παντάπασιν· ἐπει-
δὴ αὐτὴ ἡ δόξα ἔχει κάποιαν ἀναφορὰν μὲ τὴν δόξαν
τῶν Στωϊκῶν ὅπῃ ἠθέλαν τοῦ Θεοῦ ψυχὴν τῆ κόσμου.
Ἐπέσησε λοιπὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν φύσιν ἐμψυχῶντα ἔ
διευθύνοντα αὐτὴν διὰ τῶν νόμων. Ἡ δόξα τῆ Καρ-
τεσίε ἐβανεν εἰς ἀπορίαν τοῦ ὁπαδόν τε Μαλεμβράγγχιον,
ἔ ἐπανόησε τὸ σύστημα τῶν καιρικῶν αἰτιῶν. Ὁ Κερδνορ
πάλιν ἔ ἄλλοι δυσαρασάμενοι εἰς τὸ σύστημα τῆ Μαλαμ-
βραγγχίε, ἠθέλησαν νὰ ξαναεἰσαῖξεν τὰς πλαστικὰς μορ-
φὰς, σύστημα πάντη ἀσύστατον. Ἐπειδὴ ? τίς ἡ ποιᾶυτι
ἀρχὴ ἡ εὐθεσά εἰς ὄλα τὰ σώματα, τὴν ὅποιαν θέλεσθε
νὰ εἶναι μήτε ὕλη μήτε πνεῦμα, ἔ μὲ ὄλον τῆτο μία
ὑπόστασις πλαστικὴ χωρὶς σκοπόν; Ἰδὲ δράματα με-
ταφυσικὰ.

Αὐτὴ ἡ δόξα τῆ Ἀριστοτέλης, ὅτι ἡ φύσις ἐνεργ-

ὅπῃ κάμνει ἡ Φαντασία, ὅταν μίαν Φορὰν τὰ δεχθῶμεν, δὲν μᾶς εἶναι πλέον δυνατόν νὰ ἔχωμεν μίαν γλῶσσαν καλοφκιασμένην, καὶ εἵμασθε καταδικασμένοι νὰ συλλογιζομάσθε σχεδὸν πάντοτε κακὰ. ἐπειδὴ συλλογιζομάσθε κακὰ ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τῆ νοός μας.

Οἱ ἄνθρωποι καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, δὲν ὠδηγῶνταν ἔτιωσ εὐγαίνοντες ἀπὸ τὰ χέρια τῆ δημιουργοῦ τῆς φύσεως. Μὲ ὅλον ὅπῃ τότε ἐζητῶσαν χωρὶς νὰ ἠξεύρην ἐκεῖνο ὅπῃ ἐζητῶσαν καλὰ, καὶ εὐρισκαν συχνὰ, χωρὶς νὰ δοκηθῆν ὅτι εἶχαν ζητήσῃ. Ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ αἱ χρεῖαι ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως τὴς εἶχε δώσει, καὶ αἱ περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας τὴς εἶχε θέσει, τὴς ἐβίαζαν νὰ παρατηρῆν καὶ τὴς εἰδοποιῶσαν συχνὰ νὰ μὴν Φαντάζωνται. Ἡ ἀνάλυσις ὅπῃ ἔκαμνε τὴν γλῶσσαν, τὴν ἔκαμνε πάντοτε καλὰ ἐπειδὴ ἐπροδιόριζε πάντοτε τὸ σημανόμενον τῶν λέξεων, καὶ ἡ γλῶσσα ὅπῃ δὲν ἦταν ἐκτεταμένη, μὰ ὅπῃ ἦταν καλοφκιασμένη, ὠδηγῶ-

γεῖ ἀβελήτως. καὶ τῆ Πλάτωνος ἡ ἐναντία ὅτι ἡ φύσις πάντα ποιεῖ μετὰ λόγου, διήγειραν ἀναμεταξὺ εἰς τὴς Ἀριστοτελικῆς, καὶ Πλατωνικῆς τῆ 16' αἰῶνος, τὸν Πλήθωνα λέγω, τὸν Γεώργιον τὸν Τραπεζεντίον, τὸν Βησσαρίωνα, τὸν Γαζῆν Θεόδωρον, τὸν Γενάδιον, μίαν μεγάλην διαφορὰν καὶ λογομαχίαν. Τὸ περὶ νόμων σύγγραμμα τῆ Πλήθωνος ἀφ' ἧ ἐπίσειν εἰς τὰς χεῖρας τῆ Γενάδιου πατριαρχεῦστος ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατεδικάσθη εἰς τὸ πῦρ. Ἐκαμναν μὲ κὺτὸ ἕνα ἔργου πυρός.

σεν εἰς τὰς ἀναγκαιοτέρας εὐρέσεις. Κακῇ τύχῃ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ παρατηρήσεν πῶς ἐπαιδεύονταν. Ἦμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινὰς ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάμνῃ καλὰ τίποτες, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνῃ χωρὶς νὰ ἤξεύρῃν· ἔοι φιλόσοφοι ὅπῃ ἔπρεπε νὰ ζητῶσι μὲ περισσότερον φῶς, ἐζήτησαν συχνὰ διὰ νὰ μὴν εὕρῃν τίποτες ἢ διὰ νὰ περιπλανηθῶσιν. (Ὁδὸς σπυρδῆς, Τέχνη τῆ σοχ. 2 Μέρου. Κεφ. 5).



Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 5.

ΠΟΣΟΝ Α΄ΠΑΤΩΝΤΑΙ Ε΄ΚΕΓΝΟΙ
 ΟΠΟΥΤ ΚΙΤΑ΄ΖΟΤΗ ΤΟΥΤΣ ΟΡΙ-
 ΣΜΟΥΤΣ Ω΄Σ ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΘΕΡΑ-
 ΠΕΥΤΙΚΟΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΧΡΗ-
 ΣΕΩΝ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ.

Οι ὀρισμοὶ περιορίζονται εἰς τὸ νὰ δεί-
 χουν τὰ πράγματα, καὶ δὲν ἠξεύρει τινὰς
 ἐκεῖνο ὅτῃ θέλει νὰ εἴπῃ ὅταν τις
 δίδει διὰ ἀρχάς.

Α. **Τ**ὰ ἐλαττώματα τῶν γλωσσῶν εἶναι αἰ-
 ωθητὰ, μάλιστα εἰς τὰς λέξεις τῶν ὁποίων ἡ ἐκδοχὴ
 δὲν εἶναι προσδιωρισμένη, ἢ εἰς ἐκείνας ὅτῃ δὲν ἔχουν
 τελείως νόημα. Ἡ θέλησαν νὰ ἐπιφέρουν θεραπείαν
 εἰς αὐτὸ, καὶ, ἐπειδὴ εἶναι λέξεις τὰς ὁποίας ἠμπο-
 ρῆν νὰ ὀρίσῃν, εἶπαν, ὅτι πρέπει νὰ τὰς ὀρίσῃν ὅλας.
 Ἀκολούθως οἱ ὀρισμοὶ ἐκιτάχθησαν ὡς ἡ βᾶσις τῆς
 τέχνης τῆ συλλογίζεσθαι.

Ἐνὰ τρίγωνον εἶναι μία ἐπιφάνεια

ἀποπερατωμένη ἀπὸ τρεῖς γραμμάς.
 Ἰδὲ ἓνας ὀρισμὸς. Ἄν δίδῃ τῷ τριγώνῳ μίαν ιδέαν
 χωρὶς τὴν ὁποίαν ἤθελεν εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιο-
 ρίσῃ τινὰς τὰς ιδιότητες, ἢ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ διὰ
 νὰ ἔσσκεπάσῃ τινὰς τὰς ιδιότητας ἐνὸς πράγματος,
 πρέπει νὰ τὸ ἀναλύσῃ, καὶ, διὰ νὰ τὸ ἀναλύσῃ,
 πρέπει νὰ τὰ ἰδῇ. Παρόμοιοι λοιπὸν ὀρισμοὶ δείχνουν
 τὰ πράγματα ὅπῃ ἐπιχειρίζεται τινὰς νὰ ἀναλύσῃ,
 καὶ ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ κείμενον, εἶναι αὐτὸ. Αἱ αἰσθη-
 σεις μὰς δείχνουν ἐξ ἴσῃ τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, καὶ
 τὰ ἀναλύομεν, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὰ
 ὀρίσωμεν. Ἡ ἀνάγκη λοιπὸν τῷ νὰ ὀρίσωμεν δὲν
 εἶναι, παρά ἢ ἀνάγκη νὰ ἰδῶμεν τὰ πράγματα
 ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα θέλομεν νὰ συλλογασθῶμεν,
 καὶ, ἂν ἠμποροῦμεν νὰ ἰδῶμεν χωρὶς νὰ ὀρίσωμεν,
 αἱ ὀρισμοὶ γίνονται ἀνωφελεῖς καὶ αὐτὸ συμβαίνει
 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Χωρὶς ἀμφιβολίαν, διὰ νὰ σπεδάσω τίποτες
 πρέπει νὰ τὸ ἰδῶ. Μὰ ὅταν βλέπω, δὲν ἔχω νὰ
 κάμω ἄλλο, παρά νὰ ἀναλύσω. Ὅταν λοιπὸν ξε-
 σκεπάσω τὰς ιδιότητας μιᾶς ἐπιφανείας ἀποπερα-
 τωμένης ἀπὸ τρεῖς γραμμάς, ἢ ἀνάλυσις μόνη εἶναι
 ἢ ἀρχὴ τῶν ξεσκεπάσεών μου, ἂν θέλῃ τινὰς ἀρχάς·
 καὶ αὐτὸς ὁ ὀρισμὸς δὲν κάμει ἄλλο, παρά νὰ μὲ δεί-
 ξῃ τὸ τρίγωνον ὅπῃ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῶν ζητή-
 σεών μου, καθὼς αἱ αἰσθήσεις μου μὲ δείχνουν τὰ αἰσθη-
 τὰ ὑποκείμενα. Ὅτι σημαίνει λοιπὸν αὕτη ἢ ὁμιλία
 οἱ ὀρισμοὶ εἶναι ἀρχαί; Σημαίνει ὅτι πρέπει

να ἀρχίσῃ τινὰς ἀπὸ τὸ να βλέπῃ τὰ πράγματα διὰ να τὰ σπεδάσῃ, ἔ ὅτι πρέπει να τὰ ἰδῇ τοιαῦτα καθὼς εἶναι. Δὲν σημαίνει ἄλλο, εἰμὴ αὐτὸ με ὄλον τῆτο πιεεύον ὅτι λέγουν κάτι τὶ περισσότερον

Ἀ ρ χ ῆ κυρίως σημαίνει τὴν κατάστασιν ἐνὸς ὁπῆ ἀρχίζει τίποτες, ἔ κατ' ἀναλογίαν, τὰς πρώτας ἔ δεμελιφθεῖς διδασκαλίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρχίζει τινὰς ἔ προχωρεῖ εἰς ἄλλας ἔ ἔτω τὸ ἐμεταχειρίθησαν πρώτον. Ὑ ἔτερον ὅμως ἀπὸ τὴν παρὰ πολλὴν χρῆσιν, κατήντησαν να τὸ μεταχειρίζονται ἀπὸ ἔξιν, μηχανικῶς, χωρὶς να προσκολλήσεν εἰς αὐτὸ ἰδέας, ἔ εἶναι ἀρχαὶ κατὰ τὸ δεύτερον σημαϊνόμενον, ὁπῆ δὲν εἶναι ἀρχαὶ κἀνενὸς.

Ἐ γ ῶ δὲ να εἰπῶ ὅτι αἱ αἰθῆσεις μας εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν γνώσεών μας, ἐπειδὴ αἱ γνώσεις ἀπὰ τὰς αἰθῆσεις ἀρχίζον, ἔ δὰ εἰπῶ ἕνα πράγμα ὁπῆ καταλαμβάνεται. Δὲν δὰ εἶναι τὸ ἴδιον ἂν λέγω „ὅτι „μία ἐπιφάνεια ἀποπερατωμένη ἀπὸ τρεῖς γραμμὰς, „εἶναι ἡ ἀρχὴ ὄλων τῶν ἰδιοτήτων τῆ τριγώνου ἐπειδὴ ὄλαι αἱ ἰδιότητες τῆ τριγώνου ἀρχίζον, ἀπὸ μίαν „ἐπιφάνειαν ἀποπερατωμένην εἰς τρεῖς γραμμὰς”. Ἐπειδὴ ἀγαπῆσα παρομοίως να εἰπῶ, „ὄλαι αἱ „ἰδιότητες μιᾶς ἐπιφανείας ἀποπερατωμένης εἰς τρεῖς „γραμμὰς, ἀρχίζον ἀπὸ μίαν ἐπιφάνειαν ἀποπερατωμένην εἰς τρεῖς γραμμὰς”. Ἐνὶ λόγῳ, αὐτὸς ὁ ὁρισμὸς δὲν με μαθαίνει τίποτες, δὲν κάμνει, παρὰ να με δείχνῃ ἕνα πράγμα ὁπῆ γνωρίζω, ἔ τῆ ὁποίῃ

ἡ ἀνάλυσις ἤμπορεῖ μόνη νὰ μὲ ξεσκεπάσῃ τὰς ιδιότητες.

Οἱ ὀρισμοὶ λοιπὸν περιορίζονται νὰ δείχνουν τὰ πράγματα, δὲν τὰ φωτίζουν ὅμως μὲ ἓνα ἴσον Φῶς. Ἡ ψυχὴ εἶναι μία ὑπόστασις ὅπως αἰσθάνεται, εἶναι ἓνας ὀρισμὸς ὅπως δείχνει τὴν ψυχὴν πολλὰ ἀτελῶς εἰς ὅλους ἐκείνους εἰς τὰς ὁποῖους ἡ ἀνάλυσις δὲν ἔμαθεν ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν, παρὰ ἡ δυνάμεις τῆ αἰσθάνεσθαι. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἀρχίσῃ τινὰς μὲ ἓναν παρόμοιον ὀρισμὸν νὰ πραγματευθῇ τὴν ψυχὴν. Διὰ τί, μὲ ὅλον ὅπως αἱ δυνάμεις τῆς δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν, παρὰ αἰσθησις, ἀντὶ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι μία ἀρχὴ δι' ἡμᾶς, ἀν, ἀντὶς νὰ εἶναι μία πρώτη γνῶσις, αὐτὴ εἶναι μία ὑπερινή. Καὶ εἶναι μία ὑπερινή, ἐπειδὴ εἶναι συμπέρασμα δεδομένον ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν.

Εἶναι σπάνιον νὰ ἤμπορέσθην νὰ κάμνουν ὀρισμὸς.

β'. Οἱ Γεωμέτραι προκατειλημμένοι ὅτι πρέπει νὰ ὀρίζουν ὅλα, ἀγωνίζονται συχνὰ ματαιῶς ἐξ ζητῶν ὀρισμὸς ὅπως δὲν εὐρίσκουν. Τοῦτο, λόγου χάριν, εἶναι ὁ ὀρισμὸς τῆς εὐθείας γραμμῆς· ἐπειδὴ τὸ νὰ εἰπῶμεν μαζὶ μὲ αὐτὸς ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ κοντότερη ἀπὸ ἓνα σημεῖον εἰς ἄλλο, μὲ αὐτὸ δὲν κάμνομεν νὰ τὴν γνωρίζουν, ἀλλ' ὑποθέτομεν ὅτι τὴν γνωρίζουν. Λοιπὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν

Ένας όρισμός ώντας μία άρχή, δέν πρέπει νά ύπο-
 θέτη ότι τó πρᾶγμα είναι γνωστόν. Ιδὲς ένας σκό-
 πελος εἰς τόν όποῖον προσκόπτειν ὅλοι ὅσοι κάμ-
 νουν σοιχεία, μέ μέγάλον σκάνδαλον τινῶν γεω-
 μετρῶν, οἱ όποῖοι παραπονῶνται ὅτι δέν ἔδωκε τινὰς
 ἀκόμι έναν καλόν όρισμόν τῆς εὐθείας γραμμῆς, οἱ
 όποῖοι φαίνονται ότι ἀγνοῶσιν ότι δέν ἡμπορεῖ τινὰς
 νά ὀρίση τὸ ἀόριστον. Μά, ἂν οἱ όρισμοὶ περιορίζωνται
 νά μᾶς δείχνουν τὰ πράγματα, τί μᾶς μέλει ἂν πρῶ-
 τα ἢ ὕστερα τὲς γνωρίζωμεν; ἐπειδὴ μέ φαίνεται
 ότι τὸ ἐσιῶδες είναι νά τὰ γνωρίζωμεν.

Λοιπόν ἤθελεν εἶναι τινὰς πεπεισμένος ότι τὰ
 μόνον μέσον διὰ νά τὰ γνωρίσωμεν, είναι νά τὰ ἀνα-
 λύσωμεν, ἂν εἶχε σημειώσῃ ότι οἱ καλλίτεροι ὀρι-
 σμοὶ δέν είναι, παρά ἀναλύσεις. Οἱ όρισμοὶ, λόγω
 χάριν, τῆ τριγώνου είναι μία· ἐπειδὴ βέβαια διὰ νά
 εἰπῆ τινὰς ότι είναι μία ἐπιφάνεια ἀποπερατωμένη
 εἰς τρεῖς γραμμὰς, ἔπρεπε νά παρατηρήσῃ τὴν μίαν
 μετὰ τὴν ἄλλην τὰς πλευρὰς αὐτῆ τῆ σχήματος, ἔ
 νά τὰς μετρήσῃ. Είναι ἀληθινόν ότι αὐτὴ ἡ ἀνάλυ-
 σις γίνεται ἐν τῷ ἅμα· ἐπειδὴ ἔ μετροῦμεν παρομοίως
 ἕως τὰ τρία. Ένα παιδί ὅμως δέν ἤθελε μετρήσῃ
 ἕτως ὀγλίγωρα, ἔ μέ ὅλον τῆτο ἤθελεν ἀναλύσῃ
 τὸ τρίγωνον καθῶς ἔ ἡμεῖς. Ηἴθελε τὸ ἀναλύσῃ
 βραδέως καθῶς ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀφ' ἔ μετρήσωμεν
 βραδέως, ἤθελαμεν κάμη τόν όρισμόν ἢ τὴν ἀνάλυ-
 σιν ἐνὸς σχήματος πολυπλεύρου.

Ἄς μὴ λέγωμεν ὅτι πρέπει εἰς τὰς ἀναζητήσεις μας νὰ ἔχωμεν διὰ ἀρχὰς, ὀρισμὸς ἃς λέγωμεν ἀπλῆσερα ὅτι πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν καλὰ, δηλαδὴ νὰ βλέπωμεν τὰ πράγματα καθὼς εἶναι, καὶ ἃς προδῆσωμεν ὅτι διὰ νὰ τὰ βλέπῃ τινὰς ἔτω πρέπει νὰ ἀρχίζῃ πάντοτε ἀπὸ ἀναλύσεις.

Ἄν ἐκφράζωμάθε ἔτω, θὰ ὁμιλήσωμεν μὲ περισσοτέραν σωστότητα, καὶ δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ ζητήσωμεν ὀρισμὸς ὅπῃ τινὰς δὲν εὐρίσκει. Ἡ ξεύρωμεν, λόγῳ χάριν, ὅτι διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν εὐθείαν γραμμὴν, δὲν εἶναι τελείως ἀναγκαῖον νὰ τὴν ὀρίσωμεν κατὰ τὸν τρόπον τῶν γεωμετρῶν, καὶ ὅτι ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν πῶς ἀποκτήσαμεν τὴν ἰδέαν.

Μάταιοι ἀγῶνες ἐκείνων ὅπῃ ἔχεν τὴν μακρίαν νὰ ὀρίζεν ὅλα.

γ'. Ἐπειδὴ, ἡ Γεωμετρία εἶναι μίᾳ ἐπισήμῃ ὅπῃ ὀνομάζεν ἀκριβῆ, ἐνόμισαν ὅτι διὰ νὰ πραγματευθῆ τινὰς καλὰ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπισήμας, ἔπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ μιμηθῆ τὴς Γεωμέτρας, καὶ ἡ μακρία τῆ νὰ ὀρίζεν κατὰ τὸν τρόπον ἐκείνων, ἔγινεν ἡ μακρία ὅλων τῶν φιλοσόφων, ἡ ἐκείνων ὅπῃ θέλουν νὰ περῶν διὰ τοῖστοι. Ἄνοιξε ἓνα λεξικὸν μιᾶς χλωσσης καὶ θέλεις ἰδῆ ὅτι εἰς κάθε ἄρθρον θέλουν νὰ δίδεν ὀρισμὸς, καὶ δὲν εὐσοχῶν. Οἱ καλλίτεροι ὀρισμοὶ ὑποδέτν, καθὼς ἐκεῖνος τῆς εὐθείας γραμμῆς, ὅτι ἡ σημασία τῶν λέξεων μᾶς εἶναι γνω-

ση, ἢ ἂν δὲν ὑπαθέτην τίποτες, δὲν τὰς κατα-
λαμβάνου.

Οἱ ὀρίσμοι εἶναι ἀνωφελεῖς· ἐπειδὴ ἡ ἀνά-
λυσις εἶναι ὅπῃ πρέπει νὰ προσδιορίσῃ
τὰς ιδέας μας.

δ. Αἱ ιδέαι μας εἶναι ἀπλαῖ ἢ εἶναι σύνθετα.
Ἄν εἶναι ἀπλαῖ δὲν θὰ τὰς ὀρίσθην. Ἐνας Γεω-
μέτρης ἤθελε τὸ δοκιμάσῃ εἰς μάτην, ἤθελεν ἀπο-
τύχη καθὼς εἰς τὴν εὐθεΐαν γραμμὴν. Πλὴν, μὲ
ὄλον ὅπῃ δὲν ἤμπορῶν νὰ ὀρίζωνται, ἡ ἀνάλυσις
ὅμως θὰ μᾶς δείχνῃ πάντοτε πῶς τὰς ἀποκτήσα-
μεν· ἐπειδὴ θὰ μᾶς δείξῃ πόθεν ἔρχονται ἔ
πῶς
ἔρχονται.

Ἄν μία ιδέα εἶναι σύνθετος, ἡ ἀνάλυσις πάλιν
μόνη ἤμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ τὴν γνωρίσω-
μεν· ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη ἤμπορεῖ, ξεσυνδέτωντάς
τὴν νὰ μᾶς δείξῃ ὅλας τὰς μερικὰς ιδέας. Οὕτω
λοιπὸν ὅποια ἔ
ἂν εἶναι αἱ ιδέαι μας, δὲν ἀνήκει,
παρὰ εἰς τὴν ἀνάλυσιν νὰ τὰς προσδιορίσῃ μὲ ἕνα
τρόπον σαφῆ ἔ
σωσὸν (1).

(1) Αἱ ιδέαι εἶναι ἢ ἀπλαῖ ἢ σύνθετοι. Ἀπλαῖ
εἶναι ὅσαι ἔρχονται ἐμέσας ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, καθὼς
τὸ γλυκὺ, τὸ πικρὸν, τὸ ξυρὸν ἔ
τλ. ὁ δεῖνα ψόφος,
ὁ δεῖνα ἤχος, αἱ ιδέαι τῶν ὀσφραντικῶν, αἱ ιδέαι τῶν ἀπ-
τῶν, τραχύ, μαλακόν, ἔ
τλ, αἱ ιδέαι τῶν ὀρατῶν,
λευκόν, κίτρινον, φοινικῶν, ἀλικόν, ἀλεργόν, πράσινον,

Μὲ ὄλον τῆτο, θὰ μείνῃ πάντοτε ἰδέαι ἀπρο-
σδιόριστοι μὲ τελειότητα, ἢ καὶ ὅπως δὲν θὰ ἤμπορέ-

φαιὸν, κ. τλ. κ' ὅσαι μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τῆν ἐπιστροφὴν
ὅπως κάμνει ὁ νῆς θεωρῶντας τὰς ἐργασίας τε. Σύνθετοι
ἰδέαι εἶναι ἐκεῖναι ὅπως εἶναι συλλογὴ πολλῶν ἰδεῶν ἀπ-
λῶν, τοιαῦται εἶναι αἱ ἰδέαι τῶν ὑποτάσεων. Αἱ σύνθε-
τοι ἰδέαι ἢ εἶναι συνθεμέναι ἀπὸ διαφορετικὰς ἀντιλή-
ψεις, ἢ ἰδέας, καθὼς αἱ τῶν σωμάτων, ἢ ἀπὸ ἀντι-
λήψεις ὁμοιοσχίμοιαι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, δὲν εἶναι, παρὰ
μία κ' ἢ αὐτὴ ἀντίληψις πολλακίς ἐπαναλαμβανομένη, κ'
ποτὲ μὲν ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι τελείως προσδιορισμένος,
τοιαύτη εἶναι ἢ ἀφηρημένη ἰδέα τῆς ἐκτάσεως· ποτὲ δὲ,
εἶναι προσδιορισμένος, ἔνας πῶς (μέτρον) λόγου χάριν, εἶ-
ναι ἢ ἀντίληψις ἐνὸς δακτύλου παρμένῃ δώδεκα φοραῖς.

Αἱ ἔννοιαι ὅπως γίνονται ἀπὸ διαφορετικὰς ἀντιλή-
ψεις, εἶναι δύο εἰδῶν, αἱ τῶν ὑποτάσεων, κ' αἱ συνθε-
μέναι ἀπὸ ἰδέας ἀπλῶς ἀναφερομένας εἰς τὰς πράξεις
τῶν ἀνθρώπων. Αἱ πρῶται διὰ τὸ εἶναι ὠφέλιμοι, πρέπει
να εἶναι κατὰ τὰς ὑποτάσεις, κ' να μὴ παρασῆμνῃ, εἰ-
μὴ τὰ ἴδια ὅπως εἶναι εἰς αὐτὰς περικλεισμένα. Εἰς τὰς
ἄλλας φέρεται τινὰς διαφορετικὰ παυτάπασι. Συχνὰ
εἶναι ἀξιόλογον να τὰς κάμῃ πρὸ τῆ να ἰδῆ παραδείγ-
ματα, κ' κατ' ἄλλον λόγον αὐτὰ τὰ παραδείγματα
δὲν ἤθελεν εἶναι εἶσιμα διὰ να χρησιμεύσῃ ὡς κανῶν.
Ἡ ἔννοια τῆς ἀρετῆς, λόγου χάριν, προσοῦ ἄλλᾶσσει! Δὲν
μᾶς μένει λοιπὸν, παρὰ να συναδρῶσωμεν πολλακίς ἀπ-
λῶς ἰδέας κατ' ἐκλογὴν ἰδίου, κ' να πάρωμεν αὐτὰς τὰς
συλλογὰς προσδιορισμένας μίαν φοράν διὰ τύπος κ' πα-
ραδείγματα κατὰ τὰ ὅποια χρεωσῆμεν να κρίνωμεν διὰ
τὰ πράγματα. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἰδέαι αἱ προσκολλημέ-
ναι εἰς τὰς λέξεις δόξα, τιμὴ, ἀνδρεία. Ονομάζου
αὐτὰς τὰς ἰδέας Ἰδέας ἀρχετύπων.

σεν να τας προσδιορισεν καθως θελει ὅλος ὁ κόσμος. Ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι μετὸ να μὴν ἠμπόρεσαν να εἶναι σύμφωνοι συνδέτωντας καθενας μετὸν ἴδιον τρόπον, εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἀπροσδιόριστοι. Τοιαύτη, λόγω χάριν, εἶναι ἐκεῖνη ὅπως φανερώνομεν μετὸ Νῆς. Μὰ μετὸ ὅλον ὅπως ἡ ἀνάλυσις δὲν ἠμπορεῖ να προσδιορίσῃ ἐκεῖνο ὅπως ἐννοῶμεν μετὸ μίαν λέξιν τὴν ὁποῖαν δὲν ἐννοῶμεν ὅλοι μετὸν ἴδιον τρόπον, θὰ προσδιορίσῃ μετὸ ὅλον τῆτο κάθεται ὅπως εἶναι δυνατόν να ἐννοῶμεν μετὸ αὐτὴν τὴν λέξιν, χωρὶς να ἐμποδίσῃ μετὸ ὅλον τῆτο ὅπως καθενας να ἐννοῶ ἐκεῖνο ὅπως θελει, καθως κὲ συμβαίνει, δηλαδὴ, θὰ

Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ ἀπλῆς ἰδέαι δὲν εἶναι, παρὰ αἱ ἴδιαι ἀντιλήψεις μας, ὁ μόνος τρόπος τῆ να τας γνωρίσωμεν εἶναι να σκεφθῶμεν ἐπάνω εἰς ἐκεῖνο ὅπως δοκιμάζομεν εἰς τὴν ὄρασιν τῶν ὑποκειμένων. Παρομοίως πρέπει να κάμωμεν διὰ να γνωρίσωμεν τας συνδέτες ἰδέας ὅπως εἶναι ἐπαναλήψεις τῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως. Ἀρκεῖ, λόγω χάριν, διὰ να ἔχῃ τινὰς τὴν ἀφηρημένην ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως, να θεωρήσῃ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς χωρὶς να θεωρήσῃ κανένα μέρος προσδιορισμένον ὡς ἐπανελημμένον ὀσακισθῆν. Ἐν γένει, διὰ να γνωρίσωμεν κατὰ τας ὁποῖα σεν συνδέτες ἰδέας δὲν πρέπει να κάμωμεν ἄλλο ἢ να τας ἀναλύσωμεν, δηλαδὴ να τας ἀνάξωμεν εἰς τας ἀπλῆς ἰδέας ἀπὸ τῶν ὁποῖας εἶναι συνδεμένα.

Οἱ ὀρίσμοι ἄρα εἶναι ἀνωθελεῖς. Τας ἀπλῆς ἰδέας πρέπει να τας γνωρίσωμεν μετὸ τας αἰσθήσεις ἢ μετὸ τὴν σκέψιν, τας συνδέτες πρέπει να τας ξεσυνδέσωμεν. Τας συνδέτες τῶν ὑποστάσεων πρέπει να τας ὀρίσωμεν ἀγνοουτες τας ἐσίας των;

τὸν εἶναι εὐκολώτερον νὰ διορθώσῃ τὴν γλῶσσαν τε, παρά νὰ διορθώσῃ ἡμᾶς τὰς ἰδίους.

Μὰ τέλος, αὐτὴ μόνη εἶναι ὅπῃ θὰ διορθώσῃ κάθετι ὅπῃ εἶναι διορθωτόν· ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη εἶναι ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ νὰ γνωρίσωμεν τὴν γένεσιν ὅλων τῶν ἰδεῶν μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ οἱ φιλόσοφοι ἐπεριπλανήθησαν μίαν πλάνην ἀπίθανον, ὅταν ἐγκατάλειψαν τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὴν ἀναπληρῶνεν μὲ ὀρισμὸς. Ἐπεριπλανήθησαν τόσον περισσότερο, ὅσον δὲν ἡπόρεσαν νὰ δώσῃν ἀκόμι ἕνα καλὸν ὀρισμὸν τῆς ἰδίας ἀναλύσεως. Ἀπὸ τὰς ἀγῶνας ὅπῃ κάμνεν νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἤθελεν εἰπῆ τινὰς ὅτι τὸ νὰ ξεσυνδέσῃ τινὰς ἕνα ὅλον εἰς τὰ μέρη τε καὶ τὸ νὰ τὸ ξενασυνδέσῃ, εἶναι ἕνα μεγάλον μυζήριον. Μὲ ὅλον τῆτο ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ τινὰς ἀλληλοδιαδόχως καὶ μὲ τάξιν.

Η' Σύνθεσις, μέθοδος σκοτεινὴ.

Ἡ σύνθεσις εἶναι ὅπῃ ἔφερε τὴν ὀρισμανίαν, αὐτὴ ἡ σκοτεινὴ μέθοδος ὅπῃ ἀρχίζει πάντοτε ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ πρέπει νὰ τελειώσῃ τινὰς, καὶ ὅπῃ μὲ ὅλον τῆτο ὀνομάζεται **Μέθοδος διδασκαλίας.**

Ἐγὼ δὲν θὰ δώσω μίαν ἔννοαν σωτοτέραν αὐτῆς, εἴτε μὲ τὸ νὰ μὴν τὴν καταλαμβάνω, εἴτε μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν καταλάβω.

Αὐτὴ μὲ φεύγει τόσον περισσότερο, ὡσὰν ὅπῃ πέρνει τὰ ἰδιώματα ἐκείνω ὅπῃ θέλουν νὰ τὴν

μεταχειριζῶν καὶ μάλιστὰ τὰ τῶν ψευδονόων. Ἰδὲ πῶς ἓνας περιφημὸς συγγραφεὺς ἐξηγεῖται εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, „Τέλος, αὐταὶ αἱ δύο μέ-
 „σοδοὶ (ἢ ἀνάλυσις καὶ ἢ σύνθεσις) δὲν διαφέρουσι,
 „παρὰ καθὼς ἡ ὁδὸς ὅπῃ κάμνει τινὰς ἀναβαίνων-
 „τας ἀπὸ ἓναν αὐλῶνα εἰς ἓνα βεννόν, καὶ ἐκεῖνη
 „ὅπῃ κάμνει καταβαίνωντας ἀπὸ τὸ βεννόν εἰς τὸν
 „αὐλῶνα”. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν βλέπω μόνον
 δύο μετέωδους ἐναντίας, καὶ ὅτι ἂν ἡ μία εἶναι κα-
 λή, ἡ ἄλλη εἶναι κακὴ. Τῷ ὄντι, δὲν ἢμπορεῖ
 τινὰς νὰ βαδίζῃ, παρὰ ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ
 ἄγνωστον. Λοιπὸν ἂν τὸ ἄγνωστον εἶναι ἐπάνω εἰς
 τὸ βεννόν, καταβαίνωντας δὲν θέλει ἔλθῃ τινὰς
 εἰς αὐτό· καὶ ἂν εἶναι μέσα εἰς τὸν αὐλῶνα, δὲν
 θέλει ἔλθῃ τινὰς εἰς αὐτὸ ἀναβαίνωντας. Δὲν
 ἢμπορεῖ ἄρα νὰ εἶναι δύο ὁδοὶ ἐναντία διὰ νὰ ἔλ-
 θῃ τινὰς εἰς αὐτό. Παρόμοιαι δόξαι δὲν ἀξίζουσι νὰ
 κάμῃ τινὰς σπεδῆν τὴν κριτικὴν τῆς. (Ὅδὸς σπεδῆς,
 Τέχνη τῆ σοχάζεσθαι. Μέρους 1, Κεφ. 9.)

Ἰποθέτουν ὅτι τὸ ἴδιον τῆς συνθέσεως εἶναι
 νὰ συνθέτῃ τὰς ἰδέας μας, καὶ ὅτι τὸ ἴδιον τῆς
 ἀναλύσεως εἶναι νὰ τὰς ξεσυνθέτῃ. Ἰδὲ διὰ ποίαν
 αἰτίαν ὁ ῥηθῆς συγγραφεὺς πιστεύει ὅτι κάμνεις
 νὰ τὰς γνωρίζῃς, ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ μία φέρνει
 ἀπὸ τὸν αὐλῶνα εἰς τὸ βεννόν, καὶ ἡ ἄλλη φέρνει
 ἀπὸ τὸ βεννόν εἰς τὸν αὐλῶνα. Μὰ εἴτε καλὰ,
 εἴτε κακὰ συλλογίζεται τινὰς, ὁ νῦν πρέπει ἐξ ἀ-
 νάγκης νὰ ἀναβῆ καὶ νὰ καταβῆ ἐκ περιόδου, ἢ,

διὰ τὰ ὁμιλήσω ἀπλύερα, τὸν εἶναι ἑσιῶδες τὰ συνθέση καὶ τὰ ξεσυνθέση· ἐπειδὴ μία σειρά συλλογισμῶν δὲν εἶναι μήτε ἡμπορεῖ τὰ εἶναι, παρὰ μία σειρά συνθέσεων καὶ ξεσυνθέσεων. Ἀνήκει ἄρα εἰς τὴν σύνθεσιν τὰ συνθέτη καὶ τὰ ξεσυνθέτη, καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἀνήκει πάλιν τὰ συνθέτη καὶ τὰ ξεσυνθέτη. Ἦθελεν εἶναι ἄτοπον τὰ φαντασθῆναι τινὰς ὅτι αὐτὰ τὰ δύο πράγματα ἀποβάλλων ἕνα τὸ ἄλλο, καὶ ὅτι ἡθελεν ἡμπορεῖ τινὰς τὰ συλλογίζεται, ἐμποδίζοντας εἰς τὸν ἑαυτὸν τε κατὰ τὸ θέλει, κατὰ τὴν σύνθεσιν καὶ κατὰ τὴν ξεσύνθεσιν. Ἐἰς τὴν λοιπὸν διαφέρειν αὐταὶ αἱ δύο μέθοδοι; εἰς αὐτὸ ὅπως ἡ ἀνάλυσις ἀρχίζει πάντοτε καλὰ, καὶ ἡ σύνθεσις πάντοτε κακὰ. Ἐκείνη χωρὶς τὰ προσκολλᾶται πάντοτε εἰς τὴν τάξιν, ἔχει φυσικὰ τάξιν, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μέθοδος τῆς φύσεως. Αὐτὴ ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει τὴν φυσικὴν τάξιν, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μέθοδος τῶν φιλοσόφων, ἀγωνίζεται τὰ δεῖξαι πολλὴν διὰ τὰ ἀποκάμει τὸν νῦν χωρὶς τὰ τὸν φωτίσει. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ ἀνάλυσις ἡ ἀληθινή, ἡ ἀνάλυσις ὅπως πρέπει τὰ προκριθῆναι, εἶναι ἐκείνη ὅπως ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, δείχνει εἰς τὴν ἀναλογίαν τὸν σχηματισμὸν τῆς γλώσσης, καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς γλώσσης, τὰς προόδους τῶν ἐπισημῶν (1).

(1) Εἶναι ἄξιον εὐχῆς ὅπως οἱ ἀναδεχόμενοι τὴν διδασκαλίαν τῶν παιδῶν, τὰ μὴν ἀγνοῦν τὰ πρῶτα κινή-

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ζ΄.

ΠΟΣΟΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΟΥΣ ΟΣΤΑΛ-
 ΛΟΓΙΣΜΟΣ ΟΤΑΝ Η ΓΛΩΣΣΗ
 ΣΑ Η ΊΔΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΗ

Λέγος εκείνων ὅτῃ προκρίνεν τῆς Σύνθε-
 σεν ἀπὸ τῆς Ἀνάκυσεν?

α΄. **Μ**ὲ ὄλον ὅτῃ ἡ ἀνάλυσις εἶναι ἡ μόνη μέ-
 θος, οἱ Μαθηματικοὶ οἱ ἴδιοι πάντοτε, ἔτοιμοι νὰ

τήρια τῆ ἀνθρωπίνης νοός. Ἄν ἕνας διδάσκαλος γνωρι-
 ζώντας ἐπιτελῶς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἰδεῶν μας,
 δὲν ἤθελε συνομιλῆ με τῆς μαθητάς τε, παρὰ δια πράγ-
 ματα ὅτῃ ἔχεν περισσοτέρην ἀναφορὰν με τὰς χρείας τῶν
 καὶ με τὰς ἡλικίας τῶν. Ἄν ἤθελεν ἔχη τὴν ἐπιτηδειότητα
 εἰς τὸ νὰ τὰ δέσῃ εἰς τὰς περιστάσεις τὰς οικειότερας
 εἰς τὸ νὰ κάμνεν εἰς τὸν ἑαυτόντες ἰδέας σωφας, καὶ νὰ
 τὰς προσηλάσεν με σημεῖα σασιμῶν. Ἄν ἀκόμι χοράτευον-
 τας δὲν ἤθελεν μεταχειρισθῆ ποτὲ εἰς τὰς ἐπιλήσιας τε, εἰμη
 λέξεις τῶν ὁποίων τὸ νύημα νὰ εἶναι ἀκριβῶς προσδιαβι-
 σμένον, τί καθαρότητα, τί ἔκτασιν δὲν ἤθελε δώσῃ εἰς
 τὸν νῦν τῶν μαθητῶν τε! Μὰ πόσον ὀλίγοι πατέρες εἶ-
 ναι εἰς κατάστασιν ὅτῃ νὰ δώσεν παρομοίως διδασκαλίας

τὴν ἐγκαταλείψεν, φαίνονται ὅτι δὲν τὴν μεταχειρίζονται, εἰμὴ τόσον, ὅσον εἶναι βιασμένοι. Δίδων τὴν προτίμησιν εἰς τὴν σύνθεσιν ὅπῃ γομίζεν, ἀπλευρῆσαν καὶ βραχυτέραν καὶ τὰ συγγράμματά τῆς εἶναι πλέον ἐμπεπλεγμένα καὶ πλέον διεξοδικά.

Εἶδαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ σύνθεσις εἶναι ἐναντία τῆς ἀναλύσεως. Αὐτὴ μᾶς βάνει ἔξω ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῶν ξεσκεπάσεων καὶ με ὅλον τῆτο, οἱ περισσότεροι μαθηματικοὶ φαντάζονται, ὅτι αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι ἡ

εἰς τὰ παιδιὰτες, καὶ πόσον ἀκόμι εἶναι σπανιώτεροι ἐκεῖνοι ὅπῃ ἤθελαν εἶναι οἰκεῖοι εἰς τὸ νὰ ἀναπληρώσεν τὰς εὐχὰς των! Εἶναι με ὅλου τῆτο ἀφέλιμον νὰ γνωρίζεν ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἠμπορεῖ νὰ συνεισφέρει εἰς μίαν καλὴν παιδείαν· ἐπειδὴ ἂν δὲν ἠμπορῆν πάντοτε νὰ τὸ ἐκτελέσεν, ἴσως ἤθελαν ἀποφύγη ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι με τελειότητα ἐναντίον. Παραδείγματος χάριν, δὲν ἤθελαν ἐμπλέκη τὰ παιδιὰ με σοφίσματα, με παραλογισμοὺς καὶ με ἄλλης παρομοίαις ἀχρεῖες συλλογισμοὺς· ἐπειδὴ με παρόμοια χορατὰ κινδυνεύου νὰ συγχέου τὴν εὐφυΐαντες, καὶ ἀκόμι καὶ νὰ τὴν διατρέφου. ἠμπορεῖ τινὰς ἀφ' ἧ ὁ νῦστων ἤθελου ἀποκτήσῃ πολλὴν καθαρότητα καὶ ὀρθότητα, νὰ τὰ προβάλλῃ σοφιστικὰς λόγους πρὸς ἄσκησιν τῆς ὀξυνοίας των, με ἱκανὴν ὅμως προφύλαξιν διὰ νὰ προλαμβάνῃ τὰ ἀπρόσφορα ὅπῃ ἠμπορῆσαν νὰ ἀκολουθήσεν ἀπὸ αὐτό. Με φαίνεται πρὸς τέτοις ὅτι ἡ συνήθεια τῆ νὰ βάνου τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σταθῆς των εἰς πράγματα εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορῆν νὰ καταλάβου τίποτε, καὶ ἀδιάφορα εἰς αὐτὰ, εἶναι πολλὰ ὀλίγον οἰκεία εἰς τὴν τῶν γνωστικῶν τῆς δυνάμεων ἀνάπτυξιν. Οἱ Συγγραφεὺς ἐν τῷ Τέχνῳ τῆ σοχάζεσθαι.

οικειότερα εἰς τὴν παιδείαν. Τὸ πιθεῖν τὸσον καλὰ, ὡσεὶ ὅπῃ δὲν θέλῃ νὰ ἀκολουθήσῃ ἄλλην εἰς τὰ σοιχειώδη τες βιβλία.

Ὁ Κλαιρός ἐσοχάσθη ἄλλως. Δὲν ἤξεύρω ἂν ὁ Ἀΰλερ καὶ ὁ Γκρανζ εἶπαν ἐκεῖνο ὅπῃ σοχάζονται εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἔπραξαν ὅμως ὡσάν νὰ εἶχαν εἰπῆ ὅτι σοχάζονται. Ἐπειδὴ εἰς τὰ σοιχεῖα τῆς Ἀλγεβρίας τῶν δὲν ἀκολουθῶν, εἰμὴ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον (1).

Ἡ ψῆφος αὐτῶν τῶν μαθηματικῶν ἔμπορεῖ νὰ μετρηθῇ διὰ κάτι τι. Πρέπει λοιπὸν οἱ ἄλλοι νὰ εἰ-

(1) Τὰ σοιχεῖα τῆς Ἀλγεβρίας τῶν Ἀΰλερ δὲν ὁμοιάζου με κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ εἴχον τὸ αὐτῶν. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἡ προσδιορισμένη ἀνάλυσις πραγματευεταί με μίαν μέθοδον ἀπλὴν, σικῆ „ἀνήκεσαν ὀλόκληρον εἰς τὸν συγγραφέα. Μόνον ἡ θεωρία τῶν ἐξισώσεων εἶναι ἐρίοτε παρὰ πολὺ συνοπτικὴ. Βέβαιον ὁ Ἀΰλερ δὲν ἐκαταδέχθη νὰ ἐμβῇ εἰς λεπτολογίαν πάσων τετριμμένας ἀπὸ ἄλλες, μὰ κάμνει τὸ ἀναγνώστην ὅπῃ θέλει νὰ μάθῃ, νὰ λυπῆται.

Ἡ ἀπροσδιόριστος ἀνάλυσις τὸσον ὀλίγου γνωστὴ εἰς τὴν Φρανσου, καὶ εἰς τῆς ὁποίας τὰς προόδους ὁ Ἀΰλερ καὶ ὁ Γκρανζ ἐβοήθησαν τὸσον, εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆ β'. Μερὸς, τὸ ὁποῖον εἶναι μία ἀριστοργία, καὶ τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς προόδους τῆ Γκρανζ. Τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων τὸ κάμνει ἡ ἀνάλυσις, τὴν ὅποιαν αὐτοὶ οἱ δύο μεγάλοι γεωμέτραι τὴν γνωρίζου ἐντελῶς. Ἐκεῖνοι ὅπῃ δὲν τὴν γνωρίζου δε νὰ δοκιμάσου ἀναφελῶς νὰ γράψου σοιχεῖα.

ναι πολλὰ προκατειλημμένοι διὰ τὴν σύνθεσιν, ὅν-
τες πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἀνάλυσις ὅπῃ εἶναι ἐφευρετικὴ
μέθοδος, δὲν εἶναι καὶ ἡ διδακτικὴ μέθοδος, καὶ ὅτι
εἶναι διὰ νὰ μάθωμεν τὰς εὐρέσεις τῶν ἄλλων, ἕνα
μέσον προτιμητὸν ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ἤθελε μᾶς κάμῃ
καὶ τὰς κάμωμεν.

Ἄν ἡ ἀνάλυσις εἶναι ἐν γένει ἐξωρισμένη ἀπὸ
τὰ Μαθηματικά, κάθε φοράν ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ κάμῃ
χρῆσιν τῆς συνθέσεως, φαίνεται ὅτι τῆς ἔκλεισαν
κάθε εἰσοδὸν εἰς τὰς ἄλλας ἐπισήμας, καὶ ὅτι αὐτὴ
δὲν εἰσάγεται, παρά χωρὶς νὰ ἰξεύρῃν ἐκεῖνοι ὅπῃ
τὰς πραγματεύονται. Ἰδὲ ἡ αἰτία ὅπῃ ἀπὸ τόσα
συγγράμματα τῶν παλαιῶν καὶ νεωτερικῶν φιλοσό-
φων, πολλὰ ὀλίγα εἶναι παιδευτικά. Ἡ ἀλήθεια
σπανίως γνωρίζεται, ὅταν ἡ ἀνάλυσις δὲν τὴν δείχ-
νει, καὶ ἐξ ἐναντίας ἡ σύνθεσις, τὴν περιτυλίττει
μέσα εἰς ἕνα συνάθροισμα ἀορίστων ἐννοιῶν, δοξῶν,
καὶ λαθῶν, καὶ κάμνει μίαν βάρβαρον γλῶσσαν ὅπῃ
πέρῃν ἀντὶ τῆς γλώσσης τῶν τεχνῶν καὶ τῶν
ἐπισημῶν.

Ὅλαι αἱ Ἐπισήμαι ἤθελαν εἶναι ἀκριβεῖς,
ἂν ἠμιλῶσαν μίαν γλῶσσαν πολλὰ
ἀπλήν.

β'. Ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν σκεφθῇ τινὰς εἰς τὴν
ἀνάλυσιν, δεῖ γνωρίσῃ ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ χύσῃ
περισσότερον Φῶς, ὅσαν περισσότερο εἶναι ἀπλή καὶ
σωστή. Καὶ ἂν ἐνθυμῆται τινὰς ὅτι ἡ τέχνη τῆ συλλα-

γίξεσθαι καταντᾶ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκιασμένην, ὅτι κρίνῃ ὅτι ἡ μεγαλιτέρα ἀπλότης ἢ ἡ μεγαλιτέρα σωστότης τῆς ἀναλύσεως, δὲν ἡμπορῶν νὰ εἶναι, εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μεγαλιτέρας ἀπλότητος ἢ τῆς μεγαλιτέρας σωστότητος τῆς γλώσσης. Πρέπει λοιπὸν νὰ αἰσθανθῶμεν αὐτὴν τὴν ἀπλότητα ἢ αὐτὴν τὴν σωστότητα διὰ νὰ τὴν πλησιάσωμεν εἰς ὅλας μας τὰς σπεδὰς, ὅσον τὸ δυνατὸν.

Ὀνομάζον Α' κριβεῖς ἐπισήμας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας δείχνον ἀκριβέστα. ? Διὰ τί λοιπὸν ὅλαι αἱ ἐπισήμαι δὲν εἶναι ἀκριβεῖς; ? Καὶ ἂν εἶναι ἐπισήμαι ὅπῃ αἱ ἀποδείξεις δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, πῶς ἀποδείχνον; ? Ἡ ξεύρει τινὰς καλὰ ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει, ὅταν ὑποδέτη, ἀποδείξεις, αἱ ὁποῖαι, ἀκριβῶς ὁμιλῶντας, δὲν εἶναι ἀποδείξεις;

Μία ἀπόδειξις, ἢ δὲν εἶναι ἀπόδειξις, ἢ εἶναι ἀπόδειξις ἀκριβῆς. Μὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τινὰς ὅτι ἂν αὐτὴ δὲν ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν ὅπῃ πρέπει νὰ ὁμιλῇ, δὲν δὲ κάμῃ νὰ φανῇ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι. Οὕτω λοιπὸν δὲν εἶναι τὸ σφάλμα τῶν ἐπισημῶν, ἂν δὲν ἀποδείχνον ἀκριβῶς, εἶναι τὸ σφάλμα τῶν σοφῶν ὅπῃ δὲν ὁμιλῶν καλὰ.

Ἡ γλῶσσα τῶν μαθηματικῶν ἢ Ἀλγεβρα εἶναι ἡ ἀπλευτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς γλώσσας. ? Δὲν δὲ εἶναι λοιπὸν ἀποδείξεις, παρά ἐκ τὰ Μαθηματικά; Καὶ, ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι ἐπισήμαι δὲν ἡμπορῶν νὰ φθάσῃν εἰς τὴν ἰδίαν ἀπλότητα, ? δὲ καταδικασθῶν εἰς τὸ νὰ μὴν ἡμπορῶν νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἀπλάτῃ διὰ νὰ

καταπέδιον ὅτι ἀποδείχυν ἐκείνο ὅπῃ ἀποδείχυν;

Ἡ ἀνάλησις εἶναι ὅπῃ ἀποδείχυνεῖ εἰς ὄλας, καὶ ἀποδείχυνεῖ ἀκριβέστατα κάδε φορὰν ὅπῃ ὀμιλεῖ τὴν γλωσσασαν ὅπῃ πρέπει νὰ ὀμιλεῖ. Ἡ ξεύρω καλὰ ὅτι διατέλλυν διάφορα εἶδη ἀναλύσεως, ἀνάλησις λογική, ἀνάλησις μετταφυσική, ἀνάλησις μαθηματική. Πλὴν δὲν εἶναι, εἰμὴ μία, καὶ εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὄλας τὰς ἐπιστήμας· ἐπειδὴ εἰς ὄλας αὐτὴ ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ γνωσὸν εἰς τὸ ἄγνωσον μετὸ τὸν συλλογισμὸν, ὃ εἶσι, μετὸ μίαν σειρὰν κινήσεων αἰ ὀποῖα εἶναι περιεκτισμέναι ἢ μία μέσσα εἰς τὴν ἄληθιν. **Ⓜ** ἐ νὰ ιδεαδιώμεν αὐτὴν τὴν γλωσσασαν ὅπῃ πρέπει αὐτὴ ἢ ἀνάλησις νὰ βασάζη, ἂν δοκιμάσωμεν νὰ λύσωμεν ἔνα ἀπὸ τὰ προβλήματα ὅπῃ δὲν λύνει τὸ συνεισισμένον, παρὰ μετὸ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀλγεβρας. **Ⓜ** ἐ νὰ ἐκλέξωμεν ἔνα ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα, ἐπειδὴ δε νὰ μᾶς εἶναι ἐφικτότερα. Κατ' ἄλλον λόγον, δε νὰ ἀρκέση νὰ ἀναπτύξη ὄλον τὸ τέχνημα τῆ συλλογισμῆ.

Πρόβλημα ὅπῃ τὸ δείχυνεῖ.

γ. Ἐχωντας ὀβολὰς μέσσα εἰς τὰ δύο με χέρια, ἂν ἀπὸ τὸ δεξιὸν περάσω ἔναν εἰς τὸ ἀρισερὸν, δε εἶχω ὄσας εἰς τὸ ἔνα, τόσας καὶ εἰς τὸ ἄλλο· καὶ ἂν περάσω ἔναν ἀπὸ τὸ ἀρισερὸν εἰς τὸ δεξιὸν, δε εἶχω διπλαῖς εἰς τῆτο. Σε ἔρω. τῶ, πόσα εἶναι ὀβολοὶ ὅπῃ εἶχω εἰς τὸ καδεῖνα;



Δὲν εἶναι λόγος νὰ μαντεύσῃ τινὰς αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν, κάμνωντας ὑποθέσεις. Πρέπει νὰ τὸν εὕρῃ συλλογιζόμενος, βαδίζοντας ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον διὰ μιᾶς σειρᾶς κρίσεων.

Εἶναι ἐδῶ δύο συμφωνίαι δεδομέναι, ἢ νὰ ὁμιλήσω κατὰ τὰς μαθηματικὰς, εἶναι δύο δεδομένα. Τὸ ἓνα, ὅτι ἂν περάσω ἓναν ὀβολὸν ἀπὸ τὸ δεξιὸν χεῖρ εἰς τὸ ἀρισερὸν, θὰ ἔχω τὸν ἴσον ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἓνα καὶ εἰς τὸ ἄλλο. Τὸ ἄλλο, ὅτι ἂν κάμω νὰ περάσῃ ὁ ἓνας ὀβολὸς ἀπὸ τὸ ἀρισερὸν εἰς τὸ δεξιὸν, θὰ ἔχω τὸν διπλῆν ἀριθμὸν εἰς τῷτο. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃς τὸν ἀριθμὸν ὅπῃ σὲ δίδω νὰ ζητῆς, αὐτὸ δὲν ἤμπορεῖ νὰ γένη ἄλλῶς, παρά παρατηρῶντας τὰς σχέσεις τὰς ὁποίας αὐτὰ τὰ δύο δεδομένα ἔχην τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ καταλαμβάνεις ὅτι αὐταὶ αἱ σχέσεις θὰ εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον αἰσθηταί, κατὰ τὴν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀπλῆν ἐκφρασιν τῶν δεδομένων.

Ἄν ἔλεγες, Ὁ ἀριθμὸς ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ δεξιὸν χεῖρ, ὅταν ἀφαιρῶ ἓναν ὀβολὸν, εἶναι ἴσος μὲ ἐκεῖνον ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ ἀρισερὸν ὅταν εἰς αὐτὸν προσέτω ἓνα, ἤθελες ἐκφράσῃ τὸ πρῶτον δεδομένον μὲ πολλὰς λέξεις. Εἶπέ λοιπὸν συντομώτερον, Ὁ ἀριθμὸς τῷ δεξιῷ μου χερὶ, ὀλιγοσειμένος μίαν μονάδα, εἶναι ἴσος μὲ τὸν τῷ ἀρισερῷ, αὐξημένον μίαν μονάδα· ἢ,

Ο ἄριθμὸς τῆ δεξιῶμ παρὰ μίαν μονάδα, εἶναι ἴσος με τὸν τῆ ἀρισερῶμ ἔ με μίαν μονάδα· ἢ τέλος, συντομώτερον ἀκόμι τὸ δεξιὸν παρὰ ἓνα, ἴσον με τὸ ἀρισερὸν ἔ ἓνα.

Βλέπεις λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ μετάφρασιν εἰς μετάφρασιν φθάνομεν εἰς τὴν ἀπλευσάτην ἔκφρασιν τῆ πρώτῃ δεδομένη. Λοιπὸν ὅσον περισσότερον συντέμνεις τὸν λόγον σε, τόσον περισσότερον αἱ ἰδέαι σε πλησιάζου, ἔ ὅσον περισσότερον πλησιάζου, τόσον περισσότερον θὰ σε εἶναι εὐκολον νὰ τὰς πιάσης με ὅλας τῆς τὰς χέσεις. Μᾶς μένει λοιπὸν νὰ πραγματοποιῶμεν τὸ δεύτερον δεδομένον. Πρέπει νὰ τὸ μεταφράσωμεν εἰς τὴν ἀπλευσάτην ἔκφρασιν.

Ἡ δευτέρα συμφωνία τῆ προβλήματος εἶναι, ἂν περάσω ἓναν ὀβολὸν ἀπὸ τὸ ἀρισερὸν εἰς τὸ δεξιὸν, θὰ ἔχω τὸ διπλῶν εἰς αὐτὸ. Ἄρα, ὁ ἄριθμὸς τῆ ἀρισερῶμ χεριῶ ὀλιγοσευμένος μίαν μονάδα, εἶναι τὸ ἡμισυ τῆ δεξιῶμ χεριῶ, αὐξημένῃ μίαν μονάδα, ἔ ἀκλότως θὰ ἔκφρασης τὸ δεύτερον δεδομένον λέγωντας, Ο ἄριθμὸς τῆ δεξιῶμ χεριῶ αὐξημένος μίαν μονάδα, εἶναι ἴσος με τὸ διπλῶν τῆ ἀριθμῶ τῆ ἀρισερῶμ χεριῶ, ὀλιγοσευμένῃ μίαν μονάδα.

Θὰ μεταφράσης αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν εἰς μίαν ἄλλην ἀπλευσέραν, ἂν λέγῃς. Τὸ δεξιὸν αὐξη-

μένον μίαν μονάδα, είναι ἴσον με δύο ἀρισερά ὀλιγοσευμένα τὸ καθενα μίαν μονάδα, καὶ δὲ φθάσης εἰς αὐτὴν τὴν ἐκφρασὴν τὴν ἀπλευράτην, τὸ δεξιὸν καὶ ἓνα εἶναι ἴσον με δύο ἀρισερά παρὰ δύο. Ἰδὲ λοιπὸν αἱ ἐκφράσεις εἰς τὰς ὁποίας ἐμεταφράσαμεν τὰ δεδομένα.

Τὸ δεξιὸν παρὰ ἓνα, ἴσον με τὸ ἀρισερον καὶ ἓνα.

Τὸ δεξιὸν καὶ ἓνα, ἴσον με δύο ἀρισερά παρὰ δύο.

Αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν ἐκφράσεων ὀνομάζονται εἰς τὰ Μαθηματικὰ Ἐξισώσεις. Αὐταὶ εἶναι συνδεμένα ἀπὸ δύο μέλη ἴσα. Τὸ δεξιὸν παρὰ ἓνα, εἶναι τὸ πρῶτον μέλος τῆς πρώτης ἐξισώσεως. Τὸ ἀρισερον καὶ ἓνα, εἶναι τὸ δεύτερον.

Αἱ ἄγνωστοι ποσότητες εἶναι ἀνακατωμένα εἰς κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέλη με τὰς γνωσὰς ποσότητας. Αἱ γνωσὰ εἶναι παρὰ ἓνα, καὶ ἓνα, παρὰ δύο, αἱ ἄγνωστοι εἶναι τὸ ἀρισερον καὶ τὸ δεξιὸν με τὰ ὁποία ἐκφράσεις τὸς δύο ἀριθμοὺς ὅπῃ ζητεῖς.

Ἐν ὅσῳ αἱ γνωσὰ καὶ ἄγνωστοι εἶναι ἔτις ἀνακατωμένα εἰς κάθε μέλος τῆς ἐξισώσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λύσῃ τινὰς τὸ πρόβλημα. Μὰ δὲν χρειάζεται ἓνας μεγάλος ἀγὼν σκέψεως διὰ νὰ σημειώσῃ τινὰς, ὅτι ἂν εἶναι ἓνας τρόπος νὰ μεταθεσῇ

τινὰς τὰς ποσότητας ἑνὸς ἀριθμοῦ εἰς τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ συγχέῃ τὴν ἰσότητα ὅτῃ εἶναι ἀναμεταξύτης, ἢμποροῦμεν μὴν ἀφίοντες εἰς τὸ ἕνα μέλος, εἰμὴ μίαν ἀπὸ τὰς δύο ἀγνώστους, νὰ τὴν ἀπαλαλάξωμεν ἀπὸ τὰς γνωσὰς μὲ τὰς ὁποίας εἶναι ἀνακατωμένη.

Αὐτὸ τὸ μέσον ἔρχεται μοναχόν τε· ἐπειδὴ ἂν τὸ δεξιὸν παρὰ ἕνα εἶναι ἴσον μὲ τὸ ἀρισερὸν καὶ ἕνα, ἄρα ὀλόκληρον τὸ δεξιὸν θὰ εἶναι ἴσον μὲ τὸ ἀρισερὸν καὶ δύο. Καὶ ἂν τὸ δεξιὸν καὶ ἕνα εἶναι ἴσον μὲ δύο ἀρισερὰ παρὰ δύο, τὸ δεξιὸν ἄρα μοναχόν τε θὰ εἶναι ἴσον μὲ δύο ἀρισερὰ παρὰ τρία. Θὰ βάλῃς λοιπὸν εἰς τὸν τόπον τῶν δύο πρώτων ἐξισώσεων τὰς ἐφεξῆς δύο.

Τὸ δεξιὸν ἴσον μὲ τὸ ἀρισερὸν
καὶ δύο.

Τὸ δεξιὸν ἴσον μὲ δύο ἀρισερὰ
παρὰ τρία.

Τὸ πρῶτον μέλος αὐτῶν τῶν δύο ἐξισώσεων εἶναι ἢ αὐτὴ ποσότης τὸ δεξιὸν, καὶ βλέπεις ὅτι θὰ γνωρίσῃς αὐτὴν τὴν ποσότητα, ὅταν θὰ γνωρίσῃς τὴν ἀξίαν τῆ δευτέρου μέλους τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐξισώσεως. Μὰ τὸ δεύτερον μέλος τῆς πρώτης εἶναι ἴσον μὲ τὸ δεύτερον μέλος τῆς δευτέρας· ἐπειδὴ εἶναι ἴσα τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὴν ἰδίαν ποσότητα ἐκφρασμένην μὲ τὸ δεξιόν. ἢμπορεῖς ἀκολούθως νὰ κάμῃς αὐτὴν τὴν τρίτην ἐξίσωσιν.



Τὸ ἀρισερόν κ' δύο, ἴσον μὲ δύο
ἀρισερὰ παρὰ τρία.

Τότε δὲν σὲ μένει πλέον, εἰμὴ, μία ἄγνωστος,
τὸ ἀρισερόν, κ' δὲ γνώρισις τὴν ἀξίαν, ὅταν
δὲ τὴν ἀκαλλάξις, ὅ ἐσιν ὅταν δὲ περάσις ὅ-
λας τὰς γνωσὰς εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Θὰ εἰπῆς
λοιπόν.

Δύω κ' τρία, ἴσα μὲ δύο ἀρισε-
σερὰ παρὰ ἓνα ἀρισερόν.

Δύω κ' τρία, ἴσα μὲ ἓνα ἀρι-
σερόν.

Πέντε, ἴσα μὲ ἓνα ἀρισερόν.

Τὸ πρόβλημα εἶναι λυμένον. Ἦυρες ὅτι ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν ὀβολῶν ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ ἀρισερόν χέρι, εἶναι
πέντε. Εἰς τὰς ἐξισώσεις. Τὸ δεξιὸν ἴσον μὲ
τὸ ἀρισερόν κ' δύο. Τὸ δεξιὸν ἴσον μὲ
δύω ἀρισερὰ παρὰ τρία, δὲ εὖρης ὅτι ἑπτὰ
εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ δεξιὸν χέρι. Λοι-
πὸν αὐτοὶ οἱ δύο ἀριθμοὶ πέντε κ' ἑπτὰ ἀγαπλη-
ρώνην τὰς συμφωνίας τῆ προβλήματος.

Λύσις αὐτῆ τῆ προβλήματος μὲ τὰ ἀλ-
βραϊκὰ Σημεῖα.

β'. Βλέπετε αἰδητῶς πῶς εἰς αὐτὸ τὸ παρά-
δειγμα ἡ ἀπλότης τῶν ἐκφράσεων εὐκολύνει τὸν
συλλογισμόν, κ' καταλαμβάνεις ὅτι, ἂν ἡ ἀνά-
λυσις ἔχη χρεῖαν μιᾶς παρομοίας γλώσσης, ὅταν

ἓνα πρόβλημα εἶναι ἔτις εὐκόλον καθὼς ἐκείνο ὅπῃ ἀνωρέρω ἐλύσαμεν, ἔχει περισσοτέραν χρείαν ἀκόμι ὅταν τὰ προβλήματα συμπλέκωνται. Οὕτω λοιπὸν τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀναλύσεως εἰς τὰ Μαθηματικὰ προέρχεται μόνον ἀπὸ αὐτὸ ὅπῃ αὐτὴ ὁμιλεῖ ἐκεῖ τὴν ἀπλευράτην γλῶσσαν. Μία ὀλίγη ἰδέα τῆς Ἀλγεβρας θὰ ἀρκέσῃ διὰ νὰ κάμῃ γὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς.

Εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν δὲν ἔχεν χρείαν ἀπὸ λέξεις. Ἐκφράζεν τὸ καὶ, μὲ τὸ +, τὸ παρὰ, μὲ τὸ —, τὸ ἴσον, μὲ τὸ =, ἔ σημειώνεν τὰς ποσότητας μὲ γράμματα ἔ μὲ χαρακτῆρας. χ, λόγῃ χάριν, θὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀβολῶν ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ δεξιὸν χεῖρι, ἔ υ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀβολῶν ὅπῃ θὰ ἔχω εἰς τὸ ἀρισερόν. Οὕτω λοιπὸν $χ - 1 = υ + 1$, σημαίνει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀβολῶν ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ δεξιὸν χεῖρι, ὀλιγοσευμένος μίαν μονάδα, εἶναι ἴσος μὲ ἐκεῖνον ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ ἀρισερόν αὐξημένον μίαν μονάδα ἔ $χ + 1 = 2 υ - 2$ σημαίνει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν δεξιῶν χερῶν αὐξημένον μίαν μονάδα, εἶναι ἴσος μὲ τὸ διπλὸν τῶν ἀρισερῶν χερῶν, ὀλιγοσευμένον δύο μονάδας. Τὰ δύο δεδομένα τῶν προβλήματός μας εἶναι ἄρα, περικλεισμένα εἰς αὐτὰς τὰς δύο ἐξισώσεις,

$$χ - 1 = υ + 1$$

$$χ + 1 = 2 υ - 2$$

αἱ ὅποια γίνονται ἀφ' ἧ ἀπαλλάξωμεν τὴν ἄγνωστον τῶν πρώτων μέλων.

$$\chi = u + 2$$

$$\chi = 2u - 3$$

Με τὰ δύο ὑσερινὰ μέλη τῶν δύο αὐτῶν ἕξι-
σεων κάμνομεν τὴν ἕξισιν.

$$u + 2 = 2u - 3$$

ἢ ὁποία γίνεται κατὰ διαδοχὴν

$$2 = 2u - 3 - u$$

$$2 + 3 = 2u - u$$

$$2 + 3 = u$$

$$5 = u$$

Τέλος, ἀπὸ τὴν $\chi = u + 2$ συνάγομεν $\chi =$
 $5 + 2 = 7$, καὶ ἀπὸ τὴν $\chi = 2u - 3$
συνάγομεν ἐξ ἴσθ $\chi = 10 - 3 = 7$.

Ἡ ἐνάργεια ἐνὸς συλλογισμῆς γίνεται
μόνον εἰς τὴν ταυτότητα ὅπῃ δείχ-
νεται ἀπὸ τὴν μίαν κρίσιν εἰς τὴν
ἄλλην.

ε'. Αὐτὴ ἡ ἀλγεβραϊκὴ γλῶσσα κάμνει νὰ
ιδῶμεν μὲ ἓναν τρόπον αἰσθητὸν πῶς αἱ κρίσεις δέ-
νονται ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην εἰς ἓναν συλλογισμόν. Βλέ-
πει τινὰς ὅτι ἡ ὑσερινὴ δὲν εἶναι περικλεισμένη εἰς
τὴν προὔσερινήν, ἢ προὔσερινὴ εἰς τὴν προηγμένην
της, καὶ ἐφεξῆς ἀναβαίνοντας ὁμοίως, παρά μὲ τὸ
νὰ εἶναι ἡ ὑσερινὴ ταυτικὴ μὲ τὴν προὔσερινήν, καὶ ἡ
προὔσερινὴ μὲ τὴν προηγμένην της καὶ τλ, καὶ γνωρί-
ζει τινὰς ὅτι αὐτὴ ἡ ταυτότης κάμνει ὅλην τὴν ἐ-
νάργειαν τῆς συλλογισμῆς.

Όταν ένας συλλογισμός αναπτύσσεται με λέξεις, ή ενάργεια ζέκεται εξίσω εις τήν ταυτότητα όπῶ είναι αιωθητή από τήν μίαν κρίσιν εις τήν άλλην. Τῶ ὄντι, ή σειρά τῶν κρίσεων είναι ή ίδια κ' δέν εἶναι, παρά ή εκφρασις όπῶ αλλάσσει. Πρέπει μόνον νά σημειώση τινὰς ὅτι ή ταυτότης βλέπεται εύκολώτερα ὅταν εκφράζεται τινὰς με σημεῖα ἀλγεβραϊκά.

Μά, είτε εύκολώτερον, είτε δυσκολώτερον βλέπεται ή ταυτότης, ἀρκεί νά δείχνηται, διά νά βεβαιώνεται τινὰς ὅτι ένας συλλογισμός είναι μία ἀποδείξις ἀκριβῆς, κ' δέν πρέπει νά φαντασῆ τινὰς ὅτι αἱ ἐπισῆμαι δέν είναι ἀκριβεῖς κ' ὅτι εις αὐτάς δέν ἀποδείχνυν με ἀκριβειαν, παρά ὅταν ὀμιλῶν με χ. με α. με β. Αὐτίνες δέν φαίνωνται ἐπίδεικτικαί ἀποδείξεως, ή αἰτία είναι, με τὸ νά συνηθίζων νά τὰς ὀμιλῶν πρὸ τῆ νά κάμνω τήν γλώσσαντες, κ' χωρίς ἀκόμι νά περάση ἀπό τὸν νῦντες ὅτι είναι ἀνάγκη νά τήν φηάσων, ἐπειδὴ ὅλαι ἤθελαν ἔχη τήν ἰδίαν ἀκριβειαν, ἀν τὰς ὀμιλῶσαν ὅλας με γλώσσας καλοφιασμένας. Τήν Μεταφυσικὴν εις τὸ πρῶτον Μέρος αὐτῆ τῆ πονήματος ἔτῶ τήν ἐπραγματεύθημεν. Δέν ἐξηγήσαμεν, παραδείγματος χάριν, τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, παρά με τὸ νά εἶδαμεν ὅτι αὐταὶ είναι ὅλαι ταυτικά με τήν δύναμιν τῆ αἰωθάνεσθαι, κ' οἱ συλλογισμοίμας όπῶ ἔγιναν λέξεις, είναι ἔτως ἀκριβῶς ἀποδεδειγμένοι καθὼς ἤμπορῶσαν, ἀν ἦταν κ' με γράμματα.

Αἱ Ἐπισήμαι αἱ ὀλίγον ἀκριβεῖς εἶναι
 ἔχουσιν τῶν ὁποίων αἱ γλῶσσαι εἶναι
 κακοφκισμένας.

ς. Ἄν εἶναι λοιπὸν ἐπισήμαι ὀλίγον ἀκριβεῖς, ἡ αἰτία δὲν εἶναι, ἐπειδὴ δὲν ὁμιλῶν εἰς αὐτὰς Ἀλγεβραν, ἡ αἰτία εἶναι ὅπῃ αἱ γλῶσσαι αὐτῶν εἶναι κακοφκισμένας, ὡς δὲν τὸ αἰσθάνονται, ἢ, ἂν τὸ αἰσθάνονται, ὅπῃ τὰς ξαναφκιάων χειρότερα ἀκόμι. Ἐπρέπει νὰ θαναμάζῃ τινὰς ἂν δὲν ἡξεύρῃ νὰ συλλογίζεται, ὅταν ἡ γλῶσσα τῶν ἐπισημῶν δὲν εἶναι, παρά μία διάλεκτος συνθεμένη ἀπὸ παρά πολλὰς λέξεις, μέρος χυδαϊκὰς ὅπῃ δὲν ἔχων προσδιωρισμένον νόημα, καὶ μέρος ξένας ἢ βαρβαρικὰς ὅπῃ τὰς κακοεννοῶν; Ὅλαι αἱ ἐπισήμαι ἡθελαν εἶναι ἀκριβεῖς, ἂν ἡξεύραμεν νὰ ὁμιλῶμεν τὴν γλῶσσαν τῆς κάθε μίας.

Κάθε τι λοιπὸν ἐπικυρῶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἰδείξαμεν, ὅτι αἱ γλῶσσαι εἶναι ἄλλαι τόσαι μεθοδοὶ ἀναλυτικαί, ὅτι ὁ συλλογισμὸς δὲν τελειοποιεῖται, εἰμὴ ὅσον τελειοποιῶνται καὶ αὐταὶ αἱ ἴδιαι, καὶ ὅτι ἡ τέχνη τῆς συλλογίζεσθαι κατανημένη εἰς τὴν μεγαλύτεραν τῆς ἀπλότητα, δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι, εἰμὴ μία γλῶσσα καλοφκισμένη.

Ἡ Ἀλγεβρα δὲν εἶναι κυρίως, παρά μία
 γλῶσσα.

Δὲν θὰ εἰπῶ καθὼς καὶ οἱ μαθηματικοὶ ὅτι

ἡ Ἀλγεβρα εἶναι ἓνα εἶδος γλώσσης. Λέγω ὅτι αὐτὴ εἶναι μία γλώσσα, καὶ ὅτι δὲν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο τίποτε. Βλέπεις εἰς τὸ πρόβλημα ὅπως ἐλύσαμεν ἀνωτέρω, ὅτι αὐτὴ εἶναι μία γλώσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμεταφράσαμεν τὸν συλλογισμόν ὅπως εἶχαμεν κάμη μὲ λέξεις. Λοιπὸν ἂν τὰ γράμματα καὶ αἱ λέξεις ἐκφράζον τὸν αὐτὸν συλλογισμόν, εἶναι ἐναργές ὅτι, ἐπειδὴ μὲ τὰς λέξεις δὲν κάμνει τινὰς, παρὰ νὰ ὁμιλῇ μίαν γλώσσαν, καὶ μὲ τὰ γράμματα παρομοίως δὲν κάμνει τινὰς, παρὰ νὰ ὁμιλῇ μίαν γλώσσαν.

Τὴν ἰδίαν παρατήρησιν ἢμπορῶσε νὰ κάμη τινὰς ἐπάνω εἰς τὰ προβλήματα τὰ πλέον συμπλεγμένα. ἐπειδὴ ὅλαι αἱ λύσεις αἱ ἀλγεβραϊκαὶ μὲ τὴν ἰδίαν γλώσσαν γίνονται, δηλαδὴ μὲ συλλογισμοὺς ἢ μὲ κρίσεις ἀλληλοδιαδόχως ταυτικάς, ἐκφρασμένας μὲ γράμματα. Μὰ ἡ Ἀλγεβρα μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ μεθοδικωτάτη γλώσσα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀναπτύσῃ συλλογισμοὺς, ὅπως δὲν ἢμπορῶν νὰ μεταφράσῃ εἰς κάμμίαν ἄλλην, ἐφαντάσθησαν ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ὁμιλῶντας κυρίως, μία γλώσσα, ὅτι δὲν εἶναι παρὰ κατά τι, καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κάτι τι ἄλλο πρᾶγμα ἀκόμη.

Ἡ Ἀλγεβρα εἶναι τῶ ὄντι μία ἀναλυτικὴ μέθοδος, μὰ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον μὲ γλώσσα, ἂν ὅλαι αἱ γλώσσαι εἶναι αὐταὶ αἱ ἰδία ἀναλυτικαὶ μέθοδοι. καὶ, ἀκόμη μίαν φοράν, αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ αὐτό. Ἀλλ' ἡ Ἀλγεβρα εἶναι μία ἀπό-

δείξεις πολλά μεγάλη ὅτι αἱ προόδοι τῶν ἐπισημῶν κρέμονται μόνον ἀπὸ τὰς προόδους τῶν γλωσσῶν, καὶ ὅτι γλῶσσαι καλοφικιασμέναι ἤμπορῶσαν νὰ δώσῃν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τὸν βαθμὸν τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς σωστότητος ὅπως εἶναι δεκτικὴ, κατὰ τὸ εἶδος τῶν σπυδῶν μας.

Ἡμπορῶσαν λέγω· ἐπειδὴ εἰς τὴν τέχνην τὴν συλλογίζεσθαι καθὼς καὶ εἰς τὴν τέχνην τὴν λογαριάζειν, ὅλα καταντῶν εἰς συνδέσεις καὶ ξεσυνδέσεις· καὶ δὲν πρέπει νὰ κτερεύωμεν, ἔτι αὐταὶ εἶναι δύο τέχναι διαφορητικάι. (1)

(1) Ἡ Γεωμετρία μᾶς μαρτυρεῖ ὅτι ὁ εὐκολώτερος τρόπος νὰ εὐκολύνῃ τὰς σκέψεις μας, εἶναι τὸ νὰ βάλῃ τινὰ ὑπὸ τὰς αἰδησεις τὰ ὑποκείμενα τὰ ἴδια εἰς τὰ ὁποῖα θέλει νὰ ἐναχοληθῇ· ἐπειδὴ τότε ἡ συνείδησις εἶναι ζωηρότερα. Τὸ τέχνημα ὅμως αὐτὸ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ μεταχειρισθῶμεν εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμας. Εἶναι μὲν ὅλον τὸτο ἓνα μέσον ὅπως θὰ μᾶς κἀν νὰ πληκιάσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐπισημῆτος, καὶ ἀπὸ εἶναι, ἂν θέλωμεν νὰ βάνωμεν εἰς τὰς μελέτας μας σαφήνεια, σωστότητα καὶ τάξιν. Σαφήνεια· ἐπειδὴ ὅσον σαφέστερα εἶναι τὰ σημεῖα ὅπως μεταχειρίζομασθε, τόσον περισσότερον θὰ ἔχωμεν συνείδησιν τῶν ἰδῶν ὅπως σημαίνῃν, καὶ ἀκολουθίας, τόσον ὀλιγώτερον θὰ μᾶς φεύγῃ αὐταὶ αἱ δεαί. Σωστότητα, διὰ νὰ προσηλῶνεται μὲ ὀλιγώτερον ἀγῶνα ἢ προσοχὴ, ὀλιγώτερον ἔτι διαμετρεζομένη. Τάξιν, ὅπως μία πρᾶτη ἰδέα γνωστότερα, συνδέστερα νὰ προπαρασκευάζῃ τὴν προσοχὴν μας εἰς ἐκείνην ὅπως ἀκολουθεῖ. (Ὁ Συγγραφεὺς.)

Τὰ σημεῖα τῶν ἰδῶν μας καὶ τῶν σοχασμῶν εἶναι αἱ

λέξεις, αὐτοπροκείμενοι, αὐτοπερίοδοι, οἱ λόγοι. Ὅσον
 σαφέστερα εἶναι αὐτὰ τὰ σημεῖα, τόσον περισσώτερον αὐ
 ἰδέαι καὶ οἱ σοχασμοὶ εἶναι ζωηρότερα· ἐπειδὴ ἐντυπώνου-
 νται εἰς τὸν νῦν καὶ καλλίτερα, καὶ ἀκολέθως, τόσον πε-
 ρισσώτερον διαμένει καὶ εἰς τὴν μνήμην, καὶ τόσον περισ-
 σώτερον βοηθῆμα εἰς τὰς σκέψεις μας. Ὁ νῦν ἐκείνα
 κρατῆ εὐκολώτερα καὶ διασφῶζει χρονιώτερα, ὅσα καὶ ἀντι-
 λαμβάνεται εὐκολώτερα καὶ ζωηρότερα. Μία πραγμα-
 τεῖα λοιπὸν φιλοσοφικῆ ὅπως χρειάζεται περισσοτέραν
 προσοχὴν καὶ σκέψιν, καὶ ἀκολέθως ὅπως εἶναι δύσκολος,
 δὲν πρέπει νὰ πραγματεύεται, παρὰ με σημεῖα κοινό-
 τερα, καὶ συνηθέστερα. Μίαν πραγματεῖαν ἐπάνω εἰς τὸν
 νῦν, νὰ δεῖλῃ τινὰς νὰ τὴν πραγματεύεται με σημεῖα
 μετὰ τὰ ὅποια δὲν εἶναι συνηθισμένοι νὰ νοῦν οἱ ἀναγνώ-
 ραι, εἶναι πολλὰ ἄτοπος. Ἀς σκεφθῆ τινὰς παρακα-
 λῶ, αὐτὸ ὅπως λέγω, χωρὶς πρόληψιν ὅμως, καὶ δὲ κα-
 τὰ τὴν πόσον παραλαλῶν ἐκείνοι ὅπως λαλῶν τὰ ἐναντία.
 Ὅταν κρίνῃ τινὰς διὰ τίποτες, πρέπει νὰ ἐπερίδεται
 ἐπάνω εἰς τὸν ὄρθον λόγου, καὶ ὅχι ἐπάνω εἰς πρόληψεις
 τῆς εὐδοξότητος. Τὰς δόξας τε τινὰς πρέπει νὰ τὰς
 ζωηροῦσιν συχρῶ μετὰ τὸ ζῆγε τὸ ὄρθον λόγου. Αἱ εὐδοξότη-
 τες πολλὰκις δὲν εἶναι ἐκείνο ὅπως μὰς ἐφάνησαν. Οὐ-
 δὲν ἀρχαιότερον καὶ εὐδοξότερον ἀληθείας.



Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Η΄.

ΕΙΣ ΤΙ ΣΤΕΚΕΤΑΙ ὍΛΟΝ ΤΟ ΤΕΧ- ΝΗΜΑ ΤΟΥ ΣΤΛΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ.

Εἶναι δύο πράγματα εἰς ἓνα ζήτημα ὅπῃ προβάλλεται εἰς λύσιν, ἡ ἐξαγωγή τῶν δεδομένων ἢ ἡ κατάσασις τῆς ζητήματος, καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀγνώστων ἢ ὁ συλλογισμός.

α. **Η** μέθοδος ὅπῃ ἀκολουθήσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ἔχει διὰ κανόνα, ὅτι δὲν ἔμπορει τινὰς νὰ ξεσκεπάζῃ μίαν ἀλήθειαν ὅπῃ δὲν γνωρίζῃ, εἰμὴ τόσον ὅσον εὐρίσκεται μέσα εἰς ἀληθείας ὅπῃ εἶναι γνωσταί, καὶ ἀκολούθως, κάθε προβαλλόμενον ζήτημα ὑποθέτει δεδομένα, ὅπῃ αἱ γνωσταί ἀλήθειαι καὶ αἱ ἀγνωστοὶ εἶναι ἀνακατωμένοι, καθὼς εἶναι τῶ ὄντι εἰς τὰ δεδομένα τῆ προβλήματος ὅπῃ ἐλύσαμεν.

Ἄν τὰ δεδομένα δὲν περιχλεῖν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα γνωσὰ εἰς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας, τὸ πρόβλημα εἶναι ἀλυτον. Αὐτὴ ἡ θεωρία εἶναι ἡ πρώτη

ὅπῃ ἔωρεπε νὰ κάμνυν, κὲ δὲν τὴν κάμνυν σχεδὸν ποτέ. Συλλογίζονται λοιπὸν κακὰ· ἐπειδὴ δὲν ἤξεύρυν ὅτι δὲν ἔχυν ἀκόμι ἀρκετὰ γνωσὰ διὰ νὰ συλλογιθῶν καλά.

Μὲ ὅλον τῆτο, ἂν ἐσημείωνε τινὰς ὅτι, ὅταν ἔχη ὅλα τὰ γνωσὰ, ὁδηγεῖται ἀπὸ μίαν γλῶσσαν σαφῆ κὲ σωσὴν, εἰς τὴν λύσιν ὅπῃ ζητεῖ, ἤθελε σοχαφῆ ὅτι δὲν τὰ ἔχει ὅλα, ὅταν βαδίζῃ μὲ μίαν γλῶσσαν σκοτεινὴν κὲ συγκεχυμένην, ὅπῃ δὲν ὁδηγεῖ εἰς τίποτες. Ἦθελε ζητῆ νὰ ὁμιλῆ καλλίτερα διὰ νὰ συλλογίζεται καλλίτερα, κὲ ἤθελε μάθῃ πόσον αὐτὰ τὰ δύο πράγματα κρέμονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Δὲν εἶναι τίποτες ἄλλο ἀπλῆσερον ἀπὸ τὸν συλλογισμὸν, ὅταν τὰ δεδομένα περικλείεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα γνωσὰ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας εὔρεσιν. Τὸ εἶδαμεν πρὸ ὀλίγου. Δὲν ἔωρεπε νὰ εἰπῶμεν ὅτι τὸ ζήτημα ὅπῃ ἐπιχειροῦμεν, ἦταν εὐκολὸν νὰ λυθῆ· ἐπειδὴ ὁ τρόπος τῆ συλλογίζεσθαι εἶναι ἓνας, δὲν ἀλλάσσει, μήτε ἠμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ, καὶ τὸ ὑποκειμενὸν τῆ συλλογισμῷ ἀλλάσσει μόνον εἰς κάθε νέον ζήτημα ὅπῃ προβάλλει τινὰς. Εἰς τὰ δυσκολώτερα κατῶς κὲ εἰς τὰ εὐκολώτερα δὲν πρέπει νὰ βαδίζῃ τινὰς παρὰ ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον. Πρέπει ἄρα τὰ δεδομένα νὰ περικλείεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα γνωσὰ εἰς τὴν λύσιν, κὲ, ὅταν τὰ περικλείεν, δὲν μένει πλέον, παρὰ νὰ ἐξαγγείλῃ τινὰς αὐτὰ τὰ δεδομένα μὲ ἓνα τρόπον ἀρκετὰ ἀπλῆν διὰ νὰ ἀπαλλά-

ξη τὰ ἄγνωσα μὲ τὴν πλεον μεγαλητέραν δυνα-
τὴν εὐκολίαν.

Εἶναι λοιπὸν δύο πράγματα εἰς ἓνα ζήτημα ἢ
ἐξαγγελία τῶν δεδομένων καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν
ἀγνώσων.

Ἡ ἐξαγγελία τῶν δεδομένων εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ
κυρίως ἐννοῶμεν μὲ τὸ ἢ κατὰ σασις τῆ ζιτή-
ματος, καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀγνώσων εἶναι ὁ
συλλογισμὸς ὅπῃ τὸ λυεῖ.

Εἰ κεῖνο ὅπῃ πρέπει νὰ ἐννοῆ τινὰς μὲ τὸ
ἢ κατὰ σασις τῆ ζιτήματος.

Ὅταν σὲ ἐπρόβαλα νὰ εὕρης τὴς ὀβολὸς ὅπῃ
εἶχα εἰς κάθε χέρι, ἐξήγγειλα ὅλα τὰ δεδομένα
ὅπῃ ἐχρειάζουσαν, καὶ φαίνεται ἀκαλέσως ὅτι ἐκα-
τένησα ἐγὼ ὁ ἴδιος τὴν κατὰ σασιν τῆ ζιτήματος.
Μὰ ἡ γλῶσσα μὲ δὲν ἠτοίμαζε τὴν λύσιν τῆ προ-
βλήματος. Διὰ τῆτο ἀντίς νὰ εὐχαρισηθῆς εἰς τὸ
νὰ ἐπαναλάβης τὴν ἐξαγγελίαν μὲ ἀπὸ λέξιν εἰς
λέξιν, τὴν ἔκαμες νὰ περάσῃ ἀπὸ διαφόρας μετα-
φράσεις, ἕως ὅπῃ ἐφθασες τὴν εἰς ἀπλευσάτην ἐκφρα-
σιν. Τότε ὁ συλλογισμὸς ἐγινε κατὰ τινὰ τρόπον
μόνοςτε· ἐπειδὴ τὰ ἄγνωσα ἀπηλλάχθησαν τρό-
πον τινὰ μόνοςτε. Τὸ νὰ κατασῆσῃ ἄρα τινὰς
τὴν κατὰ σασιν τῆ ζιτήματος, εἶναι κυρίως νὰ με-
ταφράσῃ τὰ δεδομένα εἰς τὴν ἀπλευσάτην ἐκφρα-
σιν· ἐπειδὴ ἡ ἀπλευσάτη ἐφρασις εἶναι ὅπῃ εὐκολύνει.

τὸν συλλογισμὸν, εὐκολύνοντας τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἀγνώσεων.

Μὰ θὰ εἶπῃ τινὰς εἰς τὰ Μαθηματικὰ ὀμιλῶν ἔτιωσ, ὅπε ὁ συλλογισμὸς γίνεται μὲ ἐξισώσεις, εἰς τὰς ἄλλας ὅμως ἐπισήμας ἢ ἴσως πορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιον ὅτε ὁ συλλογισμὸς γίνεται μὲ προτάσεις; Ἀποκρίνομαι, ὅτι ἐξισώσεις, προτάσεις κρῖσεις εἶναι ἑσιφδῶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα, καὶ ἀκολέθως εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμας παρρημοίως συλλογίζονται.

Τὸ τέχνημα τῆ συλλογισμῆ εἶναι τὸ ἴδιον εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμας· παράδειγ-
 ὅπε τὸ δεῖχνει.

γ'. Εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἐκεῖνος ὅπε προβάλλει ἓνα πρόβλημα, τὸ προβάλλει, τὸ συνειθισμένον, μὲ ὅλα τε τὰ δεδομένα, καὶ δὲν ζητεῖται διὰ νὰ τὸ λύσῃ τινὰς, εἰμὴ τὸ νὰ τὸ μεταφράσῃ εἰς Ἄλγεβραν. Εἰς τὰς ἄλλας ἐπισήμας τὸ ἐναντίον, φαίνεται ὅτι ἓνα πρόβλημα δὲν προβάλλεται ποτὲ μὲ ὅλα τε τὰ δεδομένα. Θε νὰ σὲ ζητήσῃν, λόγε χάριν, ποῖα εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ γένεσις τῶν δυνάμεων τῆ ἀνθρωπίνης νοῦς, καὶ θὲ νὰ σὲ ἀφήσῃν τὰ δεδομένα νὰ τὰ ζητῆς· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπε κάμνει τὸ ζήτημα δὲν τὰ ἠξεύρη μῆτε αὐτός.

Μὰ μὲ ὅλον ὅπε ἔχομεν νὰ ζητῶμεν τὰ δεδομένα, δὲν πρέπει νὰ συμπεραίνωμεν ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι περικλεισμένα, καὶ συνεπτύγμένως, εἰς τὸ



ζήτημα ὅπῃ προβάλλων. Ἄν δὲν ἦταν, δὲν ἠθέλαμεν τὰ εὖρη, καὶ μὲ ὅλον τῆτο αὐτὰ πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς κάθε ζήτημα ὅπῃ ἡμπορεῖ τινὰς νὰ λύσῃ. Πρέπει μόνον νὰ παρατηρήσῃ τινὰς ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι πάντοτε εἰς αὐτὸ μὲ ἕναν τρόπον ὅπῃ νὰ γνωρισθῆν εὐκολα. Ἀκολούθως τὸ νὰ τὰ εὖρη τινὰς, εἶναι νὰ τὰ ξεκαθαρίσῃ εἰς μίαν ἔκφρασιν, ὅπῃ δὲν εἶναι, παρά συνεπτυγμένως· καὶ διὰ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα, πρέπει νὰ μεταφράσῃ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν εἰς μίαν ἄλλην, ὅπῃ τὰ δεδομένα φαίνονται μὲ ἕναν τρόπον ἀνεπτυγμένον καὶ εὐκρινῆ.

Λοιπὸν, τὸ νὰ ζητῆ τινὰς ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις τῶν δυνάμεων τῆ ἀνθρωπίνε νοός, εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ζητῆ ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις τῶν δυνάμεων διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπος ὄντας ἱκανὸς αἰσθημάτων, συλλαμβάνει τὰ πράγματα ἰδεαζόμενος αὐτὰ, καὶ βλέπει παρευθὺς ὅτι ἡ προσοχὴ, ἡ σύγκρισις, ἡ σκέψις, ἡ φαντασία καὶ ὁ συλλογισμὸς, εἶναι μὲ τὰ αἰσθήματα, τὰ γνωσὰ τῆ πρὸς λύσιν προβλήματος, καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις εἶναι τὰ ἄγνωσα. Ἴδὲ τὰ δεδομένα μέσα εἰς τὰ ὁποῖα τὰ γνωσὰ εἶναι ἀνακατωμένα μὲ τὰ ἄγνωσα.


Ἐὰν πῶς νὰ ἀπαλλάξωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν ὅπῃ εἶναι ἐδῶ τὰ ἄγνωσα; Τίποτες ἄλλο δὲν εἶναι ἀπλῆσερον. Μὲ τὸ ἀρχὴ ἔννοῶμεν τὸ γνωστὸν ὅπῃ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ μὲ τὸ γένεσις, ἔννοῶμεν τὸν τρόπον διὰ τῆ ὁποῖε ὅλα τὰ

γνωσὰ προέρχονται ἀπὸ ἓνα πρῶτον. Αὐτὸ τὸ πρῶτον ὅπῃ μὲ εἶναι γνωσὸν ὡς δύναμις, δὲν μὲ εἶναι ἀκόμι ὡς πρῶτον. Εἶναι ἄρα τὸ ἄγνωσον κυρίως ὅπῃ εἶναι ἀνακατωμένον μὲ ὅλα τὰ γνωσὰ, καὶ τὸ ὅσοῦν χρειάζεται νὰ τὸ ἀπαλλάξωμεν. Λοιπὸν ἢ παραμικρὰ παρατήρησις μὲ κάμνει νὰ σημειώσω ὅτι ἢ δύναμις τῆ αἰσθάνεσθαι εἶναι ἀνακατωμένη μὲ ὅλας τὰς ἄλλας. Ἡ αἰσθησις ἄρα εἶναι τὸ ἄγνωσον ὅπῃ ἔχομεν νὰ ἀπαλλάξωμεν, διὰ νὰ ξεσκεπάσωμεν πῶς γίνεται ἀλληλοδιαδόχως προσοχὴ, σύγκρισις, κρίσις κτλ. Αὐτὸ τὸ ἐκάμαμεν καὶ εἶδαμεν ὅτι καθὼς αἱ ἐξισώσεις $x - 1 = u + 1$, καὶ $x + 1 = 2u - 2$ περνῶν ἀπὸ διαφόρου μεταμορφώσεις διὰ νὰ γένων $u = 5$, καὶ $x = 7$, τὸ αἰσθημα περνᾷ ἀπὸ διαφόρου μεταμορφώσεις νὰ γένη ὁ νῆς.

Τὸ τέχνημα ἄρα τῆ συλλογισμῆ εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμας. Καθὼς εἰς τὰ Μαθηματικὰ κατασήνεν τὸ ζήτημα μεταφράζοντές το εἰς Ἀλγεβραν, εἰς τὰς ἄλλας ἐπισήμας τὸ κατασήνεν μεταφράζοντές το εἰς τὴν ἀπλευσάτην ἔκφρασιν. Καὶ ὅταν τὸ ζήτημα κατασήνεται, ὁ συλλογισμὸς ὅπῃ τὸ λύει, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς, παρά μία σειρὰ μεταφράσεων, ὅπῃ μία πρότασις ὅπῃ μεταφράζει τὴν προηγουμένην τῆς, μεταφράζεται ἀπὸ ἐκείνην ὅπῃ τὴν ἀκολουθεῖ. Οὕτω λοιπὸν ἢ ἐνάργεια περνᾷ μαζὶ μὲ τὴν ταυτότητα ἀπὸ τὴν ἐξαγγελίαν τῆ ζήτηματος ἕως εἰς τὸ συμπέρασμα τῆ συλλογισμῆ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Θ ' .

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΑΘΜΩΝ
ΤΗΣ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΟΣ ἢ ΤΗΣ ΕΝΑΡ-
ΓΕΙΑΣ, ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΪΚΑΣΙΩΝ,
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΑΣ.

α'.  Ἐν δὲ κάμω, παρὰ δὲ δείξω τὰς διαφέ-
ρας βαθμὰς τῆς βεβαιότητος, καὶ παραπέμπω εἰς τὴν
τέχνην τῆς συλλογίζεσθαι, ἣ ὁποία εἶναι κυρίως ἡ
ἀνάπτυξις αὐτῆς τῆς κεφαλαίης.

Εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς λογικῆς ἐναργεί-
ας, ἔχομεν τὴν πραγματικὴν καὶ τὴν
αἰσθητικὴν ἐνάργειαν.

β'. Ἡ ἐνάργεια περὶ τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγου
ὠμιλήσαμεν, καὶ ὅπως ὀνομάζω λογικὴν ἐνάρ-
γειαν, γέκεται μόνον εἰς τὴν ταυτότητα. Αὐτὰ
τὸ ἐδείξαμεν. Πρέπει ὅπως αὐτὴ ἡ ἀλήθεια νὰ εἶ-
ναι πολλὰ ἀπλή· ἐπειδὴ ἐλάνθανε τὰς φιλοσό-
φους, μὲ ὅλον ὅπως εἶχαν κόσμον συμφέρον διὰ τὴν
ἐνάργειαν, τῆς ὁποίας εἶχαν τὴν λέξιν πάντοτε εἰς
τὸ σῶμα.

Ἡξεύρω ὅτι ἓνα τρίγωνον εἶναι ἑναργῶς μία ἐπιφάνεια ἀποπερατωμένη ἀπὸ τρεῖς γραμμὰς· ἐπειδὴ, διὰ ὅποιον ἐννοεῖ τὴν ἀξίαν τῶν ὄρων, ἐπιφάνεια ἀποπερατωμένη ἀπὸ τρεῖς γραμμὰς, εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὅπερ ἔστι τρίγωνον. Λοιπὸν, εὐθύς ὅπερ ἡξεύρω ἑναργῶς τι εἶναι ἓνα τρίγωνον, γνωρίζω τὴν ἑσῖαν τε, ἢ ἡμπορῶ νὰ εὕρω ὅλας τὰς ιδιότητες αὐτῆ τῆ σχήματος.

Ἦθελα ἰδῶ ἐξ ἴσθ ὅλας τὰς ιδιότητες τῆ χρυσοῦ εἰς τὴν ἑσῖαν τε, ἂν τὴν ἡξεύρα. Ἡ βαρύτης τε, ἢ συρτότης τε, δὲν ἡθελαν εἶναι, παρά ἢ ἰδίαν τε ἑσῖαν ὅπερ ἡθελε μετασχηματίζεται, ἢ, εἰς τῆς μετασχηματισμῶς τῆς, ἡθελε μοι προσφέρῃ διάφορα φαινόμενα, ἢ ἡθελα ἡμπορῆ νὰ εὕρω ὅλας τὰς ιδιότητες μὲ ἓναν συλλογισμόν ὅπερ δὲν ἡθελεν εἶναι, παρά μία σειρά ταυτικῶν προτάσεων. Ἀλλ' ἢ γνῶσις ὅπερ ἔχω αὐτῆ δὲν εἶναι τοιαύτη. Τῆ ἀληθείᾳ κάθε πρότασις ὅπερ κάμνω αὐτῆ τῆ μετάλλου, ἂν εἶναι ἀληθινῆ, εἶναι ταυτικῆ. Τοιαύτη εἶναι αὐτή. Ὁ χρυσοῦ εἶναι ἑλατόν· ἐπειδὴ αὐτὴ σημαίνει, ἓνα σῶμα ὅπερ ἐπαράτηρησα ὅτι εἶναι ἑλατόν, καὶ ὅπερ ὀνομάζω χρυσοῦ, εἶναι ἑλατόν· πρότασις ὅπερ ἢ ἰδία ἰδέα καταφάσκειται μόνητης.

Ὅταν κάμνω λοιπὸν ἐπάνω εἰς ἓνα σῶμα πολλὰς προτάσεις ἐξ ἴσθ ἀληθινὰς, καταφάσκω εἰς κάθε μίαν τὸ ἴδιον· δὲν αἰθάνομαι ὅμως ταυτότητα μίαν προτάσεως μὲ τὴν τῆς ἄλλης. Μὲ ὅλον ὅπερ

ἢ βαρύτης, ἢ συρτότης, ἢ ἐλατότης, δὲν εἶναι πιθανῶς εἰμὴ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὅπῃ μεταρροφῶνεται διαφόρως, δὲν τὸ βλέπω. Δὲν ἤθελα ἠμπορῆ λοιπὸν νὰ φθάσω εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῶν τῶν φαινομένων μὲ τὴν λογικὴν ἐνάργειαν. Δὲν τὰ ἠξεύρω, παρά ἂφ' ἑ τὰ παρατηρήσω, καὶ ὀνομάζω πραγματικὴν ἐνάργειαν τὴν βεβαιότητα ὅπῃ ἔχω.

Ἦθελα ἠμπορῆ ἐξίσθαι νὰ ὀνομάζω πραγματικὴν ἐνάργειαν, τὴν βεβαίαν γνῶσιν τῶν φαινομένων ὅπῃ παρατηρῶ εἰς τὸν ἑαυτόν μου, τὴν ὀνομάζω ὅμως αἰσθητικὴν ἐνάργειαν· ἐπειδὴ μὲ τὴν αἰσθησιν εἶναι ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα πράγματα μὲ εἶναι γνωστά. (1)

(1) Ὅταν δὲν ἐπιματηρήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι; κρίνομεν ἐπηρειδόμενοι εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἄλλων, καὶ αὐταὶ αἱ μαρτυρίαι ἀναπληρῶνται μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἐνάργειαν τόσον τὴν πραγματικὴν, ὅσον καὶ τὰς ἄλλας δύο. Εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν τριῶν ἐναργειῶν καὶ τῆς μαρτυρίας, κρίνομεν ἀκόμη κατ' ἀναλογίαν. Κρίνει τινὰς διὰ ἕνα ἄλλου ὅτι ἔχει αἰσθητά, ἐπειδὴ τοῦ βλέπει ὅτι ἔχει τὰ ἴδια αἰσθητήρια, καὶ ἐνεργεῖ καθὼς καὶ αὐτός. Ἴδε λοιπὸν τὰ πέντε μέσα ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν γνώσεις. Ἐπειδὴ ἡ βλέπομεν ἕνα πρᾶγμα, ἡ μᾶς τὸ ἀναφέρειν ἄλλοι, ἡ βεβαιῶνομάσθε διὰ τῆς αἰσθήσεως ὅπῃ γίνεται εἰς ἡμᾶς, ἡ εὐρίσκομεν μίαν ἀλήθειαν διὰ τῆς λογικῆς ἐναργείας, ἡ τέλος, κρίνομεν δι' ἕνα πρᾶγμα κατ' ἀναλογίαν.

Φαίνεται ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ἐνάργεια εἶναι ἡ ἀσφαλέστερα ἀπὸ ὅλας· ἐπειδὴ? διὰ τί ἄλλο δὲ ἠμπορέσῃ νὰ εἶναι τινὰς βέβαιος, ἂν δὲν εἶναι διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ αἰσθάνεται;

Η' λογική ενάργεια αποδείχνει τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων.

γ'. Ἐπειδὴ αἱ ἀπόλυτοι ποιότητες τῶν σωμάτων εἶναι ἀνέφικτοι εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γνωρίσωμεν, εἰμὴ ποιότητας ἀναφορικὰς, ἔπεται ὅτι κάθε πρᾶγμα ὑπὲρ ξεσκεπάζομεν, δὲν εἶναι, παρὰ μία σχέσις γνωσῆ. Μὲ ὅλον τῆτο τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι τὰ σώματα ἔχον ποιότητος σχετικὰς, εἶναι τὸ ἴδιον νὰ εἰπῆ ὅτι εἶναι κάτι τι τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο· καὶ τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι εἶναι κάτι τι τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο, εἶναι τὸ ἴδιον

Μὲ ὅλον τῆτο, καὶ τὸ βλέπομεν, αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ ενάργεια εἶναι διὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι δυσκολώτερον νὰ βεβαιωθῆ τινὰς· ἐπειδὴ πάντοτε ῥέπομεν εἰς τὸ νὰ κρίνωμεν ἀπὸ προλήψεις, καὶ συγχέομεν τὴν ἔξιν με τὴν φύσιν, καὶ πιθεύομεν ὅτι ἠδάνθημεν εὐδύς ἀπὸ τὴν νηπιότητά μας, καθὼς αἰσθάνομασθε τὴν σήμερον. Δὲν εἴμασθε, παρὰ ἔξεις· πλὴν μὴν ἰξεύρουτες πῶς ἀποκτήθησαν αἱ ἔξεις, κρίνομεν ὅτι ἡ φύσις μόνη μᾶς ἔκαμεν ἐκεῖνο ὅπῃ εἴμασθε. Πρέπει νὰ φυλαχθῶμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρόληψιν, καὶ νὰ μὴν πιθεύωμεν ὅτι ἡ φύσις τὰ ἔκαμεν ὅλα, καὶ δὲν μᾶς μένει τίποτε. Οἱ Συγγραφεῦς, τέχνη τῆ συνλογίζεσθαι.

Μᾶς φαίνεται ὅτι φυσικὰ περιπατῶμεν, τὸ ἀρισερον χεῖρι φυσικὰ εἶναι ἀνεπιτήδευτον εἰς τινὰ, κτλ., μὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔξεις.

Ἐδὼ πρέπει νὰ εἰπῆ τινὰς καὶ τὸ τῆ Δαβὶδ „Ὁφθαλμοὶ ἔχουσι καὶ ἔβλεψον, ὦτα ἔχουσι καὶ ἔκ ακούουσιν, κτλ.

νὰ εἰπῆ ὅτι τὸ κάθε ἓνα εἶναι κάτι τι, ἀφαιρῶντας
κάθε ἀναφορὰν, κάτι τι ἀπόλυτον. Ἡ λογικὴ
ἐνάργεια μᾶς μαθαίνει λοιπὸν ὅτι εἶναι ἀπόλυτοι
ποιότητες, καὶ ἀκολουθῶς, σώματα· μὰ δὲν μᾶς μαν-
θάνει, εἰμὴ τὴν ὑπαρξίν τες.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἐννοῶν μὲ τὸ Φαινόμενα,
Παρατηρήσεις, Πείρας.

δ. Μὲ τὸ Φαινόμενα, ἐννοῶν κυρίως τὰ γε-
γονότα ὅπερ εἶναι μία ἀκολουθία τῶν νόμων τῆς φύ-
σεως· καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ νόμοι εἶναι ἄλλα τόσα γε-
γονότα. Τὸ ὑποκείμενον τῆς Φυσικῆς εἶναι νὰ γνω-
ρίσῃ αὐτὰ τὰ Φαινόμενα, αὐτὰς τὰς νόμους, καὶ νὰ
πιᾶσῃ, ἂν εἶναι δυνατόν, τὸ σύνημά τες.

Δι' αὐτὸ τὸ τέλος, προσέχων ξεχωριστὰ εἰς τὰ
Φαινόμενα, τὰ θεωρῶν εἰς ὅλας τὰς χεῖρας, δὲν
ἀφίνων νὰ φύγῃ καμμία περίσασις, καὶ ὅταν βεβαι-
ωθῶν μὲ παρατηρήσεις ὅπερ ἐγίναν καλὰ, τὰ ὀνομά-
ζων ἀκόμι παρατηρήσεις.

Μὰ διὰ νὰ τὰ ξεσκεπάσῃ τινὰς δὲν ἀρκεῖ πάν-
τοτε νὰ παρατηρῶμεν, πρέπει ἀκόμι μὲ διάφορα
μέσα νὰ τὰ ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε τι ὅπερ τὰ κρύ-
πτει, νὰ τὰ φέρωμεν πλησίον μας, καὶ νὰ τὰ βάλ-
ωμεν ὑπὸ ὄψιν. Αὐτὸ εἶναι ὅπερ ὀνομάζων πείρας.
Τοιαύτη εἶναι ἡ διαφορὰ ὅπερ πρέπει νὰ ἐβάλωμεν
ἀναμεταξὺ εἰς τὸ, Φαινόμενα, παρατηρήσεις,
πείρας.

Χρήσις τῶν Εἰκασιῶν.

ε'. Εἶναι σπάνιον ὅπῃ νὰ φθάνωμεν ἐν ταύτῳ εἰς τὴν ἐνάργειαν. Εἰς ὅλας τὰς ἐπισημας καὶ εἰς ὅλας τὰς τέχνας ἄρχισαν μὲ ἓνα εἶδος ψηλαφῆσεως.

"Τσερα ἀπὸ γνωσᾶς ἀληθείας ὑποπτεύουν ἄλλας διὰ τὰς ὁποίας ἀκόμι δὲν εἶναι βέβαιοι. Αὐταὶ αἱ ὑποψαῖα θεμελιώνονται εἰς περιστάσεις ὅπῃ δείχνουν ὀλιγώτερον τὸ ἀληθές, παρά τὸ πιθανόν. Μὰ μᾶς βάνην συχνὰ εἰς τὴν ὁδὸν τῶν εὐρέσεων μανθάνωντάς μας ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν. Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ ἐννοῶν μὲ τὸ εἰκάζω.

Αἱ εἰκασίαι εἶναι εἰς τὸν ἀσθενέστατόν τες βαθμὸν, ὅταν δὲν βεβαιώνουν ἓνα πρᾶγμα, παρά μὴ βλέπωντας διὰ τί δὲν ἤθελεν ἡμπορῆ νὰ εἶναι. Ἄν ἡμπορῆ τινὰς νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε τοιαύτας, δὲν πρέπει ἀλλέως, παρά ὡς ὑποθέσεις ὅπῃ χρειάζονται ἐπικύρωσιν. Μένει λοιπὸν νὰ κάμωμεν παραρητήσεις ἢ πείρας.

Φαίνομάθε θεμελιωμένοι πισεύοντες ὅτι ἡ Φύσις ἐνεργεῖ μὲ τὲς εὐκολωτάτες τρόπους. Ἀκολούθως, οἱ φιλόσοφοι παρακινῶνται νὰ κρίνουν ὅτι ἀπὸ τὲς πολλὰς τρόπους μὲ τὲς ὁποίας ἓνα πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ γένη, ἡ Φύσις πρέπει νὰ ἔκλεξεν ἐκεῖνης ὅπῃ φαντάζονται ἀπλευστάτες. Εἶναι ἐναργές ὅτι μία τοιαύτη εἰκασία δὲν δᾶ ἔχη δύναμιν, εἰμὴ ὅσον δᾶ εἶμαθε ἱκανοὶ νὰ γνωρίσωμεν ὅλα τὰ μέ-



σα, ἢ νὰ κρίνωμεν διὰ τὴν ἀπλότητά της τὸ ὅποιον εἶναι σπανιώτατον. (1)

Ἡ ἀναλογία ἔχει διαφορὰς βαθμῆς βεβαιότητος.

ς'. Αἱ εἰκασίαι εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὴν ἐνέργειαν ἢ ἀναλογίαν, ἢ ὅποια ἢ αὐτὴ δὲν εἶναι συχνὰ, παρά μία ἀσθενὴς εἰκασία. Πρέπει λοιπὸν νὰ διασέλλωμεν εἰς τὴν ἀναλογίαν διαφορὰς βαθμῆς, κατὰ τὰς διαφορὰς θεμελιώσεις ὅπῃ ἔχει ἐπάνω εἰς χέσεις ὁμοιότητος, ἐπάνω εἰς χέσεις πρὸς τὸ τέλος, ἢ ἐπάνω εἰς χέσεις αἰτιῶν πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων πρὸς τὰς αἰτίας.

Ἡ Γῆ εἶναι κατοικημένη, ἄρα ἢ οἱ Πλανῆται. Ἴδὲ ἢ ἀσθενεσάτη ἀναλογία· ἐπειδὴ δὲν θεμελιώνεται, παρά ἐπάνω εἰς μίαν χέσιν ὁμοιότητος.

Μὰ ἂν σημειώη τινὰς, ὅτι οἱ Πλανῆται ἔχον ἐνιαυσίας ἢ ἡμερησίας περιφορὰς, ἢ ἀκολέθως, τὰ μέρη αὐτῶν φωτίζονται ἢ θερμαίνονται ἐκ περιόδου, αὐταὶ αἱ προφυλάξεις ἢ δὲν φαίνονται παρμέναι διὰ τὴν συντήρησιν τινῶν κατοίκων; Αὐτὴ ἢ ἀναλογία ὅπῃ θεμελιώνεται εἰς τὴν τῶν μέσων πρὸς τὸ τέλος χέσιν, ἔχει λοιπὸν περισσοτέραν δύναμιν, παρά ἢ πρώτη. Μὲ ὅλον τῆτο, ἂν αὐτὴ δείχ-

(1) Ὅσον διὰ τὴν χρῆσιν τῶν εἰκασίῶν εἰς τὴν σπερδὴν τῆς ἰσορίας, ὅρα Ὅδος σπερδῆς παλαιὰ Ἰσορία Βιβλ. 1. Κεφ. 3. 8.

νη ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἡ Γῆ κατοικημένη, δὲν δείχνει ὅτι ὅλοι οἱ Πλανῆται εἶναι κατοικημένοι. Ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς Φύσεως ἐπαναλαμβάνει εἰς πολλὰ μέρη τῆ παντός διὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ τέλος, ἴσως δὲν τὸ συγχωρεῖ ἐνίστε, παρά ὡς μίαν ἀκολοθίαν τῆ καθολικῆ συζήματος. Ἡμπορεῖ ἀκόμι μία περιφορὰ νὰ κάμη μίαν ἐρημίαν ἐνὸς Πλανῆτε κατοικημένῃ.

Ἡ ἀναλογία ὅπῃ εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω εἰς τὴν σχέσιν τῶν ἀποτελεσμάτων πρὸς τὴν αἰτίαν, ἢ τῆς αἰτίας πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, εἶναι ἐκεῖνη ὅπῃ ἔχει περισσοτέραν δύναμιν. Γίνεται μάλισα μία ἀπόδειξις ὅταν ἐπικυρώνεται μὲ τὴν συνδρομὴν ὄλων τῶν περιζάσεων.

Εἶναι μία πραγματικὴ ἐνάργεια ὅτι ἡ Γῆ ἔχει περιφορὰς ἡμερησίας καὶ ἐνιαυσίας, καὶ εἶναι μία λογικὴ ἐνάργεια ὅτι αὐταὶ αἱ περιφοραὶ ἡμποροῦν νὰ γένων ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆ Ἡλίου ἢ καὶ ἀπὸ τὰς δύο.

Μὰ παρατηροῦμεν ὅτι οἱ Πλανῆται περιγράφου κύκλους περὶ τὸν Ἥλιον, καὶ βεβαιώνομάσθε ἐξ ἴσης μὲ τὴν πραγματικὴν ἐνάργειαν ὅτι τινὲς ἔχου μίαν κίνησιν περὶ τὸν ἀξονάτους μᾶλλον ἢ ἥττον ἐγκλιμένην. Λοιπὸν εἶναι λογικῶς ἐναργὲς ὅτι αὐτὴ ἢ διπλῆ περιφορὰ πρέπει ἀναγκαίως νὰ κάμη ἡμέρας, ὥρας καὶ ἐνιαυτός. Ἡ Γῆ ἄρα ἔχει μίαν διπλῆν περιφορὰν· ἐπειδὴ ἔχει ἡμέρας, ὥρας, ἐνιαυτός.

—Αὐτὴ ἡ ἀναλογία ὑποθέτει ὅτι τὰ ἴδια ἀπο-

Φυσική ὡς προέδρευεν εἰς τὸν σχηματισμόν της, δὲν ἦταν μία ἐπίσημη καθὼς τὴν σήμερον, ἀμὴ μία κλίσις δεδομένη ἀπὸ τὴν Φύσιν.

Ἡ Φύσις λοιπὸν εἶναι ὡς θὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν Λογικὴν. Ἴδὸν ποῖον ἦταν τὸ ὑποκείμενον μὲ, καὶ αὐτὸ τὸ σύγγραμμα ἐγινε καινότερον, ἀπλῆστερον καὶ συντομώτερον. Ἡ Φύσις δὲν θὰ λείψῃ εὐσεβείᾳ τὸ νὰ μανθάνῃ ὅποιον ἤξεύρει νὰ τὴν σκεδάσῃ, καὶ μανθάνει τόσον καλλίτερα ὅσον ὀμιλεῖ πάντοτε τὴν σωστότεραν γλῶσσαν. Ἡ Ψελαμεν εἰμᾶθε πολλὰ ἐπιτηδεῖαι, ἀν ἤξεύραμεν νὰ ὀμιλώμεν μὲ τὴν ἰδὴν σωστότητα, μὰ παρὰ πολὺ Φλυαροῦμεν διὰ νὰ συλλογίζωμᾶθε πάντοτε καλά. (1)

Μὲ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ προθέσω ἐδῶ τινὰς εἰδήσεις εἰς τὰς νέας ὅπῃ θὰ νὰ θελήσῃ νὰ σκεδάσῃ αὐτὴν τὴν Λογικὴν.

(1) Εἰς τὴν ὀμιλίαν μας μεταχειρίζομᾶθε ἓνα πλῆθος λέξεων ἀσημάντων, ἓνα μεγαλύτερον ἀκόμι πλῆθος τῶν ἀπορίων δὲν ἐπροσδιωρίσαμεν τὴν σημασίαν· καὶ ἀκολουθῶς, ἀλλὰ ἐννοεῖ ὁ ἓνα, ἀλλὰ ὁ ἄλλος μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις· καὶ τὰ παρεπομένα αὐτῆς τῆς ἀορισίας, γελοῖα καὶ ὀλέθρια πολλάκις. Ὅταν βλέπω ἓνα ἀλικὸν χρῶμα, καὶ λέγω κόκκινου, ὅσοι μὲ ἀκούν λαμβάνου καθένας μίαν διαφορετικὴν ἰδεάν ἐκείνη ὅπῃ λέγω· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἀλικὸν ὅπῃ εἶναι τὸ λαμπρότερον κόκκινον ἕως εἰς τὸ ἀδενέστερον κόκκινον, πολλὰ εἶναι τὰ ἀναμταξί. Αὐτὸ ἐκδηλεῖ εἰς πολλὰς ἄλλας λέξεις.

Εἰδησις εἰς τὸς νέους ὅτι δὲ νὰ δῶς
λήσῃ νὰ σπεδάσῃ αὐτὴν τὴν Λο-
γικὴν.

ζ. Ἐπειδὴ ὅλη ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι
καταντᾶ εἰς τὸ νὰ καλοφικιάσωμεν τὴν γλῶσσαν
κάθε ἐπισήμης, εἶναι ἐναργὲς ὅτι ἡ σπεδὴ μίᾳς
ἐπισήμης καλὰ πραγματοποιημένης, καταντᾶ εἰς τὴν
σπεδὴν μίᾳς γλῶσσης καλοφικιασμένης. Μὰ τὸ
νὰ μάθῃ τινὰς μίαν γλῶσσαν δὲν εἶναι ἄλλο,
παρὰ τὸ νὰ τὴν κάμῃ εἰς τὸν ἑαυτόν τε συνήθη,
τὸ ὅποιον δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσ-
μα μίᾳς πολυχρονίᾳ χρήσεως. Πρέπει ἄρα νὰ δι-
βάξῃ πολλάκις καὶ ἐσκεμμένως, νὰ ἁμαλῇ διὰ ἐκ-
κα ὅπῃ ἐδιάβασε, καὶ νὰ ξαναδιαβάξῃ ἀκόμῃ, διὰ
νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὠμίλησε καλὰ.

Θὰ ἐννοήσῃ τινὰς εὐκολὰ τὰ πρῶτὰ κεφά-
λαια αὐτῆς τῆς Λογικῆς, μὰ, ἂν, μὲ τὸ νὰ ἐν-
νοῆ, νομίσῃ ὅτι ἔμπορῇ νὰ περάσῃ ἐν ταύτῳ εἰς
τὰ ἄλλα, δὲ περάσῃ παρὰ πολὺ ὀχλίγωρα. Δὲν
πρέπει νὰ περάσῃ τινὰς εἰς ἕνα νέον κεφάλαιον,
παρὰ ἀφ' ἧ οἰκειοποιήσῃ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὴν γλῶσ-
σαν ἐκείνων ὅπῃ προηγῶνται. Ἄν φερθῇ τινὰς ἄλ-
λέως, δὲν δὲ ἐννοήσῃ πλέον μὲ τὴν ἰδίαν εὐκο-
λίαν, καὶ ἐνίοτε δὲν δὲ ἐννοήσῃ τελείως.

Τὸ μεγαλύτερον κακὸν εἶναι ὅπῃ δὲ ἐννοήσῃ
κακῶς· ἐπειδὴ μὲ τὴν γλῶσσαν τε ἀπὸ τῆν ὅποι-
αν δὲ φυλάξῃ κάτι τι, καὶ μὲ τὴν ἐδικήν τε ὅπῃ
δὲ νομίσῃ ὅτι κέρνει, δὲ κάμῃ μίαν διάλεκτον ἀ-

κατανόητον. Αὐτὸ μάλιστα θὰ ἀκολουθήσῃ εἰς ἐκείνους ὅπῃ θὰ νομίσῃν τὸν ἑαυτόντες πεπαιδευμένους, ἢ ἐπειδὴ ἐσπύδασαν ἐκεῖνο ὅπῃ συχνὰ ὀνομάζουσι ἀκαταλληλότατα φιλοσοφίαν, ἢ ἐπειδὴ τὴν ἐδίδασξαν. Ὅπως ἔῃ ἂν μὲ διαβάσῃν θὰ τὸς εἶναι πολλὰ δύσκολον νὰ ἀπομάθῃν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔμαθον, διὰ τὰ μὴ μάθῃν, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ διδάσκω. Δὲν θὰ καταδεχθῆν νὰ ξαναρχίσῃν μαζί μου. Εἰς ὀλίγην ὑπόληψιν θὰ πάρῃν αὐτὸ τὸ σύγγραμμά μου, ἂν σοχαθῆν ὅτι δὲν τὸ καταλαμβάνει. Καὶ ἂν φαντάζωμαι ὅτι τὸ ἐννοῶν, θὰ τὸ σοχαθῆν ἀκόμι ὀλίγον ἀξιόλογον· ἐπειδὴ θὰ τὸ ἐννοήσῃν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτος, ἔῃ θὰ νομίσῃν ὅτι δὲν ἔμαθον τίποτες. Εἶναι πολλὰ καινὸν ἀναμεταξὺ εἰς ἐκείνους ὅπῃ κρίνει τὸν ἑαυτόντες σοφὸς, τὸ νὰ μὴ βλέπῃν εἰς τὰ καλλίτερα βιβλία, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ ἤξεύρουσι, ἔῃ ἀκολουθῶσι νὰ τὰ διαβάσῃν χωρὶς νὰ μανθάνουσι τίποτες. Δὲν βλέπῃν κανένα καινὸν εἰς ἓνα σύγγραμμά ὅπῃ κάθεται εἶναι καινὸν δι' αὐτὸς.

Οὕτω λοιπὸν δὲν γράφω, παρά διὰ τὸς ἀμαθεῖς. Ὡς ἂν ὅπῃ δὲν ὁμιλῆν τὰς γλώσσας κἀμμιᾶς ἐπισήμης, θὰ τὸς εἶναι εὐκολώτερον νὰ μάθῃν τὴν ἐδικήν μου. Τὸς εἶναι ἐφικτοτέρα ἀπὸ κάδε ἄλλην· ἐπειδὴ τὴν ἔμαθα ἀπὸ τὴν φύσιν, ἢ ὅποιά θὰ ὁμιλήσῃ εἰς αὐτὸς καθὼς ἔῃ εἰς ἐμένα.

Μὰ, ἂν εὐρίσκῃν μέρη ὅπῃ θὰ τὸς σαματήσῃ, ἄς φυλαχθῆν καλὰ νὰ ἐρωτήσῃν σοφὸς ὡς ἂν ἐμῶς ὅπῃ ὠμίλησα ἀνωτέρω. Θὰ κάμῃ καλλί-

τερα ἐρωτῶντες ἄλλως ἀμαθεῖς ὅπῃ μὲ ἐδιάβασαν
μὲ ἐπίσασιν ἔ καταλήψιν.

Ἄς εἰπῶν εἰς τὸν ἑαυτόντης. Εἰς αὐτὸ τὸ
σύγγραμμα δὲν βαδίζει τινὰς, παρὰ
ἀπὸ τὸ γνωσὸν εἰς τὸ ἄγνωσον. Ἡ
δυσκολία ἄρα εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν
ἓνα κεφάλαιον, προέρχεται μόνον ἀ-
πὸ αὐτὸ ὅπῃ τὰ προηγέμενα κεφάλαια
δὲν μᾶς ἔγιναν ἀκόμι συνήθη. Τότε θὰ
κρίνῃν ὅτι πρέπει νὰ γυρίσῃν ὀπίσω· ἔ, ἂν ἔχῃν
τὴν ὑπομονὴν νὰ τὸ κάμῃν, θὰ μὲ ἐννοήσῃν χωρὶς
νὰ ἔχῃν χρεῖαν νὰ συμβουλευθῶν κανέναν. Πῶτε
δὲν ἐννοῆ τινὰς καλλίτερα, παρὰ ὅταν ἐννοῆ χω-
ρὶς ξένην βοήθειαν.

Αὐτὴ ἡ Λογικὴ εἶναι σύντομος, ἔ ἀπολύτως
δὲν εἶναι τρομακτικὴ. Διὰ νὰ διαβαιθῇ μὲ τὴν
σκέψιν ὅπῃ ζητεῖ, δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ μεταχειρι-
θῇ τινὰς, εἰμὴ τὸν καιρὸν ὅπῃ ἤθελε χάλλη διαβά-
ζοντας μίαν ἄλλην Λογικὴν.

Ὅταν μίαν φορὰν θὰ τὴν ἠξεύρῃ τινὰς, καὶ
μὲ τὸ ἠξέορῃ ἐννοῶ ὅπῃ νὰ εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ
τὴν ὀμιλῇ εὐκόλα, ἔ νὰ ἠμπορῇ, ἂν κάμη χρεῖα
νὰ τὴν ξανακάμῃ. Ὅταν θὰ τὴν ἠξεύρῃ τινὰς,
λέγω, θὰ ἠμπορέσῃ μὲ ὀλιγωτέραν βραδύτητα
νὰ διαβάσῃ τὰ βιβλία ὅπῃ αἱ ἐπισῆμαι εἶναι κα-
λὰ πραγματευμέναι, ἔ ἐνίοτε θὰ παιδευθῇ τινὰς
μὲ ἀναγνώσεις ταχείας. Διὰ τί, διὰ νὰ βαδίσῃ
τινὰς μὲ ταχύτητα ἀπὸ γνῶσιν εἰς γνῶσιν, ἀρ-

κει να έχη οικιοποιημένην τὴν μέθοδον τὴν μόνην καλὴν, ἢ ἀκολούθως, ὅπως εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμας.

Ἡ εὐκολία ὅπως δὲ δώσῃ αὐτὴ ἡ Λογικὴ, δὲ τὴν ἀποκτίσῃ τινὰς ἐξ ἴσων σπευδάζωντας τὰ προσιμωδῶν μαθημάτων τῆ Οὐδὲς σπευδῆς, ἀνσμίγῃ ἢ τὸ πρῶτον μέρος τῆς Γραμματικῆς. Ἀφ' ἧ σπευδῶσιν τινὰς αὐτὰ καλὰ, δὲ ἐννοήσῃ εὐκολὰ τὰ συγγράμματα μὲν.

Θέλω ὅμως νὰ παραλάβω τὸς νέους διὰ μίαν πρόληψιν ὅπως πρέπει νὰ εἶναι φυσικὴ εἰς ἐκείνους ὅπως ἀρχίζω. Ἐπειδὴ μία μέθοδος διὰ νὰ συλλογίζωμεθα πρέπει νὰ μᾶς μαυθάνῃ νὰ συλλογίζωμάσθε, παρακινέμασθε νὰ νομίζωμεν ὅτι εἰς κάθε συλλογισμόν, τὸ πρῶτον πρᾶγμα ἔπρεπε νὰ εἶναι νὰ σοχαζώμεθα εἰς τὸς κανόνας κατὰ τὸς ὁποῖους πρέπει νὰ γένη, ἢ ἀπατώμεθα. Δὲν εἶναι ἐδικόνμας νὰ σοχαζώμασθε εἰς τὸς κανόνας, ἐδικόνμας εἶναι νὰ μᾶς ὀδηγῶν χωρὶς νὰ σοχαζώμασθε εἰς αὐτούς. Δὲν ἠθέλαμεν ὁμιλῆ, ἀνὰ πρὸ τῆ νὰ ἀρχίσωμεν κάθε φράσιν, ἔπρεπε νὰ ἐναχολώμασθε εἰς τὸς κανόνας τῆς Γραμματικῆς. Λοιπὸν ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι δὲν ὁμιλεῖται καλὰ, παρά ὅταν ὁμιλῆται φυσικά. Μελέτησε τὴν τέχνην ἢ μελέτησέτην καλὰ, μὰ μὴ σοχαζέσθαι πλέον εἰς αὐτήν, ὅταν δὲ δελήσῃς νὰ σοχαθῆς εἰς ἄλλα πρᾶγματα. Κάμριαν ἡμέραν δὲ σὲ γένη συνήθης, τότε πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόνσε, δὲ πα-

ρατηρήσης τῆς σοχασμῆς σέ, οἱ ὅποιοι θὰ πηγαί-
νεν μόνοι τες, ἔθ' ἐπαγρυπνῆ ἐπάνω εἰς αὐτῆς
διὰ νὰ τῆς ἐμποδίσῃ κάθε παρεκτροπὴν· τῆτο εἶναι
ὄλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχεις νὰ προσμείνῃς ἀπὸ τὴν μέθο-
δον. Αἱ κιγκλίδες δὲν βάνονται εἰς τὰς ἄκρας τῶν
κρημῶν διὰ νὰ ὀδηγῶν τῆς διαβάτας, ἀλλ' νὰ τῆς
ἐμποδίσῃν ἀπὸ τῆς νὰ κρημνίζωνται.

Ἄν εἰς τὴν ἀρχὴν ἔχῃς κόπον νὰ κάμῃς συ-
νήθῃ εἰς τὸν ἑαυτόν σε τὴν μέθοδον ὅπῃ σε διδά-
σκω, ἡ αἰτία δὲν εἶναι ἡ δυσκολία τῆς· ἐπειδὴ μή-
τε ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὧντας φυσικὴ· ἐγίνεν ὅμως διὰ
ἐσένα, τῆ ὁποῖα κακαὶ ἔξεις διέφθειραν τὴν φύ-
σιν. Ἔεκαμε ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἔξεις, ἔθ' ἀ συλλο-
γιαθῆς φυσικὰ καλὰ.

Φαίνεται ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσω αὐτὰς τὰς εἰ-
δήσεις πρὸ τῆς νὰ ἀρχίσω αὐτὴν τὴν Λογικὴν, μὰ
δὲν ἠθέλων τὰς καταλάβῃ. Διὰ ἐκείνης ὅπῃ θὰ
ἡξεύρῃν νὰ τὴν διαβάσῃν εὐδὺς ἀπὸ τὴν πρώτην
φορὰν, καλὰ εἶναι βαλμέναι ἔθ' εἰς τὸ τέλος. Εἶναι
παρομοίως καλὰ ἔθ' διὰ τῆς ἄλλης οἱ ὅποιοι θὰ αἰ-
ψανθῶν καλλίτερα τὴν χρεῖαν ὅπῃ ἔχῃν αὐτῶν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΕΚ ΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΑΪΣΘΗΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Αί μὲν γνώσεις ἐκ τῶν αἰσθήσεων, τὰ δ' αἰσθητά ἐδὲν ἄλλ' ἢ τρόποι τῶ εἶναι ἡμέτεροι. Ὁ τῶ τρόπῳ τῶν ἐξω ἑαυτῶν βλέπειν ἔχοντες σώματα; ἐ γὰρ δοκεῖ τῶ ὄντι ὡς ἐδὲν ἕτερον παρὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν εἰσποιημένην διαφόρως βλέπειν ὡφείλομεν.

Οὐδεὶς οἶμαι τῶν φιλοσόφων ἐστὶν ὁ τοτὶ λύσαι θελήσας τὸ πρόβλημα, ἄλλ' ἐδ' ἀπεπειράθητις ὄλως τῆς λύσεως, ἐ ὁ προβαλὼν πρῶτός ἐστιν ὁ Ἀλεμβέρτος. „Αὐτοῖς γάρ φησι (τοῖς μεταφυσικοῖς) προσδιορίσαι προσήκει, τίσι ποτε βαθμοῖς ἢ ἡμετέρα ψυχὴ χρῆται, ἐπειδὴν ἐξω ἑαυτῆς χωρεῖν ἀρχεται, ὡφειμένη ἕτως εἰπεῖν, ἐ κατεχομένη ὑπὸ πολλῶν ἀντιλήψεων, αἵτινες συ-

„νεφέλικησι μετ' αὐτὴν ἐπὶ τὰ ἔξω σώματα, αὐτῆς
 „κῆσαι δὲ ταύτη μόνῃ, περιγράφειν εἰκόσιν ἔ
 „περιορίζειν ταύτη μικρὸν ὅσον χωρίον, ὅθεν ἔκ
 „ἐπιτρέπῃσι τὴν ἐξέλευσιν.“

Ρ' αδίως δέ τις πεισθεῖη ὅτι εὐρεσίς τις ἔκ ἐγγέ-
 νετο, ὅποτε ὁ τὸ θαυμαζόμενον προοίμιον τῆς Ἐχ-
 κυκλοπαιδείας συνθεῖς ἀγνοῶντι ἔθηκεν, ἔ μὴν ἀλλὰ
 ἔ χρημάτι ἔτω χαλεπὸν αὐτὴν ᾤετο, ὡς ἀπο-
 ρεῖν εἶποτε σὺν ἐπιτεύξει ποιήσαιτό τις τὴν ἐπιχει-
 ρησιν. Ἀλλὰ γὰρ οἶμαι σφόδρα καλῶς συνεώρα
 τὴν δυσκολίαν, ἔ ἔκ ἂν ἐπιχειρήσας μόνον, ἀπε-
 τετεύχει τῆς λύσεως, ὁ πολλοῖς ἔ ἄλλοις ἐπιχει-
 ρήσας ἔ τῆς λύσεως αὐτῶν εὐπορήσας. Οὐδὲν γὰρ,
 ἀλλ' ἢ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα ἀναλύσαι πρᾶκει-
 το, ἔ ἠῦρεν ἂν ἔτω τὰ ἔξω αὐτῆς αὐτὴν ἐπισύρον-
 τα, ἔ τὰ ἐντὸς αὐτῆς αὐτὴν κατέχοντα.

Ὅτι μὲν ἔν σὺν τοῖς τῆς ὀσφρήσεως, τῆς ἀ-
 κοῆς, τῆς γεύσεως ἔ τῆς ὀψεως αἰσθήμασιν ὀσμῆ,
 ψόφος, χυμὸς ἔ χρῶμα ὁ ἄνθρωπος εἶναι δόξειε,
 δεδειχότες ἐσμέν. Ἔτι δὲ ἔ ὅτι ἔδ' ὅλως γινώσκειν
 τῶν ἔξω σωμάτων κτήσασαίτο. Λοιπὸν δὲ ἡμῶν τὴν
 τῆς ἀφῆς ἀνάλυσιν ποιήσασθαι.

Ἰποθῶμεν δὲ θεωρεῖν ἄνθρωπὸν τινα πρῶτην
 ὑπαρξίν ὑπάρχειν ἀρχόμενον. Ἀκινήτων ἔν ἔτος
 ἔτερα παρὰ τὰ ὑπὸ τῆ περιπεφυκότος οἱ κύκλω
 ἀέρος διδάμενα ἔχ ἔξει αἰσθήματα. Ταῦτα δὲ
 εἰσι θάλλπος ἢ ψύχος, ἔ τὰ τῆς ἡδονῆς ἢ λύ-
 πης παρακολυθεῖντα αὐτοῖς συναισθήματα. Ἀλλὰ

ταῦτα εἰδοποιήντα μόνον τὴν αὐτὴ ψυχὴν ἐκ αὐτῆς καταμένονσι, καὶ ἕκ ἑσιν ὅπως μαθεῖν ἐκ τούτων εἰ αἴρ ἔστιν ὁ κύκλω αὐτὸν περιλαμβάνων, ἢ τα μὴ ὄλως εἰ ἐσίτι σῶμα· ἢ δὲ γὰρ εἰδ. εἰσεῖν εἰς ὑπόνοιαν αὐτῶν δύναται. Περιώρισαι μὲν ἐν ἕτως τῆς τῆς ἑαυτῆ ὑπαρξέως μόνῃ αἰσθήσει μὴ ἔχων ἑτέρῃ τε παρ ἑαυτὸν συναισθάνεσθαι.

Κινηθείσης δὲ τῆς χειρὸς αὐτῆ καὶ ἐπὶ διαφόρων σωμάτων ἐνεχθείσης, ὁ ὑποτεθείς ἡμῖν ἄνθρωπος ἑαυτῆ ἕκ ἑτι ἔχει αἰσθάνεσθαι ἄνευ τῆ καὶ ἑτέρῃ τινὸς παρ ἑαυτὸν πράγματος ἅμα συναισθάνεσθαι. Τὸ γὰρ δάλωσ καὶ τὸ ψυχὸς πρὸς τῷ εἰδοποιήσεις αὐτῆ εἶναι, γίνονται ἔτι εἰδοποιήσεις καὶ ἑτέρῃ τινὸς φερῆ ἢ ἀντιτύπε πράγματος· καὶ αὐτίκα αἱ εἰδοποιήσεις αὗται προσήκονσαι ἅμα τυγχάνονσι τῆ τε ψυχῆ αὐτῆ καὶ τοῖς ἔξω αὐτῆ αἰσθητοῖς σώμασι, καὶ φέρονται ἐπ' αὐτὰ συν ἑαυταῖς τὴν ψυχὴν ἐπισκώμεναι.

Μόνον ἄρα τὸ τῆς φερῆότητος αἰσθημά ἐστι τὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἑαυτῆ ἐξίεναι καταναγκάζον, καὶ ἐξ αὐτῆ τόγε ἐπ' αὐτῷ ἢ τῆ σώματος αὐτῆ καὶ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων καὶ τῆ χωρὶς ὑπαρξίς φέρεται.

Καὶ γὰρ τῷ ὄντι, εἰ τῆτο μόνον αὐτῆ ἀφέλοιο πᾶλλα σύμπαντα εἶν, γινῶσιν παρὰ τὴν ἑαυτῆ ἕδεκὸς ἄλλῃ ἔξει πράγματος. Δόξει δὲ ἑαυτὰ πολλὰ εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, πολλαπλασιασῆσαι, ἐπαναλαμβάνεσθαι, ἀναπαράγεσθαι

ἄτως εἶπεν ἐξω ἑαυτοῦ αἰσθανόμενος. Καὶ κρίνει μὲν ὅτι εἰς εἶσιν ἀναγνωριεὶ γὰρ τὸν ἐόν· ἐγὼ ἐκ ἐκάστου αἰσθήματι, κρίνει δὲ ἔτι ὅτι πολλαπλάσιος· καὶ γὰρ ἀπὸ αἰσθημάτων εἰς αἴσθημα καὶ ὃ ἐγὼ αὐτὸς ποικιλλεῖται ἔτι πολλαπλασιάζεται.

Ἰδὲ τοίνυν πολλὰ συνυπάρχοντα αἰσθημάτων ἔχει ἤδη τὸ τῆς ἐκτάσεως φαινόμενον ὑπέθεσιν τινα προηγημένην, μὴ μόνον ἔτι εἰς παραγωγὴν αὐτῆ ἀποχωρῶσαν· ἢ γὰρ τῆς ἐκτάσεως ἐννοηθῆναι μόνον τὴν πολλῶν πραγμάτων συνύπαρξιν ὑποθέσεισιν, ἀλλὰ προσυποτίθει καὶ τὸν τέτρωτον πρὸς ἄλληλα σύνδεσμον, τὴν ἀμοιβαίαν ἀποπερατώσειν ἔτι περιγραψίην. Ταῦτα δὲ εἰσιν ἴδια ἢ μόνον τῶν αἰσθημάτων, οἷς μόνοις τὸν ὑποτεθέντα περιορίζομεν ἀνθρωπὸν· τῆναντίον δὲ ἀπομεχωρισμένα πάντος ταῦτα τέτρωτον παρίσταται.

Προσθέντων δὲ οἱ ἡμῶν τὴν τῆς σερεότητος αἰσθησιν, αὐτίκα οἱ τρόποι τῆ εἶναι ἀνδρίζονται, ἀποβάλλουσιν ἀλλήλους, ἀποπερατῶνται ἀμοιβαδόν, ἔτι ὁ ἄνθρωπος τῶν διαφορῶν μερῶν τῆ σώματος αὐτῷ ἐν αὐτοῖς αἰσθάνεται.

Τὸ τῆς σερεότητος αἰσθημα διχῆ συμβαίνει γίνεσθαι· γίνεται μὲν γὰρ ἤτοι κατὰ συνέχειαν ἢ κατὰ διέχειαν· ἐν ὅσῳ μὲν κατὰ συνέχειαν, ἢ χεὶρ συναθροίζει καὶ περιορίζει ἐνὶ σερεῷ χωρῶν πᾶνδ' ἃ δοκιμάζει αἰσθήματα, ἔτι κρίνει ὅτι διγγάνει ἐνὸς μόνου σώματος. Ὅσακίς δὲ κατὰ διέχειαν τὸ τῆς σερεότητος αἰσθημα γίνεται, τοσά-

κίς ἢ χεὶρ περιγράφει ἢ περιορίζει ἢ ἀφορίζει χωρὶά κερεά ἢ ἀντίτοκα, οἷς ἀναμίσγει ἄττα αἰσθημὰ καὶ διάσέλλει ἐπομένως τοσαῦτα σώματα.

Οὕτω τοῖνον τῆ τῆς κερεότητος αἰσθήσει ἔξω πη ἀναφέρειν ἠναγκασμένοι τὰ αἰσθήματα, τὸ τῆ χωρὶς καὶ τῶν στομάτων παράγωμεν φαίνόμενον.

Αὕτη οἶμαι ἢ τῆ παρὰ τῆ περικλεῖς Ἀλεμβέρτε προτεθέντος προβλήματος λύσις, ἢν πορὶ σαφαι ἐκ ἀν ἢν ἄλλως, ἢ θεωρήσαντας ἐν μέρῳ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν καὶ τὰ αἰσθήματα.

Τῷ ὁ Ἀλεμβέρτῳ εἰκέπως ὁδὲ κάρεργον διηπαρήσθαι τῆτο τὸ πρόβλημα. Ἀλλὰ γὰρ κινέμενός τις ἔτιος κινδυνεύει παράγεσθαι ὀρμάσθαι γὰρ ἀπὸ τῶν κειμένων καὶ δεδεγμένων ἐνοιῶν ἀρκέμενος, ἐχ ὅσον ἱκανός ἐσιν ἐμβαδύνει τὸ ἀπορέμενον. Ταῦτη τοι καὶ ἕτερόν τι ἴδεν καὶ συνιδεῖν πολλῶ εὐχέρεστρον ἔλαθε τὸν αὐτὸν φιλόσοφον τὸν τῆν τῶν ἐπισημῶν ἀρχὴν καὶ γένεσιν ἄρισα συνιδόντα καὶ ἐκθέμενον. Φησὶ γὰρ, „ἐδεμία ἐκάστῃ αἰσθήματος καὶ τῆ διεγείραντος αὐτὸ αἰσθητῆ σώματος ἢ κὰν ἐκείνῃ πρὸς ὅπερ ἡμεῖς αὐτὸ ἀναφέρομεν, χέσις πρὸς ἄλληλα, κὰντεῦθεν συλλογιζομένοις ἡμῖν ἄπορος ἢ ἀπὸ τῆ ἐνὸς εἰς τῆ ἕτερον διάβασις. Οὐκ ἔσι τοῖνον ἀλλ' ἢ, Φυσική τις ῥοπή τῆ συλλογισμῆ αὐτῆ ἀσφαλεσέρα, ἢ ἱκανὴ ποιῆσαι τὸ τοσῦτον ὑπερπηδῆσαι καὶ ὑπερβῆναι διάσημα.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἐδεῖ ἐπὶ τῆν ταύτης τῆς

διαβάσει· εὐρεσιν διακασταῖται· καὶ συλλαγχίζεσθαι.
 Ἀπόχρη γὰρ δίξαι μόνον καὶ ἄψασθαι· ἡ γὰρ
 τῆς σερεότητος αἰσθησις, συμπαρακολληθεισῶν αὐ-
 τῇ δυεῖν σχέσεων, τῆς μὲν πρὸς ἡμᾶς, τῆς δὲ
 πρὸς ἑτερόντι τῶν ἕξωθεν, οἷον εἰ τις γέφυρα χί-
 νεται ἀναμεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἕξωθεν αἰσθη-
 τῶν σωματίων, καὶ διὰ ταύτης τὰ αἰσθητά συ-
 νεφέλκοντα τὴν ψυχὴν διαβαίνουσι, καὶ εἰδὲν ἄλλως
 ἄπορον εἰδὲν ἀνήνυτον τὸ διάστημα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Ἐκθέσις Στυπτικῆ τῶν Μηχανισμῶν τῶν Λόγων ἢ τῆς Κατὰ τὸς Στυπτικῶν Λογικῆς.

Περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν.

Τὰ λεγόμενα ἢ λέγονται κατὰ συμπλοκὴν, καθὼς ἢ δεῖνα περιπατεῖ, ἢ δεῖνα γράφει ἔ τλ., ἢ λέγονται ἄνευ συμπλοκῆς, καθὼς περιπατῶ, ἄνθρωπος, ξυλόν, σήμερον ἔ τλ.

Τὰ λεγόμενα ἄνευ συμπλοκῆς ὀνομάζονται μετὰ μίαν κοινὴν ὀνομασίαν λέξεις. Αἱ λέξεις εἶναι τὰ σημεῖα τῶν ἰδεῶν μας ἔ τῶν ἐννοιῶν μας. Αἱ ἰδέαι ἄρα ἔ αἱ ἐννοιαὶ προηγῶνται ἀπὸ τὰς λέξεις, καθὼς ἔ τὰ πράγματα ἔ αἱ πράξεις ἀπὸ τὰς ἰδέαις ἔ ἀπὸ τὰς ἐννοίας.

Παρατηρῶντας τινὰς τὰς λέξεις βλέπει, πρῶτον, ὅτι ἄλλας μεταχειρίζομαί τε νὰ φανερώσωμεν πράγματα ὅπερ ὑποπίπτων εἰς τὰς ἀκτῆσεις, ἔ ἄλλας νὰ φανερώσωμεν τὰς διαθέσεις των. Δεύτερον,

ἀπὸ τῶν ἀπλῶν πάλιν μεταχειρίζομασθε νὰ φανερώσωμεν τὰς ποιότητας καὶ ποσότητας τὸσον τῶν ὑποπιπτόντων εἰς αἰσθησὴν πραγμάτων, ὅσων καὶ τῶν διαθέσεωσιν. Πρὸς τῆτοις παρατηρεῖ τινὰς λέξεις τῶν ὀπίμων τὸ νόημα εἶναι πάντοτε συντροφευμένον μὲ τὸ νόημα μιᾶς ἄλλης λέξεως. Τέλος, ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος περιλαμβάνονται ὅλα. Αὐταὶ αἱ δύο ἰδέαι εἶναι πάντη ἀόριστοι, καὶ ὁ νῦν δὲν θέλει τὴν ἀοριστίαν ἐπεὶδὴ εἰς τὰς ὁμιλίας θέλει σχεδὸν πάντοτε νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον. Ἐχομεν λοιπὸν καὶ ἕνα πλήθος λέξεων δι' αὐτὴν τὴν ὄρασιν τῆ νοός.

Τὰ πράγματα ὅπερ ὑποπίπτειν εἰς αἰσθησὴν, καὶ ἐκεῖνα ἀκόμη ὅπερ διὰ μόνον τῆ νοός αἰσθάνομασθε, ὀνομάζονται ὅλα μὲ μιᾶν κοινοτάτην ὀνομασίαν Οὐσίαι ἢ ὑποστάσεις. Αἱ αἰσθηταὶ ὑποστάσεις κατὰ τὴν ἄλλην ὄρασιν νοός ὀνομάζονται ἄτομα. Τὰ ἄτομα εἶναι ἄπειρα κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἀκολέθως ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν καὶ μιᾶν ἀπειρίαν λέξεων διὰ νὰ τὰ φανερώσωμεν, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Ἐπρέπε λοιπὸν ὁ νῦν νὰ εἰσφέρει κανένα τέχνημα καὶ νὰ γένη ἀνώτερος αὐτῆς τῆς ἀδυναμίας, καὶ αὐτὸ τὰ τέχνημα δὲν ἐσάθη δύσκολον νὰ ἐπικουρῆ. Ὁ νῦν ἐπαρατήρησεν ὅτι ἀναμεταξύ τῆς ὅλαι αἱ ὑποστάσεις ἔχου κατὰ μέρος ὁμοιότητας καὶ ἀνομοιότητας, καὶ εὐθὺς ἀπὸ τῆς τοιαύτης παρατήρησιν προέκυψαν αἱ λέξεις, ἄνθρωπος, βῆς, πρόβατον, νερόν, σνκῆ, μελία, σφένδαμνος, ὄφις, μάρμαρον, χρυσὸς καὶ τλ. Κάθε μία, ἀπὸ αὐτὰς τὰς λέξεις φανερῶνει ἕνα πλήθος ἄτομα,

ἄθεν ἔ λέγομεν ἅτι εἶναι κοινὰ ὀνομασίαι. Τὰ ἄρ
 θρωπος, λόγος χάριν, εἶναι κοινή ὀνομασία τῷ Πέτρῳ,
 τῷ Πάυλῳ, τῷ Δημητρίῳ ἔ τλ. Αἱ κοινὰ αὐταὶ ὀνο-
 μασίαι τῶν ἀτόμων ὀνομάζονται Εἶδη, ἔ ὅλαι ἔξ
 ἄν αἱ λέξεις ὅπερ φανερώων· πράγματα ὅπερ ὑπο-
 πύπτων εἰς αἰδήσιον εἶναι εἰδικαὶ λέξεις, ἔ κατηγο-
 ρῆται. (λέγονται δηλαδὴ ἐπάνω) εἰς τὰ ἄτομα τῶν
 ἀπῶν εἶναι κοινὰ ὀνομασίαι. Τὰ εἶδη ἔ αὐτὰ ὄντα
 πολλὰ, ὄντες τὰ διένειμεν εἰς συμμορίας· ἐπειδὴ ἐπα-
 ρατήρησε ἔ διαφορὰς ἔ ὁμοιότητας εἰς αὐτὰ. Ὡνό-
 μασε ζῶα ὅσα γεννῶνται, αὐξάνων, ζῶν ἔ αἰδά-
 νονται. Ὡνόμασε Φυτὰ, ὅσα γεννῶνται, αὐξάνων ἔ
 ζῶν ἔ νόμασε ἄρυκτὰ ὅσα αὐξάνων μόνον. Τὰ ζῶα
 πάλιν, ἔ τὰ Φυτὰ κατὰ γεννῶνται αὐξάνων ἔ ζῶν
 τὰ ὀνόμασε μὲ μίαν κοινήν ὀνομασίαν, Ἐμφυχα.
 Τὰ ἔμφυχα ἔ τὰ ἄψυχα τὰ ὀνόμασε ἔ αὐτὰ μὲ
 μίαν κοινήν ὀνομασίαν, Σώματα, Ὡντες διὰ τῆς
 ἐκείνῃς εὐρίκει ἄλλα πράγματα ὅπερ δὲν ὑποπίπ-
 των, παρὰ εἰς αὐτὸν, ἔ αὐτῶν ἔ τῶν σωμάτων κοινὴ
 ἔ ὀνομασία εἶναι τὸ Οὐσία ἢ ὑπόστασις. Ἡ ὑπό-
 στασις λοιπὸν, τὸ σῶμα, τὸ ἔμφυχον, τὸ ζῶον, τὸ
 ἀνθρώπος κατηγοροῦνται εἰς καθε ἄτομον ὅπερ γεν-
 νᾶται, αὐξάνει, ζῶν, αἰδάνεται ἔ συλλογίζεται. Ὡ
 Φίλιππος, λόγος χάριν, ὅπερ εἶναι ἓνα τοῦτον ἄτομον,
 εἶναι ἀνθρώπος, ζῶον, ἔμφυχον, σῶμα, ὄσια. Τὸ
 ἄτομον ὅπερ σκιάζει μίαν ὀλόκληρον ἀγορὰν εἰς τὴν
 Κῶ, εἶναι πλάτανος, φυτὸν, ἔμφυχον, σῶμα, ὄσια.
 Τὰ ἄτομα ὅπερ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐφείλει εἰς τὴν

Εἰ μάλιστά, διὰ τὴν κόμην μίαν ἀντίληψιν κατὰ τὴν ἁγιογράμμω, ἦταν διαρετικῶς, χρῆσται, νομίσματα, χρῆσται, ἀψυχα, σώματα, ἔσται ἢ πλ. Βλέπειν λοιπὸν ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ κοινὰ ὀνομαστικὰ κατηγορηθέντα εἰς τὰ άτομα. Εἰσοχρόσως ἀκόμω εἶναι ἀπὸ τῆς κοινῆς αὐτῆς ὀνομαστικῆς τινὲς εἶναι ὀλιγώτερον κοινῆς, τινὲς περισσότερον, ἢ ὅτι αἱ περισσότερον κοινὰ κατηγορηθέντα εἰς τὰς ὀλιγώτερον κοινῆς. Τὸ ἐμφυλον εἶναι ἔσται, λόγω χάριν.

Αἱ λέξεις ὅπως μεταχειρισμάτωε νὰ φανερώνωμεν τὰς διαδέσεις εἶναι τεσσάρων εἰδῶν ἐπειδὴ ἢ φανερώνομεν δι' αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὸ τι κάμνει τινὰς, ἢ τὸ πάθος, δηλαδὴ τὸ τι παθαίνει, ἢ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν κερταί, εὐρισκεται, εἶναι κάτω πράγμα, κάτω κάθισμα, ὄγκω, ζῶ ἢ πλ, ἢ τέλος δὲν φανερώνομεν κερταίνα ἀπὸ αὐτῶν, κάτω ὅταν μεταχειρισμάτωε τὸ ἔχω, ἢ τὰ τέσσαρα αὐτὰ γένη κατηγορηθέντα εἰς ὅσα ἀναφέρονται εἰς αὐτὰ. Αἱ λέξεις ὅπως μεταχειρισμάτωε νὰ φανερώνομεν τὰς εἰδοποιήσεις τῶν διαδέσεων ὅσων ἢ τῶν ὀποσάσθων εἶναι ἢ αὐταὶ πολλὰ, ἢ ἔνοια ἀπειροί. Αἱ εἰδοποιήσεις εἶναι κάτω δὲν εἰδῶν, ἢ φανερώνομεν τὴν ποιότητα (τὸ τι λογῆς), ἢ τὴν ποσότητα (τὸ πόσον). Ἰδὲ λοιπὸν ὅπως ὅλαι αἱ παρόμοιαι λέξεις ὑπάγονται ἢ αὐταὶ εἰς δύο γενικώτατα γένη ἢ εἰς δύο κοινώτατας ὀνομαστικῆς τὴν ποιότητα ἢ τὴν ποσότητα αἱ ὀποκαὶ κατηγορηθέντα εἰς αὐτὰς. Ἰδὲ

ταί λέξεις: εἶναι, καλός, ξυγός, γλυκός, πικρός, ὑπερήφανος, τραχὺς, μαλακός, μωρός, ἀμαθής, καὶ ἐπὶ διαδέσεων, καλὰ, ὑπερήφανα καὶ τλ. αἱ ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ποιότητα. Βραχὺς, μακρός, πλατύς, στενός, ὑψηλός χαμηλός, καὶ ἐπὶ διαδέσεων, μακρὰ, πλατέα, ὑψηλὰ καὶ τλ, καὶ ὅσαι λέξεις ὑπάγονται ὑπ' αὐτὰς τὰς δύο φανερώων ποιότητας, ἢ ποσότητας, καὶ τὰ φανερωόμενα εἶναι ποιότητες ἢ ποσότητες.

Αἱ λέξεις ὅπῃ μεταχειρίζομασθε νὰ φανερώωνται τὰς ἰδέας ὅπῃ συνεπισύρην πάντοτε καὶ ἄλλας ἰδέας τρόπον τινα ὡς δεμένας ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην, εἶναι καὶ αὐταὶ πολλαὶ, καὶ ὁ κῶς τὰς ὠνόμασσε μὲ μίαν γενικὴν φωνήν, κοινὴν ὀνομασίαν, Σχετικὰς. Ἡ ἰδέα τῆ πατρὸς συνεφέλκει πάντοτε καὶ τὴν τῆ υἱῆ, ἢ ἰδέα τῆ δεκότες, τὴν τῆ δόλυ, ἐν λόγῳ ὅσαι εἶναι σχετικαὶ, ὅσαι δηλαδὴ ἔχουσι μίαν σχέσιν, ἀναφορὰν, ἕνα δέσιμον τρόπον τινα ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην. Ἡ σχέσις λοιπὸν εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία ὅλων τῶν λέξεων ὅπῃ ὁ κῶς μεταχειρίζεται νὰ φανέρωσῃ τὰς τριαύτας ἰδέας. Τοιαῦται λέξεις εἶναι, πατήρ, υἱός, μαθητής, μεγαλύτερος, πλατύτερος καὶ τλ.

Ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἶναι δύο κοινὰ ὀνομασθαὶ πολλῶν ἰδεῶν ὅπῃ τὰς ἐκφράζομεν πάλιν μὲ ἄλλας τρεῖς λέξεις.

Οὐσία λοιπὸν ἢ ὑπόστασις, ποιότης, ποσότης, σχέσις, ἐνέργεια, πάθος, κατάστασις, ἔχειν, χρό-

νος ἔ' τόπος, εἶναι δέκα γενικώτατα Γένη ἢ μάλ-
λον εἶπειν, δέκα γενικώταται ὀνομασίαι, ὑπὸ τὰς
ὁποίας ὑπάγονται ὅλαι αἱ λέξεις ὅπῃ εἶναι σύμ-
βολα τῶν ιδεῶνμας ἢ τῶν ἐννοιῶν. Ὡνομάωθησαν
Κατηγορίαι ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην· ἐπειδὴ κα-
τηγορεῖνται εἰς ἐκείνας ὅπῃ ὑπάγονται ὑπ' αὐτάς.

Περὶ Προτάσεων.

Τὰ λεγόμενα κατὰ συμπλοκὴν ὀνομάζονται
Προτάσεις, καθὼς ἄνθρωπος περιπα-
τεῖ, Σωκράτης πίνει τὸ κώνειον ἔ' τλ',
αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ σύμβολα τῶν κρίσεων, καθ-
ὼς αἱ λέξεις εἶναι τὰ σύμβολα τῶν ιδεῶν
ἔ' ἐννοιῶν ὅθεν ὀνομάωθησαν ἔ' ἐρμηνεύται ἔ'
ἀποφάνσεις· ἐπειδὴ ἀπόφανσις λόγος εἶναι· ἔ'
ξαγγελτικός τῆς κρίσεως εἴτε καταφάσκων εἴτε
ἀποφάσκων· ἔ' καταφάσκων μὲν καλεῖται κατὰ-
φάσις, ἀποφάσκων δὲ, ἀπόφασις· ἔ' κατα-
φάτικὴ πρότασις ὁ Σωκράτης περιπατεῖ,
ἀποφάτικὴ πάλιν ὁ Σωκράτης δὲν πε-
ριπατεῖ.

Αἱ Προτάσεις συνίστανται ἢ εἰς μίαν μόνην λέ-
ξιν καθὼς περιπατῶ, ὅπῃ εἶναι συνεπτυγμένως
ἔ' ὑπερνοεῖται τὸ ἐγὼ, ἢ εἰς ἓνα ὑποκείμενον ἔ'
ἓνα κατηγορούμενον, καθὼς ὁ Σωκράτης περι-
πατεῖ, ἢ εἰς ἓνα ὑποκείμενον ἔ' ἓνα κατηγορού-
μενον ἔ' ἓνα προσκατηγορούμενον, καθὼς ὁ Σω-
κράτης εἶναι σοφός, ὅπῃ εἶναι ἀνεπτυγμέ-

νωσ τὸ ὑποκείμενον ἔ τὸ κατηγορούμενον, προσκα-
 τηγορεύεται ὅμως ἔ τὸ εἶναι, τὸ ὅποιον συνάπτει,
 συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον, ὅ-
 θεν ἔ Σύνδεσμος ὀνομάζεται. Αἱ δύο πρώται Προ-
 τάσεις ἤμπορῶν νὰ ἀναλυθῶν εἰς τὴν τρίτην, ἐγὼ
 εἶμαι περιπατῶν, ὁ Σωκράτης εἶναι πε-
 रिπατῶν. Εἰς τὴν γλῶσσαν μας ὁ Σύνδεσμος
 ἤμπορεῖ νὰ ὑπεννοῆται, καθὼς, σοφὸς ὁ Σω-
 κράτης· ἡ ἀρετὴ περισπέδασον πρᾶγ-
 μα, ἔ ἡμετάθεσις τῶν ὄρων συγχωρητὴ, πρᾶγ-
 μα περισπέδασον ἡ ἀρετὴ, περισπέ-
 δασον πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ, μὲ λεπτήν τινα ὁ-
 μως διαφορὰν τῆς ὀράσεως τῆ νοῶς.

Αἱ Προτάσεις καθὼς σύμβολα τῶν κρίσεων,
 ἂν εἶναι κατ' αὐτὰς, ἀληθεύουσι ἔ λέγονται ἀ-
 ληθεῖς, ἂν εἶναι παρ' αὐτὰς ψεύδονται ἔ λέ-
 γονται ψευδεῖς. Ἐδῶ εἶναι λόγος διὰ τὰ λε-
 γόμενα τινὸς ἀνθρώπου ὅπῃ εἶναι σύμφωνα ἢ διά-
 φωνα μὲ τὰ κείμενα τῆ αὐτῆ, ἔ τὸ ψεύδομαι
 δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ ἀπατῶμαι.

Αἱ Προτάσεις εἶναι καθολικαὶ ὅταν τὸ ὑποκεί-
 μενον εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία, μία λέξις ὅπῃ
 κατηγορεῖται εἰς πολλὰ ἄτομα, καθὼς ὁ ἄνθρωπος
 πρὸς εἶναι ζῶον· ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἀ-
 ρετὴ ἔ τλ, εἶναι ἀτομικαὶ ὅταν τὸ ὑποκείμενον
 εἶναι ἓνα ἄτομον, καθὼς ὁ Σωκράτης φιλο-
 σοφεῖ ὁ Νεῖλος ξεχειλίζει ἔ τλ.

Πρὸς τέτοιαις αἱ Προτάσεις ἄλλαι εἶναι ὠρισμέ-

ναι, ὅσαι ἔχουσι καὶ τὰς δύο ὄρας θετικὰς, καθὼς
 ὁ Σωκράτης φιλοσοφεῖ, ἀλλὰ εἶναι ἀόρι-
 σοι, ὅσαι ἔχουσι καὶ εἰς τὰς δύο ὄρας τὸ μὴ, ἢ τὸ
 δὲν, ἢ τὸ ὄχι, ὡς ὁ μὴ φρόνιμος δὲν φι-
 λοσοφεῖ· ὄχι ὁ Πέτρος δὲν ψεύδεται, ἢ
 εἰς τὸν ἕνα μόνον ὁ πλέσιος δὲν φιλοσοφεῖ.
 Πάλιν, ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖαι, ὅσων τὸ κατηγο-
 ρούμενον εἶναι ἔσιγδες, ὡς ὁ ἄνθρωπος ζῶν·
 τὸ πῦρ καίει, ἀλλὰ ἐνδεχόμενα ὅσων τὸ κα-
 τηγορούμενον ὑπάρχει εἰς τὸ ὑποκείμενον, ὄχι ὁμῶς
 ἀναγκαῖως, ὡς ὁ ἄνθρωπος κοιμᾶται, ἐν
 λόγῳ, ὅσαι κατηγοροῦν τὰ συμβεβηκότα ἢ χωριστὰ
 ἢ ἀχώριστα. Αἱ δὲ δυνατὰ, ὡς ὁ Πέτρος εἶ-
 ναι γραμματικὸς δυνάμει δηλαδή· ἀλλὰ, ἀ-
 δύναται τὰ δύο καὶ τρία κάμνει πέντε, ἢ κε-
 ρασιὰ κάμνει σῦκα, ἢ συκῆ, κεράσια. Ἡ
 πρώτη μεταφυσικῶς ἀδύνατος, αἰλοῖται δὲ φυσικῶς.

Ἐπιπρότασις κυρίως ὁ ἀποφαντικὸς λό-
 γος ὅπῃ προτείνεται, Ἐνστασις ὁ ἀντιτενόμενος
 δηλαδή ἐκεῖνος διὰ τῶν ὁποῖα εἰς ἐναντιώνεται, Ζή-
 τημα ὁ ζητούμενος, Ἡ γέμενον καὶ Κείμενον
 ὁ προκείμενος διὰ τὰ συναχθῆ, τὰ περιωθῆ ἄλλο-
 τι, Ἐπόμενον ἢ Συμπέρασμα ὁ ἐπιφερόμε-
 νος ἐκ προκειμένων τινῶν, ἢ ἀκολοθία, τὰ ὅποια
 καὶ αὐτὰ καταχρησικώτερον ἢμποροῦν τὰ ὀνομάζων-
 ται Προτάσεις.

Ὅταν πάλιν ἡ Πρότασις εἶναι παντάπασιν
 ἐναργής καὶ ἀνεπίδηξ ἀποδείξεως, λέγεται ἰδιαί-

τερον Ἀξίωμα ὡς δις δύο τέσσαρα, τὸ ὄ-
 λον μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ μέρος. Ὄταν
 εἶναι ὡς Βάσις καὶ Θεμέλιον τινὸς διδασκαλίας ὀνο-
 μάζεται Ἀρχή. Ὄταν ὀρίξη καὶ ξεχωρίξη κάθεννα
 πρᾶγμα ἀπὸ τὰ ἄλλα, Ὄρισμός. ὄταν εἰς τὴν
 πρᾶξιν ζητεῖται νὰ δοθῇ τίποτε, Αἴτημα. Ὄ-
 ταν ἔχη χρεῖαν ἀποδείξεως, Θεώρημα, ὡς,
 τὰ ἀναμεταξὺ ὑποκείμενα ἀπατῶν ἐνί-
 οτε τὴν ὄρασιν καὶ μᾶς κάμνεν νὰ βλέ-
 πωμεν τὰ πρᾶγματα μεγαλύτερα. Ὄταν
 δι' αὐτῆς προβάλλωμεν νὰ μᾶς κάμη τινὰς τίπο-
 τες, Πρόβλημα (1), ὡς νὰ μετρήσῃ τι-
 νὰς ἕνα διάστημα ἀπὸ μακρὰν. Ὄταν εἶναι
 ἀποδειγμένη ἄλλῃ, καὶ πέρνεται ὡς Ἀξίωμα, Λήμμα.

Αἱ Προτάσεις ἐτι προσλαμβάνουν τὰ Κάθε,
 Ὄχι κάθε, Ἐναςτις, Οὐδεῖς (καὶ νένας
 δέν), ὀνομαζόμενα προσδιορισμοί, καὶ ὀνομάζονται
 καὶ αὐτὰ προδιωρισμένοι ἐπειδὴ προσδιορίζονται μὲ
 αὐτὰ. Μὲ τὸ Κάθε καὶ Ἐναςτις, κατὰ τὴν ποσό-
 τητα, μὲ τὸ Οὐδεῖς, καὶ Ὄχι κάθε, κατὰ τὴν
 ποιότητα. Ὄταν λέγω ὁ Φίλιππος γράφει,
 ἀφίνω τὴν πρότασιν αὐτὴν ἀορισαίνωσαν κατὰ τὸ πῶς,
 ἂν προθέσω ὅμως τὸ καλὰ, προσδιορίζω κατὰ τι

(1) Τὸ Πρόβλημα ἔχει λόγον πρὸς τὸ Αἴτημα, ὅν
 καὶ τὸ Θεώρημα πρὸς τὸ Ἀξίωμα. Ἀν' λοιπὸν τὸ Ἀξίω-
 μα πρότασις αὐταποδεικτος, τὸ αἴτημα πρόβλημα αὐ-
 τόλυτον.

τὴν πρότασιν. Παρομοίως ὅταν λέγω ἄνθρωπος περιπατεῖ, ἡ Πρότασις ἀορισαίνει κατὰ τὸ ποσόν, ὅταν ὅμως προθέσω τὸ Κάθε, ἡ Πρότασις δὲν ἀορισαίνει πλέον. Ἡ Πρότασις Οὐδεὶς ἄνθρωπος πετᾶ, καὶ ἡ Ἐνας τις ἄνθρωπος σοφός, καὶ ἡ Ὅχι κάθε ἄνθρωπος σοφός προσδιορίζονται καὶ αὐταί.

Ἡ Πρότασις εἰς τὴν ὁποίαν προτάσσεται τὸ Κάθε, λέγεται καθόλου καταφατικὴ ἀπὸ τῆς συνθετικῆς, καὶ τὸ σημεῖόν της εἶναι τὸ Α'. Ἐκείνη ὅπερ ἔχει πρὸ ἑαυτῆς τὸ Ἐνας τις, λέγεται μερικὴ καταφατικὴ, καὶ τὸ σημεῖόν της εἶναι τὸ Ι. Ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν προθέτεται τὸ Οὐδεὶς, λέγεται καθόλου ἀποφατικὴ, καὶ τὸ σημεῖόν της εἶναι τὸ Ε'. Ἐκείνη ὅπερ ἔχει προηγούμενον τὸ Ὅχι κάθε, λέγεται μερικὴ ἀποφατικὴ, καὶ τὸ σημεῖόν της εἶναι τὸ Ο.

Καθὼς οἱ Ὅροι ἀντίκεινται πρὸς ἀλλήλους, ὡς οἱ σχετικοὶ, πατήρ υἱός, δέλος δεπότης· οἱ ἐναντίοι, θερμόν, ψυχρόν, τραχὺ μαλακόν καὶ τλ. ὅσοι σημαίνου ἐξὶν ἢ σέρησιν, ὄρασις, τυφλότης· παρομοίως μία τοιαύτη ἀντίθεσις θεωρεῖται καὶ εἰς τὰς προτάσεις. Αἱ Προτάσεις ἀντίκεινται πρὸς ἀλλήλας τετραχῶς, ἢ εἶναι ἐναντία ὅταν ποτὲ δὲν συναληθεύου, συμφεύδωνται ὅμως ἐνίοτε, ὡς ἡ Κάθε ἄνθρωπος λογικός, μετὰ τὴν Οὐδεὶς ἄνθρωπος λογικός, ἢ Κάθε νερόν ψυχρόν, μετὰ τὴν Κανένα νερόν δὲν εἶναι ψυ-

χρόν. Ἐδὼ συμψεύδονται. Ἡ" εἶναι ὑπεναντίαι, ὡς τεταγμένοι ὑπὸ τὰς ἐναντίας, ὡς Ἐ"νας τις ἄνθρωπος λογικός, Ὁ"χι κάθε ἄνθρωπος λογικός, Ἐ"να τι νερὸν ψυχρόν, Ὁ"χι κάθε νερὸν ψυχρόν, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ ὕλης ἀναγκαίας, ἢ καταφατικῆ ἀληθεύει, καὶ ἢ ἀποφατικῆ ψεύδεται, ἐπὶ ὕλης ὅπως ἐνδεχομένης, συναληθεύου καὶ αἱ δύο. Ἡ" εἶναι ὑπάλληλοι, ὡς τεταγμένοι ἢ μία ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὡς ἢ Κάθε ἄνθρωπος λογικός· καὶ ἢ Ἐ"νας τις ἄνθρωπος λογικός, ἢ Οὐδεὶς ἄνθρωπος λογικός, καὶ ἢ Ὁ"χι κάθε ἄνθρωπος λογικός. Ἡ" τέλος, εἶναι ἀντιφατικαὶ ὡς ὁ Φίλιππος γράφει, ὁ Φίλιππος δὲν γράφει, Κάθε ἄνθρωπος λογικός, -Ὁ"χι κάθε ἄνθρωπος λογικός, Οὐδεὶς ἄνθρωπος λίθος, Ἐ"νας τις ἄνθρωπος λίθος, Ἡ" σφοδρότατη ἀντίθεσις εἶναι ἢ ἀντίφασις· ἐπειδὴ ἐπὶ ὁποιασὲν ὕλης ὅταν ἀληθεύῃ ἢ μία, ψεύδεται ἢ ἄλλη.

Πλὴν ὅλα αὐτὰ καὶ ὅτι δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ λέσῃ τινὰς ἕναν προσδιορισμὸν πρὸ τῆ ὑποκειμένου, πρὸ τῆ κατηγορουμένου, πρὸ τῆ συνδέσμου, πρὸ τῆ τρόπου, καὶ πότε ἰσοδύναμοι διάτινος προσδιορισμῶ αἱ ἀντικείμενα, καὶ πότε μία πρότασις ἀντιξέφει καὶ πότε ὄχι καὶ τλ, εἰς ἕναν ὅπῃ ἐσπέδασε τὴν γραμματικὴν μὲ τὴν μεταφυσικὴν μετὰ τῆς προσήκουσας προσοχῆς, καὶ ἐπιστάσις, καὶ ἑμαθε νὰ σοχά-

ζεται, είναι περιττά ἔ ψυχρά νεανιεύματα δοκισισόφων.

Πρὸς τέτοις αἱ Προτάσεις προσλαμβάνουν διαφορὰς ὀνομασίας, αἱ ἀξιολογώτεραι ὅμως εἶναι ἐκείναι ὅπῃ προκύπτουν ἀπὸ τὰς προσδιοριστικὰς ὀράσεις τῆ νοός· ἐπειδὴ μία Πρότασις ἡμπορεῖ νὰ προσδιορισθῆ εἰς τὸ ὑποκείμενον ἔ τὸ κατηγορούμενον πολλαχῶς. Ἀλλὰ ἔ τὰ τοιαῦτα ἔ ἄλλα παρόμοια πρέπει νὰ φιλοτεχνῶνται εἰς τὴν γραμματικὴν, ἔ τὸ νὰ ἐκταθῶ περισσότερο, περιττολογῶ ψυχρότερων· ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται παιδαριώδεις ἀκριβολογίαι νὰ γίνωνται εἰς μίαν ὕλην ὅπῃ δὲν ζητεῖται εἰμὴ ἀκρίβειαν, συντομίαν ἔ σωστότητα, δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ λογικαὶ βαττολογίαι. Κατ' ἄλλον λόγον, εἰς ἕναν ὅπῃ ἠξεύρει τὰς δυνάμεις τῶν ὄρων, εἰς ἐκεῖνον ὅπῃ παρατηρεῖ τὰς διαφορὰς ἐκδοχὰς τῶν λέξεων, τὰς ὁμωνυμίας, τὰς συνωνυμίας, τὰς μεταφορὰς, ἐνὶ λόγῳ, εἰς ἐκεῖνον ὅπῃ παρατηρεῖ τὰς ὀράσεις τῆ νοός κατὰ τὰς ὁποίας βαδίζει ὁ λόγος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔργον τῆς γραμματικῆς, παρόμοιαι διδασκαλίαι εἶναι περιτταί.

Τὸ νὰ μάθῃ τινὰς νὰ νοῆ ἔ νὰ σοχάζεται ὀρθά, τὸ νὰ εἶναι πλέσιος ἀπὸ ἰδέας εἰς τὴν ὕλην περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ, αὐτὰ τὰ δύο μόνον εἶναι ἰκανότατα ἔ εἰς τὸ νὰ διανοῆται ἔ νὰ συλλογίζεται ὀρθά ἕνας ἐλεύθερος, ἕνας δηλαδὴ ὅπῃ δὲν ἔχει τὴν ἀφένειαν νὰ ἀφίνεται ἔ νὰ κατασύρεται ὡς ἀνδράποδον ἀπὸ τὰ πάθη. Ὁ Πλάτων

ἔλεγε ὅτι τὰ πάθη κάμνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ βλέπη τὰ πράγματα ἄλλοτι καὶ ὄχι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι. Πολλοὶ Φιλάργουροι ξηροφαγῶν εἰς τὰς νησίμους ἡμέρας, καὶ τὸς φαίνεται ὅτι τὸ κάμνουν ἀπὸ εὐλάβειαν. Τυφλώνονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς Φιλαργουρίας καὶ δὲν βλέπουν ὅτι ἡ ἀληθινὴ αἰτία εἶναι ἡ Φιλαργουρία ἡ ἰδία. Μία γυναῖκα ἐκίταξε μὲ τὸ τηλεσκόπι τὴν σελήνην· τὴν ἐφάνη ὅτι εἶδε δύο πράγματα· εἶναι δύο ἔρωμένοι, εἶπεν. Ἐπῆρεν ἔπειτα τὸ τηλεσκόπι καὶ ἕνας παπᾶς, καὶ δὲν εἶδεν εἰς τὴν σελήνην εἰμὴ δύο πύργους ὅπῃ εἶναι βαλμένοι αἱ καμπάναι.

Περὶ Διανοίας ἢ τῆς κυρίας Συλλογισμῶ.

Καθὼς καθε κρίσις ὑποθέτει ἰδέας προὔπαρχέσας ἢ ἐνοίας, ἔτω καὶ καθε συλλογισμὸς ἢ διάνοια ὑποθέτει προὔπαρχέσας κρίσεις· ἐπειδὴ ὁ συλλογισμὸς δὲν συνίσταται, παρά εἰς τὸ νὰ συνάξη, νὰ ἐπιφέρῃ, νὰ ποριθῇ τινὰς μίαν κρίσιν ἀπὸ ἄλλας κρίσεις ὅπῃ εἶναι γνωσαί, ἢ μᾶλλον, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τινὰς νὰ ἰδῶμεν ὅτι ἡ κρίσις περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος, ἔγινε πλέον μὲ ἕναν τρόπον συνεπτυγμένον, εἰς τρόπον ὅπῃ δὲν ζητεῖται πλέον, παρά νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ δειχθῇ ὁ ταυτισμὸς μὲ τινὰ προηγουμένην κρίσιν, καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῇ δὲν εἶναι ὁ κυρίως συλλογισμὸς, δὲν εἶναι, παρά ἡ ἀνάπτυξις τῆς συλλογισμῶ. Ἡ ἐργασία

τῆ νοός διὰ τῆς ὁποίας συνάγομεν μίαν κρίσιν ἀπὸ ἄλλας ὀνομάζεται Διάνοια ἢ Συλλογισμὸς.

Ὁμιλῶντες κάμνομεν μυρίας συλλογισμὸς χωρὶς νὰ τὸς παρατηρῶμεν. Ὅταν λέγομεν λόγῳ χάριν, αὐτὸ τὸ κέρμα εἶναι ἔλατὸν, τηκτὸν, καυστὸν, συρτὸν, τὸ βαρύτερον σῶμα μετὰ τὴν πλάτιναν· ἐ, πρέπει νὰ προσέχῃς, ἀποτεινόμενοι εἰς ἓνα μαθητὴν, δὲν κάμνομεν παρά νὰ συλλογίζωμάθε συνεκταχμέως, ἐ τῷ ὄντι εἰς τὰς ὀμιλίαις μας τοιάτῃς συλλογισμὸς κάμνομεν, ἐ δὲν τὸς ἀναπτύσσωμεν, παρά ὅταν ὀμιλῶμεν περὶ ὕλης ὅπῃ πρῶτον ἀκείται ἀπὸ τὸς ἀκρωμένους, μὰ ἐ αὐτὸ συμβαίνει σπανίως. Εἰς τὰς συνειδησμένας μας ὀμιλίαις εἶναι πάντῃ δοκισίσοφον· ἐ ἀκολούθως γελοῖον νὰ ἀναπτύσσωμεν τὸς συλλογισμὸς. Ὅταν πάλιν ὀμιλῶμεν περὶ τῆς ὕλης ξένης, ἀν προβαίνωμεν ἀναλυτικῶς, εἶναι σχεδὸν πάντοτε περιττὴ ἢ ἀνάπτυξις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν δύο ἀνωτέρω Συλλογισμῶν εἶναι αὐτὴ.

Κάθε χρυσὸς εἶναι ἔλατὸς, τηκτὸς ἐ τλ.

Αὐτὸ τὸ κέρμα εἶναι χρυσὸς.

Ἄρα αὐτὸ τὸ κέρμα εἶναι ἔλατὸν, τηκτὸν ἐ τλ.

Ὅσοι ἀγαπῶν νὰ μάθῃν, πρέπει νὰ προσέχῃν.

Ἐσὺ ἀγαπᾷς νὰ μάθῃς

Ἐσὺ ἄρα πρέπει νὰ προσέχῃς.

Οἱ τοῖστοι Συλλογισμοὶ καὶ ἄλλοι μυρίοι, γινόμενοι καθ' ἕξιν, γίνονται ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ τὸν νῦν, καὶ πάντοτε ὅταν ὁ νῦν ὁρᾷ καλὰ τὰς δυνάμεις τῶν Ὄρων, καθ' ἕξιν συλλογίζομασθε. Ὅταν λέγωμεν ὁ Φίλιππος εἶναι ζῶον, αὐτὴ ἡ Πρότασις εἶναι ἕνας Συλλογισμὸς συνεπτυγμένος, καὶ διὰ ἐκείνου ὅπως συλλαμβάνει καλὰ εἰς τὸν νῦν τὰς δυνάμεις τῶν Ὄρων, εἶναι ἀνεπίδεξις ἀναπτύξεως, ἢ μᾶλλον εἶπεν, ἡ ἀνάπτυξις τῆς εἶναι μωρὰ κενόσπεδια, μίᾳ δολκισσοφικῇ περιττολογίᾳ. Ἐπειδὴ μῆτε πρέπει νὰ τὴν προτεινῶμεν ἡξεύροντες ὅτι ὁ ἀκροώμενος δὲν καταλαμβάνει καλὰ τὰς Ὄρους, δὲν ἡξεύρη δηλαδὴ ὅτι μὲ τὸ ζῶον ἐννοῶμεν ὅλα τὰ ὄντα ὅπως ἔχουν αἰσθησιν καὶ κίνησιν. Ἄν ἡξεύρωμεν πάλιν ὅτι ἡξεύρη καλὰ τὰς Ὄρους, προτείνοντες παρομοίας Προτάσεις καὶ ἀναπτύσσοντές τας, τὸ ὑποθέτομεν μαρτύρομενον ὅπως δὲν ἔχει κάμμίαν συνάφειαν ἰδεῶν. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς τῆς συλλογισμῆς εἶναι αὐτὴ.

Κάθε ὄν ἔχον αἰσθησιν καὶ κίνησιν εἶναι ζῶον,

Ὁ Φίλιππος ἔχει αἰσθησιν καὶ κίνησιν,

Ἄρα ὁ Φίλιππος εἶναι ζῶον.

Εἶπα ἀνωτέρω ὅτι ὅταν ὁμιλῶμεν ἀναλυτικῶς, κάθε παρομοία ἀνάπτυξις συλλογισμῆς εἶναι περιττή. Ἰδὲ πῶς ἐσυλλογιάθη. Ἐκεῖνος ὅπως δὲν καταλαμβάνει ὅτι ὁ Φίλιππος εἶναι ζῶον, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἡξεύρει τί θεὸς νὰ εἶπῃ ζῶον, δὲν ἡξεύρει ὅτι μὲ τὸν ὄρον ζῶον ἐννοῶμεν τὰ ὄντα ὅπως ἔχουν αἰ-

ᾠθισιν ἔ κίνησιν, ἔ ὅτι ἡ λέξις ζῶον εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία τῶν τοιούτων ὄντων. Ἄν δὲν καταλαμβάνη λοιπὸν τινὰς τὴν πρότασίν μὲ ἡ αἰτία δὲν εἶναι μετὸ τὸ νὰ μὴν ἡξεύρη νὰ συλλογίζεται, ἀμὴ εἶναι μετὸ τὸ νὰ μὴν ἡξεύρη τί θε νὰ εἰπῆ ζῶον. Ἡ θελε με καταλάβη ἂν ὠμιλῶσα ἀναλυτικῶς, δηλαδὴ χωρὶς νὰ λέγω κάμμίαν λέξιν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας νὰ μὴν εἶναι προετοιμασμένος ὁ ἀκροατής.

Ὅταν λοιπὸν ὀμιλῶμεν περὶ ὁποιασῶν ὕλης ἀναλυτικῶς, ἡ ἀνάπτυξις τῆ συλλογισμῆ εἶναι περιττή, ἔ ἐνίοτε ἔ μία βαττολογία γελοιώδης ἔ δοκισισοφικῆ. Ἡμπορῶμεν νὰ ὀμιλῶμεν ἀναλυτικῶς ἀφ' ἔ μάθωμεν πῶς νοῶμεν ἔ πῶς σοχάζομάθε, ἔ δὲν ἔχωμεν ἔ τὴν ἀσθένειαν εἰς τὸ νὰ εἶμαθε ὑποδβλωμένοι ἀπὸ κάδη, εἶμαθε τότε εἰς εὐδὺν λόγον τῆς προσοχῆς μας ἔ τῆς ἐπισάσεώς μας προετοιμασμένοι ἔ συγκεκριτοημένοι, ἔ ἀκολέθως ἀνεπίδεεῖς παρομοίων δοκισισοφικῶν ἀναπτύξεων, τὰς ὁποίας μάτην ἐγέννησεν ἡ σύνθεσις διὰ νὰ διασκορπίση τὸ σκότος ἔ τὴν νύκτα ἀπὸ τὰ ὁποία εἶναι συντροφευμένη.

Εἰς κάθε συλλογισμὸν εἶναι τρεῖς ἰδέαι, ἔ ὅροι ἀκολέθως ἀφ' ἔ ἀναπτυχθῆ διὰ τῆ προφορικῆ λέγου. Ὅ ἕνας, εἶναι μέσος διὰ τῆ ὁποίῃ γνωρίζομεν τὴν συνάφειαν τῶν ἄλλων δύο λόγου χάριν,

Ὅ ἄνθρωπος ζῶον,

Ὅ Φίλιππος ἄνθρωπος,

Ἄρα ὁ Φίλιππος ζῶον.

Ὁ ὄρος ἄνθρωπος εἶναι ὁ μέσος διὰ τῆς ἰδέας τῆς ὁποῖα ἡ ἰδέα τῆς Φίλιππος συνάπτεται μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς ζῶν, καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἐπειδὴ τὸ ζῶν, ἡ ἀφηρημένη αὐτῆ ἰδέα, ἀνήκει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀνήκει ἄρα καὶ εἰς τὸν Φίλιππον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Φίλιππος ἄνθρωπος. Ὅλον τὸ τέχνημα αὐτὸ δὲν ἔχει τὴν βάσιν τε, παρά εἰς τὰς καθολικὰς καὶ καθολικωτέρας ἰδέας, εἰς τὰς κοινωτέρας ὀνομασίας, τῶν ὁποίων καὶ αὐτῶν ἕκαστον μίαν πολλαὶ παράξενον χρήσιν οἱ συνθετικοὶ. καὶ νὰ εἰπῶ τίποτε περισσώτερον, περιτολογῶ ἄχληρότερον εἰς ἐκεῖνον ὅπως ἐσπέδασεν αὐτὴν τὴν Λογικὴν καθὼς πρέπει, ἀφίνοντας δηλαδὴ τὰς προλήψεις εἰς τὸ πλάγι.

Ὡντας τρεῖς Κρίσεις εἰς κάθε συλλογιστικὴν ἀνάπτυξιν, εἶναι καὶ τρεῖς Προτάσεις ἐρμηνευτικαὶ τῶν Κρίσεων. Ἡ πρώτη ὀνομάζεται Μείζων· ἡ δευτέρα, Ἐλάσσων· ἡ τρίτη, Συμπέρασμα.

Ἐνίοτε εἰς τὸν συλλογισμόν φαίνονται ὅτι εἶναι περισσώτεροι ἀπὸ τρεῖς ἰδέαι, καὶ ἀκόλως, εἰς τὴν ἀνάπτυξίν τε, περισσώτεροι ἀπὸ τρεῖς ὅροι, καὶ περισσώτεροι ἀπὸ τρεῖς προτάσεις, καθὼς εἰς τὸν, ὁ Σωκράτης ἐστὶν. Ἰδὲ ἡ ἀνάπτυξις τε

Ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος,

Ὁ ἄνθρωπος ζῶν,

Τὸ ζῶν ἐμψυχον,

Τὸ ἐμψυχον σῶμα,

Τὸ σῶμα ἐστὶν,

Ὁ Σωκράτης ἄρα ἐστὶν.

Εἰδὼ βλέπεις ὅτι ἡ ἰδέα τῆ Σωκράτης εἶναι μέσα εἰς τὴν ἰδέαν τῆ ἀνθρώπος, καὶ ἡ ἰδέα τῆ ἀνθρώπος εἶναι μέσα εἰς τὴν τῆ ζῶον. Ἄν λοιπὸν ἡ ἰδέα τῆ ἀνθρώπος περιλαμβάνεται μέσα εἰς τὴν ἰδέαν τῆ ζῶον, ἄρα καὶ ἡ τῆ Σωκράτης, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως ἕως εἰς τὸ ἕσια. Ἡ ἕσια λοιπὸν περιλαμβάνει τὸ σῶμα, τὸ ἔμφυχον, τὸ ζῶον, τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν Σωκράτην τὸ ἄτομον. Ὁ Σωκράτης ἄρα ἕσια. Πλὴν αὐτὸς ὁ συλλογισμὸς δὲν εἶναι, παρὰ μία ἔκφρασις σύντομος τεσσάρων συλλογισμῶν ἐπειδὴ καὶ τέσσαρες μέσοι ὅροι εἶναι.

Εἰς τὰς παρομοίους τρόπους τῆ συλλογίζεσθαι ὄντες πολλοὶ μέσοι ὅροι, πολλάκις ὑπολανθάνει ἡ συνάφεια τῆ πρώτης ὁρῆ καὶ τῆ ὑσερινῆ, ὅθεν ἡ ἀνάπτυξις διὰ μιᾶς σειρᾶς προτάσεων εἶναι ἀναγκαῖα, καὶ πρέπεισα εἰς τὰς ἐπισημας. Ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῆ εἰς τὸν Εὐκλείδην πολλὰς τοιαύτας συλλογισμὰς, καὶ δὲν εἶναι χρεια, παρὰ ὀλίγη ἐπιτηδειότητος διὰ νὰ τὰς ἐκδέσῃ καθὼς εἶναι ἐκδεμένος ὁ ἀνωτέρω. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ τινὲς ἀπὸ τὰς περιφημοτέρων νεωτερικῶν φιλοσόφους θεωρῶν τὰ σοιχεῖα τῆ Εὐκλείδου ὡς μίαν ἀρίστην πρακτικὴν Λογικὴν. Ἡ Ἀλγεβρα τότε δὲν εἶχεν ἐυρεθῆ ἀκόμη, οἱ δέκα χαρακτῆρες οἱ ἀριθμητικοὶ δὲν ἦταν μῆτε αὐτοὶ γνωστοί, καὶ οἱ γεωμέτραι ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ βαδίζον εἰς τὰς ἀποδείξεις δι' ἀλληκαλλήλων συλλογισμῶν. Ἰδὲ κατωτέρω ὀλίγων παρόμοιαι ἀποδείξεις μεταφυσικαί, ληφθεῖσαι ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῆ Συγγραφέως

τῆς λογικῆς γυμνασίας ἔ συνεθεσίας χάριν τῶν ἀναγκωσῶν.

Ἡ ψυχὴ εἶναι μία ὑπόστασις ὅπῃ αἰσθάνεται. Τὸ σῶμα εἶναι μία ὑπόστασις ὅπῃ ἔχει ἔκτασιν. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ψυχὴν, παρά ἀπὸ αὐτὸ ὅπῃ αἰσθάνεται, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ δευτέρα ἔσῃα τῆς ψυχῆς. Δὲν γνωρίζομεν τὸ σῶμα, παρά ἀπὸ αὐτὸ ὅπῃ ἔχει ἔκτασιν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ δευτέρα ἔσῃα τῆς σῶματος. Αἱ πρῶται ἔσῃαι αὐτῶν τῶν δύο ὑποστάσεων μᾶς εἶναι παρὰ πᾶσιν ἄγκωσι, ἔ ἀκολέθως ἔ διὰ τὴν ἡ μία εἶναι αἰσθητικὴ ἔ ἡ ἄλλη διασατή. Ὁ χρυσοῦς εἶναι κίτρινος, ἔλατοῦς ἔ τλ., μὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι δευτεραὶ ποιότητες, δὲν εἶναι ἡ πρώτη ποιότης, ἡ ἔσῃα τῆς χρυσοῦς. Ἄν ἡξεύραμεν τὴν ἔσῃαν, ὅλα αὐτὰ ἔ ἄλλα ἀκόμι ἡ δελαν προκύπτῃ ὡς παρεπόμενα. Ἀγνωῶντες λοιπὸν αὐτὴν, δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἀποδείξωμεν μὲ σωφότητα τὴν χέσιν ἐνὸς μετάλλου πρὸς ἕνα ἄλλο. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ ὅταν θέλωμεν νὰ ὀρίσωμεν τὰ αἰσθητὰ ἄτομα, παραλογοῖζομάθε πίπτοντες εἰς μίαν λῆψιν ἀρχῆς, εἰς ἕναν φαῦλον κύκλον, καθὼς θέλομεν ἰδῆ κατωτέρω.

Ἰδὲ πῶς κινῆμενος ὁ Συγγραφεὺς τῆς Λογικῆς ἀπὸ τὴν δευτέραν ποιότητα τῆς ψυχῆς τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν, συνάγει συλλογίζομενος διὰ μᾶς σειρᾶς ταυτικῶν προτάσεων ἡ κρίσεων, ὅτι τὸ νὰ σκέπτεται ἡ ψυχὴ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὅπῃ ἔ τὸ νὰ αἰσθάνεται.

Τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει αἰσθήματα.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει αἰσθήματα, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει ἓνα μόνον ἢ δύο ἐν ταύτῳ ἢ πολλά.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει ἓνα μόνον αἰσθημα ἢ δύο κ, τλ. εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, ἢ κάμνεν εἰς αὐτὴν μίαν προσβολὴν σχεδὸν ἴσην, ἢ ἓνα ἢ δύο κάμνεν εἰς αὐτὴν μίαν προσβολὴν ξεχωριστότερην.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἓνα ἢ δύο αἰσθήματα κάμνεν ἐπάνω της μίαν προσβολὴν ξεχωριστότερην, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὴ τὰ σημειώνει ξεχωριστότερα, τὰ διασέλλει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὴ σημειώνει ξεχωριστότερα ἓνα ἢ δύο αἰσθήματα, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὴ προσέχη εἰς αὐτὰ.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὴ προσέχη εἰς δύο αἰσθήματα, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὰ συγκρίνει.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὰ συγκρίνει, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ὁρᾷ εἰς αὐτὰ σχέσιν τινὰ διαφορᾶς ἢ ὁμοιότητος.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ὁρᾷ εἰς αὐτὰ σχέσιν τινὰ διαφορᾶς ἢ ὁμοιότητος, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι κρίνει.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι κρίνει, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι κάμνει μίαν μόνην κρίσιν ἢ πολλάς ἀλληλοδιαδόχως.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι κάμνει ἀλληλοδιαδόχως πολλάς κρίσεις, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι σκέπτεται.

Ἡ σκέψις ἄρα τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι, παρά
αἰσθησις.

Ἴδὲ ἔτι καὶ πῶς παρομοίως ἀποδείχνει τὴν ἀπλό-
τητα τῆς ψυχῆς,

Τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι μία ὑπόστασις συγκρίνει
δύο αἰσθήματα, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ, ὅτι αὐτὴ ἔχει
ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δύο αἰσθήματα.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δύο αἰ-
σθήματα, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι δύο αἰσθήματα
ἐνώονται, σμίγυν εἰς αὐτὴν.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἐνώονται εἰς αὐτὴν, εἶναι τὸ
αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὰ ἐνώονται, ἢ εἰς μίαν ὑπόστα-
σιν ὅπῃ εἶναι κυρίως μία καὶ ὅτι δὲν εἶναι συγκειμένη
(συνθεμένη) ἀπὸ μέρη, ἢ εἰς μίαν ὑπόστασιν ὅπῃ εἶ-
ναι μία καταχρησικώτερον, καὶ ὅπῃ ὁμιλῆντες ἀκρι-
βέστερον, εἶναι συγκειμένη ἀπὸ πολλὰ μέρη, τὰ ὅ-
ποια τὸ καθένα εἶναι ἄλλαι τόσαι ὑποστάσεις.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι δύο αἰσθήματα ἐνώονται εἰς μίαν
ὑπόστασιν, μίαν κυρίως ὅπῃ δὲν εἶναι συγκειμένη ἀπὸ
μέρη, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐταὶ ἐνώονται εἰς
μίαν ὑπόστασιν ἀπλήν. Οὕτως, ἢ ταυτότης εἶναι ἀπο-
δειγμένη ἀναμεταξὺ εἰς τὴν ὑπόστασιν ὅπῃ συγκρί-
νει, καὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν τὴν ἀδιάστατον. Ἐκείνως πάλ-
ιν, ἀνδηλαδὴ ἐνώονται εἰς μίαν καταχρησικώτερον
λεγομένην μίαν, ἰδὲ πῶς συλλογίζεται.

Τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι δύο αἰσθήματα ἐνώονται
εἰς μίαν ὑπόστασιν συνθεμένην ἀπὸ μέρη, τὰ ὅποια εἶ-
ναι τὸ καθένα μία ξεχωριστὴ ὑπόστασις, εἶναι τὸ αὐ-



τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἐνώνεται καὶ τὰ δύο εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, ἢ ὅτι δὲν ἐνώνεται εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τὴν συγκειμένην, παρὰ μὲ τὸ νὰ ἀνήκη τὸ ἓνα εἰς τὸ ἓνα μέρος, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ ἄλλο μέρος. Ἐχωμεν καὶ ἐδῶ δύο πτώσεις. Ἀς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν πρώτην.

Τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι δύο αἰδήματα ἐνώνεται εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἐνώνεται εἰς ἓνα μέρος ὅπῃ εἶναι ἓνα κυρίως, ἢ εἰς ἓνα μέρος συγκειμένον ἀπὸ πολλὰ μέρη.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἐνώνεται εἰς ἓνα μέρος ὅπῃ εἶναι ἓνα κυρίως, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ἐνώνεται εἰς μίαν ὑπόθεσιν ἀπλῆν, καὶ εἶναι ἀποδειγμένον ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀδιάσπαστος.

Τὸ νὰ εἰπῆ πάλιν ὅτι ἐνώνεται εἰς ἓνα μέρος συγκειμένον ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, εἶναι ἀκόμη τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ἢ ὅτι αὐτὰ ἐνώνεται εἰς ἓνα μέρος ὅπῃ εἶναι ἀπλῆν, ἢ ὅτι τὸ ἓνα, εἰς ἓνα μέρος αὐτῶν τῶν μερῶν, καὶ τὸ ἄλλο, εἰς ἓνα ἄλλο μέρος.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰδήματα εἶναι εἰς ἓνα μέρος αὐτῶν τῶν μερῶν, καὶ τὸ ἄλλο εἰς ἓνα ἄλλο μέρος, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὸ ἓνα αἶδημα εἶναι εἰς τὸ μέρος Α, λόγῳ χάριν, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ μέρος Β, καὶ αὐτὴ ἡ πῶσις εἶναι ἡ ἴδια ὅπῃ καὶ ἐκεῖνη ὅπῃ μᾶς ἔμεινε νὰ θεωρήσωμεν.

Τὸ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο αἰδήματα εἶναι εἰς τὸ μέρος Α, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ μέρος Β, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὸ ἓνα εἶναι εἰς μίαν ὑπόθεσιν, καὶ τὸ ἄλλο εἰς μίαν ἄλλην.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι τὸ ἕνα εἶναι εἰς μίαν ὑπόσασιν, καὶ τὸ ἄλλα εἰς μίαν ἄλλην, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνώνονται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόσασιν.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνώνονται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόσασιν, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι μία ὑπόσασις δὲν τὰ ἔχει ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ.

Τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι μία ὑπόσασις δὲν τὰ ἔχει ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ εἰπῆ ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰ συγκρίνῃ.

Εἶναι ἄρα ἀποδειγμένον ὅτι ἡ ψυχὴ ὄντας μία ὑπόσασις ὅπως συγκρίνει, δὲν εἶναι μία ὑπόσασις συγκειμένη ἀπὸ μέρη, μία ὑπόσασις διασατῆ. Εἶναι ἄρα ἀπλή.

Ἡ μέθοδος ὅπως ἠκολούθησεν ἐδῶ ὁ Συγγραφεὺς, κάμνει νὰ ἰδῶμεν ἕως πῶς μᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ διαχωρήσωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ δευτέρα ἕστια ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δύο ὑποστάσεις διαφέρουν, δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ μετρήσωμεν μὲ σωστότητα τὴν διαφορὰν ὅπως εἶναι ἀναμεταξύ τους.

Μᾶς εἶναι εὐκόλον νὰ συλλογιζώμεν ἐκεῖ ὅπως ἡμποροῦμεν. Δὲν ἔχωμεν νὰ κάμωμεν, παρά νὰ μεταφράσωμεν εἰς προτάσεις ταυτικὰς, τὰς ἀποδείξεις ὅπως νομίζον ὅτι ἔκαμαν. Ἴδὲ ἡ Λωδία λίθος, ἰδὲ τὸ μόνον μέσον ὅπως ἔχομεν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν τέχνην τὴν συλλογισικὴν. Ἴδὲ πρὸς τέτοις καὶ πῶς χήτει ἰδεῶν ἢ ταυτότητος τῶν προτάσεων μᾶς λανθάνει.

Ὀνομάζον ἕως ἓνα εἶδος ἐπιχειρήματος, καὶ ἐπιχείρημα δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ, παρὰ μία συλλογιστικὴ ἐκφρασις, ὠνομασμένη ἕτω κατὰ τὴν ὄρασιν τῆ νοῦς ὅπῃ τὴν μεταχειρίζεται ἐπιχειρῶντας τιποτες. Ὀνομάζον λέγω Ἐπαγωγὴν ἓνα ἐπιχείρημα, ἓναν συλλογισμόν ὅπῃ κάμνον ἐπαριθμῶντες πολλὰ ἄτομα ὅπῃ ἔχον μίαν κοινὴν ιδιότητα, καὶ ἕτερα ἠξεύροντες ὅτι αὐτὰ ἔχον ἀκόμι μίαν ἄλλην κοινὴν ιδιότητα, ἐπιφέρον τὴν μίαν ιδιότητα ὡς παρεκόμενον τῆς ἄλλης, καὶ συμπεραίνον. Μὰ συμπεραίνοντες ἕτω συμπεραίνον κάκιον.

Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν τὰ κατ' ἓκαστα διὰ νὰ μάθωμεν ἂν μία ιδιότης ἀπολυθεῖ πάντοτε τὴν ἄλλην. Τὰ κατ' ἓκαστα ἀτομικῶς, διὰ νὰ συνάξωμεν ἓνα εἰδικὸν κατόλου, τὰ κατ' ἓκαστα εἰδικῶς, διὰ νὰ συνάξωμεν ἓνα γενικὸν κατόλου· καὶ ὅσον περισσότερα κατ' ἓκαστα ἀπαριθμήσῃ τινὰς, τόσον ἡ ἐπαγωγὴ εἶναι ἐντελεφερα. ἠξεύρομεν ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶν τὰ ἠδονικὰ αἰσθήματα, καὶ ἀποφεύγον τὰ λυπηρά. Αὐτὴν τὴν γνῶσιν ἐξ ἐπαγωγῆς τὴν ἔχομεν. Εἶναι ἓνας συλλογισμὸς ὅπῃ ἐκάμαμεν ἀφ' ἧ ἐπαρτηρήσαμεν αὐτὸ εἰς ἕλας τὲς κατὰ μέρος ἄνθρώπους· καὶ ἄς μὴ μὲ ἀντιτεῖνῃ τινὰς ἐδῶ τὲς Βραχμάνας. Μὰ ὅταν λέγω ὅτι οἱ παχεῖς, δύσνοες· ἐπειδὴ ἐπαρτηρήσα τὴν δύσνοιαν εἰς τινὰς, ὁ συλλογισμὸς μὲ ἐδῶ εἶναι ἀσυλλόγισος. Διὰ νὰ ἠμπορῇ τινὰς

να ἐπιφέρητι ὀρθῶς ἐπαγωγικῶς, πρέπει ἡ ἐπαγωγή νὰ εἶναι πλήρης, ὅταν ὁμῶς ἡ ἐπαγωγή δὲν εἶναι πλήρης, ὅταν εἶναι ἰσχνή νὰ εἰπῶ ἔτω, τότε δὲν εἶναι, παρά μία εἰκασία, τόσον ἀσθενεστέρα, ὅσον ἡ ἐπαγωγή ἰσχυρότερα.

Π α ρ ᾶ δ ε ι γ μ α .

Πολλοὶ ὁμιλῶντες κατασκευάζομεν τὸν συλλογισμὸν διά τινος παραδείγματος, καὶ ὁ λόγος μας τότε ἔχει ἰσχυρότεραν πίσωσιν. Νέε ἀγάπα τὴν σπερδὴν, διὰ νὰ γενῆς καὶ ἐσύ ὡς ὁ δεῖνα, ὁ δεῖνα ὁπῆ τῶρα θαυμάζεται. Ἰδὲ καὶ τὸ παράδειγμα ὅπε βλέπει τινὰς εἰς ὅλας τὰς Λογικὰς, κακὸν ἢ μαχὴ πρὸς γείτονας, ἐπειδὴ καὶ ἡ τῶν Θηβαίων πρὸς τὰς Ἀθηναίους τοιαύτη ἐστὶν. Ὀνομάζουσι λοιπὸν τὰς τοιαύτας συλλογισμὰς παραδείγματα. Μὰ τὸ ἐσιῶδες τῆ συλλογισμῆ δὲν εἶναι αὐτό· αὐτὸ δὲν εἶναι, παρά ἐπισιῶδες, καὶ τὰ ἐπισιῶδη εἶναι ἀπειρα.

Ε' ο ρ ῶ μ η μ α .

Ὀνομάζουσι ἔτις ἓνα συλλογισμὸν ἀτελεῖ εἰς τὴν ἐκφρασίῳ τε, μετὰ τὸ νὰ ἀφαιρῆν μίαν πρότασιν ἀπὸ τὰς τρεῖς ὡς εὐκόλα ὑπενωμένην. Λόγῳ χάριν, Μισητὸν ἢ Φιλαργυρία, ὡς σιληρόν τε καὶ σῶμα καὶ καρδίαν.

Η' καὶ ἔτω.



Κάθε τι ὅπῃ σκληρύνει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν
καρδίαν εἶναι μισητόν.

Ἡ Φιλαργυρία ἄρα μισητόν.

Ἐδὼ ἡ ἐλάσσων ὑπεννοεῖται· ἡ ἐντελής ἀνάπ-
τυξις εἶναι αὐτή.

Κάθε τι ὅπῃ σκληρύνει τὸ σῶμα καὶ τὴν καρ-
δίαν, εἶναι μισητόν.

Ἡ Φιλαργυρία σκληρύνει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν
καρδίαν.

Ἡ Φιλαργυρία ἄρα μισητόν.

Θνητὲ μὴ φύλαττε μίσος ἀθάνατον.

Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ εἶναι αὐτή.

Ὁ θνητὸς δὲν πρέπει νὰ φυλάττη μίσος ἀθάνα-
τον ὅπῃ βαρῶν περισσότερο ἀπὸ αὐτόν.

Σὺ εἶσαι θνητός.

Σὺ ἄρα δὲν πρέπει νὰ φυλάττης μίσος ἀθά-
νατον.

Τὰς τοιαύτας ἐλλιπεῖς ἢ ἀτελεῖς συλλογιστι-
κὰς ἐκφράσεις τὰς ὀνομάζου Ἐνθυμήματα. Μὰ
ὀμιλῶντας λογικώτερον, κατ' αὐτὸ συλλογισμὸς
δὲν εἶναι, παρά τοιῶτοι· καὶ τοιῶτες ὅλοι οἱ ἀνθρώ-
ποι κατ' ἡμέραν κάμνομεν.

Δίλημμα.

Τὸ Δίλημμα εἶναι ἓνας συλλογισμὸς σύνθε-
τος, εἰς τὸν ὁποῖον διαιρῶν ἓνα ὅλον εἰς τὰ μέρη-
τε, καὶ συμπεραίνου ἀπὸ τὸ ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἐσυμ-

πέρανταν ἀπὸ κάθε ἓνα μέρος τῆς ὄψεν καὶ ὠνομάσθη δίβολον ἢ δίσομον ἐπιχείρημα, καὶ προσέτι διλογχον. Διὰ τῆς διλήμματος ἀποσομώνων τῆς πυρρῶνικῆς ὅπως διισχυρίζονται ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἕξεύρη τινὰς τίποτες.

Ἡ ἕξεύρετε ἐκεῖνο ὅπως λέγετε, ἢ δὲν τὸ ἕξεύρετε.

Ἄν τὸ ἕξεύρετε, ἔμπορεῖ ἄρα νὰ ἕξεύρη τινὰς τίποτες.

Ἄν ὄχι, ἔχετε ἄρα ἀδικον βεβαιώνοντες ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἕξεύρη τινὰς τίποτες· διὰ τί δὲν πρέπει νὰ βεβαιώνη τινὰς ἐκεῖνο ὅπως δὲν ἕξεύρει.

Τὸ ὅλον πρέπει νὰ εἶναι ἀκριβῶς διηρημένον εἰς ὅλα τὰ μέρη· διὰ τί, ἂν ἡ ἐπαριθμησις εἶναι ἀτελής, εἶναι ἐναργῆς ὅτι τὸ συμπέρασμα δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἰδὲ ἓνα τοῖετον διλημματικὸν σόφισμα ὅπως ἐπρότεινεν ἓνας φιλόσοφος ἐμποδίζωντας ἓναν ὅπως ἐμελλε νὰ ὑπανδρευθῆ.

Ἡ θὰ πάργης καλήν (εὐμορφον), ἢ κακήν (ἄσχημον).

Ἄν εἶναι καλή, θὰ νὰ εἶναι κοινή.

Ἄν εἶναι κακή, θὰ νὰ εἶναι ποιηή (βάσανος).

Ἐκεῖνος ἔμπροσθε νὰ τὸν ἀποκριθῆ, μήτε ὅλαι αἱ καλαὶ, ἀχρεῖται, μήτε ὅλαι αἱ ἄσχημοι, ἄνοσοι· ἐπειδὴ ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι ἀκριβῆς, καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς καθ' ἑνὸς μέ-

ρες δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Εἶναι γυναῖκες πολλὰ εὐ-
μορφοὶ ὅπῃ εἶναι σώφρονες, εἶναι πάλιν ἄλλαι ὅπῃ
δὲν εἶναι εὐμορφοὶ εἰς ἓνα βαθμὸν ὅπῃ νὰ κατε-
ποφθαλμιάζονται. Εἶναι γυναῖκες ἄσχημοί, ὅχι ὅ-
μως εἰς ἓναν βαθμὸν ὅπῃ νὰ εἶναι ἀνυπόφοροι. Πρὸς
τέτοις εἶναι καὶ ἄσχημοὶ γυναῖκες ὅπῃ ἀρέσκην διὰ
τὰς χάριτας τῆ νοός των καὶ τῆ χαρακτηήριών των.

Εἰς τὸ δίλημμα καθὼς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀναπ-
τύξεις τῆ συλλογισμῆ πρέπει νὰ φυλάττεται τινὰς
ἀπὸ τὴν ἀνασροφῆν. Λόγω χάριν, ἓνας παλαιὸς
ἔδειχεν ὅτι δὲν πρέπει τινὰς νὰ ἀναδέχεται τὰς
ὑποθέσεις τῆς δημοκρατίας ἢ ἀριστοκρατίας μετὰ τὸ
ἐφεξῆς δίλημμα.

Ἡ δὲ πολιτευθῆ τινὰς καλὰ, ἢ δὲ πολιτευ-
θῆ κακά.

Ἄν καλὰ, δὲ ἀποκτήσῃ ἐχθρὸς.

Ἄν κακά, δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς τὸς Θεός.

Τὸν ἀπεκρίθησαν μετὰ αὐτὴν τὴν ἀνασροφῆν.

Ἄν διοικῆ τινὰς ἠπίως καὶ συγκαιταβατικῶς,
δὲ ἀποκτήσῃ φίλος.

Ἄν ἀκριβῶς δικαίως, δὲ νὰ εὐχαρισῆσῃ τὸς
Θεός.

Σ α ρ ε ἰ τ η ς.

Ὁ Σωρεῖτης εἶναι μία ἀλληλεχία ἐκφραζο-
μένων συλλογισμῶν μετὰ περισσοτέρας ἢ ὀλιγωτέ-
ρας προτάσεις, τῶν ὁποίων ἢ δευτέρα πρέπει νὰ
ἐξηγῆ τὸ κατηγορούμενον τῆς πρώτης, ἢ τρίτη

τὸ κατηγορούμενον τῆς δευτέρας, ἢ ἕτως ἐφεξῆς
ἕως εἰς τὸ συναχθισόμενον συμπέρασμα· καθὼς

Ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος

Ὁ ἄνθρωπος ζῶν

Τὸ ζῶν ἐμψυχον

Τὸ ἐμψυχον σῶμα

Τὸ σῶμα ἕστια

Ὁ Σωκράτης ἄρα ἕστια.

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ τὸ ἀνάφερα ἀνωτέρω,
ἢ αἱ ἐφεξῆς ἐκεῖν ἀποδείξεις τῆ Συγγραφέως,
Σωρεῖται εἶναι. Ἰδὲ ἢ ἕτερον παράδειγμα διὰ τῆ
ὁποῖα ὁ περιφρονητὴς τῆς γνώσεως τῶν ὄντων ἀ-
ποδείχεται ἀσεβὴς εἰς τὸν Θεόν.

Ὁ περιφρονητὴς τῆς γνώσεως τῶν ὄντων, πε-
ριφρονεῖ τὴν δύναμιν ὅπερ τὰ ἐδόθη διὰ νὰ τὰ γνω-
ρίζη.

Ὁ περιφρονητὴς τῆς δυνάμεως ὅπερ τὸν ἐδόθη
διὰ νὰ τὰ γνωρίζη δὲν σοχάζεται αὐτὴν τὴν δύναμιν
ἄξιον δόμα τῆ δημιουργῆ τῆ.

Ὁ μὴ σοχαζόμενος αὐτὴν τὴν δύναμιν ἄξιον δό-
μα τῆ δημιουργῆ τῆ, σοχάζεται ἐναντία εἰς τὸν δη-
μιουργόν τῆ.

Ὁ σοχαζόμενος ἐναντία εἰς τὸν δημιουργόν τῆ,
δὲν πείθεται εἰς τὸν δημιουργόν τῆ.

Ὁ μὴ πειθόμενος εἰς τὸν δημιουργόν τῆ, εἶναι
ἀντάρτης εἰς τὸν δημιουργόν τῆ.

Ὁ ἀντάρτης τῆ δημιργῆτε, εἶναι περιφρονη-
τῆς τῆ δημιργῆτε.

Ὁ περιφρονητῆς τῆ δημιργῆτε, δὲν ψιφᾶ
τὸν δημιουργόν τε.

Ὁ μὴ ψιφῶν τὸν δημιουργόν τε, δὲν ἔχει κἀ-
νένα σέβας εἰς τὸν δημιουργόν τε.

Ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἔχει κἀνένα σέβας εἰς τὸν δη-
μιουργόν τε, εἶναι ἀσεβῆς εἰς τὸν δημιουργόν τε, τὸ
αὐτὸν νὰ εἰπῶ, εἰς τὸν Θεόν.

Ὁ περιφρονητῆς ἄρα τῆς γνώσεως τῶν ὄντων,
εἶναι ἀσεβῆς εἰς τὸν Θεόν.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἰπῶ ὅτι πρέπει αἱ κρίσεις
ἢ τὰ σύμβολα αὐτῶν αἱ ἀλληλοδιάδοχοι προτά-
σεις, νὰ ταυτίζονται ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην· ἐπειδὴ
ἀλλῶς, δὲν ἠθέλαν ἔχη κἀμμίαν ἀκολουθίαν, ἢ
τὸ συμπέρασμα, ἀσυμπέρασον. Ἴδὲ ἕνας παρόμοιος
Σωρεΐτης.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι τὸ καλλίτερον μέρος τῆ κόσμου.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι τὸ καλλίτερον μέρος τῆς

Ἑλλάδος.

Τὸ Πήλιον ὄρος εἶναι τὸ καλλίτερον ὄρος τῆς

Θεσσαλίας.

Ἡ κώμη μου ἢ καλλιτέρα κώμη τῆ Πηλίου ὄρους.

Ἡ οἰκία μου ἢ καλλιτέρα οἰκία τῆς κώμης.

Τὸ δωμάτιόν μου, τὸ καλλίτερον δωμάτιον τῆς

οἰκίας.

Ἐγὼ εἶμαι ὁ καλλίτερος ἄνθρωπος τῆ δω-
ματίου.

Ἐγὼ ἄρα εἶμαι ὁ καλλίτερος ἄνθρωπος τῷ κόσμῳ.

Παρόμοιοι συλλογισμοὶ εἶναι παράξενοι· με ὄλον τῶτο οἱ παρόμοιοι συλλογισμοὶ δὲν εἶναι σπᾶνιοι εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἴμαυτε ἀκολουθῶς ἀριστίζασι χωρὶς νὰ τὸ ἠξεύρωμεν. Ὄταν παραξενεύωμάωδε βλέποντες κἀνεγαν ὅπως δὲν φορεῖ τὸ φόρεμά μας, ἢ δὲν ἀριστίζομεν, ὅ ἐσι ἢ δὲν δοξάζομεν ὅτι τὸ φόρεμά μας εἶναι τὸ δυνατόν καλλίτερον; (1)

Οἱ κατὰ τὰς συνθετικὰς διάφοροι συλλογισμοὶ καὶ οἱ τῶτων Τρόποι.

Πρὸ τῆς νὰ ἐκθέσω ἐπιτετημένως τὰς συλλογισμὰς τῶν συνθετικῶν καὶ τὰς κατ' αὐτὰς τρόπους τῶν συλλογισμῶν, ἔκρινα εὐργον νὰ κἀρω τὰς

(1) Ὀνομάζου ἀκόμι καὶ συλλογισμὸς συμπληκτικὸς, αἰτιολογικὸς, ὑποθετικὸς, διαρευκτικὸς κτλ. Μὰ ὅταν ἠξεύρεται τὴν ἔσταν τῶ συλλογισμῶ, οἱ ταιῖται εἶναι παιδαριῶδη παρατηρήματα. Ὁ περικλής Ἀλμπερτος λέγει, ἠξεύρωμεν πολλαῖς ἰδιόγητας, τῷ μαγνήτι καὶ κομπάζομεν δια τοῦ πλετου τῶν γυνῶσῶν μας. Μὰ αὐτὸς ὁ φαινόμενος πλετος, εἶναι ἕνα, λευχος μίας πραγματικῆς πτωχείας μας· ἐπειδὴ ἂν ἠδέλαμεν ἠξεύρη τὴν ἔσταν τῷ μαγνήτι, ὅλαι αὐταὶ αἱ γυνῶσεις καὶ ἄλλαι προσέτι ἠδέλαν προκύπτῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχικὴν γυνῶσιν ὡς παρεπόμενα. Ἡ ἠξεύρωμεν τὴν ἔσταν τῶ συλλογισμῶ, καὶ εἰς αὐτὴν ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κρατύνη τὸν μῦν τῶ μαθητῆ.

παρατηρήσεις τὰς ἔφεξῆς, διὰ τὰ ἰδῆ τινὰς μετ' αὐτὰς εὐκολώτερα τὴν κενόσπεδιάν τους.

Ὁ τρόπος τῆ συλλογίζεσθαι εἶναι παντῶ ὁ αὐτός, καὶ ἀκριβῶς ὁμιλῶντες δὲν εἶναι, παρὰ ἓνα εἶδος συλλογισμῶ· διὰ τὶ εἰς κάθε ἕλν ὅπῃ συλλογίζεται τινὰς, δὲν κάμνει, παρὰ τὰ πέρνι ἓναν μέσον ὄρον ὁ ὁποῖος τὰ περιέχει τὸν ἓναν ἀπὸ τῶς δύο ὄρης τῶν ὁποῖων θέλομεν τὰ δείξωμεν τὴν συμπλοκὴν, τὴν συνάφειαν, καὶ τὰ περιέχεται εἰς τὸν ἄλλον· καθὼς ἂν θέλῃ τὰ δείξῃ ὅτι ὁ Φίλιππος εἶναι ζῶν, πέρνει τὸ ἄνθρωπος μέσα εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται ὁ Φίλιππος, καὶ τὸ ὁποῖον περιέχεται πάλιν εἰς τὸ ζῶν. Ἄν λοιπὸν ἡ ἰδέα τῆ ζῶν περιέχει τὴν ἰδέαν τῆ ἄνθρωπος, πολλῶ μᾶλλον περιέχει τὴν τῆ Φίλιππος. Ὁ Φίλιππος ἄρα ζῶν· Ἐτὸ ἄνθρωπος ταυτίζεται μετὰ τὸ Σωκράτης, τὸ ζῶν ταυτίζεται καὶ μετὰ τὸ ἄνθρωπος· ἄρα καὶ μετὰ τὸ Σωκράτης. Ὁ Σωκράτης ἄρα ζῶν. Ἰδὲ ἡ ἔσῃα τῆ συλλογισμῶ.

Δὲν εἶναι ἄρα, παρὰ ἓνα εἶδος συλλογισμῶ, αἱ ἀναπτύξεις τε ὅμως καὶ αἱ ἀποδείξεις τε ἡμπορῶν τὰ ποικιλλῶνται μυριαχῶς. Ἡ ξεύρω ὅτι οἱ συνθετικοὶ θέλν πολλὰ εἶδη, καὶ ὅτι τὰ μὲν ἀποδείχννν περισσότερον, τὰ δὲ ὀλιγώτερον. Ἡλὴν ἂν ἀναλύσνν τὸν λόγον τους, θέλνν ἰδῆ ὅτι δὲν λέγννν τίποτες· ἐπειδὴ ἡ ὅλα τὰ εἶδη πρέπει τὰ ἀποδείχννν, καὶ ἔτω δὲν διαφέρνν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡ δὲν ἀποδείχννν, καὶ ἔτω μήτε πρέπει τὰ λέγννται

συλλογισμοί, ἔ' ἀκολούθως μήτε πρέπει νὰ σπυδά-
ζωνται. Εἶναι πολλὰ παράξενον νὰ παραλογίζε-
ται τινὰς διδάσκοντας τὴν συλλογιστικὴν τέχνην.

Τὰ ξεχωριστὰ ὄντα, τὰ ἄτομα, ὁ δεῖνα ἄνθρω-
πος, ἡ δεῖνα ὄξεια, ὁ δεῖνα ἵππος, ὁ δεῖνα χρυ-
σὸς κτλ., ὑποπίπτοντα εἰς τὰς αἰσθήσεις μας διε-
γείρουν εἰς ἡμᾶς ιδέας, αἱ ὁποῖαι γίνονται πρωτότυ-
πα, παραδείγματα τῶν ἐντυπώσεων ὅπῃ εὐρίσκο-
μεν ὁμοίας ἢ ἀνομοίας. Λόγῃ χάριν, ὁ δίσκος τῆς
σελήνης, ἢ κανένας ἄλλος ξεχωριστὸς κύκλος ἐ-
σάθη αἰτία νὰ κάμω εἰς τὸν ἑαυτόν μου τὴν παρα-
δειγματικὴν ἔ' κατ' ὄλην ιδέαν τῆς κύκλου. Ἐδῶκι
ἓνα ὄνομα εἰς αὐτὴν τὴν ἀφηρημένην ιδέαν, τὴν ὠ-
νόμασα κύκλον· ὕστερα ὅσα ὑποκείμενα διεγείρουν
εἰς ἐμένα τὴν αὐτὴν ιδέαν, τὰ ὀνομάζω κύκλους.
Τὴν πρώτην φοράν ὅπῃ βλέπω ἓνα πρᾶγμα, τὸ
διδῶ ἓνα ὄνομα, ὕστερα ὅσα διεγείρουν εἰς ἐμένα τὴν
αὐτὴν ιδέαν, τὰ ὀνομάζω μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐρ-
χομαι πρώτην φοράν εἰς τὸν κόσμον ἔ' αἰσθάνομαι
διάφορα πράγματα ὅπῃ διεγείρουν εἰς ἐμένα διαφό-
ρους ιδέας, τὰ ὀνομάζω ὅλα μὲ μίαν κοινὴν ὀνομα-
σίαν σώματα, ἐπειδὴ ἔ' ἔχουν ἓνα κοινόν, τὸ νὰ ὑ-
ποπίπτουν δηλαδὴ εἰς τὰς αἰσθήσεις μου. παρατηρῶ
ἔπειτα ὅτι αὐτὰ διαφέρουν· ἐπειδὴ τὰ μὲν ἔχουν γέν-
νησιν ἔ' ζωὴν, τὰ δὲ, δὲν ἔχουν, παρά αὐξήσιν· ὀνομά-
ζω τὰ πρῶτα ἔμψυχα, ἔ' τὰ δεύτερα ἄψυχα. Ἀπὸ
τῶν ἔμψυχα τινὰ πάλιν ἔχουν κίνησιν ἔ' αἰσθήσιν, ἔ'
τὰ δὲν ἔχουν, ἔ' ὀνομάζω τὰ πρῶτα μὲ μίαν κοι-



νήν ὀνομασίαν, ζῷα, καὶ τὰ δεύτερα, φυτά. Βλέπω ὅτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζῷα ἄλλα πετῶν εἰς τὸν ἀέρα, ἄλλα περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἄλλα ζῶν μέσα εἰς τὰ νερά, καὶ ὀνομάζω πάλιν ξεχωριστὰ, τὰ πρῶτα, πετηνά, τὰ δεύτερα, χερσαῖα, τὰ τρίτα, ἔνυδρα. Τὰ χερσαῖα ζῷα καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ, διεγείρουν εἰς ἐμένα διαφορετικὰς ἰδέας, καὶ σοχάζομαι ὅτι πρέπει νὰ ἔχω καὶ διαφορετικὰς κοινὰς ὀνομασίας ἐκφρασιακὰς αὐτῶν τῶν ἰδεῶν· δίδω λοιπὸν εἰς ὅσα διεγείρουν τὴν αὐτὴν ἰδέαν, τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ἵππος, βῆς, λύκος, ἄνθρωπος κτλ. Τὰ πράγματα εἰς τὰ ὅποια ἀρμόζει αὐτὴ ἢ ὀνομασία ὄντα πολλὰ, ὀνομάζω ἄλλο, Πέτρον, ἄλλο Παῦλον κτλ. Αὐταὶ αἱ ὀνομασίαι εἶναι ἀτομικαὶ δὲν εἶναι κοιναί, καὶ μόνον διὰ τῆς ἀνθρώπου ἔχομεν τοιαύτας ὀνομασίας τὰς ὁποίας οἱ γραμματικοὶ τὰς ὀνομάζουσι Κύρια ὀνόματα.

Ἐνας ὅρος κατηγορεῖται εἰς ἕνα ἄλλον ὁ σῶμα, λόγος χάριν, εἰς τὸν ὅρον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὅρος δὲ αὐτὸ λέγεται ὑποκείμενον, ὅταν ὁ ὑποκείμενος ὅρος φανερώη κανένα πρᾶγμα ἀπὸ ὅσα ὑπάρχονται εἰς τὴν κοινὴν ὀνομασίαν τὸ σῶμα, ὅταν δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα ἄνθρωπος ἔχη τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πράξεως σῶμα. Ὅταν λοιπὸν ἤξεύρη τις ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῷον, καὶ ὅτι τὸ ζῷον εἶναι ἔμφυχον, καὶ ὅτι τὸ ἔμφυχον εἶναι σῶμα, ἤξεύρει ὅτι εἶναι καὶ ἔμφυχον καὶ σῶμα, ἢ, νὰ εἰπῶ ἐκφραζόμενος διαφορετικῶς, ἂν ἤξεύρη ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἄν-

ἄνθρωπος περιέχεται μέσα εἰς τὴν τῆ ζῶν, ἢ ἢ τῆ ζῶν εἰς τὴν τῆ ἔμψυχον, ἢ αὐτὴ εἰς τὴν τῆ σῶμα, ἢ ἔξέυρει ὅτι ἢ ἰδέα τῆ ἄνθρωπος περιέχεται πολλῶ μᾶλλον εἰς τὴν τῆ ζῶν.

Τώρα ὑπόθεσε ὅτι ἢ ἔξέυρει τινὰς ὅτι τὸ ἔμψυχον κατηγορεῖται εἰς τὸ ζῶν, ἢ ὅτι τὸ ζῶν κατηγορεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ ὅτι τὸ ζῶν εἶναι ἔμψυχον ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῶν, δὲν ἢ ἔξέυρει ὅμως ἄν τὸ ἔμψυχον κατηγορηῖται ἢ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἰδὲ πῶς οἱ συνθετικοὶ δείχνου ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔμψυχον.

Κάθε ζῶν ἔμψυχον.

Κάθε ἄνθρωπος ζῶν.

Ἄρα κάθε ἄνθρωπος ἔμψυχον.

Παρόμοιαι ἀναπτύξεις συλλογισμῶν εἶναι δοκισοφικαὶ περιττολογίαι ὡς φέρου ἀηδίαν εἰς ἓναν ὡς ἔμαθε νὰ νοῆ ἢ νὰ σοχάζεται. Ὅποιος ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τὸ ἔμψυχον, τὸ ζῶν, ἐνὶ λόγῳ τὸ τέχνημα τῶν καθόλου, τῶν κοινῶν ὀνομασιῶν, ἢ νὰ νοῆ, δὲν ἔχει χρεῖαν τελείως ἀπὸ παρομοίας ἀναπτύξεις, ἢ ὅποιος δὲν ἐδιδάχθη δὲν ἔχει, παρά συγκεχυμένας ἰδέας αὐτῶν, καθὼς ἢ ἐκεῖνοι ὡς κάμνου παρομοίας συλλογισμοὺς ἐλέγχου τῶν συγκεχυμένων τῶν γνώσεων· ἐπειδὴ, ἢ εἶναι δυνατόν νὰ ἢ ἔξέυρη τινὰς ὅτι τὸ ἔμψυχον κατηγορεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ ἢ ἔξέυρη ὅτι τὸ ἔμψυχον κατηγορεῖται ἢ εἰς τὸν ἄνθρωπον;



Οἱ συνθετικοὶ λέγουσιν ὅτι αὐτὸς ὁ συλλογισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὁ μέσος ὅρος εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὴν μείζονα, καὶ κατηγορούμενος εἰς τὴν ἐλάσσονα, εἶναι ὁ τέλειος καὶ σφαιρότατος συλλογισμὸς. Μὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὡς εἶπα ἀνωτέρω, καταλαμβάνει τινὰς ὅτι παρόμοια λόγια εἶναι περιττολογίαι παιδαριώδεις. Αὐτὰς τὰς συλλογισμὰς τὰς ὀνομάζουσι Πρωτοσχήμενας ἢ τῶ πρῶτε σχήματος.

Ὅσοι συλλογισμοὶ ἔχουσι τὸν μέσον ὅρον κατηγορούμενον καὶ εἰς τὴν μείζονα καὶ εἰς τὴν ἐλάσσονα, εἶναι τῶ δευτέρου σχήματος λέγουσιν οἱ συνθετικοί. Εἶναι δευτεροσχήμενες καὶ ἀτελεῖς, καὶ αὐτὴ καὶ οἱ τῶ τρίτου καὶ τετάρτου σχήματος. Ἴδὲ ὁ δευτεροσχήμενος.

Οὐδεὶς λίθος ζῶον.

Κάθε ἄνθρωπος ζῶον.

Οὐδεὶς ἄνθρωπος λίθος.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πολλὰ παράξενον καὶ γελοῖον. Ἐπόρησε τινὰς ποτὲ, ἂν εἶναι τινὰς ἄνθρωπος λίθος; μὰ θὲ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι παρόμοια παραδείγματα εἶναι γυμνασίας καὶ συνηθείας χάριν (ἢμπορεῖ νὰ προφῆσῃ καὶ ἕξω.) Ἐπειδὴ ταυτὰ παραδείγματα ἀσύμμαντα μὲ τελειότητα εἶναι ὅπως πρέπει νὰ δίδονται εἰς τὰς νέας; Ἐξεύρει ἐκεῖνος ὅπως τὰ προτείνει, πόσον διαφθεῖρει τὰς νέας; Ἐνθυμῆμαι πόσον αὐταὶ αἱ ἐρεχελίαι μὲ ἐδυσκόλευαν, μὲ ἐκαταζάλιζαν, μὲ τὸ νὰ ἐπάχιζα νὰ μὴν τὰς θεωρῶ τοιαύτας. Φαίνεται ὅτι οἱ συνθετικοὶ

δὲν ἔγραψαν Λογικὰς, παρὰ διὰ νέες ὅπῃ χρειάζονται ἀλυσίδας. Κατ' ἄλλον λόγον αὐτὸ τὸ γῆμα ἡμπορεῖ νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸ πρῶτον· καὶ ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῆ καὶ δι' αὐτὸ ὅσα δι' ἐκεῖνο.

Ὅταν ὁ μέσος ὅρος εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὰς προκειμένας εἰς τὴν μείζονα δηλαδὴ καὶ ἐλάσσονα, τότε ὁ συλλογισμὸς εἶναι τῷ τρίτῳ γήματος, ὡς

Κάθε ζῶον ἐμψυχον.

Κάθε ζῶον ἔσθια, (ὑπόσασις),

Μία τις ἔσθια ἐμψυχος.

Ὅταν ὁ μέσος ὅρος εἶναι κατηγορούμενος εἰς τὴν μείζονα, καὶ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἐλάσσονα, τότε ὁ συλλογισμὸς εἶναι τῷ τετάρτῳ γήματος, ὡς

Κάθε ἄνθρωπος ζῶον.

Κάθε ζῶον ἐμψυχον.

Ἐνατι ἐμψυχον ἄνθρωπος.

Ὁ τέταρτος συλλογισμὸς εἶναι ὁ ἀτελέστατος λέγων· ἢ μὰ κατ' ὃ τοιοῦτος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῆ συλλογισμὸς;

Ἴδὲ πῶς ἕνας ἀναλυτικὸς βαδίζει θέλωντας νὰ δείξῃ εἰς ἄλλον ὅτι Κάθε ἄνθρωπος ἐμψυχον. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ γίνεται δι' ἕναν ὁπῶς δὲν ἠξεύρει ἂν κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐμψυχον. Αὐτὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἀγνοίαν δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἀγνοῶντας, ἢ τί σημαίνει ἄνθρωπος ἢ τί σημαίνει ἐμψυχον. Ἀγνοεῖ βέβαια τί σημαί-



νει ἔμψυχον. Λοιπὸν διὰ τὸν δείξει ὅτι Κά-
θε ἄνθρωπος ἔμψυχον, ἀρχίζει ἔτως. Ἡ
λέξις ἔμψυχον εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία τῶν ζῴων
καὶ τῶν φυτῶν, καθὼς καὶ ἡ λέξις ζῶον, τῆ
ἀνθρώπου, τῆ ἵππου, τῆ σκύλου κτλ., καὶ κάθε ἄν-
θρωπος ὡς ζῶον, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ ἔμψυχον.

Τὸ συμπέρασμα Οὐδεὶς ἄνθρωπος λίθος
γίνεται καὶ αὐτὸ δι' ἕναν ὅπως δὲν ἰξεύρει τί θὰ εἴ-
πῃ λίθος. Ἀναλυτικῶς βαδίζει τινὰς πρὸς τὴν δεῖ-
ξιν ἔτως. Κάθε πρᾶγμα ὅπως δὲν ἔχει ζῶν, ὅπως
αὐξάνει ὄχι διὰ τῆς τροφῆς ἀλλὰ διὰ τῆς παραδέ-
σεως τῶν μορίων, ὅπως εἶναι σκληρὸν, ἀκαυσον, ἄ-
τηκτον, σχεδὸν ἀδιάλυτον εἰς τὸ νερὸν κτλ., αὐτὸ
ὅπως εἰς τὴν γῆν ἔχει λόγον, ὃν ἔχον τὰ κόκκαλα
εἰς τὸ σῶμα, εἶναι αὐτὸ ὅπως ὀνομάζομεν λίθον. Ὁ
ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἕνα τοιῦτον σῶμα. Ὁ ἄνθρω-
πος ἄρα δὲν εἶναι λίθος. Ἡ καλλίτερα, κάθε
πρᾶγμα ὅπως παρομοιάζει μὲ αὐτὸ (δείχνωντας μίαν
πέτραν) εἶναι λίθος, ὁ ἄνθρωπος κτλ.

Τὸ συμπέρασμα. Μία τις ὕσῖα ἔμψυ-
χον γίνεται καὶ αὐτὸ εἰς ἕναν ὅπως δὲν ἰξεύρει τί ση-
μαίνει ἔμψυχον, ἡ ὕσῖα. Ἄν ἀγνοῖ τί εἶναι ἔμψυ-
χον, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ τινὰς διὰ τὸν μάθη ἔ-
τω. Κάθε πρᾶγμα δὲν εἶναι ἔμψυχον· ἔμψυχα
μόνον εἶναι ὅσα ἔχον γέννησιν αὐξήσιν διὰ τροφῆς
καὶ ζωῆν. Ἄρα εἶναι τινὲς ὕσῖαι ἔμψυχοι. Ἄν ἀγ-
νοῖ τί εἶναι ὕσῖα, ἔτω. Ὀὕσῖα εἶναι μία κοινὴ ὀνο-

μασία τῶν πραγμάτων ὅλων, καὶ ἐπειδὴ ἔτως, εἶναι ἄρα ἕαίᾳ τις ἔμφυχον.

Τὸ συμπέρασμα. Εἶναι τι ἔμφυχον ἄνθρωπος, γίνεται εἰς ἓναν ὅπῃ ἀγνοεῖ τι σημαίνει ἔμφυχον, ἀφ' ἧ μάθῃ ὅμως τι εἶναι ἔμφυχον, τὸ συμπέρασμα, περιττολογία.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ τέσσαρες συλλογισμοὶ ὅσῃ ἔγιναν τόσοι ἐκ τῆς μεταθέσεως τῆ μέσῃ ὄρθ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Κάθε, τὸ Οὐδεὶς, τὸ Ὅχι κάθε καὶ τὸ Ἐνας τις, προτασσόμενα ἢ συντασσόμενα μὲ τὰς Προτάσεις, εἰδοποιῶν, προσδιορίζον, ἀλλάσσκον τὸ νόημα αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ εἰς κάθε συλλογισμὸν εἶναι τρεῖς Προτάσεις, ἡμείζων, ἢ ἐλάσσων, καὶ τὸ συμπέρασμα, ἅπαξ δις καὶ τρις λαμβανόμενοι καὶ παραλλαττόμενοι οἱ τέσσαρες προσδιορισμοὶ, δεῖ νὰ προκύψων τρόποι συλλογιστικοὶ ἐξήκοντα τέσσαρες εἰς κάθε εἶδος. Ἴδὲ πῶς παραλλαττόμενοι καὶ δις ἢ τρις λαμβανόμενος ὁ αὐτὸς, προκύπτουν οἱ ἐξήκοντα τέσσαρες τρόποι εἰς κάθε σχῆμα. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αἱ ἐξήκοντα τέσσαρες λογικαὶ ἐρεσχηλῖαι.

Τὰ τέσσαρα χαρακτηριστικὰ γράμματα τῶν προσδιορισμῶν Α, Ε, Ο, Ι, λαμβανόμενα ἀνὰ δύο καὶ δις τὰ αὐτὰ καὶ παραλλαττόμενα διδόν εἰς τὰς συνθετικὰς, συνδυασμὰς ἢ συζυγίας δέκα ἕξ, τὰς ἐφεξῆς.

ΑΑ, ΑΕ, ΑΙ, ΑΟ, ΕΑ, ΕΕ, ΕΙ, ΕΟ, ΙΑ,
ΙΕ, ΙΙ, ΙΟ, ΟΑ, ΟΕ, ΟΙ, ΟΟ.

Προτάσσοντες εἰς τὰς δέκα ἕξ αὐτὰς συζυγίας τὸ Α, ἔχον δέκα ἕξ τρόπους συλλογισμῶν, τῶν ὁποίων ἢ μείζων δεῖ νὰ εἶναι ἀκολούθως καθόλου καταφατική. Προθέτοντες πάλιν τὸ Ε, προκύπτει ἄλλοι δέκα ἕξ, τῶν ὁποίων ἢ μείζων δεῖ νὰ εἶναι ἀκολούθως καθόλου ἀποφατική. Προηγέμενον τὸ Ι, χορηγεῖ καὶ αὐτὸ ἀκόμι ἄλλες δέκα ἕξ, τῶν ὁποίων ἢ μείζων δεῖ νὰ εἶναι ἀκολούθως μερική καταφατική. Προτασσόμενον τέλος τὸ Ο, δίδει καὶ αὐτὸ ἀκόμι ἄλλες δέκα ἕξ τρόπους συλλογισμῶν. Τετράκις δέκα ἕξ δίδον εἰς τὴς συνθετικὰς ἐξήκοντα τέσσαρας τρόπους συλλογισμῶν, ἐξήκοντα τέσσαρα ὄπλα Φαντασικὰ κατ' ἐχθρῶν ἀνυπάρκτων, ἐξήκοντα τέσσαρα Φάρμακα ὅπῃ ἐσύνθεσεν ἢ σύνθεσις διὰ νόσους ὅπῃ δὲν ὑπάρχον παρὰ εἰς τὴν φαντασίαν τῶν συνθετικῶν. Ἴδὲ καὶ τινὲς τρόποι ἀπὸ τὴς ἐξήκοντα τέσσαρας ἀποβλητέοι καθὼς λέγουσιν οἱ συνθετικοὶ καὶ σπυδαζέοι καθὸ τοιῆτοι. Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ μὲ συγχωρήσῃ διὰ τὴν ψυχρολογίαν.

Ε Οὐδὲν ζῶον λίθος,

Ε Οὐδὲν ξύλον ζῶον,

Α Κάθε ξύλον λίθος.

Ε Οὐδεὶς κόραξ ἀετός,

Ε Οὐδὲν ἄπτερον κόραξ,

Ι Ἐνα τι ἄπτερον ἀετός.

- I Ἐνα τι λογικὸν ἄνθρωπος,
 I Ἐνα τι ζῶν λογικόν,
 E Οὐδὲν ζῶν ἄνθρωπος.

 O Ὅχι κάθε ἄνθρωπος φιλοσοφεῖ,
 I Ἐνα τι ζῶν φιλοσοφεῖ,
 A Κάθε ζῶν φιλοσοφεῖ.

 A Κάθε υἱὸς ἔχει πατέρα,
 I Ἐνας τις ἄνθρωπος εἶναι υἱὸς,
 E Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἔχει πατέρα.

 I Ἐνα τι ὑγρὸν λευκόν,
 A Κάθε γάλα ὑγρὸν,
 O Ὅχι κάθε γάλα λευκόν. κτλ. κτλ.
 κτλ. Τὸ χέριμα ἐψυχράνθη πλέον.

Ἀπὸ τῆς ἐξήκοντα τέσσαρας τρόπης αὐτῆς ἀποδοκιμάζουσι οἱ συνθετικοὶ γενικῶς καὶ εἰς τὰ τέσσαρα σχήματα τῆς 54 καὶ δὲν ἐγκρίνουσι, εἰμὴ δέκα.

Πρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς τῆ ἀληθεία ἐδὼ τὴν ὑπερακρίθειαν τῶν συνθετικῶν. Δὲν ἀποδοκιμάζουσι ὡς ἔτυχεν αὐτῆς τῆς τρόπης. Ἡ δὲ ἐλήσαν νὰ ἐπερείθουσι αὐτὴν τὴν ἀποδοκιμασίαν ἐπάνω εἰς ἀποδείξεις γεωμετρικὰς (1) ὅθεν καὶ ὠπλίωθησαν μὲ τὰ συνειδισμένα τῆς ὄπλα, μὲ ὀρισμὸς λέγω, μὲ ἀξιώματα, μὲ αἰτήματα, μὲ θεωρήματα κτλ. Ἐ-

(1) Παραξενωτέρα χρήσις τῆς γεωμετρικῆς μεθόδου δὲν ἔμπορεῖ νὰ γένη.

πειτα διὰ ἰδιαιτέρων ἐπιχειρημάτων ἀποκρέβν ἀπὸ τὸ πρῶτον· χῆμα τὲς ἕξ ἀπὸ αὐτὲς τὲς εὐχρήστες ἢ εὐσυλλογίστες δέκα τρόπους, ἢ ἐγκρίννν τέσσαρας μόνον κατάλληλους.

Οἱ τέσσαρες τρόποι ὅπῃ ἐγκρίννν εἶναι οἱ ΑΑΑ, ΕΑΕ, ΑΠ, ΕΙΟ, τὲς ὁποῖες διὰ τὰς τὲς ἐντυπώσεν καλλίτερα εἰς τὴν μνήμην, τὲς παρασῆννν μὲ τὰς ἐφεξῆς λέξεις τὰς τέσσαρας εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκονται τὰ τρία αὐτὰ φωνήεντα. ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΘΕΪΑΣΕ, ΓΡΑΦΪΔΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΪΣ. Ἴδῃ οἱ τέσσαρες κατάλληλοι τρόποι μὲ τὰς παρασατικάς τὲς λέξεις.

γρΑμ Κάθε αἰδητικὸν ζῶν,
μα Κάθε ἵππος αἰδητικὸς,
τα Κάθε ἵππος ζῶν.

δε Οὐδεὶς ἵππος δίπνν,
α Κάθε χρεμετιστικὸν ἵππος,
σε Οὐδὲν χρεμετιστικὸν δίπνν.

γρΑ Κάθε ἄνθρωπος γελασικὸν,
φι Ζῶντι ἄνθρωπος,
δι Ζῶντι γελασικόν.

τε Οὐδεὶς λίθος ζῶν,
χνι Μία τις ἐσία λίθος,
κοσ Ὅχι κάθε ἐσία ζῶν.

Πόσον δοκησισοφικαὶ περιττολογίαι εἶναι αὐταὶ αἱ ἀναπτύξεις αἱ συλλογιστικαὶ, ἐρρέθη ἀνωτέρω.

Οἱ συνθετικοὶ μᾶς διδάσκον πρὸς τέτοις ὅτι οἱ εἰρημένοι κατάλληλοι τρόποι ἐξ ἀντιστροφῆς τῆ συμπεράσματος γίνονται ἀκατάλληλοι. Μᾶς ὑποθέ-
 ταν χωρὶς νῦν, μὰ ὑποθέτοντές μας τοιέτες, εἰς μάτην ὅλαι τες αἱ διδασκαλῖαι. Σημειώνονται ἔ αὐ-
 τοὶ οἱ ἀκατάλληλοι ἐξ ἀντιστροφῆς τρόποι μὲ λέ-
 ξεις συμβολικᾶς. Τὸ ΓΡΑΜΜΑΤΑ μὲ τὴν ἀντιστροφὴν τῆ συμπεράσματος γίνεται ΓΡΑΦΑ-
 ΛΙΝ; Τὸ ΘΕΑΣΕ, ΘΕΑΖΕΝ ἔ ΘΕΑ-
 ΖΟΝ; Τὸ ΓΡΑΦΙΔΙ, ΣΑΒΙΣΙΝ. Πα-
 ρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ τὰς τονίσῃ, ἔ ὁμολογῶ
 τὴν ὀλικὴν μὲ ἄγνοιαν εἰς παρρομῖας βαρβαρικᾶς
 λέξεις. Ἀντισρεφόμενον λοιπὸν τὸ συμπέρασμα,
 γίνεται.

Ἔνα τι ζῶον ἵππος, εἰς τὸν πρῶτον,
 Οὐδὲν δίπυον χρεμετισικὸν, εἰς τὸν δεῦτερον.
 Ὅχι κάθε δίπυον χρεμετισικὸν, εἰς τὸν αὐτόν.
 Ἔνα τι γελασικὸν ζῶον, εἰς τὸν τρίτον.

Τῆ ΘΕΑΣΕ μεταλαμβάνοντες τὴν ἐλάσ-
 σονα εἰς μείζονα, ἔ τὸ συμπέρασμα μὲ ἀπλῆν ἀν-
 τιστροφὴν εἰς ἐλάσσονα, ἔ τὴν μείζονα μερικῶς εἰς
 συμπέρασμα, προκύπτει ἀκατάλληλος ὁ ΤΑ-
 ΣΕΝΜΟ.

Κατάλληλος.

ΣΕ Οὐδὲν τετράπυον φιλόσοφον,
 Α Κάθε ὄνος τετράπυον,
 ΣΕ Οὐδεὶς ὄνος φιλόσοφος.

●●●●●●●●●●

Α' κατάλληλος.

ΤΑ Κάθε ὄνος τετράπεν,
 ΣΕΝ Οὐδεις φιλόσοφος ὄνος,
 ΜΟ Ο'χι κάθε τετράπεν φιλόσοφον.

Εἴμαυτε πολλὰ ὑπόχρεοι τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὴν σύνθεσιν ὅπῃ συλλογίζομένη καταλληλότατα, μᾶς δείχνει ἀναντιρρήτως καὶ σφοδρότατα ὅτι ἔδεις φιλόσοφος ὄνος, καὶ ἰδὲ ἓνα ὄπλον ἄμαχον κατ' ἐκείνων ὅπῃ θέλουν νὰ μᾶς ἀπατήσουν λέγοντές μας ὅτι ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὄνος φιλόσοφος. Ἡ προφύλαξις καὶ φροντίς ὅπῃ πέρνει δι' ἡμᾶς, πηγαίνει ἀκόμι παρακείθε· μᾶς ἔκαμε τὸν ΤΑΣΕΝΜΟ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνος ὅπῃ συμπεραίνει. Ο'χι κάθε τετράπεν φιλόσοφον, συλλογίζεται ἀκατάλληλα. κτλ. κτλ. κτλ.

Α' πὸ τὰς δέκα εὐσυλλογίβες τρόπους τῆ δευτεροσχήμενος συλλογισμῶ, ἀποκρέονται προσέτι διὰ θεωρημάτων καὶ πορισμάτων ἰδιαιτέρων ἀπὸ τὰς συνθετικὰς ἕξ. Α' πὸ αὐτὰς τὰς ἕξ εἶναι οἱ ἑφεξῆς.

Α Κάθε ἄνθρωπος ζῶον,

Α Κάθε ὄνος ζῶον.

Α Κάθε ὄνος ἄνθρωπος.

Ο Ο'χι κάθε ζῶον τετράπεν,

Α Κάθε ὄνος τετράπεν,

Ο Ο'χι κάθε ὄνος τετράπεν.

Βέβαια δὲν εἶναι, παρά ἓνας μανικὸς ὅπῃ νὰ κάμνῃ

παρομοίαις συλλογισμῆς. Ἐνας μανικὸς τῶ ὅποις αἱ ἰδέαι δὲν ἔχεν καμμίαν συνάφειαν, εἶναι ὅπῃ συμπλέκει ἔτω τὰ ἀσύμπλεκτα, καὶ τὸ νὰ σπευδαίολογῇ τινὰς περὶ ταῦτα δὲν εἶναι, παρά μία δοκισισοφικὴ εὐήθεια.

Οἱ συνθετικοὶ δοκιμάζην ἀπὸ τῆς δέκα εὐσυλλογίστης τρόπος τέσσαρας μόνον τῶ δευτεροχήμενος συλλογισμῶ, ἐξ τῶ τριτοχήμενος καὶ πέντε τῶ τεταρτοχήμενος, καὶ ἐπινοῶν καὶ διὰ αὐτῆς, καὶ διὰ τὴν ἐκ μεταξέσεως ἢ ἀντιστροφῆς ἀλλοίωσιν καὶ ἀκαταλληλότητα ἕνα πλῆθος συμβολικῶν φωνῶν, φωνῶν ἀσημάντων καὶ λέξεων παντάπασι βαρβαρικῶν, ἐξωσέων καὶ ἐκσυρικτέων καὶ ἀπὸ τὰ παιδιᾶς γραφόμενά βιβλία. Ἴδὲ εἰς τὶ ἀλλοκότους τερθρείας περιπίπτειν ὅσοι δὲν ἀρχίζην καλὰ, ὅσοι δὲν βάπτειν εἰς τὸν νῦν τὴν γλῶσσαντες, ὅσοι δὲν ἀπευθύνειν τὰ λεγόμενα ὡς πρὸς κανόνας, τὰ ὀρθῶς νοούμενα, ὅσοι ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἀρχίζην ἀναλυτικῶς.

Ἀναγωγή Συλλογισμῶν.

Ὀνομάζην Ἀναγωγὴν Συλλογισμῶν τὴν ἐξ ἀτελεσέρη σχήματος εἰς τελειότερον μεταρρῦθμισιν καθῶς

τὸν
 Κάθε αἰσθητικὸν ζῶον,
 Κάθε ἵππος αἰσθητικὸν,
 Ἐνατι ζῶον ἵππος.

εἰς τὸν Κάθε αἰσθητικὸν ζῷον.
Κάθε ἵππος αἰσθητικὸν
Κάθε ἵππος ζῷον.

ἐ τὸν Κάθε ὄνος τετράπην,
Οὔδεις ὄρνις τετράπην,
Οἶδεις ὄρνις ὄνος.

εἰς τὸν Οὐδὲν τετράπην ὄρνις,
Κάθε ὄνος τετράπην,
Οὔδεις ὄνος ὄρνις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνάγονται ὅλα τὰ σχήματα εἰς τὸ πρῶτον, ἢ τις ἢ χρεῖα αὐτῶν; Ἐν εἶναι μία περιτολογία ἀσήμαντος;

Ἀπαγωγὴ εἰς ἀδύνατον.

Ὀνομάζην Ἀπαγωγὴν συλλογισμῶν εἰς ἀδύνατον, ὅταν ἀπάγην, φέρην τινὰ μὴ δεχόμενον τὸ συμπέρασμα εἰς ἀδύνατον ἢ εἰς ἄτοπον, ὅταν τὸν κάμην δηλαδὴ νὰ ὁμολογήσῃ ἀναγκαίως ἓνα ἀδύνατον. Λόγος χάριν, ἓνας ὅπῃ δὲν δέχεται ὅτι Ἐν αὐτὸν ζῷον ἵππος, ὁ τοῖστος ἔπεται ἐξ ἀνάγκης νὰ δεχθῇ ἢ ὅτι Κάθε ζῷον ἵππος, ἢ ὅτι Οὐδὲν ζῷον ἵππος. Οἱ εὐμηχανότατοι συνθετικοὶ κινήμενοι ἀπὸ αὐτὸ ἐ μεταθέτοντες ἀπλῶς ἢ ἐ ἀντιτρέφοντες, συλλογίζονται ἔτως,

Οὐδὲν ζῷον ἵππος,
Κάθε αἰσθητικὸν ζῷον.

ἢ συμπεραίνην. Οὐδὲν αἰσθητικὸν ἴππος, τὸ ἄτοπον ἢ ἀδύνατον ὅπῃ ἀναγκαίως ἔπεται ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τῆ ἐναντιμένῃ, ἢ συμπεραίνην ὅτι Κάθε αἰσθητικὸν ἴππος, ἀν ὁμολογήσῃ ὁ ἐνιστάμενος ὅτι Κάθε ζῶον ἴππος. Δὲν εἶναι, παρά οἱ φρενοβλαβεῖς ὅπῃ νὰ δώσῃν τὰς μείζονας εἰς παρομοίους συλλογισμὸς· μὰ δι αὐτὸς εἰς μάτην ἢ τὰ ἀτοπώτερα συμπεράσματα.

Ἐκεῖνος ὅπῃ ἀρνείται τὸ Οὐδεὶς ὄρνις ὄνος (συγγνώμη τῆς συνθετικῆς τερθρείας), ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ τὸ Ἐνας τις ὄρνις ὄνος, ἢ τὸ Κάθε ὄρνις ὄνος. Ἄν ἔτως, ἰδὲ πῶς οἱ ὀξυνέστατοι συνθετικοὶ τὸν ἀπάγην εἰς ἀτοπον ἢ ἀδύνατον.

Κάθε ὄρνις ὄνος,
Οὐδὲν τετράπεν ὄρνις,
Οὐδὲν τετράπην ὄνος.

Ἄν ἐκεῖνος, ἔτως Κάθε ὄνος τετράπην,
Ἐνας τις ὄρνις ὄνος,
Ὅχι κάθε ὄρνις τετράπην.

Ἄλλ' αὐτὴ ἢ εἰς παρόμοια χρῆσις τῆς εἰς ἀτοπον ἀπαγωγῆς εἶναι μία γελοιοφδεσάτη ἢ ἀτοπωτάτη τερθρεία ὅπῃ δὲν ἔπρεπε μῆτε ἀπὸ τὸν νῦν ποτὲ τῶν σοφῶν νὰ περάσῃ πολλῶ μᾶλλον ἀπὸ τὸ σῶμα ἢ ἀπὸ τὸν κάλαμον.

Εἶναι ὅμως χρήσις τῆς εἰς ἀτοπον ἀπαγωγῆς πρέπσαι εἰς τὸς σοφῆς. Ἡ ἀπόδειξις αὐτὴ δὲν εἶναι



τόσον Φωτισική με τὸ νὰ εἶναι πλαγία, εἶναι ὅμως ἰσχυροτάτη, καὶ μεταχειρίζονται αὐτὴν εἰς πράγματα ὅπως ἡ αἰτία ἀγνοεῖται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς πράγματα ὅπως τὸ νὰ εἶναι τοιαῦτα εἶναι ἐναργέστατον, εἶναι ἐνάργεια τῶν ἀπλῶν ἰδεῶν. Συμβαίνει με ὅλον τῆτο τὰ ἐναργέστατα αἰτὰ πράγματα νὰ λανθάνω τινὰς, ἢ νὰ προσποιῶνται τινὲς ἰσχυρογνωμόνως κακοζήτως ὅτι τὸς λανθάνω.

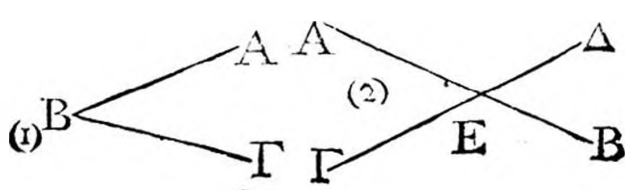
Ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἀπάξῃ ἕναν ὅπως ἀμαθῶς ἢ κακοζήλως διατείνεται ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι μίᾳ ὑπόστασις σύνθετος εἰς τὸ ἄτοπον τῆ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἴμπορεῖ νὰ κάμῃ κρίσεις, κινούμενος ἀπὸ τὸ ἡ ψυχὴ σύνθετος.

Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀποδείξεως τὸ μεταχειρίζεται εἰς πολλὰς προτάσεις ὁ Εὐκλείδης, τὰς ὁποίας σχεδὸν ὅλας τὰς πέρων τῶρα οἱ νεώτεροι ὡς αὐταποδείκτες. Τὸ οἰκτρὸν ὅμως Φίλερι ὅπως ἐπικρατῆσε τότε, δὲν τὸν ἐσυγχωρῆσε νὰ τὰς πάρῃ διὰ τοιαύτας. Ἡ Ἀλγεβρα δὲν εἶχεν εὐρεθῆ. Δείχων τῶ ὄντι αὐτοὶ οἱ ἔλεγχοι μίαν μεγάλην ὀξύνοϊαν τῶν πρώτων ἐφευρετῶν.

Ἰδὲ πῶς ὁ Εὐκλείδης διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ἀποδείχνει τὴν ἕκτην πρότασιν τῆ α'. βιβλίου. Πλὴν ὑποθέτωντας τὸν ἀναγνώστην ἀγεωμέτρητον, πρέπει, διὰ νὰ μὴν κάμω καὶ ἐγὼ καθὼς συνηθίζω οἱ συνθετικοὶ νὰ κάμω, νὰ προεκδέσω προπαρασκευῆς λόγῳ, τὰ εἰς κατάληψιν τῆς προτάσεως ἀπαιτῆμενα.

A ————— B. Αυτό ὅπῃ εἶναι τώρα ἓνα τράβηγμα τῆ κοινδιλιῆ καὶ ὅπῃ ἔχει εἰς τὴν μίαν ἄκρην τὸ A, καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ B, ὀνομάζεται εὐθεῖα γραμμῆ. Πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσῃς τόσον εὐθεῖαν ὅπῃ βάνωντας τὸ μάτι εἰς τὸ A, νὰ μὴν βλέπῃς, εἰμὴ τὴν ἄκρην μόνον ὅπῃ εἶναι ἀπὸ τὸ μέρος τῆ A, καὶ ὅταν δὲν βλέπῃς, εἰμὴ τὸ A, λέγομεν ὅτι ἡ ἄκρα ὅπῃ εἶναι ἀπὸ τὸ μέρος τῆ A, ἐπιπροσθεῖ εἰς ὅλον τὸ λοιπὸν. Ἔχομεν πολλάκις πολλὰς τοιαύτας γραμμὰς, καὶ πρὸς ἀντιδιασολὴν τὰς σημειώνομεν μὲ γράμματα, ὡς τὴν ἀνωτέρω.

Δύω γραμμαὶ ὅπῃ ἐγγίξου μίαν τὴν ἄλλην ὡς ἡ AB καὶ BG εἰς τὸ B (1), ἡ τέμνονται μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὡς αἱ AB, ΓΔ εἰς τὸ E (2), κάμνου μίαν γωνίαν μικροτέραν ἢ μεγαλιτέραν, καὶ καταλαμβάνεις ὅτι γωνία δὲν εἶναι, εἰμὴ τὸ ἀνοιγμα τῶν δύο γραμμῶν τῶν AB, BG ὅπῃ συμβάλλου εἰς τὸ B. Καὶ καθὼς ἐκφράζομεν μίαν γραμμὴν μὲ τὰ γράμματα ὅπῃ εἶναι εἰς τὰ πέρατάτης, λέγοντες ἡ γραμμὴ AB, παρομοίως ἐκφράζομεν καὶ μίαν γωνίαν μὲ τὰ γράμματα ὅπῃ εἶναι εἰς τὰ πέρατα τῶν γραμμῶν καὶ μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εἰς τὴν συμβολήτης

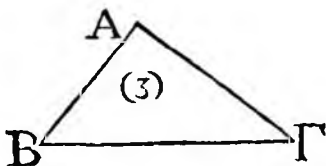


ἢ τομῆν τῆς, λέγοντες ἢ γωνία $ΑΒΓ$ ἢ $ΑΕΓ$. Καταλαμβάνεις πρὸς τῆτοις ὅτι δύο γραμμαὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ περικλείνῃ χωρίον, τὴν αὐλήν σε λόγῃ χάριν, ἢ τὸν κῆπόν σε ἢ τὸ φυτώριόν σε ἢ ὅ, τι ἄλλο χωρίον, πρέπει τὸ ὀλιγώτερον, νὰ εἶναι τρεῖς γραμμαὶ ὡς (3).

Τὸ χωρίον ὅπῃ περιλαμβάνεται περικλείεται ἀπὸ τρεῖς γραμμάς ὀνομάζεται τρίγωνον. Βλέπεις ὅτι ἔχει τρεῖς γραμμάς καὶ τρεῖς γωνίας· καὶ καταλαμβάνεις ὅτι ἐκφράζομεν καὶ αὐτὸ μὲ τὰ τρία γράμματα ὅπῃ ἔχει εἰς τὰς συμβολὰς τῶν γραμμῶν, λέγοντες τὸ τρίγωνον $ΑΒΓ$.

Ἡ χορδὴ ἐνὸς τόξου τείνσασα (ὄντας τεντωμένη δηλαδὴ) ὑπὸ τὸ καμπύλον ξύλον, λέγομεν ὅτι τείνει (τεντώνεται) ὑπὸ τὸ ξύλον, ἢ ὑποτείνει τὸ ξύλον. Κατὰ μεταφορὰν λέγομεν ὅτι ἡ $ΑΒ$ γραμμὴ τείνει ὑπὸ τὴν γωνίαν $ΑΓΒ$, ἢ ὑποτείνει τὴν γωνίαν $ΑΓΒ$, καὶ ἡ γωνία τὴν ὁποῖαν ὑποτείνει ἡ γραμμὴ.

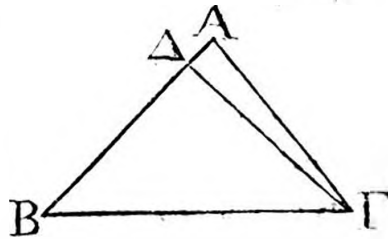
Αἱ τρεῖς εὐθεῖαι ὅπῃ κάμνουν τὸ σχῆμα τὸ τρίγωνον, ἐπειδὴ σχῆμα δὲν εἶναι ἄλλο τίποτες, εἰμὴ ἓνα χωρίον περιειλημμένον, περικλεισμένον ἀπὸ γραμμάς εὐθείας ἢ καμπύλας, μία κοινὴ ὀνομασίαι αὐτῶν.



Αἱ τρεῖς λέγω, εὐθεῖαι τῶν τριγώνων ὀνομάζονται Πλευράι. Ὄταν αἱ δύο εἶναι ἴσαι ὀνομάζονται Σκέλη, καὶ ἡ λοιπὴ Βάσις. Βάσις ὅμως ὀνομάζεται γενικώτερον ὁποιαῦν πλευρὰ ἀπὸ τὰς τρεῖς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπάνω ἐννοῶμεν ὅτι ἐπερείδεται τὸ τρίγωνον. Ἰδὲ τῶρα ἡ πρότασις τῶν Εὐκλείδου.

Κάθε τρίγωνον ὅπως ἔχει δύο γωνίας ἴσας, ἔχει καὶ τὰς πλευρὰς τὰς ὑποτείνουσας τὰς ἴσας γωνίας, ἴσας.

Ἐξω τρίγωνον τὸ $AB\Gamma$, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν γωνίαν AGB ἴσην μετὰ τὴν $AB\Gamma$. λέγω ὅτι καὶ ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ τὴν $AB\Gamma$ γωνίαν ἢ AG εἶναι ἴση μετὰ τὴν ὑποτείνουσαν πλευρὰν τὴν AGB γωνίαν, τὴν AB .



Ἄν ἀρνηθῆται τις τὴν πρότασιν, εὐὲς ὁμολογήσει βέβαια ὅτι ἡ μία εἶναι μικρότερα καὶ ἡ ἄλλη μεγαλύτερα. Ἐξω ἢ AB μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν AG . Ἡμπορῶ νὰ ζητήσω ἀπὸ αὐτὸν (καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ γεωμετρικὸν Αἴτημα ὅπως ἴσως ἄκυστος) νὰ μὲ δώσῃ νὰ πάρω ἓνα μέρος ἐπάνω εἰς τὴν AB ὅπως λέγει μεγαλύτεραν, ἴσον μετὰ τὴν AG . Πέρω λοιπὸν τὸ ΔB , καὶ ἀπὸ τὸ Δ τραβῶ μίαν εὐθεῖαν εἰς τὸ Γ τὴν $\Delta\Gamma$ καὶ κάμνω τὸ τρίγωνον $B\Gamma\Delta$, τὸ ὁποῖον εἶναι προφανῶς μικρότερον ἀπὸ τὸ $AB\Gamma$.

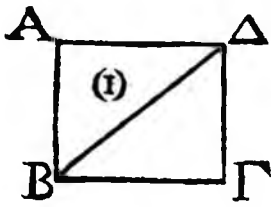
Ἡ τετάρτη πρότασις τῆ αὐτῆ βιβλίου τῆ Εὐκλείδου εἶναι, ὅτι δύο τρίγωνα ὅπῃ ἔχεν δύο πλευρὰς ἴσας μὲ δύο πλευρὰς, καὶ ἔχον καὶ τὴν γωνίαν ὅπῃ περιέχεται ἀπὸ τὰς ἴσας πλευρὰς ἴσην, εἶναι ἴσα. Αὐτὴν τὴν πρότασιν παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ τὴν πάρῃ ὡς βεβαίαν· ἐπειδὴ διὰ τὸν προπαρασκευάσω καὶ μὲ αὐτὴν, ἐκτείνωμαι παρὰ πολὺ. Μὰ ἢμπορεῖ καὶ μόνος τε νὰ τὸ ἰδῇ κάμνοντάς μὲ ἓνα ψαλλίδι δύο γωνίας ἴσας ἀπὸ χαρτί, καὶ τὰς πλευρὰς ὅπῃ περιέχον τὰς ἴσας γωνίας, καὶ θέλει ἰδῆ ὅτι προσαρμόζονται καὶ εἶναι ἴσαι, καὶ θέλει ἰδεαῖν.

Τώρα ἰδὲ πῶς βαδίζει ὁ Γεωμέτρης ἀπάγων εἰς ἀδύνατον τὸν ἐνιστάμενον.

Ἡ ΔΒ λοιπὸν ἴση μὲ τὴν ΑΓ· ἢ ΒΓ (ὡς πλευρὰ τῆ ΒΓΔ) ἴση μὲ τὴν ΒΓ (ὡς πλευρὰν τῆ ΑΒΓ). Δύο λοιπὸν τρίγωνα ἔχον δύο πλευρὰς καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ἴσας, τὴν μίαν μὲ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην μὲ τὴν ἄλλην. Ἐχον πρὸς τέτοις καὶ τὰς γωνίας ὅπῃ περιέχον αἱ ἴσαι πλευραὶ, ἴσας. Ἰσα ἄρα τὰ τρίγωνα κατὰ τὴν τετάρτην πρότασιν. Ἰσον ἄρα τὸ ΒΓΔ μὲ τὸ ΑΒΓ. Τὸ περιέχον ἄρα ἴσον μὲ τὸ περιεχόμενον, ἢ, τὸ μεγαλύτερον ἴσον μὲ τὸ μικρότερον, καὶ ἰδὲ τὸ ἀδύνατον. Ἡ ΑΒ ἄρα δὲν εἶναι ἄνισος μὲ τὴν ΑΓ. Εἶναι ἄρα ἴση.

Τὸ τετράγωνον εἶναι ἓνα σχῆμα τετράπλευ-

ρον, ισόπλευρον ὅμως ἔξ ἰσογώνιον (1) ὡς τὸ



ΑΒΓΔ, ἔξ ἡ γραμμὴ ἡ ΒΔ λέγεται διαγώνιος. Ἡ διαγώνιος αὐτὴ εἶναι ἀσύμμετρος με ὅποιανδήποτε τὰς τέσσαρας πλευρὰς, ὅ ἐστιν ἡ δια-

γώνιος δὲν ἔχει κανένα κοινὸν μέτρον με κανένα ἀπὸ αὐτὰς, ἅς εἶναι τὸ μέτρον ἔξ ἀπειρόμικρον. Ἄν λοιπὸν τινὰς ἐναντιωθῆ λέγωντας ὅτι ἡ ΒΓ ἢ ὅποιανδήποτε ἄλλη, εἶναι σύμμετρος με τὴν ΒΔ. Ὁ γεωμέτρης κινέμενος ἀπὸ αὐτὸ, ἀπάγει τὸν ἐπιπέδον εἰς τὴν ἀσύμμετρίαν, εἰς ἓνα ἀδύνατον. Τὸν κάμνει νὰ ἰδῆ ὅτι ἀπὸ τὴν ἐνσασίν τε προκύπτει τὸ συμπέρασμα τὸ, ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἔξ περιττὸς ἔξ με περιττός. Τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι ἔξ μαῦρον ἔξ ἄσπρον· ἔξ ἐκ τέτε ὁ ἐναντίος ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ διαγώνιος εἶναι ἀσύμμετρος με τὴν πλευρὰν.

Κανόνες συλλογισμῶν.

Διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τινὰς κάθε συλλογισμὸν, ἔξ ὁ δὲ νὰ ἐλέγξῃ κάθε σόφισμα· ἐπειδὴ τὸ σόφισμα, δὲν εἶναι, παρὰ ἓνας παραλογισμὸς ἀπατηλὸς ὅπερ ἡ κακόνοια, ἡ κακοζηλία ἔξ ἡ διπλὴ ὑπαγορεύει τὸν ἐρίζοντα διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὸν διαλεγόμενον ἔξ νὰ τὸν βάλῃ κακοηδέστατα εἰς ἀπο-

(1) Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἀπέ-
τὰ σοφίσματα, σοφιστικὸς ἐλεγγχος, ὁ ἐστὶ, συλλογιστικὸς
σοφιστικὸς, καὶ ἀκολούθως ἀπατηλῆς.

(2) Οὐτε πᾶν ἀρὰ ἕκαστου ἐπισημίονα ἐρωτήματα ἐρω-
τητόν, ἔσ' ἀπαντῶν τὸ ἐρωτώμενον ἀποκριτέου περὶ ἕκαστα
ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπισημίονα διακρίβύται. *Et* διὰ διαλέξεται
γεωμέτρῃ ἢ γεωμετρικῆς ἔτιως φανεροῦ ὅτι καὶ καλῶς, ἐὰν
ἐκ τῶν δεικνύη· εἶδ' ἢ μὴ, καὶ καλῶς διήλου ὅτι καὶ δ' ἐλεγγ-
χει γεωμέτρῃν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· ὡς καὶ αὐ εἶη
ἐν ἀγεμετέροις περὶ γεωμετρίας διαλεκτέου διήσει γὰρ
ὁ φαύλως διαλεγόμενος· ὁ μοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλῶν ἐ-
πισημίον. Ἄρισ ἀναλ. πρότερον, Βιβ. α'. Γ' σως καὶ δι' αὐ-
τὸ ὁ Ἀριστοτέλης ἀνόμασε τὰ σοφίσματα σοφιστικὸς ἐ-
λεγγχος· ἐπειδὴ ὅλα ἢ μπόρῃν καὶ ἀναχθῆναι εἰς τὴν τῆ ἐ-
λεγγχε ἀγνοίαν τῆ μετ' ἀντιθέσεως διηλαθῆ τῆ συμπερά-
σματος συλλογισμῆ ὅτι μεταχειρίζονται οἱ σοφισταὶ δια-
κά ἐλεγγχῶν.



ρίαν (1), ἔῃ ἔτω νὰ φωνῆ ὅσοφισῆς θριαμβεύων
κατὰ τῶν ἄλλων, ἔῃ τῶ ὄντι σοφὸς εἰς τὸν πο-
λὺν ἀνδρωπον. Διὲ νὰ ἀποφεύγῃ τινὰς λέγειν,
κάδε παραλογισμὸν ἔῃ νὰ ἐλέγχῃ κάδε σοφι-
σμα, δύο πράγματα εἶναι ἀναγκαῖα ἔῃ ἰκανότα-
τα, τὸ πρῶτον, νὰ ἤξεύρῃ νὰ νοῆ, ἔῃ τὸ δεύτε-
ρον, νὰ εἶναι πλῆσιος ἔῃ πὸ ιδέας εἰς τὸ ἰπικεῖμε-
νον περὶ τῆ ὁποις ὁ λόγος (2). Δέν προσδέτω ὄτι
ἔῃ νὰ ἤξεύρῃ καλὰ τὴν γλῶσσαν τῆ ἐπειδὴ πε-
ριέχεται μέσα εἰς τὰ δύο αὐτά: Μὲ ὄλον τῆτο,
τῆ ἰσορικῆ χάριν, δέλω προσδέσῃ τινὰς κανόνας
τῆ συνλογισμῆ ὄπῃ δίδω: εἰς τὰ ἄολαία, ἔῃ τὰ
εἶδη τῶν σοφισμάτων.

Αἱ λέξεις μὲ ὄλον ὅπῃ φαίνονται ὅτι μᾶς διδόν ἰδέας διαφορετικᾶς, ἂν ὅμως τὰς ἀναλύσωμεν καὶ τὰς ξητιμήσωμεν καλᾶ, θὰ μάθωμεν ὅτι μὲ ὄλον ὅπῃ ἐξηγήσασθε πολλάκις διαφορετικῶς, μὲ ὄλον τῆτο δὲν ἐννοῶμεν, εἰμὴ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Εἰς τὰς ἀνωτέρας Σωρείτας θὲ νὰ εἶδε τινὰς αὐτὸ ὅπῃ λέγω, ἂν ἐπρόσεξε. Ἰδὲ καὶ ἄλλοπαράδειγμα. Ὅταν λέγωμεν Θεός, παντοδύναμον ὄν, δὲν ἐννοῶμεν, εἰμὴ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὅθεν ἡμπορεῖ νὰ συμπεράνη τινὰς ὅτι κατ' ἀκρίβειαν δὲν εἶναι, εἰμὴ δύο ὅροι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆ συλλογισμῆ, καὶ εἰς ἓνα νόημα, τὸ συμπέρασμα εἶναι τὸ αὐτὸ ὅπῃ καὶ ἡ μείζων. Εἰς τὸν ἐφεξῆς συλλογισμόν.

Τὸ παντοδύναμον ὄν πρέπει νὰ λατρεύεται,
 Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ παντοδύναμον ὄν,
 Ὁ Θεὸς ἄρα πρέπει νὰ λατρεύεται.

Ἡ μείζων καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι ἐσιφθῶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ἰδὲ μὲ τ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν καλῶς ἐννοήθεισαν, οἱ κανόνες τῆ συλλογισμῆ.

Κ α ν ὶ ν Α'.

Αἱ μέσαι ἰδέαι, ὅ ἐσὶν αἱ λέξεις ὅπῃ τὴν ἐκφράζον, πρέπει νὰ παρῶν καὶ ἅπαξ, καθολικῶς.

Ἐπειδὴ τὸ μέσον εἶναι ἡ ἰδέα ὅπῃ πρέπει νὰ περιέχη τὸ ὑποκείμενον τῆ συμπεράσματος, καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ περιέχη, παρὰ ὅταν πέρνεται κα-

Σόλμ. Οὕτω λοιπὸν ὅταν αἱ προκειμένοι εἶναι με-
ρικαὶ, δὲν ἡμπορεῖμεν νὰ συνάξωμεν τίποτε, καθῶς.

Ἐνας τις ἄνθρωπος σοφός,
Ἐνας τις ἄνθρωπος πλέσιος,
Ἐνας τις πλέσιος σοφός.

Κ α ν ὠ ν Β.

Οἱ ὅροι δὲν πρέπει νὰ παρῶν εἰς τὸ συμπέρα-
σμα καθολικώτεροι, παρά ὅπῃ εἶναι εἰς τὰς προ-
κειμένας.

Ἄν τὸ ἕνας τις πλέσιος σοφός ἀσυμ-
πέρασθ, πολλῶ μᾶλλον τὸ Κάθε πλέσιος
σοφός. Εἰς μερικὴν ιδέαν ιδέα τις ἄλλη δὲν πε-
ριέχεται.

Κ α ν ὠ ν Γ.

Ἀπὸ τὰς ἀποφατικὰς ἐδὲν συμπεραίνεται.

Ἄν δὲν εἶμαι πλέσιος, ῥέπεται νὰ εἶμαι σο-
φός; ἂν δὲν ἔχω τύχην, ῥάκολουθεῖ νὰ μὴν ἔχω
καὶ νῦν;

Οἱ Τῆρκοι δὲν εἶναι χριστιανοί,
Οἱ Ἰσπανοὶ δὲν εἶναι Τῆρκοι,
Οἱ Ἰσπανοὶ ἄρα δὲν εἶναι χριστιανοί.

Βλέπει τινὰς ὅτι τὸ συμπέρασμα δὲν περιέχεται
εἰς τὴν μείζονα.

Καυών Δ.

Ἀπὸ δύο προτάσεις καταφατικὰς ἕδεν ἀποφατικὸν συμπεραίνεται.

Καυών Ε.

Ἄν μία ἀπὸ τὰς προκειμένας εἶναι μερικὴ, μερικὸν ἔξ τὸ συμπέρασμα. Ἄν ἀποφατικὴ, ἔξ τὸ συμπέρασμα πάλιν τοῦτον. Καὶ αὐτὸ ἐννοῶν λέγοντες ὅτι τὸ συμπέρασμα ἀκολουθεῖ πάντοτε τὸ ἀφενὲς μέρος.

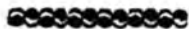
Ἐπειδὴ τὸ συμπέρασμα περιεχόμενον εἰς τὰς προκειμένας, δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι καθόλου, παρά ὅταν αἱ προκειμεναὶ εἶναι ἔξ αἱ δύο καθόλου. Ὅταν λοιπὸν εἶναι ἢ μία μερικὴ, ἀνάγκη νὰ μερικεύεται. Ἄν Κάθε ἄνθρωπος ζῶον, ἔξ ὁ Φίλιππος ἄρα, μέρος ὧντας τῆς κοινῆς ὀνομασίας τῶ ἄνθρωπος. Ἄν ὅμως τινὲς ἄνθρωποι μέλανες ἢ Συμπερασὸν τὸ πᾶντες οἱ ἄνθρωποι μέλανες; Διὰ ἕναν παράμοιον λόγον, τὸ συμπέρασμα δὲν ἤμπορεῖ νὰ καταφάσκη ὅταν μία ἀπὸ τὰς προκειμένας ἀποφάσκη.

Καυών ς.

Ὅταν αἱ προκειμεναὶ μερικαὶ, ἀσυμπερασὸν τὸ συμπέρασμα (ἀκολουθεῖ τῶ Α΄.)

Σοφίσματα.

Πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῶν σο-



Φισμάτων, δὲν μὲ φαίνεται παράκαιρον νὰ σημειώσω τὰς ἐφεξῆς παρατηρήσεις.

Πρῶτον, κάθε κρίσις πρέπει νὰ διεγερθῆ ἀπὸ κάμμίαν ἐξωτερικὴν αἰτίαν, καὶ αὐτὴ ἢ αἰτία ἢ ἐξωτερικὴ χρεωθεῖ νὰ εἶναι ἢ κατ' αὐτὸ καὶ σωστὴ αἰτία τῆς κρίσεως· ἐπειδὴ κάθε κρίσις πρέπει νὰ ἔχη τὸ κινήτικόν της τὸ ἴδιον. Ἐνας ἱστορικὸς ὅπῃ διηγεῖται ἕνα γεγονός ὅπῃ ἐγίνε πολλὰς ἐνιαυτὸς πρὸ αὐτῆ, δὲν εἶναι ἀξιόπιστος, παρά ἂν ἐπεριθῆται εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων συγγραφέων, καὶ αὐτὴ ἢ μαρτυρία εἶναι ὑποκειμένη εἰς ἐξέτασιν.

Δεύτερον, ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἐσωτερικὸς, ἐπειδὴ δὲν συλλογίζεται τινὰς, παρὰ εἰς τὰς ἰδίας τῆς ιδέας. Οὕτω λοιπὸν εἰς τὴν σειρὰν ἑνὸς συλλογισμοῦ πρέπει νὰ φυλάξῃ τινὰς τὰς ἰδίας ιδέας· διὰ τὶ τὸ ἀληθινὸν διὰ μίαν ιδέαν, δὲν εἶναι καὶ διὰ ἄλλην. Οὕτω λοιπὸν ὅταν συλλογίζεται τινὰς μὲ ἕναν ἄλλον, πρέπει νὰ προσέχη καλὰ ἂν ἔχη καὶ ἐκεῖνος τὰς ἰδίας ιδέας, ἂν ἐκλαμβάνῃ τὰς λέξεις ὅπῃ μεταχειρίζεται ὁ ἄλλος εἰς τὸ αὐτὸ νόημα ὅπῃ καὶ αὐτὸς (1). Πρέπει

(1) Ἐλεγχος δὲ συλλογισμὸς μετ' ἀντιθέσεως τῆ συμπεράσματος· οἱ δὲ τῆτο ποιῆσι μὲν, ἔδοκῃσι δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας, ὧν εἰς τόπος εὐφυέστατος καὶ δημοσιώτατος ὁ διὰ τῶν ὀνομάτων. Ἐπειδὴ γὰρ ἕκ ἑσιν αὐτὰ κατ' αὐτὰ τὰ πράγματα διαλέγεσθαι φέροντας, ἀλλὰ τοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρώμεθα συμβόλοις, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων οἰόμεθα συμβαῖναι, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψήρων τοῖς λογιζομένοις.

μάλιςα νὰ φυλάττεται τινὰς εἰς τὰς μετὰ θερμότητος καὶ ζέσεως φιλονεικίας ἀπὸ τὸ νὰ διδῆ πάντοτε σωτὰ τὸ ἴδιον νόημα εἰς τὰς λέξεις ὅπῃ μεταχειρίζονται· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει τινὰς διὰ μίαν λέξιν παρμένην εἰς ἕνα τι νόημα, δὲν εἶναι ἀληθινὸν ὅταν κέρνη τὸ ὄνομα εἰς μίαν σημασίαν διαφορετικὴν. Διὰ ταύτην λοιπὸν τὴν αἰτίαν εἶναι ποτὲ καλὸν νὰ ὀρίζωμεν τὲς ὀρες καὶ νὰ συμφωνῶμεν εἰς τὴν συμμασίαν τες.

Τρίτον, τὰ πάθη εἶναι ὡς ἄλλα τόσα ὑελία χρωματισμένα ὅπῃ μᾶς κάμνεν νὰ βλέπωμεν τὰ πράγματα ἄλλα παρ' ὅ, τι εἶναι, ἄλλα καὶ ὄχι καθὼς ἠθέλαμεν τὰ βλέπη ἂν εἴμαθαν εἰς τὴν γαληνικὴν κατάστασιν τῆ ὀρθῆ λόγου. Χρεωσῶμεν λοιπὸν νὰ ἀπιστῶμεν εἰς τὰ πάθη μας, ἂν θέλωμεν νὰ κάμνωμεν κρίσεις ὀρθὰς. Αἱ προλήψεις, ὅ, ἐσιν, αἱ κρίσεις ὅπῃ ἐκάμαμεν εἰς τὴν νηπιότητά μας, καὶ ὅπῃ δὲν προηγῆθησαν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν, μᾶς φέρνεν συχνὰ εἰς λάθη.

Τὸ δὲ ἐκ ἑσιν ὁμοιον. Τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα πετέραςαι, καὶ τὸ τῶν λόγων πλῆθος, τὰ δὲ πράγματα τὸν ἀριθμὸν ἄπειρα ἐσιν. Ἀναγκαῖον ἔν πλείω τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῆνομα εἶν σημαίνειν. Ὡσπερ ἔν καθεὶ οἱ μὴ δεῖνοι τὰς ψήφους φέρειν ὑπὸ τῶν ἐπισημόνων παρακρούονται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν λόγων, οἱ τῶν ὀνομάτων τῆς δυνάμειος ἄπειροι παραλογίζονται καὶ αὐτοὶ διαλεγόμενοι καὶ ἄλλων ἀκούοντες. Διὰ μὲν ἔν ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ τὰς λεχθησομένας, ἔστι καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος φαινόμενος, ἐκ ἂν δὲ. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περίσοφιστικῶν ἐλέγχων.

Αἱ παρατηρήσεις ὅπῃ τῶρα ἐκάμαμεν δὲν θὰ
 μᾶς εἶναι ἀνωφελεῖς εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθήσῃν νὰ ξε-
 πλέκωκεν τὰς πλεκτάνας τῶν σοφισμάτων.

Α'. τὸ παρά τὴν ὁμωνυμίαν.

Κάθε ταῦρος μυκάται, (Φωνάζω ἐπὶ βοῶς).

Ὅρος τι εἶναι ταῦρος,

Ὅρος τι ἄρα μυκάται,

Ἡ γαλῆ ἐχθρὰ τῶν ποντικῶν,

Λέξις τις εἶναι γαλῆ,

Λέξις τις ἄρα ἐχθρὰ τῶν ποντικῶν.

Παντῆ εἶναι ἐπίρρημα,

Ὁ Θεὸς εἶναι παντῆ,

Ὁ Θεὸς ἄρα εἶναι ἐπίρρημα.

Ὁ παραλογιζόμενος ἢ σοφιζόμενος ἐξ ὁμωνυμίας, τὸ
 δοκῆν μὲν μεταχειρίζεται τρεῖς ὄρους, τῶ ὄντι δὲ,
 τέσσαρας.

Β'. τὸ παρά τὴν ἀμφοβολίαν.

Ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπει τινὰς, ἐκεῖνο βλέπει,

βλέπει ἕναν σύλον,

Ὁ σύλος ἄρας βλέπει.

Παιδίον μωρὸν γελαῖς. Ἐδὼ ὁ ἀκέων ἀμφι-
 βάλλει, πότερον (ποῖον ἀπὸ τὰ δύο), ἢ λέξις μω-
 ρὸν, ἐπίθετον εἶναι εἰς τὸ παιδίον, ἢ τὸ ὑποκείμε-
 νον τῆς χλεύης τῆ παιδία. Ὁ Ἀπόλλων τῶν Δελ-
 φῶν ἦταν ἕνας σοφιστῆς, ἐπειδὴ οἱ χρησμοῖτε δὲν ἤ-

ταν, εἰμὴ σοφίσματα. Τοῦτος ὁ ἐφεξῆς χρησμός ὅπῃ ἐκατόρθωσεν ὁ Κροῖσος μὲ τὰς χρυσᾶς πλίνθας καὶ ἔλαβεν ἀπ' αὐτόν.

Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει (ἴα χαλάσῃ). Πότερον ὅμως, τὴν ἐδικήν τε ἢ τὴν τῆ Κυβη, δὲν ἐπροσδιόρισεν.

Ωἷ θεία Σαλαμῖς ἀπολείς δὴ σὺ τέκνα γυναικῶν.

Ἀπολείς θεὸς νὰ εἰπῇ θεὰ κάμῃς νὰ χαθῶν. Πότερα ὅμως, τὰ τῶν Ἑλληνίδων ἢ τῶν Περσίδων, δὲν ἐσαφῆνισε. Συμπεραίνεις ἀπ' ἐδῶ πόσον ἡ σοφισματομανία ἦταν τότε κοινὴ ὡς καὶ οἱ Θεοὶ ἦταν σοφισαί. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὁ Ἀπόλλων ὠνομάσθη λοξίας.

Τοῦτος παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν παραλογισμὸς βλέπει τινὰς εἰς τὰ βιβλία καὶ εἰς κάθε τι ἐγγράφον. Διὰ τῆτο πρῆπει ἐκεῖνοι ὅπῃ γράφον νὰ προσέχον μεγάλα διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀμφιβολίαν.

Γ'. Τὸ παρὰ τὴν σύνθεσιν ἢ διαίρεσιν.

Ὁ ἵππος σηκῶναι τριακοσίας λίτρας,

Ἐνα παιδὶ σηκῶναι ὅσον ὁ ἵππος.

Ἐνα παιδὶ ἄρα σηκῶναι τριακοσίας λίτρας.

Εἰς τὴν ἐλάχισσιν ἢ ποσότης ἐννοεῖται διηρημένη εἰς πολλὰ μέρη, καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα ἐννοεῖται συνθεμένη εἰς ἓνα. Παρὰ τὴν σύνθεσιν παραλογίζονται καὶ ὅσοι πηδῶν ἀπὸ τὸ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργεία.



καθώς, ὁ καθήμενος ἢμπορεῖ νὰ περιπατῆ, ἄρα ὁ καθήμενος περιπατεῖ· ἐπειδὴ εἰς τὸ συμπέρασμα ἢ-δύναμις καὶ ἢ ἐνέργεια συνδέονται.

Τὰ τοιαῦτα ὅμως σοφίσματα εἶναι προφανῆ. Ἰδὲ ὅμως ἄλλα ὅπῃ λαμβάνεν πολλάκις, καὶ ἀκολούθως ἄξια παρατηρήσεως.

Οἱ τυφλοὶ βλέπων, οἱ χωλοὶ περιπατῶν, οἱ κωφοὶ ἀκούων,

Ἄλλ' οἱ τυφλοὶ δὲν βλέπων καὶ τλ.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν τὸ νόημα εἶναι διηρημένον, ἐννοῶνται δηλαδὴ οἱ τυφλοὶ ὅπῃ ἦταν ποτὲ τυφλοὶ, καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἕδεμία διαίρεσις νοήματος.

Ὁ Θεὸς δέχεται τὰς ἁμαρτωλούς.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄρα θεὸν νὰ κληρονομήσωσιν τὴν βασιλείαν τῶν ἑρανῶν.

Ἡ πρώτη πρότασις ἐλήφθη εἰς ἓνα νόημα διηρημένον, καὶ ἢ δευτέρα εἰς ἓνα νόημα συνδεμένον.

ἢμπορεῖ νὰ ἀναφέρῃ τινὰς εἰς τὰ παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν σοφίσματα, τὰς ψευδεῖς κρίσεις ὅπῃ κάμνομεν συχνὰ ἐπάνω εἰς τὴν πολιτείαν τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶντες τὰς κατὰ τὸ διηρημένον νόημα, ὅ ἐστὶ κατὰ τινὰ, χωρὶς νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ ἄλλα. Ἐρωτῶμεν ἓναν διδάσκαλον γραμματικῶν ἐρωτήματα ὅπῃ δὲν πρέπει νὰ κάμῃ τινὰς, παρὰ εἰς διδασκάλους φυσικὰς ἢ θεολογικὰς καὶ τλ, καὶ πα-

ραλογίζομάσθε πηδῶντες ἀπὸ τὸ διηρημένον νόημα εἰς τὸ σύνθετον.

Ἐνας κριτῆς ὡς κριτῆς, ἕνας εὐλαβῆς ὡς εὐλαβῆς, ἕνας καλόγηρος ὡς καλόγηρος, ἕνας ννευχῆς ὡς ννευχῆς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμη τὴν δεῖνα πρᾶξιν. Παραλογίζομάσθε πηδῶντες ἀπὸ τὸ συνθεμένον νόημα εἰς τὸ διηρημένον, μὴ σοχαζόμενοι ὅτι εἶναι ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ, καὶ ὁ καλόγηρος ὅταν ἐνδύσῃ τὸ ῥάσον, δὲν ἐξεδύδῃ τὸν ἄνθρωπον, μήτε οἱ ἄρχοντες ἀφ' ἧ ἐφύρεσαν τὴν τίβενναν, καὶ ἀκολούθως εἶναι ὅλοι ὑποκείμενοι εἰς πᾶσιν ἰχυρότερα ἀπὸ τὰ χρέητες. Ἐντεῦθεν φανερόν ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸς ἀνθρώπους ἀπὸ τινὰ ἐξωτερικὰ, μήτε ἀκόμι ἀπὸ τὸ συμφέρον τὸς, ἀμὴ ἀπὸ τὰς κρᾶσεις τὸς, κλίσεις τὸς, ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὸ συνθεμένον νόημα.

Ἐδὼ ἀκόμι ἠμποροῦν νὰ ἀναχθῶν καὶ οἱ παρὰ τὴν συλλογὴν καὶ διανομὴν παραλογισμοὶ ὡς

Ὁ ἄνθρωπος σοχάζεται·

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι συνθεμένος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,

Ἄρα τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ σοχάζονται.

Ὁ ἄνθρωπος σοχάζεται καθὸ ψυχὴ μόνον,

Οἱ ἀπόστολοι ἦταν δώδεκα,

Ὁ Πέτρος ἦταν ἀπόστολος,

Ὁ Πέτρος ἦταν δώδεκα.

Δ. Τὸ παρὰ τὴν προσφθίαν.

Ὁ λιμός ἐπαυσε. ᾿Πότερον, ἢ πείνα ἢ ἢ λοιμική; ἐπειδὴ μὲ ἰ σημαίνει πείναν καὶ μὲ οἱ λοιμικὴν. Οἱ παλαιοὶ δὲ νὰ εἶχαν κάποιαν διαφορὰν τῆς προσφθᾶς. Τοῦτον εἶναι καὶ τὸ παιδιᾶς χάριν πολλάκις προτεινόμενον, εἰὼὰ νησσῶν φιλεῖς, πόσον μᾶλλον τὰ χηνῶν· ἐπειδὴ τὸ εἰὼὰ νησσῶν (παπίων) φιλεῖς προφερόμενον καὶ ἀπαγγελλόμενον διαφορετικῶς, ἢμπορεῖ νὰ παραλογισθῇ ὁ ἀκῶν νομιζοντας ὅτι φανερώνομεν Ἰωάνης ὄν φιλεῖς. Παρὰ τὴν προσφθίαν σοφίζεται καὶ ὁ Ἀπόλλων ἀποκρινόμενος.

Ἡ΄ξεις ἀφίξη καὶ θνήξεις ἐν πολέμῳ.

ἐπειδὴ τὸ ἐ τονιζόμενον, κατηγορεῖται εἰς τὸ ἀφίξη, μὴ τονιζόμενον, εἰς τὸ θνήξεις.

Ε. Τὸ παρὰ τὸ χῆμα τῆς λέξεως.

Εἰς αὐτὰς τὰς παραλογισμὰς βλέπει τινὰς μά-
 λιστα, νὰ πίπτου, ὅσοι ὀμιλῶν ξένας γλώσσας, καὶ
 ἐνίοτε καὶ τὴν ἐδικήν τε, καὶ αἰτία εἶναι ἢ γλώσσα.
 Πικιλότης καὶ ἀνωμαλία σχηματισμῶν χωρὶς λόγον
 δὲν εἶναι πλεῖτος τῆς γλώσσης καθὼς τινὲς ἀμαθῶς
 νομίζου, ἀμὴ εἶναι ἕνα μέγαλον ἐλάττωμα τῆς
 γλώσσης. Τὰ παιδιά συλλογιζόμενα ὀρθότατα φαί-
 νονται πολλάκις εἰς ἡμᾶς ὅτι παραλογίζονται, μὴ
 μαντεύοντα τὴν ἄλογον συνήθειαν. Πολλὰ ῥήματα

ὅπερ ἢ συνήθεια τὰ θέλει εἰς ἐνεργητικὸν σχηματισμὸν, τὰ σχηματίζον εἰς παθητικὸν καθὼς ὁ ὀρθὸς λόγος τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ ἄλλα πάλιν τὸ ἐναντίον, καὶ τλ.

ς. τὸ παρά τὸ συμβεβηκὸς.

Αὐτὸ ἀκολουθεῖ ὅταν συνάγη τινὰς ἕνα συμπέρασμα ἀπόλυτον, καθόλου καὶ χωρὶς κάμμιαν περὶ σφινξιν, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθινόν, παρά κατὰ συμβεβηκὸς. Εἰς αὐτὸ πίπτει ὅσοι καταφέρονται κατὰ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπισημῶν διὰ τὰς καταχρήσεις ὅπερ αὐτῶν τινὲς κάμνουν. Τὸ παρά τὴν νόσον καὶ τὸν καιρὸν δοθέν ἐμετικὸν ἔχει κακὰ ἀποτελέσματα. Ἄρα δὲν πρέπει ποτέ νὰ εἶναι εἰς χρῆσιν. Τὸ συμπέρασμα δὲν εἶναι ὀρθόν. Τινὲς ἰατροὶ σφάλλου εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς. Ἄρα ἐξωσέοι οἱ ἰατροί. Τὸ συμπέρασμα ἀσυμπίεραστον. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὸ, ὁ Πέτρος ἄλλος παρὰ τὸν Παῦλον, ὁ Παῦλος ἄνθρωπος. Ἄρα ὁ Πέτρος ὄχι ἄνθρωπος.

ζ. Τὸ παρά τὸ ἀπλῶς καὶ κατά τι.

Παραλογίζονται ὅσοι ἀπὸ τὸ ἀπλῶς πηδῶν εἰς τὸ κατά τι, ὡς ὅταν λέγουν ὁ αἰθίωψ μέλας, ἄρα καὶ εἰς τὰ δόντια. Ἀπὸ τὸ κατά τι εἰς τὸ ἀπλῶς, ὡς ὁ αἰθίωψ ἔχει ἄσπρα δόντια, ἄρα ἄσπρος. Ἰδὲ πῶς οἱ σοφισταὶ τεχνεύονται τὸν φαινόμενον ἔλεγχον.



Ὁ αἰθίωψ ὄντας μέλας, ἔχει ἄσπρα ὀδόντια,
Ὁ αἰθίωψ ἄρα καὶ ἄσπρος καὶ μὴ ἄσπρος.

Ἀσυλλόγιστοι συλλογισμοὶ εἶναι παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ κατὰ τι καὶ αἰ ἐφεξῆς.

Ὁ Πέτρος καλὸς,
Ὁ Πέτρος ζωγράφος,
Ὁ Πέτρος ἄρα καλὸς ζωγράφος,
Ὁ Πέτρος καλὸς ζωγράφος,
Ὁ Πέτρος ἄνθρωπος,
Ὁ Πέτρος ἄρα καλὸς ἄνθρωπος.

Ὁ Σωκράτης εἶναι σοφὸς, ἄρα καὶ κατὰ τὴν σκυτοτομικὴν. Κακὸν ὁ φόνος, ἄρα μήτε νὰ μάχεται τινὰς ὑπὲρ πατρίδος καὶ τῶν φιλτάτων καλόν. Εἰς παρομοίαις συλλογισμῶν πίπτομεν συχνὰ καὶ πηδῶμεν ἀπὸ τὸ ἀπλῶς εἰς τὸ κατὰ τι, καὶ ἀπὸ τὸ κατὰ τι εἰς τὸ ἀπλῶς.

Παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ κατὰ τι παραλογίζονται καὶ ὅσοι ἔχοντες ἔσβαν πολλὴν ἢ ἀξίωμα μέγαλον, κρίνουν ὅτι ἔχουν καὶ μετῆσαν τέχνων καὶ ἐπιστημῶν ὅθεν καὶ συχνὰ βλέπει τινὰς τοιούτους πολυκτῆμονας ἀξιωματικὰς ὅπως θέλουν νὰ συλλογίζωνται ἐπάνω εἰς πράγματα ὅπως μόλις τὰς ὀνομασίας των ἠξεύρουν. Οἱ συλλογισμοὶ αὐτῶν εἶναι παρόμοιοι μετὰ τὸν Ἐχὼ πλάτων, ἄρα καὶ γνώσεις. Ἐχὼ κτήματα, ἄρα καὶ ἐπιστήμας. Αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι εἶναι ἄλλοι τῆς φιλοπονίας καὶ ὄχι παρεπόμενον τῆς πλῆτῆς καὶ τῶν ἀξιωμάτων.

Η'. Τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον.

Παρὰ τὸ ἐπόμενον ὁ παραλογισμὸς γίνεται, ὅταν νομίζωμεν ὅτι ἀντιτρέφει ἢ ἀκολέθησις ὡς, Ἄν γράφω, κινῶ τὸ χέρι. Ἄρα καὶ ὅταν δὲν γράφω, δὲν κινῶ τὸ χέρι. Ἀσύνακτον τὸ συμπέρασμα. Τὸ μέλι ξανθὸν. Ἄρα καὶ κάθε ξανθὸν μέλι, καὶ ἡ χολή.

Θ'. Τὸ παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῆ ἐλέγχου.

Οἱ ψευδῶνυμοι συλλογισμοὶ, τὰ σοφίσματα λέγω καὶ οἱ παραλογισμοὶ, ἤμπορῶν νὰ ἀναχθῶν ὅλοι εἰς τὴν ἄγνοιαν τῆ ἐλέγχου καθὼς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἐπειδὴ οἱ σοφισταὶ φαίνονται ὅτι ἀπατῶν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆ ἐλέγχου. Οἱ παραλογιζόμενοι ἀγνοῶν ὅτι δὲν γίνεται ὀρθὸς συλλογισμὸς καὶ ἀκολέθως ὀρθὸς ἔλεγχος, καὶ διὰ τῆτο ἀπατῶνται. Ἰδιαίτερον ὅμως ὠνομάσθησαν παραλογισμοὶ παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῆ ἐλέγχου ἐκεῖνοι εἰς ὅσους ἢ ἔλλειψις τῆ ἐλέγχου εἶναι προφανής. Τοῖστοι εἶναι

- Ο' τρία ἀριθμοὶ μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν δύο καὶ ὄχι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν πέντε.
- Ο' αὐτὸς ἄρα ἀριθμὸς καὶ μεγαλύτερος καὶ ὄχι μεγαλύτερος.
- Ο' δύο ἀριθμοὶ διπλῆς τῆ ἑνός, καὶ ὄχι διπλῆς τῆ τρία.
- Ο' δύο ἄρα ἀριθμοὶ καὶ διπλῆς καὶ ὄχι διπλῆς.



Η Ξύρα με διπλή τῆς τραπέζης με εἰς τὸ μή-
 κος, ἢ ὄχι διπλή εἰς τὸ πλάτος,
 Η Ξύρα με ἄρα ἢ διπλή ἢ ὄχι διπλή.

Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα παραδείγματα, παντάπασι,
 παιδαριῶδη ἢ γελοῖα. Εἰς τὴν ἀγνοίαν τῆ ἐλέγχου
 νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ἀνάγονται τὰ σοφίσματα διὰ
 τῶν ὁποίων ἀποδείχνη τινὰς ἐναντίον τῆ ἀντιδιαλε-
 γομένου κάδετι ἄλλο ἢ ὄχι ἐκεῖνο περὶ τῆ ὁποῖο ὁ λό-
 γος, ἢ ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἀρνεῖται τελείως, ἢ τέλος,
 κάδετι ξένον εἰς τὴν ζήτησιν.

Τὰ παραδείγματα δὲν εἶναι, εἰμὴ πολλὰ συχνὰ
 εἰς τὰς συνομιλίας, εἰς τὰς φιλονεικίας, εἰς τὰ κρι-
 τήρια, ὅπῃ συμβαίνει συχνὰ νὰ ἀγωνίζεται τινὰς νὰ
 ἀποδείξῃ ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἀνήκει τελείως εἰς τὸ προ-
 κείμενον. Βλέπει τινὰς παρομοίους παρολογισμὸς εἰς
 κάθε εἶδος βιβλία. Η ἀρχὴ εἶναι μία ἔλεγεν ἕνας
 φιλόσοφος ἐννοῶντας τὸν Θεόν. Ἐνας ἄλλος ἐνισάμε-
 νος, διαχυρίζετο νὰ τὰς δείξῃ πολλὰς, σοχαζόμε-
 νος ὅτι ἐκεῖνος μὲ τὸ ἀρχὴ δὲν ἐννοῶσε, εἰμὴ τὰς ἀρ-
 χὰς τῶν σωμάτων. Πρέπει νὰ θανατωθῇ αὐτὸς ὁ
 ἄνθρωπος δι' αὐτὸ ὅπῃ ἔκαμεν ἔλεγεν ἕνα μέλος τῆ
 κριτηρία ἐννοῶντας φόνον. Ὁχι ἐφώναζεν ἕνας ἄλλος
 σοχαζόμενος ὅτι ἐκεῖνος τὸν καταδικάζει ἀδίκως θά-
 νατον δι' ὀλίγα ἀργύρια ὅπῃ ἢ ἀνάγκη ἴσως εἶχε
 τὸν θιάσῃ νὰ κλέψῃ. Οἱ κριταὶ φιλονεικῶντες ἤλ-
 θαν ἢ εἰς ὕβρεις ὁ ἕνας κατὰ τῆ ἄλλῃ. Δὲν εἶναι πο-
 λὺς καιρὸς ὅπῃ εἶχα μίαν φιλονεικίαν μὲ ἕνα φιλον

περὶ τῆς εἰς ὡσαύτων διάλεκτον ὠρέπει νὰ γράφωμεν. Ὁ φίλος μου διαχυρίζονταν ὅτι Ἑλληνικὰ ὅπῃ ὠμιλῶνταν εἶναι τῶρα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας ἔτη. Ἐγὼ Ἑλληνικὰ, καθὼς ὠμιλῶνται τὴν σήμερον. Ἡ φιλονεικία μας ἦταν εἰς μάτην· ἐπειδὴ ἔπρεπε πρότερον νὰ διορίσωμεν τὴν γλῶσσαν μας. Ἐκεῖνος ἐνόμιζε γλῶσσαν μας ὅχι αὐτὴν ὅπῃ ὠμιλῶμεν, ἀλλ' ἐκείνην ὅπῃ ὠμιλῶνταν ποτέ. Καὶ ἐγὼ νομίζοντας γλῶσσαν μας αὐτὴν ὅπῃ ὠμιλῶμεν, ὑπελάμβανα ὅτι καὶ ἐκεῖνος αὐτὴν νομίζει. Ἐπρεπε νὰ τὸν καταπείσω λοιπὸν ὅτι γλῶσσα μας εἶναι αὐτὴ ὅπῃ ὠμιλῶμεν ἡμεῖς καὶ ὅχι ἄλλη· μὰ δι' ὅποιον διαχυρίζεται παρομοίας διαχυρίσεις ἕδερμία πειθῶ. Ἦπρεπει νὰ ἀπορρίψῃ ὁ Ἡρόδοτος, μὴ γράφοντας εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Πλάτωνος; Εἶσαι εὐτυχὴς ἔλεγεν ἕνας εἰς ἕνα πλῆσιον. Εἶμαι δυστυχὴς τὸν ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, πάχωντας ἀπὸ γυναικοζηλίαν, καὶ τλ.

Ἡ προφύλαξις ὅπῃ ὠρέπει νὰ πάρῃ τινὰς ἐναντίον αὐτῆς τῆς σοφίσματος, εἶναι τὸ νὰ προσδιορίσῃ καλὰ τὴν κατάστασιν τῆς ζητήματος, ἀποφεύγωντας καθ' ἑκάστην ἀμφιβολίαν εἴτε λέξεων εἴτε νοημάτων. Ἐπειτα ἀφ' ἧς προσδιορισθῇ καλὰ ἡ κατάστασις τῆς ζητήματος, ὅταν ὁ ἀντιδιαλεγόμενος ὑποπαρεκκλίνῃ καὶ ὑποπαρεκτρέπεται, πρέπει νὰ τὸν προσέχῃ καὶ νὰ τὸν γυρίζῃ εἰς τὸ προκείμενον καὶ ζητούμενον.

Γ. Λήψις τῆς ἐν ἀρχῇ.

Τὸ προηγούμενον σοφισμα γίνεται ὅταν ἀποκρί-

νεται τινὰς ὄχι εἰς τὸ περὶ τῆ ὁποῖα ὁ λόγος, καὶ ἡ λῆψις τῆς ἀρχῆς γίνεται τῆναντίον, ὅταν ἀποκρίνεται τινὰς μὲ διαφορητικὰς ὄρας τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅθεν καὶ λῆψις ἢ αἰτησις τῆ ἐν ἀρχῇ ὠνομάσθη. Ἐἶναι εὐμορφον;—ἐκεῖνο ὅπῃ ἀρέσκει. Ἰδὲ μία λῆψις τῆ ἐν ἀρχῇ· ἐπειδὴ ὅταν ἀποκρίνεται τινὰς ἔτως, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσὰν νὰ ἀποκρίνεται, εὐμορφον εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εὐμορφον. Ἐἶναι τὸ ὅπιον προξενεῖ ὕπνον;—διὰ τί εἶναι ὑπνωτικόν. Εἶναι τὸ ἴδιον ὡσὰν νὰ λέγη τινὰς, διὰ τί εἶναι προξενητικόν ὕπν. Ἡ ἐρώτησις ἀπὸ τὴν ἀποκρίσιν δὲν διαφέρει, παρὰ κατὰ τὰς λέξεις. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγωντας ὅτι τὸ κέντρον τῆ Παντός εἶναι τὸ μεσαίτατον τῆς Γῆς διὰ τὴν εἰς αὐτὸ τῶν βαρέων ῥοπὴν, κάμνει μίαν λῆψιν τῆ ἐν ἀρχῇ· ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἀκολουθεῖ, ἀν δὲν προϋποθέτεται ἐκεῖνο.

Εἰς τοιαύτους παραλογισμὸς πίπτομεν κάθε ἡμέραν, καὶ δὲν εἶναι θαυμασὸν· ἐπειδὴ ἐμάθαμεν ἀπὸ μικροί. Ἐμβα μέσα εἰς ἕνα χολεῖον καὶ ἄκυσσε μὲ προσοχὴν καὶ ἀνάλυσε τὰ ἀκνόμενα, καὶ θέλεις ἰδῆ πόσον κατασοφίζονται τὲς διδασκάλες τῆς οἱ μαθηταί. Ἀγαπῶ τὸν Θεόν, Ἐἶναι τὸ ἀγαπῶ ἔχει αἰτιατικήν;—διὰ τί συντάσσεται μὲ αἰτιατικήν. Εἶναι τὸ ἴδιον ὡσὰν νὰ λέγη, διὰ τί τὸ ἀγαπῶ ἔχει αἰτιατικήν.

Ὁ φαῦλος κύκλος ἢ ἡ διαλληλία εἶναι μία λῆψις τῆ ἐν ἀρχῇ, ἕνα εἶδος φαῦλε ἐλέγχου, εἰς τὸν ὅποιον ὑποθέτῃ πρῶτον ἐκεῖνο ὅπῃ πρόκειται εἰς δε-

ξιν, ἔπειτα δείχνον ἐκεῖνο ὅπῃ ὑπόθεσαν. Οἱ Ἀριστοτέλης ἀπὸ τὴν αἰδιότητα τῆς κινήσεως συνάγει τὴν αἰδιότητα τῆς Θεῆ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν αἰδιότητα τῆς Θεῆ ἀναποδίζει εἰς τὴν αἰδιότητα τῆς κινήσεως. Οἱ Καρτέσιος κατασκευάζει τὴν θείαν ὑπαρξιν μετὰ τὴν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐνασράπτωσαν αὐτῆς ἰδέαν, ἔπειτα μετὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς Θεῆ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾷ νὰ ἀπατᾷ, ἀποδείχνει ὅτι αἱ ἰδέαι μας εἶναι ἀληθινὰ καὶ πιστὰ καὶ βέβαια. Πρὸς τέτοις καὶ ἐκείνοις ὅπῃ ἀποδείχνον τὴν ὑπαρξιν τῶν σωμάτων διὰ τῆς πίσεως, δὲν κάμνον καὶ αὐτοὶ, παρά ἕναν φαῦλον κύκλον.

ΙΑ. Τὸ παρά τὴν ψευδύποθεσιν.

Τὸ ἐκ ψευδύποθεσεως σόφισμα γίνεται ὅταν ὑποθέτωμεν δι' ἀληθινὸν ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι ψευδές. Εἶναι πολλὰ τὰ αἷτια ὅπῃ μᾶς κάμνον νὰ πίπτωμεν εἰς παρομοίους παραλογισμούς. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ σόφισμα ἀκολουθεῖ πολλάκις ὅπῃ ἀντὶς νὰ ὁμολογίσωμεν τὴν ἀγνοίαν μας, παρῆρμεν νὰ ἐξηγήσωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν εἶναι, μετὰ ἐκεῖνο ὅπῃ παρομοίως δὲν εἶναι. Μάρτυς ἡ ἰστορία τῆς χρυσοῦ ὁδόντι. Ἐνας ἀγύρτης εἰς τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα ἔδειχνεν ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν ἕνα νέον ὅπῃ εἶχεν ἕνα χρυσοῦ ὁδόντι. Οἱ φιλόσοφοι τῆς τότε καιροῦ ἔκαμνον λόγους διὰ νὰ δείξον ὅτι ἡ ὕλη τῆς χρυσοῦ ἠμποροῦσε νὰ διαταχθῆ εἰς τὸ ὁδόντι τῆς νέου μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ διατάσσεται καὶ εἰς τὰ χρυσεῖα. Ἐνας χειρουργὸς ὅμως ἐπιτηδεύων ἔκαμε νὰ ἴδῃ ὅτι τὸ ὁδόντι τῆς νέου ἦταν περιτυλιγμένον μετὰ

Φύλλον χρυσῆ ὁπῶ ἦταν ἐπιδεξιώτατα βαλμένον εἰς τὰ ἔλα. Πρέπει λοιπὸν ὅταν ἀρχίζωμεν νὰ ἐξηγῶμεν τὴν αἰτίαν ἐνὸς γεγονότος, νὰ βεβαιωθῶμεν ἂν τὸ γεγονός ὑπάρχη.

IV. Τὰ παρὰ τὴν λῆψιν τῆ μὴ αἰτίας ὡς αἰτίας.

Εἶναι σοφὸν νὰ λέγωμεν πολλάκις, δὲν ἠξέυρομεν τίποτες, εἶναι σοφώτερον ἀκόμι νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας, νὰ μὴν κάμνωμεν κρίσεις, παρὰ ἀφ' ἧ βεβαιωθῶμεν διὰ τὴν χάσιν ὁπῶ ἔχει ἓνα ἀποτέλεσμα μὲ μίαν αἰτίαν, Μὰ ἡ φυσικὴ νωθρότης δὲν μᾶς συγχωρεῖ νὰ ἐξετάσωμεν νὰ μάθωμεν, ἡ ὑπερηφανία, ὁ τύφος δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ ἐπέχωμεν· ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ εἶναι σημεῖον ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας, καὶ νὰ φαίνωμάθε τοῖσ-τοι δὲν θέλομεν. Ἴδὲ λοιπὸν ἡ πηγὴ τῶν προπετειῶν μας, καὶ ἀκολέθως τῶν ἀκρίτων καὶ ἐσφαλμένων μας κρίσεων. Ἴδὲ ἐκεῖνο ὁπῶ μᾶς κάμνει συχνὰ νὰ κέρνωμεν αἰτίον τινὸς ἀποτελέσματος γεγονότος ἐκεῖνο ὁπῶ δὲν εἶναι τελείως, ἐκεῖνο ὁπῶ δὲν ἔχει καμμίαν χάσιν μὲ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Τοῦτο μετὰ τῆτο, ἄρα καὶ διὰ τῆτο, ἢ τῆτο μετὰ τῆτε ἄρα καὶ διὰ τῆτο.

Μετὰ κωμῆτην ἢ μετὰ κωμῆτε ἀκολουθεῖ μία ξηρασία ἓνας λοιμὸς, ἢ λιμὸς, θάνατος τινὸς ἡγεμόνος καὶ τλ; Ὁ χυδαῖος ἄνθρωπος εὐθὺς συμπεραίνει ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τὸν κωμῆτην ἢ μετὰ τῆ κωμῆ-τε, ἄρα καὶ ἐξ αἰτίας τῆ κωμῆτε· μὲ ὅλον ὁπῶ ὁ

κωμήτης δὲν ἔχει κἀμμίαν ὁρίσιν μὲ τὰ προειρη-
 μένα κακὰ συμβεβηκότα. Ὁ πολὺς ἄνθρωπος ὀβλέ-
 πει πάλιν ποτὲ κἀνέναν κωμήτην; προσδέχεται
 ἔ παρόμοια συμβεβηκότα, παρομοίας συμφοράς. Οἱ
 κωμῆται εἶναι ἔ αὐτοὶ ἄστρα εἶδη πλανητῶν, ὅπῃ
 κἀμνεν τὰς περιφοράς των φυσικὰ ἔ ὅπῃ φαίνονται
 σπανίως εἰς ἡμᾶς.

Ἡ Σελήνη εἰς τὴν ἔκλειψίντης φαίνεται τρό-
 πον τινὰ φοινικὴ (βαθὺ κόκκινον τὸ φοινικῆν χρῶ-
 μα). Ὁ ἀκολουθεῖ πόλεμος; ὁ πολὺς ἄνθρωπος συμ-
 περαίνει ὅτι ἡ Σελήνη ἐπροσήμαιεν αἶμα. Ἡ ἔκ-
 λειψις τῆς Σελήνης εἶναι ἕνα φαινόμενον φυσικόν,
 ἔ ἡ μεταβολὴ τῆς χράματός της δὲν ἀκολουθεῖ, πα-
 ρὰ μὲ τὸ νὰ ἐμβαίη μέσα εἰς τὴν σκιάν τῆς Γῆς
 εἰς τὴν ἔκλειψίντης. Αὐτὸ τὸ φαινόμενον δὲν δια-
 φέρει ἀπὸ τὸ φαινόμενον τῶν ἀξιοσημειώσεώντης,
 παρὰ κατὰ τῆτο· αἱ ἀξιοσημειώσεις της γίνονται συχ-
 νὰ, ἔ ἡ ἔκλειψις της σπανίως.

Μετὰ τὴν νεομηνίαν (νέον φεγγάρι) ἡ μετὰ
 τὴν πανσέληνον βρέχει, ἡ ἀλλάζει ὁ καιρὸς· ἄρα
 βρέχει ἡ ἀλλάζει ὁ καιρὸς ἐξ αἰτίας τῆς νεομηνί-
 ας ἡ τῆς πανσελήνης. Λάθη ἔ αὐτὰ χυδαία.

Ἐπαρατήρησαν μετὰ πολυαρίθμους ἔ ἐπανει-
 λημμένας πείρας ὅτι ἡ Σελήνη δὲν ἐπιρρέει εἰς κα-
 νένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα ὅπῃ ὁ
 πολὺς ἄνθρωπος τὴν ἀπονέμει, ἔ εἶναι ἀκολέθως
 ἀνωφελές ἔ μάταιον νὰ παρατηρῶνται δι' αὐτὸ τὰ
 τέταρτάτης. Αὐτὴν τὴν παρατήρησιν ἡμπορεῖ νὰ



τὴν κάμη κάθε ἕνας· εἶναι εὐκολωτάτη. Ἄς παρατηρήσῃ τὸς καιρὸς εἰς τὰ τέταρτα τῆς Σελήνης δύο ἢ τρεῖς ἑνιαυτὸς ἀραδικῶς, καὶ ἄς σημειώσῃ τὰς παρατηρήσεις τὸς εἰς ἕνα εἶδος ἑφημερίδος ἢ μηνολογίᾳ, καὶ θέλει ἰδῆ παραβάλλοντας ἔπειτα τὰς παρατηρήσεις, ὅτι ἡ Σελήνη δὲν ἔχει κάμμιαν σχέσιν μὲ τὸς καιροὺς.

Τὰ σπάνια Φαινόμενα εἰς τὸν Οὐρανὸν ἢ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐγίναν καὶ γίνονται ὀλέθρια εἰς ἐκείνους ὅπῃ τὰ ἔπεραν ἢ τὰ πέρην ὡς σημεῖα τῶν μελλόντων. Διάβασε τὸν Νικίαν τῷ Πλητάρχει καὶ θέλεις ἰδῆ τί ἔπαθαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ Περικλῆς μόλις μὲ ἕνα ἀπλῆστατον παραδειγμα (1) ἐκατάπεισε τὸν καρaboκύρη κατατρομασμένον ἀπὸ μίαν ἐκλειψιν καὶ προσδεχόμενον μεγάλας περιπετείας ἐξ αὐτῆς, ὅτι ἀπ' αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ φοβῆται ὡς ἔσαν ἕνα φυσικὸν φαινόμενον. Ἀπὸ παρόμοια παραδείγματα γέμει ἡ ἰστορία καὶ ὁ κόσμος· καὶ εἴμασθε πολλὰ ὑπόχρεοι εἰς τὴν Ἀξρονομίαν ὅπῃ εὐγάζει τὸς ἀνθρώπους ἀπὸ παρόμοια λάθῃ.

Αἱ οἰωνοσκοπίαί, αἱ δισσημεῖαι, αἱ σπλαγχνοσκοπίαί, αἱ χειροσκοπίαί, αἱ πλατοσκοπίαί κτλ., ὅπῃ οἱ παλαῖοι καὶ ἀκόμι πολλοὶ νεώτεροι μεταχει-

(1) Ἄνεσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῆς ὄψεως αὐτῆς, καὶ παρακαλύψας, ἠρώτησε μήτι δεινὸν, ἢ δεινὸν τινος οἶσται σημεῖον· ὡςδ' ἔκ' ἔφη· τί ἔν' εἶπεν ἐκεῖνο τέττα διαφέρει· πλὴν ὅτι μείζον τί τῆς χλαμύδος ἐστὶ τὸ ποιοηκὸς τὴν ἐπισκότησιν. Πλετάρχ.

ερίζονται νὰ προβλέπην κὶ νὰ προλέγην τὰ μέλλοντα, εἶναι παρόμοια λάθῃ· ἐπειδὴ εἰς ὅλα αὐτὰ πέρηνν διὰ αἰτίαν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν εἶναι τελείως. Διάβασε τὸν Ξενοφῶντα κὶ θὰ ἰδῆς πόσῃν ἀξιολογότητα ἀπονέμει εἰς παρομοίας πλάνας, καὶ θὰ ἀηδιάσῃς. Ὁ πολὺς Ἐπαμινώνδας δὲν ἦταν τῆς γνώμης τῆς Ξενοφώντος, μήτε πολὺ πρότερον ὁ Ὅμηρος λέγωντας.

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Πίπτειν ἀκόμι εἰς παρόμοια σοφίσματα κὶ ὅσοι πέρηνν τῆς λόγους κὶ τὰ κινήματα τινῶν γοήτων διὰ ἀληθινὰ φυσικὰ αἰτία. Οἱ λόγοι (τῆς τῶν γοήτων λέγω) δὲν εἶναι, παρὰ ἕνα κτυπημένος ἀέρας, κὶ ἔτω δὲν ἤμπορῶν νὰ παράξεν φυτικῶς κὶ ἀφ' ἐαυτῶν τῆς κανένα ἄλλο ἀποτέλεσμα, εἰμὴ τὸν ἦχον. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ὅπῃ τῆς διδὸν μίαν ἄλλην δύναμιν, ὑποθέττειν πράγματα ὅπῃ μᾶς εἶναι ἐξ ἴσθ ἀγνωστα, κὶ ὑβριστικὰ προσέτι εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τί, ἐπειδὴ ὁμολογῶν ὅτι οἱ δαίμονες δὲν ἤμπορῶν νὰ κάμνουν τίποτε χωρὶς τὴν ἄδειαν τῆς Θεῆς, οἱ γοητικοὶ λόγοι ὑποθέττειν μίαν συμφωνίαν ξεχωριστὴν εἰς τὸν Θεὸν κὶ εἰς τῆς δαίμονας.

Πίπτειν εἰς παρόμοια λάθῃ κὶ αἱ γυναῖκες, μάλιστα τῆς πατριδοσμῆς, ἀπονέμειναι τὴν ἀτυχίαν τῶν μεταξίων εἰς κάποια λόγια, εἰς κάποιας πράξεις γοήτων, τὰ ὅποια δὲν ἤμπορῶν νὰ ἔχουν κανένα ἀποτέλεσμα. Εἶναι τινὲς πλανημένοι ὅπῃ ἔχουν ἐπάγγελμα τὰ τοιαῦτα, κὶ νομίζου ὅτι κάμνουν τί-

ποτες· εἶναι σχεδὸν ὅλαι ὅπῃ τὰ πισεύων, καὶ μὲ τὸ
 νὰ νομίζων ὅτι τὰ μαγικὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀτυ-
 χίας τῆ μεταξῆ, δὲν ἐξετάζων νὰ εὔρων τὴν ἀ-
 ληθινὴν αἰτίαν διὰ νὰ φυλάττωνται ἀπὸ αὐτὴν, καὶ
 νὰ εὐτυχῶν ἕτως οἱ καματηροῖτες.

Ἄν μία γυναῖκα καθήμενος τινὰς συμμάτης,
 κερδαινῆ εἰς τὸ παιγνίδι, φαντάζεται ὅτι αὐτὸς εἶ-
 ναι ἡ αἰτία τῆς εὐτυχίας της· μετὰ τῆς, ἄρα
 καὶ διὰ τῆτον, κτλ.

ΙΓ'. Τὸ παρὰ τὴν ἀτελῆ ἐξαριθμῆσιν.

Ἡ πείρα μᾶς δείχνει ὅτι ἐκεῖνοι ὅπῃ δὲν ἤ-
 θελαν τῆς ἀντίποδας, ἦταν ἀπατημένοι, καὶ ἡ ἀ-
 πάτη τῆς ἤλθεν ἀπὸ τὴν ἀτελῆ ἐξαριθμῆσιν. Δὲν
 εἶχαν ἐξετάσῃ μῆτε γνωρίσῃ τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν
 διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι περιπατῶν ἐπάνω εἰς
 τὴν Γῆν, καὶ ὠθῶνται πρὸς τὸ κέντρον τῆς γηίνης
 σφαίρας ὅπως καὶ ἂν εὐρίσκωνται, καὶ δὲν ὠθῶνται
 πρὸς τὸν ἕρανόν.

Πίπτει τινὰς εἰς τὸ σόφισμα τῆς ἀτελῆς ἐ-
 ξαριθμῆσεως ὅταν γνωρίζωντας ἕναν ἢ πολλὰς τρό-
 πους κατὰ τῆς ὁποίας γίνεται ἕνα πρᾶγμα, ὑπο-
 λαμβάνει ὅτι δὲν εἶναι, παρὰ αὐτοὶ οἱ τρόποι ὅπῃ
 ἤμπορῶν νὰ εἶναι ἡ αἰτία αὐτῆ τῆ πρᾶγματος, καὶ
 ἤμπορεῖ νὰ εἶναι κανένας ἄλλος ὅπῃ δὲν ἐξαριθμῆι,
 ἡ αἰτία. Λόγῃ χάριν, ἕνας βλέπει ἕναν ὅπῃ ἦταν
 εἰς τὸ δεσμοτήριον, καὶ νομίζει ὅτι αὐτὸς χωρὶς ἄλ-
 λο ἢ διέφθειρε μὲ ἀργῦρια τῆς Φύλακας ἢ τῆς

κρίτας, ἢ ἐπήδησεν ἀπὸ κανένα παράθυρον. Μὰ ἡ αἰτία τῆς ἀπαλλαγῆς τε ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀ-
 θώωσίς τε.

ΙΔ'. Ἐλλειπὴς ἐπαγωγή.

Εἰς τὸ προηγούμενον σόφισμα δὲν θεωρῶν ὅ-
 λης τῆς τρόπος κατὰ τῆς ὁποίας ἤμπορεῖ νὰ γένη
 ἓνα πρᾶγμα· εἰς τὴν ἐπαγωγὴν ἀρχίζον θεωρῶν-
 τες τὰ μερικὰ πράγματα, ὅθεν συνάγουν ἔπειτα
 ἓνα γενικὸν συμπέρασμα. Λόγῳ χάριν, ἐδοκίμα-
 σαν τὸ νερὸν πολλῶν ποταμῶν καὶ τὸ εὐρῆκαν γλυ-
 κὺ, καὶ πολλῶν θαλασσῶν καὶ τὸ εὐρῆκαν ἀλμυρὸν,
 καὶ ἐσυμπέρανον γενικῶς ὅτι τὸ νερὸν τῶν ποταμῶν
 εἶναι γλυκὺ, καὶ τὸ τῶν θαλασσῶν ἀλμυρὸν. Δὲν
 εὐρῆκαν λαὸς εἰς κανένα τόπον ὅπου οἱ ἄνθρωποι νὰ
 μὴ μεταχειρίζονται τῆς ἡχῆς τῆς φωνῆς νὰ σημαί-
 νουν τῆς σοχασμῆς τε, καὶ ἐντεῦθεν ἐσυμπέραναν ὅ-
 τι ὅλοι οἱ λαοὶ εἶχαν τὴν χρῆσιν τῆ προφορικῆς λόγῳ.

Αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν γενικῶν συμπερασμάτων δὲν
 εἶναι ὀρθὰ, εἰμὴ ὅσον ἡ ἐπαρίθμησις τῶν μοναδικῶν
 πραγμάτων εἶναι ἀκριβής. Ἄν λέγη τις, οἱ Ἰ-
 σπανοὶ εἶναι ἄσπροι, οἱ Φρανσέζοι ἄσπροι κτλ., καὶ
 ἐπιφέρῃ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἄσπροι, ἤθελε κάμη
 μίαν ἐπαρίθμησιν πολλὰ ἰσχυρὴν.

Πρὸ τῶν πειρῶν ὅπερ ἐγιναν περὶ τὰ μέσα τῆ
 ὑπερινῆ αἰῶνος εἰς τὴν βαρύτητα τῆ ἀέρος, ἐνόμιζαν
 ὅτι ἦταν ἀδύνατον νὰ τραβήξῃ τις τὸ ἔμβολον μι-
 ᾶς σύριγγος ἢ σιλίχτρας καλὰ σπρωμένης, καὶ ὅτι

ἡμωρῶσαν γὰ κάμην γὰ ἀναβῆ τὸ νερὸν ὅσον ἤθελαν ὑψηλά. Ἐσυμπέραναν ἀπὸ τὰς πείρας ὅπῃ εἶχαν κάμη, μὰ δὲν εἶχαν κάμη ἀρκετὰς. Ἐμάθαμεν ὕερα ὅτι ἂν μεταχειρισθῆ τινὰς ἕνα βάρους βαρύτερον ἀπὸ τὸν σύλον τῷ ἀέρος, τραβᾷ τὸ ἔμβολον ἀπὸ τὴν σιλήχτραν ὅσον καλὰ σπρωμένη καὶ ἂν εἶναι, καὶ ὅτι τὸ νερὸν δὲν ἀνεβαίνει ὅπερ τῆς 32 ἢ 33 ποδῶν· ἐπειδὴ ἕνας σύλος ἀέρος εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ζυγιάζει ὅσον ἕνας σύλος παρόμοιος νερῶ 32 ἢ 33 ποδῶν τὸ ὕψος.

Δὲν ἔχομεν τελείως χρεῖαν αὐτῆς τῆς ἐπαριθμήσεως ὅταν ἡξεύρωμεν τὰς πρώτας ἑστίαις τῶν πραγμάτων.

ΙΕ'. Μετάβασις ἀπὸ γένους εἰς γένος.

Μεταβαίνει τινὰς ἀπὸ ἕνα γένος εἰς ἄλλο, ὅταν περνᾷ ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν τάξιν εἰς τὴν φυσικὴν. Ἡξεύρω τι ἐννοῶ ὅταν ὁμιλῶ δι' ἕνα βενὸν, μίαν πόλιν, κατάφασιν, ἀπόφασιν, ζωὴν, θάνατον κτλ. Λέγω τότε ὅτι ἔχω τὴν ιδέαν τῷ βενῷ, τῆς πόλεως, τῆς καταφάσεως κτλ. Τὸ ἔχω ὅμως πέρνεται ἐδῶ ἐκ καταχρήσεως εἰς ἕνα νόημα μεταφορικὸν· ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν μίαν ιδέαν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καθὼς ἔχομεν ἕνα πραγματικὸν ὑποκείμενον. Ἐχω, λόγῃ χάριν, τὴν ιδέαν τῷ βενῷ, τῆς ἀποφάσεως κτλ., μὰ δὲν τὴν ἔχω παρομοίως καθὼς ἔχω δέκα κέρματα ἀργυρᾷ ἢ χρυσᾷ εἰς τὸ βαλάντιον. Οὕτω

λοιπὸν ὅσοι θεωρῶν τὰς ιδέας ὡς πραγματικὰ ὄν-
τα πηδῶν ἀπὸ τὰ μεταφυσικὰ εἰς τὰ φυσικά.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ διὰ τὴν ὕλην. Τὰ διάφορα
μερικὰ καὶ πραγματικὰ σώματα ὅπῃ μᾶς περιτριγυ-
ρίζου, μᾶς διαφέρου, μᾶς παθαίνου διὰ τῶν προσ-
βολῶν ὅπῃ κάμνου ἐπάνω εἰς τὰ αἰσθητήρια. Ἐπει-
τα κάμνοντες ἀφαίρουν ὅλων τῶν μερικῶν προσβο-
λῶν, ὅ ἐστι, μὴν προσέχοντες μήτε εἰς τὸ χρῶμα,
μήτε εἰς τὴν σερεότητα, μήτε εἰς τὴν μαλακότητα,
μήτε τέλος εἰς κανένα εἶδος αἰσθητῆς ιδιότητος τῶν
μερικῶν σωμάτων, κάμνομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μᾶς κατ'
ἀναλογίαν, τὴν ιδέαν μιᾶς βάσεως ἐπάνω εἰς τὴν
ὁποῖαν θέτου τίποτες, τὴν ιδέαν ἑνὸς ὑπερείσματος
γενικῆ ὅλων αὐτῶν τῶν ιδιοτήτων, καὶ αὐτὸ τὸ φαν-
ταστικὸν ὑποκείμενον τὸ ὀνομάζομεν ὕλην ἢ ὕλην
πρώτην, τὴν ὁποῖαν τὴν θεωρῶμεν ὡς βάσιν ὅλων
τῶν ιδιοτήτων, καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι, παρὰ ἕνα ὄρος
ἀφηρημένον ὅπῃ ὁ νῦν τὸν ἐπινοεῖ διὰ τὰς ξεχωρι-
σάσ τε ὀράσεις, καθὼς οἱ ὄροι, λευκότης, ξυγάδα,
χρῶμα κτλ. ἐπειδὴ δὲν εἶναι πραγματικὸν ὄν ὅπῃ
να εἶναι ὕλη γυμνωμένη ἀπὸ κάθε ἄλλης ιδιότητος.

Δὲν εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ δημιουργήματα,
εἰμὴ ὄντα μερικά. Ἡ ὕλη ἐν γένει, ἢ ἡ πρώτη
ὕλη, δὲν εἶναι, παρὰ ἕνα ὄρος ἀφηρημένον καὶ ἕνα
καθαρὸν προῖον τῆ νοῦς μας.

Οὕτω λοιπὸν, ἀντὶς να θεωρῶμεν τὴν ὕλην ὡς
βάσιν φανταστῆσαν τῶν ιδιοτήτων τῶν σωμάτων,
ὡς περιορίζομάφε εἰς τὸ να τὴν θεωρῶμεν ὡς ἕνα

σημείον μιᾶς διαθέσεως τῆ νοός μας, ἐνὶ λόγῳ, μιᾶς ἀφαιρέσεως, καὶ ὄχι ὡς μίαν ἐκφρασιν ἑνὸς πραγματικῆς ὑποκειμένης· ἐπειδὴ περνῶμεν ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν τάξιν εἰς τὴν φυσικὴν, θεωρῶντες τὴν ὕλην ὡς ἓνα πραγματικὸν ὃν ἐπιδεκτικὸν κάθε εἶδος μορφῆς, καὶ πιστεύοντες ὅτι τὰ μερικὰ σώματα δὲν εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι, παρά διὰ τῆς διατάξεως, τῆς διαθέσεως τῶν μερῶν αὐτῆς τῆς πρώτης ὕλης.

Αὐτὸς ὁ ἐσφαλμένος τρόπος τῆς διανοήσεως ἔκαμε τινὰς χρυσολήπτες νὰ φαντασθῶν ὅτι ἡ ὕπαρξις τῆ χρυσῆ δὲν εἶχε τὴν σύστασίν της, παρά εἰς μίαν τινὰ διάθεσιν, διάταξιν τῶν μερῶν τῆς ὕλης, καὶ ὅτι ἡ τέχνη ἠμπορῆσε νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν διάθεσιν τῆς ὕλης, καὶ νὰ τὰ κάμῃ χρυσόν. Ὀνομάζον αὐτὰς τὰς χρυσολήπτες ἀλχημικὰς. Τινὲς ἀλχημικοὶ πέρασαν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν της εἰς τὴν ἐρευναν καὶ ἀναζήτησιν αὐτῆ τῆ τεχνικῆ χρυσῆ, αὐτὰ τῆ φιλοσοφικῆ λίθου, καὶ ἐτελεύτησαν χωρὶς νὰ ἀπολαύσῃν τὸ ποσῶμενον. Εἴμασθε πολλὰ ὑπόχρεοι εἰς τὴν Χημικὴν ὅπῃ ἀπαλλάττει τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ παρομοίας πλάνης, εἰς τὰς ὁποίας ἐνέχονται ἀκόμη τινὲς ἀπὸ ἀμάθειάν της καὶ ἰαχυρογνωμοσύνην.

Οἱ μαθηματικοὶ θεωρῶν ἀφηρημένως τὴν γραμμὴν ὡς ἓνα ἀπλῆν μῆκος. Μεταβαίνῃ λοιπὸν τινὰς ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν τάξιν εἰς τὴν φυσικὴν, ἂν θεωρῇ τὴν φυσικὴν γραμμὴν ὡς μῆκος μόνον ἔχουσαν χωρὶς πλάτος, καὶ λέγῃ ὅτι ἡ γραμμὴ ὅπῃ τραβᾶται ἀπὸ ἓνα σημεῖον εἰς ἄλλο, δὲν ἔχει, εἰμὴ

μῆκος μόνον· Σοφίζονται παρομοίως ἔῃ ὅσοι λέγουσιν, τὸ σημεῖον ἀμερές, ἔῃ κινούμενον, μᾶς δίδει ἰδέαν τῆς γραμμῆς, ἢ γραμμὴ κινουμένη, μᾶς δίδει ἰδέαν τῆς ἐπιφανείας, ἔῃ ἢ ἐπιφάνεια κινουμένη, μᾶς δίδει ἰδέαν τερεῦ. Ἡ γραμμὴ ἄρα ἐξ ἀμερῶν σημείων, ἢ ἐπιφάνεια, ἐξ ἀπλατῶν γραμμῶν, ἔῃ τὸ τερεῖον ἐξ ἀβαθῶν ἐπιφανειῶν. Οἱ σοφισταὶ αὐτοὶ δὲν ἔχον ἄλλην ἐπιτηδεϊότητα, παρά νὰ πηδῶν ἀπὸ τὰ μεταφυσικὰ εἰς τὰ φυσικὰ.

Μεταβαίνουσιν πρὸς τρίτους ἀπὸ ἕνα γένος εἰς ἄλλο ἔῃ ὅσοι διατείνονται νὰ ἐξηγήσων τὰ μυστήρια τῆς θεησκείας μὲ συλλογισμὸς θεμελιωμένους ἐπάνω εἰς τὴν τάξιν τῆς φύσεως. Τινὲς παλαιοὶ ἐπεσαν εἰς αὐτὸ τὸ σόφισμα θελήσαντες νὰ ἐξηγήσων τὴν ἀνάσασιν μὲ τὸν φοίνικα, ἔῃ ἀπατήθησαν ἀκόμι ἔῃ ἀπὸ τὸ παρά τὴν ψευδυπόθεσιν σόφισμα· ἐπειδὴ δὲν ἐσάθη ποτὲ φοῖνιξ ξαναγεννημένος ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν σάχτην.

Ὅλαι αἱ κρίσεις μας χρεωσῶν νὰ ἔχων ἕνα κινητικὸν κύριον ἔῃ νόμιμον ἐπάνω εἰς τὸ ὅποσον ἢ συγκατάθεσις πρέπει νὰ θεμελιώνεται· μὰ εἴμαυτε νωθροὶ καὶ δὲν ἀγαπᾶμεν τὰς διαφορήσεις τῆς ἐξετάσεως. Μὲ ὅλον τῆτο νὰ ὁμολογῶμεν τὴν ἀγνοίαν, τὸ ἔχομεν αἰσχισον, ἔῃ διὰ τῆτο θέλομεν νὰ κρίνωμεν, ἔῃ ὅταν δὲν βλέπομεν μὲ μίαν πρώτην ὄρασιν τὴν αἰτίαν τινὸς ἀποτελέσματος ὅπῃ μᾶς ἐκπλήττει, φαντάζομαυτε μίαν. Ἄν δὲν εὖρωμεν ἐκ τῆ προχείρου καμμίαν φυσικὴν, πηδῶμεν ἀπὸ τὰ



Φυσικά εἰς τὰ μεταφυσικά. Οὕτως οἱ χοινοβάται, οἱ ποτηριοπαῖκται, οἱ κερματοδείκται, οἱ πυροφάγοι, οἱ νευροσπασοπαῖκται κτλ., οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἐπιδεξιότητά τους ὅπῃ ἀπόκτησαν ἀπὸ μίαν ἐπίμονον γυμνασίαν, φαίνονται γόητες εἰς τὸν χυδαῖον ἀνθρώπον, ἐπιθυμητὴν πάντοτε τῶν θαυμάτων, ἀνίκανον ἐξετάσεως καὶ συνημμένων σκέψεων. Οὕτως οἱ μανικοὶ, οἱ ἐπιληπτικοὶ φερνῶν συχρὰ ὡς δαιμονιακοί.

Ἡ ἄγνοια τῆς φυσικῆς ἐνωμένη μὲ τὴν ὄρεξιν τῶν θαυμάτων καὶ μὲ τὴν ῥοπὴν ὅπῃ ἔχον οἱ ἀνθρώποι εἰς τὸ νὰ θέλῃν πάντοτε νὰ ἀποφασίσῃν καὶ νὰ εὐρίσκῃν μίαν αἰτίαν ὅποιανῶν μᾶλλον, καρὰ νὰ ἐξετάζῃν ἢ νὰ μένῃν ἀναποφάσισοι, ἐσάδη αἰτία νὰ προσρέχῃν εἰς μίαν αἰτίαν μεταφυσικὴν.

Τινὰ ἀποτελέσματα καθὼς τὰ τῆ μαγνήτη, τῆς ἠλεκτρικῆς, τῆς παραγωγῆς τῶν φυτῶν, τῆς γενέσεως τῶν ζώων, τῆς θρέψεως κτλ., ὅσον θαυμάσια καὶ ἂν εἶναι, δὲν διεγείρῃν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰδησιν τῆς θαυμασμῆς ὅπῃ μᾶς κάμνει νὰ προσρέχωμεν εἰς τὴν μεταφυσικὴν τάξιν· ῥδιὰ τί; ῥδι' αὐτὸ ὅπῃ εὐρίσκομεν αὐτὰ εἰς τὴν φύσιν; Αὐτὸ ἦταν ἀρκετόν. Μὰ ὄχι. Ἀκολοθεῖν καθ' ἡμέραν καὶ τὰ ἔχομεν συνειδισμένα.

Ἀλλ' ἐκεῖνα ὅπῃ ἀκολοθεῖν σπανίως καὶ μᾶς ἐκπλήττων ῥεῖναι ὀλιγώτερον εἰς τὴν φύσιν, μὲ τὸ νὰ ἀκολοθεῖν σπανίως καὶ μὲ τὸ νὰ ἀγνοῶμεν τὴν αἰτίαν; ῥΑὐτὸς εἶναι ὀλόγος ὅπῃ μᾶς κάμνει νὰ προ-

ερέχωμεν εἰς μίαν ὑπὲρ φύσιν αἰτίαν; Ἐνας κωμῆτης δὲν φαίνεται συχνὰ καθὼς ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, ἴσθαι ὀλιγώτερον δι' αὐτὸ εἰς τὴν τάξιν τῆς φύσεως; Ἐνας ψόφος, ἓνας κρότος αἰφνίδιος μᾶς ξυπνᾷ τὴν νύκτα. Ἄρα εἶναι ξωδικόν, ἓνα σοιχεῖον, ἓνας βροκόλακας ὅπῃ τὸν ἐπροξένησεν. Ἐκεῖνος ὅπῃ κρίνει ἔτω, ἴδεν μεταβαίνει ἀπὸ τὴν φυσικὴν εἰς τὴν μεταφυσικὴν τάξιν; ἴδεν ἠθέληεν εἶναι λογικώτερον νὰ ἀπονέμωμεν αὐτὸν τὸν ψόφον εἰς τινὰ φυσικὴν αἰτίαν, ἂν ἔ ἀγνώρισον; ἴτὰ πονηρὰ αὐτὰ πνεύματα ἔχον κᾶμμίαν ἐξουσίαν νὰ μεταβάλλῃν κατὰ τὴν φαντασίαν τῆς τῶν φυσικῶν πραγμάτων τῆς φύσεως τῆς κανόνας ὅπῃ ἔβαλεν ὁ δημιουργός; τί ἀνατροπὴ τῶν νόμων τῆ Θεῷ εἰς τὸ Πᾶν, ἂν ἔχον ἐξουσίαν! Γίνονται θαύματα κατὰ θεῖαν βέλῃσιν, ἴμὰ πρέπει νὰ καταχρώμασθαι αὐτὴν τὴν πίσιν ἔ νὰ κέρνωμεν θαύματα ὅλα ὅσα δὲν εἶναι συνειδησιμῆνα καὶ ὅσων ἀγνοῶμεν τὰς αἰτίας; Κατὰ θεῖαν παραχώρησιν ἠμπορῶν νὰ γένῃν κακὰ, ἴμὰ πρέπει νὰ τὰ ἀπονέμωμεν ὅλα εἰς γοητείας ἔ μαγείας; ἴδεν ὑβρίζομεν εἰς τὸν Θεὸν μὲ παρομοίας δόξας;

Μεταβαίνει τινὰς προσέτι ἀπὸ ἓνα γένος εἰς ἄλλο, ὅταν ἐκλαμβάνῃ εἰς τὸ κύριον νόημα, ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν λέγεται, παρὰ εἰς τὸ μεταφορικόν.

Ὅταν ὁ Χριστὸς λέγῃ, ὅπῃ ὁ Θεσαυρὸς ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία, μὲ τὸ καρδία δὲν πρέπει τινὰς νὰ ἐννοῇ αὐτὸ τὸ μέρος τῆ σώματός μας

ὅπῃ θεωρῶν ὡς πρωτεύον, ἀμὴν πρέπει νὰ ἐννοῶ τὸ ἀγαπητικὸν τῆς ψυχῆς, καθὼς ὅταν λέγωμεν καρδία μῶ, ἐννοῶντες ἀγάπη μῶ, μὲ ἐπιήρες τὴν καρδίαν, ἐννοῶντες τὸ ἀγαπητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς μῶ τὸ ἔχεις ὅλον, καὶ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀγαπῶ ἄλλον, εἰμὴ ἐσένα, ἐκεῖ ὅπῃ εἶσαι ἐσύ, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ καρδία μῶ, ἡ ἀγάπη μῶ.

Μὲ ὅλον τῷτο ἕνας μεγάλος ἱεροκῆρυξ τῷ 15. αἰῶνος λέγει, ὅτι ἕνας ἄρχοντας Φιλάργυρος, ἀφ' οὗ ἐπέθανε, ἀνοίξαν τὸ σῶμα τῶ διὰ νὰ τὸ βαλσαμώσῃν, καὶ δὲν εὐρήκαν τελείως καρδίαν, τὸ ὁποῖον ἐξέπληξε πολλὰ τῶς χειρουργῶς. Ἐνα ὑποκείμενον ὅμως βαρὺ καὶ σεμνὸν ὅπῃ ἦταν παρὸν εἰς τὸ ἀνοιγμα τῶ νεκρῶ, ἔπεισε τῶς συγγενεῖς καὶ τῶς χειρουργῶς νὰ πηγαίνῃν νὰ ἰδῶν, ἂν ἡ καρδία ἦταν εἰς τὴν χρηματοθήκην, εἰς τὸν θησαυρὸν. Ἐπάγετε εἶπεν, εἰς τὸν θησαυρὸν τῶ μακαρίτη, ἴσως ἐκεῖ κατὰ τὸν λόγον τῶ Χριστοῦ, εὐρίσκεται ἡ καρδία τῶ, ὅπῃ δὲν τὴν εὐρίσκετε εἰς τὸ σῶμα τῶ. Ἐπῆγαν εἰς τὸν θησαυρὸν, τὸν ἀνοίξαν καὶ εὐρήκαν ἐκεῖ τῶ ὄντι τὴν καρδίαν.

Παρόμοιοι μῦθοι ἀπὸ ἀπλότητα λεγόμενοι εἶναι παιδευτικώτεροι ἀπὸ τῶς μύθῶς τῶ Αἰσώπῃ. Ἐπειδὴ μᾶς μανθάνῃν νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀνθρώπινον νῦν.

Ις'. Τὸ παρὰ τὴν ἀπὸ τὰ ἄγνωσα εἰς
τὰ γνωσα βάδισιν.

Αὐτὸ τὸ σόφισμα εἶναι τὸ γενικώτερον ἀπὸ
ἄλλα. Σχεδὸν ὅλοι βαδίζομεν ἀπὸ τὰ ἄγνωσα εἰς
τὰ γνωσα, καὶ διὰ τῆτο πρόοδος ἐδεμία.

ΙΖ'. Τὸ παρὰ τὰς πολλὰς ἐρωτήσεις
γινόμενον.

Καθὼς, αὐτοὶ ἴπεπαιδευμένοι εἶναι
ἢ ἀπαίδευτοι; καὶ τὸ ἴνα σιγαῖ τινὰς εἶναι
καλλίτερον ἢ ἴνα λέγη; Εἰς τὰ παρόμοια
πρέπει ἴνα ἀναγκάζεται ὁ σοφιστὴς ἴνα ὁμιλή μετὰ
προσδιορισμῶ.

Ἐξω ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν σοφισμάτων εὐ-
ρίσκονται καὶ ἄλλα εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρ-
χαίων, καθὼς ὁ Ψευδόμενος, ὁ Ἐγχεκα-
λυμμένος ἢ Λανθάνων, ὁ Κροκόδειλος,
ὁ Κερατίνης, ὁ Ἰνδὸς, ὁ Οὔτις, ὁ Θερί-
ζων, ὁ Φαλακρὸς, ἢ Ἡλέκτρα, ὁ Ἀχιλ-
λεὺς, ὁ Κυριεύων, καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐρεχε-
λῖαι, ὀνομαζέμενα ἔτις ἀπότινα πρωτεύοντα ὄρον
ἐν τῷ λόγῳ. Ἡρπάρων ἴνα ἀναχθῶν ὅλα εἰς τὰ
προειρημέμενα εἶδη.

Ο΄ Ψευδόμενος.

Ἄντις εἰπῆ ὅτι ψεύδεται, πότερον ἢ ψεύδεται
ἢ ὄχι; κτλ.

Ο Ἐγκεκαλυμμένος.

Ἡξέυρεις τὸν πατέρασ; — ναί. — Ἄλλὰ τῆτον τὸν λανθάνοντα ἢ σκεπασμένον ἢ τὸν ἡξέυρεις; — Ὅχι. — Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ὁ πατήρσ. Τὸν πατέρασ ἄρα ἡξέυρεις καὶ δὲν ἡξέυρεις.

Ο Κροκόδειλος.

Ἄν ὁ Κροκόδειλος εὖρη τὸ παιδίονσ κλησίον τῆ ποταμῆ καὶ τὸ ἀρπάσῃ, ἔπειτα ὑπόχεται νὰ σὲ τὸ ἀποδώσῃ, ἂν εἰπῆς τὸ ἀληθές, τί τὸν ἐφάνη διὰ τὴν ἀπόδοσιν, ἢ τί θὲ νὰ εἰπῆς ὅτι ἐσοχάσθῃ;

Ο Κερατίνης.

Ἐκείνο ὅπῃ δὲν ἔχασες, τὸ ἔχεις. Κέρατα δὲν ἔχασες. Κέρατα ἄρα ἔχεις.

Ο Ἴνδός.

Ο Ἴνδός. δὲν εἶναι Ἑλληγ. Ο Ἑλληγ ἄνθρωπος. Ἄρα ὁ Ἴνδός δὲν εἶναι ἄνθρωπος.

Ο Οὔτις.

Οὔτις μὲ κτείνει δόλω καὶ βίηφι.

Σόφισμα ὅπῃ ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἐγλίτωσεν ἀπὸ τῆς κύκλωπας. Ο Ὀδυσσεὺς ἀφ' ἑ εὐρέσθῃ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον κλεισμένος, ἐπαρακάλεσε τὸν κύκλωπα νὰ μὴ τὸν φάγῃ. Ἐκείνος τὸν εἶπε πῶς ὀνομάζεσθαι. Οὔτις, ἀπεκρίσθῃ ὁ Ὀδυσσεὺς. Ο κύκλωπ τότε τὸν εἶπε, Οὔτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαί

μετὰ οἷς ἐτάροισι· τὸν Οὔτιν δὰ τὸν Φάγω
ἔχατον. Ὁ Ὀδυσσεὺς τυφλόνει ὕσερα τὸν κύκλω-
πα. Αὐτὸς φωνάζει τὰς ἄλλας εἰς ἐκδίχησιν. Ἐκεί-
νοι τὸν λέγου, ᾗ τίς σέ ἔκαμεν αὐτὸ τὸ κακόν; Αὐ-
τὸς ἀπεκρίθη, Οὔτις μὲ φονεύει μὲ δόλον κὶ ὄχι
μὲ βίαν. Ἐκείνοι ἐπῆραν τὸ Οὔτις εἰς τὴν φυσι-
κὴν σημασίαν ἀντὶ τῶ ἔδεις, καὶ τὸν ἄφησαν ὡς
παραφρονῶντα.

Ὁ Θ ε ρ ί ζ ω ν.

Ἄν δὰ θερίσης, ὄχι, τάχα δὰ θερίσης, τά-
χα δὲν δὰ θερίσης, ἀλλ' ἐξ ἅπαντος δὰ θερίσης
κὶ ἂν δὲν δὰ θερίσης ὄχι τάχα δὲν δὰ θερίσης,
τάχα δὰ θερίσης, ἀλλ' ἐξ ἅπαντος δὲν δὰ θερί-
σης. Ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἢ δὰ θερίσης ἢ δὲν δὰ
θερίσης. Τὸ τάχα ἄρα δὲν ἔχει τόπον.

Ὁ Φ α λ α κ ρ ό ς.

Ὁ Φαλακρὸς τρίχας δὲν ἔχει εἰς τὸ κεφάλι,
ἀλλὰ κὶ ὁ ξυριωθεὶς μέχρι χρωτὸς δὲν ἔχει. Ἄρα
Φαλακρὸς.

Ἡ Ἡ λ έ τ ρ α.

Παρομοία τις τερθρεῖα μὲ τὸ ἐγκεκαλυμμένος.

Ὁ Α' χ ι λ λ ε ύ ς.

Ἐν ὄσφ ὁ Ἀχιλλεὺς διώκωντας τὴν χελώνην
κάμνει ἑκατὸν βήματα, ἢ χελώνη δὰ κάμη δέκα
λόγους χάριν. Ἐν ὄσφ ὁ ποδώκης Ἀχιλλεὺς κάμνει



δέκα, ἡ χελώνη κάμνει ἕνα. Ἐν ὅσῳ ὁ Ἀχιλλεὺς κάμνει τὸ ἕνα, ἡ χελώνη τὸ ἕνα δέκατον, καὶ ἐπ' ἄπειρον κατὰ μίαν πρόοδον γεωμετρικὴν. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἄρα δὲν θά φθάσῃ τὴν χελώνην.

Ὁ Κυριεύων.

Ὁ Κυριεύων ἕνας καὶ οἱ κυριεύομενοι πολλοὶ. Τὸ κυριεῦον μικρότερον ἀπὸ τὰ πολλά. Ἄρα ὁ κυριεύων μικρότερος ἀπὸ τὰς κυριευομένας.

Τέλος τῆ Παραρτήματος.

Π Ε Ρ Ι
Δ Ι Δ Α Σ Κ Α Λ Ε Ι Ω Ν.

Τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆ κοινῆ ἰδρυμάτων ἕδεις ἐσιν ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι τὰ ἀξιολογώτερα, τὰ κοινωφελέστερα πάντων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν τὰ ἀναγκαϊότερα καὶ ἐπομένως, οἷς πρῶτως προσήκει τὰ φιλάνθρωπα τῶν ἡγεμόνων καὶ ἀπλῶς τῶν προχόντων ὄμματα τρέπεσθαι, τυγχάνουσιν ἐκεῖνα ἄπερ ἐπὶ τῇ τῶν νέων παιδείᾳ ἀφώρισται. Παιδείαν δὲ λέγοντες, ἐνὶ λόγῳ καὶ συνεπτυγμένως τὸ ἀξιόλογον αὐτῶν ὅλον καὶ τὰ ἀναγκαῖον ἐκφράζομεν. Καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος τὸ ὑπέρτερον τῶν ζῴων καὶ τιμιώτερον, καὶ ᾧ πάντα τὰ ἄλλα ὑπέκει καὶ δελεῦει ὡς ἀνωτέρω καὶ κρείττονι, ἐν αὐτοῖς φαμέν πλαττόμενος, δημιουργόμενος, μορφόμενος, ἀναντιρρήτως ἑαυτῆ κρείττων καὶ τιμιώτερος ἀποκαθίσταται. Εἰ γὰρ καὶ φύσει τῆς βελτιώσεως ταύτης ἐνσπαρείσας ἑαυτῷ ὑπὸ τῆ δημιουργῆ ἔχει τὰς πρῶτας ἀρχὰς καὶ τὰ πρῶτα σπέρ-

ματα, ἀλλὰ τὰ πρῶτα ταῦτα ἐ πολύτιμα σπέρματα, ἡ ἀξιολογωτάτη αὐτῆ δύναμις τῆς καθήκους ἀρόσεως, θεραπείας, ἐ κηδεμονίας μὴ τυγχάνουσα, ἐ πάντι λυσιτελήσει τῶ ταύτης εὐπορήσαντι. Ἐπίβελτοι γὰρ καὶ κακοήθεις ἔξεις ὡσπερ ἄγρια φυτὰ ἀναδοθεῖσαι κατακρατήσασσι, ἐ ὁ ἄνθρωπος ἐλευθέρωνται θάμα ἐ παίγιον τῶν κατακρατέων ἐ τυραννέων παθῶν ἀποβήσεται, ἐ πλάσμα ἔως ἀνίξιον ἐ ἀντίπορον τῷ πλάσαντος.

Διὰ ταῦτα δὴ χρέος ἱερὸν τῶ ἄνθρωπῳ πρὸς τὸν αὐτῷ δημικρὸν ἐ πλάσῃ, τὸ μὴ περιφρονῆσαι ἐ ὑπεριδεῖν ταυτησί τῆς ἐμφύτης οἱ πρὸς παιδείαν δυνάμεως. Δι' αὐτῆς γὰρ ὑπὲρ τῆς λοιπῆς ὁ ταύτης ἐρασιῆς γίνεται, ἐ βαδύνων διὰ τῆς ὑπὸ ταύτης χορηγηθείσης αὐτῷ ὀξυνοίας τὴν γνῶσιν ἑαυτῷ ἐ τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῷ ὑπὸ τῷ Θεῷ δημικρῶν, ἐ ἐπαιρόμενος ἔως ὡσπερ κτέρυξι ταῖς τῶν ὄντων ἐ ἑαυτῷ γνῶσεσιν, ὑπερηδᾶ τῆς κοινῆς ὄρας, ὑπερβαίνει τὸν κοινὸν ὀρίζοντα ἐ ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σφαίρας ἱπτάμενος, ὑψῆται πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰθέριον ἐ ἐγγὺς τῷ Θεῷ παραγίνεται. Ὅσοι δὲ, οἶονεὶ ἀντάρται ἐ ἀποσάται ὄντες τοῖς θεοῖς βελήμασιν, ἐ θελοκακῶντες περιφρονῶσι ἐ ἐγκαταλείπασιν ἀτημέλητα τὰ ἱερά ταῦτα σπέρματα, ἔσονται οἱ τοῖσιν ἐ ζῶντες ἐν κόσμῳ, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ θαλάσσης σπαίροντες, καὶ ἔχουσιν ἔως τῆς καρπῆς τῆς ἐ θελοκακῆς αὐτῶν νωθρότητος, τὴν αἰσχίην πασῶν γύμνωσιν γεγυμνωμένοι τὴν ἀγνοίαν.

Τὸ τῶν ἀναγκαίων καὶ ἱερῶν τέτων ἰδρυμάτων ὑποκείμενον ἢ περὶ τὴν γλῶσσαν σπεδὴ ἀναντιρ-
 ρήτως τυγχάνει τὸ πρῶτον. Διὰ γὰρ ταύτης ἑ-
 τέροις τῶν γνώσεων ἡμῶν μεταδίδομεν, καὶ ἕτεροι
 ἡμῖν τῶν σφετέρων. Δι' αὐτῆς ταύτας πολλαπλα-
 σιάζομεν, ἢ μᾶλλον, αὐτὴ τοῖς ἀνθρώποις ἢ πηγὴ
 τυγχάνει τῶν γνώσεων. Αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἰσιν αἰ-
 πλείς ἢ ὡσεὶ ἐκφραδῆναι ταῖς λέξεσι, συγκεχυ-
 μέναι δὲ καὶ ἔδὲ ἰδέαι τῶ ὄντι, εἰμὴ ἀναλυθεῖεν καὶ
 ἀναπτυχθεῖεν διὰ τῶν λέξεων· καὶ ἐσμὲν ἐν ἰδέαις
 πλησιώτεροι ἢ ἐν λέξεσιν, ἐν ζόφῳ δὲ καὶ σκότει
 ὁ πλῆτος, καὶ ἔδὲ πλῆτος ἐπομένως, εἰμὴ ἐκδηλος
 ἀποδαθεῖ καὶ λαμπρυνθεῖ ὑπὸ τῶν λέξεων. Ἡ
 περὶ τὴν γλῶσσαν τοίνυν σπεδὴ τὰ τῶν ἰδεῶν ἀ-
 ναπτύσσουσα καὶ ῥυθμίζουσα καὶ κρατύνουσα σύμβολα,
 τὸν ἐνόητα τῶν γνώσεων πλῆτον ἐμφανῆ ἀποκαθί-
 σι, καὶ ἐκφραζόμεθα ἔτως ὁμοιότερον, κανονικώ-
 τερον καὶ εὐχερέερον, καὶ καταληπτοὶ ἑταίροις γι-
 νόμεθα εὐμαρέερον. Περιγενέσθαι δὲ ἡμῖν τῆτο ἀλ-
 λως ἔκ ἔσι, μὴ ἐναχοληθεῖσιν ἱκανῶς τῇ θεωρίᾳ
 τῶν λέξεων καὶ τῶν ταύταις πρὸς ἀλλήλας σχέ-
 σεων.

Ἐσι δὲ πᾶσι δῆλον ὅτι ἐν πάσῃ μελέτῃ καὶ
 μαθητῇ ἀναλυτικῶς δεῖ προβαίνειν, ὃ ἔσιν, ὡς δεῖ
 προβαίνειν, τῆτ' ἔσιν ἀπὸ τῶν γνωσῶν ἀρχομένους
 χωρεῖν ἔτως ἐπὶ τὰ ἄγνωσα. Ταύτης δὲ τῆς ἀρ-
 χῆς, τῆτε τῆ ἀξιώματος ἔχ ἦττον ἀψαμένους δεῖ
 χωρεῖν ἐπὶ τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν σπεδὴν, ἢ ἐ-

πὶ τὴν περὶ τὰς λοιπὰς ἐπισήμας, μᾶλλον δὲ, καὶ μᾶλλον ἔχειται τέττε μετὰ πάσης ὑπερακριβείας τῆς πρώτης ἀρχομένης μαθήσεως. Τῆς γὰρ γλῶσσης ἀρχὴ πάσης μαθήσεως ἔσης, τίς ἐκ οἶδεν ὅτι ἅπαξ ἀρξάμενοι κακῶς, χεῖρον ἐπὶ τὰ ἐξῆς βαδίζομεν, καὶ τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ κακὴ μέθοδος ἐκ ὀλίγον εἰς τὴν τῶν ἀρχομένων νοῶς συντρέχει ἀπάμβλυσιν, καὶ τίς χείρων μέθοδος ἐκείνης ἢ περ ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις ἄχρι τῆ νῦν ἡ γλῶσσα διδάσκεται. Καὶ ταῦτα λέγοντες ἐδ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι πολλοῖς προσκρέσομεν ὡς τῆς πεκατημένης παρεκτρεπόμενοι· παραιτῆμεθα δὲ συγγνώμης τυγχάνειν, ἐ γὰρ ἂν ἔτως ἔφαμεν, εἰμὴ ἐδεδίμεν τῆς ἀληθῆς ἐκτραπέυθαι.

Αὐτίκα τούτων ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις ὀρισμοῖς καὶ κανόσι καὶ κλίσεσι καὶ συζυγίαις οἱ νέοι καταφροτίζονται, καὶ τέτοις ἐν οἷς τὸ συνιέναι αὐτοῖς ἀδύνατον, καὶ ἐπομένως, τὸ ἀρχεῦθαι ἄτοπον· καὶ ἔτως ἐδὲν ἄλλο ποιῆσιν ἢ εἰς πέλαγος κενῆς δοκισσοφίας εἰσδύονται καὶ κατακλύζονται. Πρὶν ἢ μαθεῖν τινα ἐν οἷς συνίησι, τὰ κατ' ἕκαστα, ἐδέλναι ἐπιδράττεσθαι τῶν κατ' ὄλε, καὶ τέτοις ἐνδιατρίβειν μάτην ἀντικρὺς χρονοτριβῆντα, πάντως ἐκ ἔσι τέττε ἢ ἀπὸ τῶν γνωσῶν ἐπὶ τὰ ἄγνωσα ἐφοδος. Ἐπίσκεψάσθω τις τὰ λεγόμενα, καὶ ὄψεται δήπε ὅτι οἱ διδάσκοντες τῆς νέης ἐδὲν ἄλλο ποιῆσιν, ἢ προβαίνουσιν ἀπὸ τῶν ἀγνώσων ἐπὶ τὰ ἀγνώσα, ποιῶντες ἔτω πρόοδον μηδεμίαν. Διὰ ταύτην

ἐν τὴν αἰτίαν ἐν γραμματικῇ τῶν μαθητευομένων οἱ πλείστοι καταγεγρασσι ὅσφ γὰρ μᾶλλον Φαύλη ἐσιν ἢ μέθοδος δι' ἧς, τοσέτω μᾶλλον περιπλανᾶται ὁ ταύτη χρώμενος.

Ἀλλὰ σὺν ποίᾳ μεθόδῳ βαδισέον περίτι σπυδάζοντας, Φαίη τις ἄν. Εἰρηται μικρῷ πρότερον, ἀλλ' εἶδη κ' ἔνυν εἰρήσεται. Μέθοδος ἀρίστη κ' μόνη μέθοδος, δι' ἧς ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἐπὶ τὰ μὴ γνωρίμα προβαίνομεν. Ταύτη χρωμένους τὲς διδασκάλας συγκαταβαίνειν δεῖ ταῖς ἀρχαρίοις κ' γίνεσθαι τρόπον τινὰ κ' αὐτὲς ἀρχαρίες. Ἐπειτα ἀρχαίς χρωμένοι ταῖς τῶν ἀρχαρίων γνώσεσι, βαδιῶσι σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τὴν τῶν λέξεων ἐν γένει κατάληψιν. Εἶτα κατὰ συμμορίας διανείμαντες κ' διατάξαντες τὸ σύνολον τῶν λέξεων σύστημα, ἀκριβεῖς ἐννοίας τῶν ὀκτῶ μερῶν τῆς λόγου, τῶν πτώσεων, τῶν κλίσεων, τῶν συζυγιῶν κ' τῶν τῶν λέξεων πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τοῖς ἀρχομένοις δώσασσι, κ' ἐπὶ τῆτω χρωμένοι ἔχ' ὀρισμοῖς, ἔκανόσιν, ἀλλὰ μεταφυσικῇ τινὶ ὀπλησάτη. Ἐκπληττέτω δὲ μηδεὶς μεταφυσικὴν ἀκῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς τῶν Μισῶν τεμενῶν προαυλοῖς. Ὁ γὰρ περικλεῆς Λεπὲ ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρώπινης γένους, ἐκ μεταφυσικῆς τινὸς βαδύτατης πρῶτος ἤρξατο τὲς κωφῶς κ' ἐνεῶς διδάσκειν γράμματα καὶ ἐν Εὐρώπῃ πρωτεύσας γλώσσας. Οἱ δὲ κωφοὶ κ' ἐνεοὶ μικρόν τι τῶν ἀλόγων διενηνόχασι ζῶων ἀκοῆς ἐσερημένοι καὶ λόγου τῆς τὰς ιδέας κ' ἐννοίας ἡμῶν ἀναπτύσσοντος κ' πληθύνον-



τος, καὶ βαδίζων ἔτις ἐπὶ τὸ σκοπόμενον ἦλθε, θαυμαζόντων τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην σοφῶν. Ἐπειτα δὲ συλλαβόντων εἰς νῦν τῶν ἀρχαρίων τὸ τῶν λέξεων τέχνημα καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων, ἡ πρᾶξις ἐστὶ τὸ κάλλιστον αὐτοῖς γύμνασμα, ἡ ἀνάγνωσις λέγω τῶν ἀξιολογωτέρων συγγραφέων μετὰ τῆς προσηκῆς ἐπισασίας καὶ ἀσκήσεως. Πᾶσα γὰρ ἐπισήμη καὶ πᾶσα ἀπλῶς μάθησις ἕξιςτις ἀναμφισβητήτως καθέστηκεν, ἡ δ' ἕξις ὁ προσγίνεται ἄλλως, εἴμῃ διὰ συνηθείας καὶ ἀσκήσεως. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ γυμνασίᾳ ἔκ ἐπιλήσεται δήπε ὁ τῶν νέων καθηγεμῶν, προχεῖν αὐτοῖς τὸν νῦν ποιῆσαι κοινότησίτισι τρόπον τινὰ λόγος πάρεργον. Ἐν πάσαις γὰρ καὶ τῆς χυδαίκαῖς καὶ σοφαῖς διαλέκτοις ὄραν ἐστὶ τὰς τοιαύτας κοινότητας, καὶ ἴσμεν, καίτοι παρὰ μηδενὸς διδασκόμενοι. Ὅσοι δὲ σὺν ἐπιμελείᾳ καὶ προσοχῇ καὶ σκεδῇ τὴν τοιαύτην ὁμιλίαν ποιῶσονται, μάλιστα δὲ σὺν μεθόδῳ, ἔκ ἐστὶν ὅπως ὁ δι' ἑαυτῶν καὶ ἔτοι ποιῶσονται ταύτην τὴν παρατήρησιν. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα λόγος περὶ τῶν βλακῶν καὶ νωθῶν ἐκείνων οἷς καὶ τὸ νοῆσαι ἐπίπονον, καὶ ἄχθος τὸ ἀνθρώπος εἶναι κατὰ τὰς κατακῆντας τῆς Ἀφρικῆς τὰ μεσημβρινώτατα.

Λέγειν δὲ περιττὸν οἴομεθα ὅτι δεῖ τὸν τὸ ἱερὸν τεττὶ ἔργον ἀναδεχόμενον, τριβωνά τινά εἶναι πάντων σχεδὸν τῶν ἀξιολογωτέρων αὐτῇ διδασκομένη γλώσση συγγραμμάτων, μηδὲ περιωρισμένην αὐτῇ τὴν φιλολογίαν εἶναι ἐν τοῖς ἀκαταλληλότατα

λεγομένοις ἐγκυκλοπαιδίας τόμοις, μηδὲ τοῖς κιβωτίοις καὶ δέλτοισιν ἐπερειδόμενον, ὃ δὴ πάντων αἰχίσιον, ἐρμηνεύειν ἄλλοις δι' ἄλλων μηχανικῶς τὰ μαθήματα, ἀλλ' ἐγκρατῆ ὅσον τὸ δυνατόν ὄντα τῆς τῆς γλώσσης φιλολογίας καὶ ἰσορίας, ἥπερ ἐν τοῖς τῆς γλώσσης βιβλίοις σῴζεται, εἰσάγειν κατ' ὀλίγον εἰς ταύτας τὰς νέας. Συγκεκριρημένος ἔν τέτοις, ὁ καθηγεμὼν καὶ τῆ λαμπάδι τῆς μεταφυσικῆς χρώμενος τῆ τῆς παιδείας ὁδῷ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας παρέξεται.

Ἡ ἀνάγνωσις ἡθικῶν τινῶν βιβλίων καὶ ἰσορικῶν ταῖς τῶν νέων δυνάμεσιν ἀναλόγων, ἔσεται πάντως τὰ πρῶτα τοῖς νέοις μαθήματα. Καὶ πρῶτον μὲν ἔσω τὸ τὰ ἡθικῶν τῶν νέων διευθύνειν καὶ εἰς τὴν ἰσορίαν εἰσάγειν, τὸ δὲ τῆς γραμματικῆς τρόπον τινὰ λόγῳ πάρεργον, μᾶλλον δὲ, τὸ τῶν ἔργων παρεπόμενον ἔσεται. Ὅσοι γὰρ προσοχῆ καὶ σκέψει τὴν περὶ ταῦτα ποιῶνται σπουδὴν, τέττες πάντως ἐκεῖνα ἄπερ τοῖς ἄλλοις σπουδῆ, ἔλθουσι, καὶ γράφειν ἀρξάμενοι πρὸς τὰ ἀναγνωσκόμενα, ἔτι μᾶλλον καὶ τέτων ἐγκρατεῖς ἔσονται, καὶ συνιέναι ποτὲ ἰκανοὶ γεγονότες, ἔξουσι καὶ μόνοι τὰ τῶν γραμματικῶν ἀναγνῶναι καὶ γνῶναι συγγράμματα.

Ἀπαιτεῖται τοίνυν ἐν πρώτοις τὰς νέας προσῆκει ἀκριθεῖς τινα ἰδέαν καὶ ἐννοίαν τῶν λέξεων, καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν καὶ σχέσεων. Αἱ λέξεις γὰρ ὡς σύμβολα τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἐννοιῶν τῶν ἡμετέρων κοινόν τι ἔχουσι σύμπασαι· ἀλλὰ γὰρ ἄλλαισὶ σὺν

ἄλλαις ὁράσεσι νοὸς χρώμεθα, ταύτητοι καὶ διαιρῶνται τὸ πρῶτον πολλαχῶς καὶ εἰς τοσαῦτα εἶδη ὅσαι καὶ αἱ ὁράσεις τῶν χρωμένων ταύταις νοὸς τυγχάνουσι. Καὶ εἰσὶ τινὰ καθόλου γένη, κοινοτάται φαμεν ὀνομασῖαι ὑφ' ἃς αἱ πρῶται διαιρέσεις ὑπάγονται. Ταῦτα δὲ πάλιν τὰ γένη διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ ταῦτα, καὶ ποικίλλητις ἢ διαφορὰ γίνεται, καὶ γὰρ αἱ τῶν χρωμένων ταύταις νοὸς ὁράσεις τοιαῦται πεφύκασι.

Τῶν τοιούτων ἐν διαιρέσεων καὶ ὑποδιαιρέσεων, τῶν τοιούτων τῶν χρωμένων νοὸς ὁράσεων, ἀνάγκη πᾶσα τὸν εἰς παιδείαν εἰσαγόμενον νέον πλήρη ὅσον τὸ δυνατόν καὶ διακεκριμένην ἔχειν ἐννοίαν· καὶ αὕτη ἢ ἐννοία τοιαύτη ἔστω, οἷον λαμπτήρ ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς ἔσεται τὸ φῶς αὐτῷ ἐπὶ τῆς οὐδὲ γενομένην παρέχεσθαι.

Ἀπαγγέλειν δὲ μηδὲν ἄλλο κατ' ἀρχὰς μανθανέτω ὁ νέος, ἢ τὰς κλίσεις καὶ συζυγίας, τὰς παρεδειγματικὰς φαμεν τύπας τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων, ἔχι τὰς κοινῶς ἐννοημένας κλίσεις καὶ συζυγίας, ἃς ἔπαύσειν οἱ διδάσκαλοι ὅλας ἐνιαυτὸς καταναγκάζειν τὰς νέας λέγειν ἐκ σώματος, ἐγκολάπτειν ἕτως αὐτοῖς τὰ μαθήματα ἀνεξαλείπτως οἴομενοι. Ἀλλὰ μάτην· ἔτι γὰρ ἢ σύνθεσις, ἀλλ' ἢ ἀνάλυσις ἐσὶν ἢ τοιαῦτα ποιῶσα τὰ ἐγκολάμματα. Ἐπειδὴν ἐντις σὺν μεθόδῳ τῆς μαθήσεως ἀρχηται, περιττὴ πάντῃ ἢ τοιαύτη γραμματικὴ βαττολογία, ἢ ἔμικρον ἀπαμβλύνει τὸν νέον τῶν ἀρχομένων, ἀλλοιοῦσα καὶ διαφθεῖρσθαι τὴν λογικὴν αὐτῶν δύναμιν.

Ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν τοίνυν σπευδὴ μέροςτι

τῆς παιδείας τυγχάνει ἀναμφιβόλως ἀξιολογώτατον· ἀλλὰ γὰρ ταύτη μόνη τὴν παιδείαν ὀριζομένην καὶ περιγραφόντων, ἢ τοιαύτη τῆνικαῦτα παιδεία, παιδεία τις ἐστὶ τῷ ὄντι ἐλλειπесаτή. Εἰσακτέον ἔν τῆς νέας εἰς πᾶν εἶδος ἐπισήμης· εἶδὲ μὴ, τῷ καιρῷ, τῷ τόπῳ τὴν τοιαύτην εἰσαγωγὴν μὴ ἐπιτρέποντος, ἀλλὰ τινῶν γε ὧν αἱ γνώσεις τυγχάνουσι τῶν πασῶν ὡσπερ θεμέλιον, μὴ ἀμελητέον· εἰσὶ δὲ αὐταὶ ἡ ἰδιαίτερον φιλοσοφία ἀκέραια καὶ τὰ μαθηματικά καὶ ἡ φυσικὴ. Αἱ γὰρ ἐπισήμαι καὶ καθ' ἑαυτὰς θεωρούμεναι, δαιμόνιον τί εἰσὶ τῷ ὄντι χρῆμα· δι' αὐτῶν γὰρ ὁ ἄνθρωπος τελειοποιεῖ ἢ ἔτιωσ εἴπωμεν, τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῇ θεῖα φύσει προσάγει τὴν ἀνθρωπίνην καὶ ὁμοιοῦ τὴν δυνατὴν ὁμοίωσιν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἀνελεγκτον ἀποκαθίστησιν. Ἐπειδὴν δὲ τις εἰς νῦν βάλη καὶ ἀναπολήσῃ τὰ ὡς ἐκ πηγῆς ἀειρροῦσ τῶν ἐπιστημῶν, ὧν αἱ τρεῖς αἱ εἰρημέναι μικρῷ πρότερον οἶονεὶ βάσεις τυγχάνουσι, τῷ βίῳ ἀναβλύσουσ ἀγαθὰ, ὁμολογήσει πάντως ὅτι κοινωνία τις, ἢ ἐπισήμαι ἤκιστα σύνοικοι, κυκεῶν τις τυγχάνει καὶ οἰκία θυρίδων ἄμοιρος, καὶ ἀνομοιομερῶν χάος ὁ κόσμος ἀναξαγόρειον.

Ἐστὶ γνωσὸν τοῖς πᾶσι καὶ τοῖς ἄκροις χεῖλεσι τὸ τῷ λόγῳ γευσασμένοις παιδείας, ἢ ὑπεροχῇ ἢ ὑπερέχει ἔθνος ἔθνος, καὶ πόλις πόλεως, καὶ κώμη κώμης διὰ τὰς ἐπισήμας καὶ τὰς τέχνας αἰτινῆς καὶ αὐταὶ ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν πηγάζουσι καὶ δι' αὐτῶν τελειοποιεῖνται δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ εὐτυχία ἐπι-

νοσῶν καὶ ἡ δύναμις ἐν εὐθείᾳ λόγῳ τῶν κατὰ τὰς
 ἐπισήμας ἔξεων. Τὸ πλείον ἄρα λόγῳ ἄξιον ἐν
 τοῖς φροντιστηρίοις ὁ λόγος τῶν ἐπισημῶν πρόδηλος,
 ἐκείνων γε, ὧν αἱ περιστάσεις ἐμποδῶν ἢ γίνονται
 πρὸς τὴν ἰδρυσιν. Ἔσι γὰρ ὄραν ἐν τοῖς ἡμετέροις
 σχολείοις σὺν ἕκ ὀλίγῃ ἐκπλήξει καὶ λύπῃ ὅτι ἐκ
 πάντων σχεδὸν τὰ μαθηματικά θεία τις ἐπισήμη τῷ
 ὄντι ὄντα (αἰώωνον γὰρ γεωμέτρην ὁ Πλάτων τὸν
 Θεὸν ὠνόμαζεν), ἀποκλείσαι τὰ μαθηματικὰ
 τὰ μέγαν τὸν ἀνθρώπινον νῦν ἐξασκῶντα καὶ διή-
 γοντα, (μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω εἰς τὴν ἀκα-
 δημίαν ὁ αὐτὸς ἔλεγεν), καὶ ἄλλως τῷ ἀνθρωπί-
 νῳ βίῳ λυσιτελέσασα. Ἐνσηῖναι δέ τις ἕκ ἔχει
 τόπος καὶ περιστάσεις ἐπισκηπτόμενος· ἐδ' ὅτι ἐν γὰρ
 ἐμποδῶν γενήσεται θέλῃσι, καὶ σχολή ὅπε ἕδεμία
 ἔδρα τῇ γεωμετρίας ἀφώρισαι, ἐδὲ σχολὴν καλὸν
 ὀνομάζειν, ἀλλὰ δοκισισοφίας γυμνάσιον. Οὕτω γὰρ
 εἰκὸς γραμματικὴν ἀκθεῖν ταῖς ὄντως μαθήσεσι πᾶ-
 σαν εἰσοδὸν ἀποκλείσασαν.

Ταῦτ' ἡμῖν ἄλλις εἰρήστω περὶ τῶν κοινῆ παι-
 δευτηρίων, ἃ καὶ τοῖς ἰδίοις εἴησαν ἕκ ἀπρόσφορα
 εἰρημένα. Ἐπιτετμημένως δὲ εἴρηται· ἔ γὰρ ἡμῖν
 σκοπὸς ἀγωγὴν παιδῶν καὶ παιδείαν ὀλοχερῶς πραγ-
 ματεύσασθαι, ἀλλὰ συναῖρῶντας εἰπεῖν ὅπως προ-
 σήκει τὰς παῖδας μαρτυρᾶν ἄρχεσθαι, καὶ εἰ τῆ
 σκοπῆ μὴ δόξαιμέντισιν ἀψάμενοι ὡς τὴν πεπα-
 τημένην καταλιμπάνοντες, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ παριστά-
 μενον καὶ δοκῶν παρεσήσαμεν. Λοιπὸν δὲ εἰπεῖν ὀλίγ'

ἅττα περὶ τῆς ἐν ταῖς χολαῖς παντὲ σχεδὸν ἐπικρα-
τῆσις καταχρήσεως.

Ἐςὶ δὲ τῶν ἀτοπωτάτων καταχρήσεις. ὄραν
ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῖς ἰδρύμασι τοῖς πρὸς τὴν τῶν ἐν
γένει καταχρήσεων ἐπανόρθωσιν ἀφορῶσι καὶ τει-
νεσι. Δεῖ ἔν τῆς τὴν ἱεράν αὐτὴν ἐπιτετραμμένως
ὑπηρεσίαν πρὸ ὀφθαλμῶν διὰ παντὸς ἔχειν ὡσπερ
ἀρχὴν καὶ ἀξίωμα, καὶ τῆς μεμνημένως καὶ ἐχομένως
τὴν τῶν τοιούτων ἰδρυμάτων ἐφορίαν ποιεῖσθαι, ὅτι
πρόθεσις καὶ τέλος τῶν τοιούτων ἰδρυμάτων μόνη ἡ
παιδεία τῶν νέων καὶ ἡ βελτίωσις, καὶ ἐφορῶντας,
πτωχείας ἢ φιλίας ἢ συγγενείας μεμνήσθαι, βα-
δίζειν ἐςὶ πόρρω τῆ σκοπῆ τῆς ἰδρύσεως, ἢ τί ποτ'
ἂν γένοιτ' ἀλογώτερον καὶ παρανομώτερον. Τῆτ' εἰ-
ρηκόσι τὸ πᾶν ἡμῖν εἴρηται συνεπτυγμένως, καὶ πε-
ριττὸν προσιδέναι ὅτι μόνοι οἱ εὐφρεῖς καὶ φιλόπονοι
καὶ τῆς τέλους ἐλπίδας παρέχοντες, ἔξουσιν εἴτις χο-
ρηγία βοηθείας ἢ ἀμοιβῆς λόγῳ εἴη τοῖς μαθη-
τευομένοις· καὶ εἶναι δεῖ ὅπερ ἕδεν ἐμποδῶν τῆτφ
γίνεται.

Τ Ε Ξ Λ Ο Σ.



„Τὸ Πρόβλημα ὅπῃ λύει ὁ Συγγραφεὺς εἰς τὰ 197
 φύλλα εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ΜΕ. τῷ Διοφάντῃ ἐκ-
 τὸς τῆς ἐκφράσεως. Ἴδῃ τὸ τῷ Διοφάντῃ.“

Π ρ ό β λ η μ α. ΜΕ΄.

Ἡμίονος κ' ὄνος φορέσσαι οἶνον ἔβαινον.
 Αὐτὰρ ὄνος σενάχιζεν ἐπ' ἀχθεὶ φόρτε ἔσο,
 Τὴν δὲ βαρυσενάχυσαν ἰδὼσ' ἐρέεινεν ἐκείνη.
 Μῆτερ, τί κλέσθ' ὀλοφύρεαι ἤυτε κέρη;
 Εἰ μέτρον ἐμοὶ δοίης, διπλάσιον σέθεν ἦρα
 Εἰ δ' ἐν ἀντιλάβοις, πάντως ἰσότητα φυλάξει
 Εἶπε τὸ μέτρον ἄρισε γεωμετρίης ἐπίισορ.

Ἐπιδιορθώσεις.

Σελ.	στίχ.	ἀνάγν.
2	8	τέχνημα· πανταχῆ.
4	20	ἐνάργεια
12	3	αἰόθουθεν
27	23	σπευδάζοντάς τιν
37	17	σαφ... ἐνάργειαν
38	18	ἐσπέδασαν
41	21	καταδέχομαί ο
48	10	κατάχρησιν
50	24	ὠνομαόθησαν
95	7	εἰς τὸν
97	24	ἤθελαν
105	19	παύει
109	13	ζητήματα
164	24	μά δὲν
177	23	ἐπευόησε
183	14	αὐτῆ
203	2	ἀνωτέρω
237	14	εὐνοίαι
247	25	ἀντιρεφέει
262	14	εὐλογου
264	5	κατεποφθαλμιάζονται
271	27	ὅτι τὸ ἔμψυχον κατηγορεῖτε εἰς τὸ ζῶον, καὶ ὅτι τὸ ζῶον κατηγορεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς...
289	16	μὴ περιττος
296	20	ἄρα
300	11	φιλεῖς.
308	23	κομήτην· πανταχῆ.
313	20	ἰχνην
323	10	ἠλέκτρα
327	4	μεταδιδόμεν
329	20	ἀπληγᾶτη
330	26	ἐν τῇ
332	17	παραδειγματικές
—	26	ἢ
333	16	ὅσα
—	21	ἀνομοιομερῶν
335	1	πανταχῆ
—	—	ἐπικρατεσῆς.
336	8	κλαίεισ'

Περὶ δὲ ἑτέρων παραρρηματίων εἴη μοι ὁ ἀναγνώστης μὴ βαρῶς δικάσῃς.